

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ПРИВАТНОГО ПРАВА
І ПІДПРИЄМНИЦТВА ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАПРН УКРАЇНИ

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ»

КАФЕДРА ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ
ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО
ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 85-річчю академіка В. В. Луця

7 грудня 2018 року

Одеса
Фенікс
2018

УДК 347.233:347.122 (477) (063)
Ш 492

За загальною редакцією:
доктора юридичних наук, професора Є.О. Харитонова

Упорядник-укладач:
лаборант кафедри цивільного права М.В. Кучеренко
лаборант кафедри цивільного права В.С. Лоншакова

Група організаційного та технічного забезпечення Всеукраїнської науково-практичної конференції:

Давидова І. В. – доцент кафедри цивільного права НУ «ОЮА», д.ю.н.;
Матійко М. В. – доцент кафедри цивільного права НУ «ОЮА», к.ю.н.;
Некіт К. Г. – доцент кафедри цивільного права НУ «ОЮА», к.ю.н.;
Фасія Б. В. – доцент кафедри цивільного права НУ «ОЮА»,
заступник декана факультету цивільної та господарської юстиції, к.ю.н.;
Спасова К.І. – асистент кафедри цивільного права НУ «ОЮА»;
Толмачевська Ю.О. – старший лаборант кафедри цивільного права НУ «ОЮА».

Ш 492 Шерешевські читання «Проблеми цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України»: матер. всеукр. науково-практичн. конфер., присвяченої 85-річчю академіка В.В. Луця (Одеса, 7 грудня 2018 року) / За заг. ред. д.ю.н., проф. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2018. – 286 с.
ISBN 978-966-928-338-2

У збірці містяться матеріали доповідей з теоретичних, історичних та методологічних проблем цивільного права та процесу, права власності, ІТ-права та інших галузей приватного права, які були оприлюднені на Всеукраїнській науково-практичній конференції, що відбулась 7 грудня 2018 року в Національному університеті «Одеська юридична академія».

Збірник спрямований на ознайомлення юридичної громадськості з дослідженням науковців у сфері цивілістики і може бути корисний як у навчальному процесі, так і в практичній діяльності.

УДК 347.233:347.122 (477) (063)

Матеріали видано за авторською редакцією.
Повну відповідальність за достовірність та якість поданого матеріалу несуть учасники Всеукраїнської науково-практичної конференції, їхні наукові керівники, рецензенти та структурні підрозділи вищих навчальних закладів та установ, які рекомендували ці матеріали до друку.

ISBN 978-966-928-338-2

© Національний університет
«Одеська юридична академія», 2018
© ПП «Фенікс», 2018

ПЕРЕДМОВА

«Охорона власного існування складає вищий закон усієї живої природи; у формі інстинкту до самозбереження він проявляється в кожній істоті. По відношенню ж до людини він діє не лише у фізичному житті, але і в його моральному існуванні, а однією з умов останнього є охорона права».

Рудольф фон Ієрінг, «Боротьба за право», 1874

Нормальне існування відносин власності неможливе без підтримки дотримання норм, які їх регулюють. Розвиненість і стабільність охоронної функції права «вказує на соціалізацію, соціальне оновлення державних органів, які відбуваються в певних координатах інформаційно-правового простору»¹.

Необхідність в охороні цивільних відносин існувала завжди і буде існувати доти, доки буде існувати суспільство. Приватне право в умовах інтеграційного розвитку стає одним з найважливіших засобів охорони суспільних відносин.

Однією зі специфічних функцій цивільного права є уповноважуюча функція, яка полягає в тому, що «цивільне право створює нормативну базу, передумови для саморегулювання у сфері приватного права, визначає принципи внутрішнього регулювання за допомогою угоди сторін цивільних відносин»², що характеризує цивільне право, як галузь, яка перш за все орієнтована на виникнення регулятивних правовідносин.

Але «коли у позитивному регулюванні відбувається «збій», результатом такої аномалії стає трансформація регулятивних правовідносин у їхнє продовження (різновид) – цивільні охоронні правовідносини»³.

Важливо підкреслити, що під «охоронними правовідносинами» розуміється «та група відносин відповідної галузі права, яка забезпечує нормальне функціонування регулятивних правовідносин у цій галузі»⁴.

При цьому «імовірність того, що в разі потреби право буде реалізовано за допомогою юридично впорядкованої процедури примусу, означає набуття правом нових змістовних якостей»⁵.

¹ Ковальський В.С. Охоронна функція права: монографія / В.С. Ковальський. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – С. 76.

² Цивільне право України: Підручник: У 3 кн. Кн.1/Є.О. Харитонов, Р.О. Стефанчук, А.І. Дришлюк та ін.; за ред. Є.О. Харитонova, А.І. Дришлюка. – Одеса: Юридична література, 2005. – С. 44

³ Правова система України. Історія, стан та перспективи: у 5т. / за заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. – Х.: Право, 2008.- Т.1. – 728 с., С. 367.

⁴ Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини: моногр./ Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. – 2-е вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с., С. 367.

Неоспорювана важливість для людини економічних відносин присвоєння актуалізує розвиток їх правового регулювання. Як наслідок такого регулювання виникають різні види цивільних правовідносин, серед яких – правовідносини власності.

У зв'язку із необхідністю гарантування кожному можливості виключного користування певними видами ресурсів людство виробило різні механізми захисту права власності. Так, розвиток всіх правових систем пов'язаний з розвитком інституту захисту права власності.

Достатньо актуальними вдаються, у зв'язку із зазначеним, дослідження пов'язані із захистом прав власників, а отже, і загальна тематика Всеукраїнської науко-практичної конференції «Шерешевські читання «Проблеми цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України».

Цього року вже традиційний характер проведення «Шерешевських читань» прикрашений великою важливою подією. Вся наукова та юридична спільнота України святкую 85-річчя академіка Володимира Васильовича Луця.

Народився Володимир Васильович 11 грудня 1933 р. у с. Рилівка Шепетівського р-ну Хмельницької обл. У 1958 р. закінчив юридичний факультет Львівського державного університету ім. І. Я. Франка (нині — Львівський національний університет імені Івана Франка). У 1957–1959 рр. працював державним арбітром Львівського обласного держарбітражу. З 1959 р. по 1962 р. навчався в аспірантурі Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка (нині — Київський національний університет імені Тараса Шевченка). З 1962 р. по 1976 р. працював на юридичному факультеті Львівського державного університету ім. І. Я. Франка на посаді доцента кафедри цивільного права і процесу. З 1976 р. по 1996 р. очолював цю кафедру. У 1968–1971 рр. та у 1977–1980 рр. обіймав посаду декана юридичного факультету. З 1996 р. по 2002 р. — завідувач кафедри цивільного права та процесу Прикарпатського університету імені Василя Стефаника. У 2002 - 2005 рр. — завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін Академії муніципального управління. З 2005 р. по теперішній час — завідувач відділу проблем приватного права Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва АПрН України (нині — Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України).

⁵ Правова система України. Історія, стан та перспективи: у 5т. / за заг. ред. М.В. Цвіка, О.В. Петришина. — Х.: Право, 2008.- Т.1. — 728 с., С. 102

У 1962 р. захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук на тему: «Кількість і строки виконання в договорах на поставку продукції виробничо-технічного призначення» (спеціальність 12.00.03), у 1975 р. — дисертацію на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук на тему: «Проблеми своєчасного укладення і виконання господарських договорів» (спеціальність 12.00.03). Вчене звання професора присвоєно у 1980 р. У 1993 р. обраний членом-кореспондентом, а у 2000 р. — дійсним членом (академіком) Академії правових наук України (нині — Національна академія правових наук України).

Здобудками Володимира Васильовича є понад 400 наукових та навчально-методичних праць, серед яких: «Строки виконання договорів поставки» (1971), «Заключение и исполнение хозяйственных договоров» (1978), «Хозяйственный договор и эффективность производства» (1979), «Окремі види договірних зобов'язань» (1992), «Строки в цивільних правовідносинах» (1992), «Строки захисту цивільних прав» (1993), «Зобов'язальне право» (у співавт., 1998), «Контракти у підприємницькій діяльності» (1999, 2001, 2008), «Цивільне право України: кн. 1, 2» (у співавт., 1999, 2002, 2004), «Духовні цінності українського народу» (у співавт., 1999), «Правовий статус непідприємницьких організацій» (у співавт., 2006), «Здійснення та захист корпоративних прав в Україні: цивільно-правові аспекти» (у співавт., 2007), «Цивільне право України: підручник» (у співавт., 2008, 2010), «Договірне право України: Загальна частина, Особлива частина» (у співавт., 2008, 2009), «Правова система України: історія, стан та перспективи: у 5 т. Т. 3: Цивільно-правові науки. Приватне право» (у співавт., 2008 (укр.), 2011 (рос.), 2013 (англ.), «Корпоративне право України» (у співавт., 2010), «Зобов'язальне право України: підручник» (у співавт., 2011), «Особливості здійснення суб'єктивних прав учасниками цивільних відносин: монографія» (заг. ред., у співавт., 2011), «Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар» (у співавт., 2011), «Строки і терміни у цивільному праві» (2013), «Охорона і захист суб'єктивних корпоративних прав» (у співавт., 2013), «Правова доктрина України: у 5 т. Т.3: Доктрина приватного права України» (у співавт., 2013 (укр.), 2017 (англ.), «Право власності на житло в Україні: доктрина та реалізація» (у співавт., 2016).

Володимир Васильович є членом редакційних колегій журналів та збірників наукових праць: «Право України», «Юридична Україна», «Підприємство, господарство і право» та ін., головою спеціалізованої вченої ради Д. 26.500.01 у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф.Г. Бурчака НАПрН України, членом спеціалізованої вченої ради Д.26.001.06 у Київському національному

університеті імені Тараса Шевченка, є арбітром Міжнародного комерційного арбітражного суду при Торгово-промисловій палаті України. Був членом науково-консультативних рад при Верховному Суді України, Вищому спеціалізованому суді України з розгляду цивільних і кримінальних справ та Вищому господарському суді України.

У 2003 році Володимиру Васильовичу було присвоєно почесне звання Заслужений діяч науки і техніки України, у 2009 році він був нагороджений Грамотою Верховної Ради України, у 2018 році - Почесною грамотою Кабінету Міністрів України.

Висловлюємо слова вдячності та поваги Володимиру Васильовичу. Добра, здоров'я, наснаги та успіхів Вам! З ювілеєм!

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Харитонов Євген Олегович,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри цивільного права Національного університету «Одеська юридична академія»

Харитонova Олена Іванівна,

доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, заслужений діяч науки і техніки України, зав. кафедри права інтелектуальної власності та корпоративного права Національного університету «Одеська юридична академія»

ОДЕСЬКА ШКОЛА ЦИВІЛІСТИКИ: ЗНАЧЕННЯ ПОСТАТІ ВОЛОДИМИРА ВАСИЛЬОВИЧА ЛУЦЯ

У вітчизняній юриспруденції цивілістика розглядається з двох позицій:

1) як узагальнююче поняття, що вживається для визначення суспільних відносин цивільно-правового змісту, пов'язаних з цивільним правом, проблемами нормативного регулювання майнових та особистих немайнових прав фізичних і юридичних осіб та практикою цивільних правовідносин (включаючи сімейно-правові, цивільно-процесуальні та приватні міжнародно-правові відносини);

2) як галузь юридичної науки, предметом якої є: норми цивільного права; цивільні правовідносини як юридична форма відповідних суспільних відносин, що регулюються цивільним законодавством; юридичні факти; судова, судово-господарська і адміністративна практика застосування цивільно-правових норм [1, с. 363].

Звісно, такий підхід можливий. Особливо на юридично-побутовому рівні, властивому для довідникових видань.

Однак у точному (юридично професійному) значенні цього слова «цивілістика» не може вважатися сукупністю цивільних і пов'язаних з ними відносин (сукупністю відносин цивільно-правового змісту тощо).

Натомість, доцільним є виходити з того, що цивілістика є галуззю юридичної науки, котра має свій предмет, структуру, методологію, напрямки дослідження, завдання тощо. Тобто, поняття «цивілістика» і «наука цивільного права» є синонімами.

На цьому підґрунті можна запропонувати визначення цивілістики (науки цивільного права) як сукупності знань про правове становище приватної особи, її цивільні права, засоби реалізації та захисту останніх, об'єднані у систему понять, категорій, ідей, теорій та концепцій.

Основним предметом аналізу є наука цивільного права, як така. Система (структура) цивілістики виглядає наступним чином: методологія приватного (цивільного) права, догма (приватного) цивільного права, історія приватного (цивільного) права, порівняльна цивілістика.

Методологія цивілістики займається, на рівні найвищої наукової абстракції, аналізом суто теоретичних положень, таких як характеристика поняття та сутності приватного права; основи визначення становища приватної особи у суспільстві; визначення засад її взаємин з іншими приватними особами, державою, іншими соціально-публічними утвореннями та їхніми фігурантами; захист прав приватної особи тощо, які є наріжним каменем у загальному предметі цивілістики.

«Практична цивілістика» («догма цивільного права») вивчає характер, особливості і зміст норм певної системи цивільного права; структуру, зміст і форми цивільного законодавства; тлумачить його; вивчає й аналізує практику застосування цивільно-правових норм із метою визначення їхньої ефективності. Предметом цього розділу цивілістики є, передусім, чинне цивільне законодавство і практика його застосування.

«Історична цивілістика» – вивчає розвиток приватного (цивільного) права як у цілому, так і окремих його інститутів. Предметом її дослідження може бути приватне право як наднаціональна система, окремі традиції приватного права, національні системи цивільного права, взяті в їхньому історичному розвитку, а також розвиток самої цивілістики, як науки цивільного права.

«Порівняльна цивілістика» має метою визначення загального й особливого у різних системах приватного права, можливість рецепції, акультурації, імплементації концепцій, засад цивільного права, окремих правових рішень чи їхньої сукупності. Її завданням є вивчення різних систем приватного права, як елементів відповідної культури, а також національних

систем цивільного права та цивілістичних інститутів, взятих у їхньому розвитку.

Дослідники характеризують цивілістику за допомогою кількох підходів: 1) шляхом характеристики особистості знаних цивілістів у контексті опису їхніх основних праць [2, 3 с. 47-48] або характеристики праць цивілістів у контексті життєпису їхніх авторів [4, с. 102-120]. Він може бути названим «персоналістським» або «персоналістсько-бібліографічним» підходом); 2) шляхом аналізу характерних напрямків досліджень та здобутків окремих цивілістичних шкіл [5, с.107–123; 6, с. 44-46]. Такий підхід можна назвати «класифікаційним» або ж «персоналістсько-класифікаційним»; 3) шляхом акцентування уваги на виокремленні та висвітленні основних періодів або етапів розвитку цивілістики взагалі, цивілістики окремої країни, регіону тощо. Його можна назвати «хронологічним» підходом. Найчастіше він застосовується для характеристики цивілістики певної країни, що дозволяє показати динаміку розвитку в ній цивілістичної думки [7, с. 25 – 28]. При цьому всередині згаданого поділу на етапи (періоди) можлива більш складна систематизація матеріалу, що дозволяє згрупувати здобутки цивілістів за концептуальними підходами, предметом дослідження тощо.

Із врахуванням викладеного концепт «цивілістична школа» можерозглядатися й бути охарактеризованим у подвійному значенні: широкому та вузькому.

У широкому сенсі «цивілістичну школу» – можна визначити як сукупність наукового потенціалу (правознавців, особистостей) у галузі цивілістики, що реалізується шляхом отримання наукових результатів на певних, властивих саме цій сукупності засадах, які відрізняють її від інших аналогічних шкіл.

При такому підході критерії об'єднання науковців в одну цивілістичну школу можуть бути різноманітними: країна, місцевість, місто, вищий навчальний (науково-дослідний) заклад, особистість керівника, особисті взаємини (симпатії чи антипатії) тощо. Аналіз діяльності цивілістичної школи у такому випадку може провадитися з наступною деталізацією її діяльності за допомогою «персоналістського» чи «хронологічного» підходів.

Однак, можливим є й дослідження особливостей «цивілістичної школи», взятої у її вузькому значенні – як сукупності наукового потенціалу (правознавців, особистостей) у галузі цивілістики, що реалізується шляхом дослідження проблем у певному розділі цивільного (приватного) права. При цьому визначальним стає «предметний» критерій, який дозволяє визначити «точку» прикладення наукових зусиль (наукового потенціалу) для вирішення наукових завдань у галузі цивілістики (до того ж, у тому чи іншому її розділі).

Таким чином, поняття «школа» має не лише суб'єктивний об'єднуючий момент, але набуває й підстави для об'єднання за об'єктивним критерієм (предмет досліджень у межах цивілістики).

Розглядаючи під таким кутом зору наукові розвідки цивілістів НУ «ОЮА», можна зробити висновок, що вони проводилися, у різних галузях цивілістики: теорії (методології) цивільного права, практичної цивілістики, порівняльної та історичної цивілістики. У цих галузях викладачами кафедри цивільного права і кафедри права інтелектуальної власності і корпоративного права НУ ОЮА, аспірантами та здобувачами цих кафедр активно проводилися наукові дослідження і були отримані суттєві результати.

Поміж характерних рис досліджень цивілістичної школи НУ ОЮА можна назвати наступні: 1) послідовне використання історичного та компартивістського методів, що дозволяє прослідкувати генезис правових категорій, понять та інститутів і особливості їхнього розвитку, а також з'ясувати їх місце поміж інших правових феноменів та інститутів, у тому числі, в інших правових системах, надто в умовах сучасних інтеграційних процесів; 2) бачення приватного права як концепту, а основних його категорій – як правових концептів, що дає підстави для використання концептного методу цивілістичних досліджень; 3) формування, зокрема, за допомогою використання концептного методу дослідження цивілістичних «субшкіл»: школи рецепції римського приватного права (котра, власне, почала формуватися одночасно з формуванням самої цивілістичної школи НУ ОЮА); школи права інтелектуальної власності (як власності віртуальної); школи «ІТ-права», школи спортивного права та ін.

На жаль, дати повну характеристику наукового доробку цивілістів НУ ОЮА за час існування університету не дозволяє обсяг і жанр. Тому обмежимося короткою згадкою про кількісні показники тільки за останні три роки: загалом опубліковано 1250 наукових праць. У тому числі – 21 монографія, 6 підручників, 17 навчальних посібників, 400 наукових статей, 750 тез. Також, за весь час по кафедрі цивільного права було захищено 8 докторських (Т.С. Ківалова, О.С. Кізлова, С.Д. Гринько, С.Б. Булеца, О.В. Басай, Н.Ю. Голубєва, І.В. Давидова, А.Р. Чанишева) і 107 кандидатських (В.М. Зубар, О.М. Калітенко, С.Б. Булеца, В.О. Гончаренко, С.В. Мазуренко, Н.В. Фомічова, О.О. Кулініч, О.С. Адамова, Л.О. Єсіпова, К.М. Глиняна, І.Г. Бабич, Ю.В. Кривенко, Д.С. Прутян, І.В. Давидова, Т.О. Колянковська, О.С. Омельчук, О.Ю. Цибульська, Є.Ш. Гарєєв, Т.Є. Крисань, Ю.Г. Орзіх, Н.І. Костова, М.В. Матійко, К.Г. Некіт, А.Р. Чанишева, І.С. Продаєвич, О.М. Лукавецька, Н.В. Вороніна, В.С. Деревнін, Н.С. Адаховська, Ю.С. Суха, В.О. Токарева, С.В.

Завальнюк, С.І. Клім, В.Г. Швидка, Б.В. Фасій та ін.) дисертацій. Тому предметом розгляду далі будуть лише ті наукові результати, котрі найбільш яскраво репрезентують творчі здобутки у відповідній сфері). По кафедрі права інтелектуальної власності і корпоративного права захищено 4 докторських (О.О. Кулініч, Г.О. Ульянова, О.В. Басай, О.В. Бігняк) і 16 кандидатських дисертацій.

Отже, у Національному університеті «Одеська юридична академія» існує оригінальна школа цивілістики, наукові здобутки якої значною мірою ґрунтуються на підґрунті школи рецепції римського права НУ ОЮА і удосконалюються у дослідженнях інноваційних шкіл сучасної цивілістики.

Втім, констатація цього достатньо очевидного факту не є нашою метою. Набагато більш цікавим (і приємним) у нашому випадку є висвітлення ролі Володимира Васильовича Луця у становленні та розвитку цивілістичної школи НУ ОЮА і генетично пов'язаних з нею традиційних і новітніх «субшкіл».

Як зазначалося вище, «цивілістична школа» – це сукупність наукового потенціалу (правознавців, особистостей) у галузі цивілістики, що реалізується шляхом отримання наукових результатів на певних, властивих саме цій сукупності засадах, які відрізняють її від інших аналогічних шкіл. Таким чином підкреслюється значення особистостей у науці, котрі, власне, продукують ідеї, пропонують засади їх дослідження, обирають напрямки наукових розвідок, організують локальні спільноти дослідників, узагальнюють отримані результати тощо

Таке визначення здається нам досить вдалим. Однак його положення щодо існування «сукупності наукового потенціалу (правознавців, особистостей) у галузі цивілістики», як умови виокремлення школи, потребує додаткового роз'яснення.

На наш погляд, крім постаті/постатей лідерів наукової школи, котрі діють «всередині неї», важливе значення має постать «зовнішнього» експерта, наукового авторитету, котрий оцінює напрямки досліджень, їхню стратегію та тактику, підтримує плідні ідеї та критикує вразливі місця концепції, вад отриманого результату тощо. Він може виступати у якості рецензента, опонента, часом – співавтора. Саме завдяки йому остаточний результат є таким, яким його знає і сприймає (або не сприймає) наукова спільнота.

Для цивілістичної школи НУ ОЮА таким доброзичливим «експертом», підкажчиком, камертоном вірності напрямків і характеру наукових досліджень багато років є доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України Володимир Васильович Луць.

Тісна наукова співпраця з Володимиром Васильовичем почалася з того часу, коли він у 1997 році погодився виступити опонентом по докторській

дисертації одного з авторів цього матеріалу з досить незвичною, як на ті часи темою «Рецепція римського приватного права: теоретичні та історико-правові аспекти». Аби оцінити значення цього кроку досить згадати, що наприкінці 90-х років минулого століття школи рецепції римського приватного права в Україні ще не було, а єдиним дороговказом у вітчизняній романістиці була низка підручників з римського приватного (цивільного) права видатного українського романіста і цивіліста Панаса Андроновича Підопригори (котрий, на жаль, вже пішов від нас). Що вже говорити про хвилювання здобувача докторського ступеню і претендента на формування концепції рецепції римського приватного права !

Та хвилювання виявились даремними. Попри те, що Володимир Васильович не був «романістом» у класичному розумінні цього поняття, його аналіз положень дисертації свідчив про чудову орієнтацію у проблематиці рецепції права, визнанні значення останньої для удосконалення концепції цивільного законодавства України. Але головним (а надто, з погляду дисертанта) було те, що зауваження були не лише кваліфікованими, але й доброзичливими. Вони були з тих зауважень, що стимулюють до нових пошуків, додаючи упевненості у вірності обраного напрямку дослідження тощо.

Так почалося багаторічне наукове співробітництво Володимира Васильовича Луця і цивілістичної школи НУ ОЮА, котра розвивалася і міцніла при його сприянні та за його участі.

Після того Володимир Васильович Луць неодноразово виступав опонентом на захисті дисертацій представників Одеської школи цивілістики. Зокрема, він був опонентом по докторським дисертаціям Т.С. Ківалової, Н.Ю. Голубєвої, О.С. Кізлової, та по кандидатським дисертаціям викладачів кафедри Н.В. Вороніної, В.О. Гончаренко, І.В. Давидової, С.В. Мазуренко, Б.В. Фасія, Н.В. Фомічової (Чорногор), О.Ю. Цибульської, а також здобувачів кафедри О.А. Волкова, Т.Є. Крисань, Г.В. Макаренко, Д.Ф. Плачкова, Є.С. Северової, В.Д. Фролова.

За ці роки Володимир Васильович був рецензентом низки монографій, присвячених теоретичним питанням цивілістики,⁶ концептуальним проблемам

⁶ Харитонов Є.О. Нариси теорії цивілістики (поняття та концепти): Монографія. – О.: Фенікс, 2008. – 464 с.; Цивільне право України (традиції та новації): монографія / авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонova, Т.С. Ківалової, О.І. Харитонovої ; наук. ред. Н.Ю. Голубєва. – Одеса : Фенікс, 2010. – 700 с.; Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Цивільні правовідносини : моногр. 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – 456 с.; Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : монографія / авт. кол.; за заг. ред. Є.О. Харитонova. – Одеса : Фенікс, 2012. – 344 с.; Харитонов Є.О. Регулятивні правовідносини: приватноправовий та публічно-правовий виміри: монографія / Харитонов Є.О., Харитонova О.І. – Одеса, 2018. – 397 с.; Харитонов Є.О., Харитонova О.І. Приватне право як концепт. Т.І. Витоки. – Одеса: Фенікс, 2018. – 556

права інтелектуальної власності⁷ тощо, а також рецензентом низки підручників з Цивільного права України.⁸ Важливими були міркування В.В. Луця щодо проблем адаптації цивільного права України до приватного права Європи.⁹ Підтримав В.В. Луць і становлення новітніх відгалужень школи цивілістики, зокрема, школи ІТ-права, погодившись бути рецензентом низки монографій у цій галузі.¹⁰ Був Володимир Васильович і співавтором фундаментальних видань кафедри цивільного права¹¹ (на жаль, менше, ніж хотілося б, але при його завантаженні і це можна вважати нашим успіхом).

Підсумовуючи викладене, маємо зазначити: можливо, школа цивілістики НУ ОЮА склалася б і без участі Володимира Васильовича Луця. Але її формування йшло б з більшими труднощами, можливо, довше, не так успішно. Ми це усвідомлюємо і щиро вдячні за участь, сприяння і допомогу. Дякуємо від імені всіх представників нашої школи цивілістики. Здоров'я і наснаги! Довгих років життя! Ми Вас любимо і шануємо!

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія: В 6 т. /Редкол.: Ю.С. Шемшученко (голова редкол.) та ін. – К.: «Укр. Енцикл.». – Т.6. – 2004. – 792 с. (автор статті – В.П. Нагребельний).

с.; Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія і практика : монографія / І.В. Давидова ; НУ ОЮА. – Одеса : Юридична література, 2018. – 368 с.; Договір довірчого управління майном: порівняльно-правовий аналіз : моногр. / К.Г. Некіт. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2012. – 184 с.; Харитонов Є.О. Цивільні правовідносини : моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонova. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса : Фенікс, 2011. – 456 с.

⁷ Харитонova О.І. Правовідносини інтелектуальної власності, що виникають внаслідок створення результатів творчої діяльності (концептуальні засади): монографія / О.І. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2011. – 346 с.

⁸ Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. – Вид.2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2009. – 816 с.; Цивільне законодавство України : навч. посібник / авт. : Є.О. Харитонов, Т.С. Ківалова, О.С. Кізлова [та ін.] ; за ред. д. ю. н., проф. Є.О. Харитонova, К.Г. Некіт. – Одеса : Юридична література, 2013. – 392 с.; Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України : Підручник. – Вид. 2, перероб. і доп. – К. : Істина, 2007. – 816 с.; Харитонов Е.О., Саниахметова Н.А. Гражданское право Украины: Учебник. – Х.: ООО «Одиссей», 2004. – 960 с.; Цивільне законодавство України: концепція, категорії, визначення : навч. посібник / авт. кол.; за ред. д-ра юрид. кін. – Одеса : Юридична література, 2014. – 324 с.; Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Дрішлюк А.І. Добровільне представництво у цивільному праві України: Навчальний посібник. – К.: Істина, 2007. – 176 с.; Право на житло в Україні: реалізація та захист. Навчально-довідкове видання / За заг. ред. Є.О. Харитонova. – Х.: ТОВ «Одиссей», 2008. – 456 с.; Цивільний процес України : Підручник / За ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитонovoї, Н.Ю. Голубевої. – К. : Істина, 2011. – 536 с.; Основи римського приватного права : посіб. для аудиторного і самостійного вивчення курсу / Є.О. Харитонов. – Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2016. – 396 с.

⁹ Харитонов Є.О. Україна – Європа: проблеми адаптації у галузі приватного права : монографія. – Одеса : Фенікс, 2017. – 358 с.; Концепт приватного права в умовах інтеграції : навч. посіб. / Є.О. Харитонов. – Одеса : Фенікс, 2017. – 260 с.

¹⁰ ІТ-право: поняття та сутність: монографія/ за ред. О.І. Харитонovoї, Є.О. Харитонova. – Одеса: Фенікс, 2017. – 316 с.; ІТ-право та інформаційна безпека : монографія / авт. кол.: за ред. д.ю.н., проф. О.І. Харитонovoї, д.ю.н., проф. Харитонova Є.О. – Одеса : Фенікс, 2017. – 176 с.; Давидова І.В. Правочини та їх недійсність в інформаційному суспільстві: теорія і практика: монографія. НУ ІЦЮА. Одеса: Юридична література, 2018. – 368 с.

¹¹Зобов'язальне право України: Підручник / За ред. Є.О. Харитонova, Н.Ю. Голубевої. – К.: Істина. – 848 с.; Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання третє перероблене та доповнене – Х.: ТОВ «Одиссей», 2006. – 1200 с.; Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар. Видання п'яте, перероблене та доповнене // За заг. ред. Е.О. Харитонova, Н.Ю. Голубевої. – Х.: ТОВ «Одиссей», 2009. – 1208 с.

2. Шершеневич Г.Ф. Наука гражданского права в России. – М.: Статут, 2003. – 250 с.
3. Цивільне право України: Підручник. У 2-х кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. Кн. 1. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 624 с.
4. Ромовська З. Українське цивільне право: Загальна частина. Академічний курс. Підручник. – К.: Атіка, 2005. – 560 с.
5. Підпригора О. Цивілістична наука в Київському університеті ім. Тараса Шевченка // Вісник Академії правових наук України. – 1999. – № 2 (17). – С. 107–123;
6. Харитонов Є.О. Школа рецепції римського права в Одеській національній юридичній академії // Наукові праці Одеської національної юридичної академії. – Том 1. – Одеса, 2002. – С. 44 – 64.
7. Цивільне право України: Навч. посібник/ За ред. Р. О. Стефанчука. – К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. – 361 с.

Голоденко Ірина Олександрівна,
*старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Одеського національного університету імені І. І. Мечникова*

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

Реформування системи вищої освіти супроводжується змінами в механізмі правового регулювання діяльності закладів вищої освіти, особливим місце в якому займають фінансово-господарські відносини, що є підставою для формування майнової бази (з метою забезпечення здійснення освітніх функцій).

Режим прав на майно освітніх установ відноситься до обмежених речових прав, похідних від права власності. При цьому освітні заклади використовують конструкцію організаційно-правової форми установи, права якої мають відому специфіку, в першу чергу – в їх обсязі і характері.

Так, Закон України «Про вищу освіту» у ст. 70 визначає, що «матеріально-технічна база закладів вищої освіти включає будівлі, споруди, землю, комунікації, обладнання, транспортні засоби, службове житло та інші матеріальні цінності. Майно закріплюється за державним або комунальним закладом вищої освіти на праві господарського відання і не може бути предметом застави, а також не підлягає вилученню або передачі у власність юридичним і фізичним особам без згоди засновників закладу вищої освіти та вищого колегіального органу самоврядування закладу вищої освіти» [1].

Якщо звернутися до раніше діючого освітнього законодавства, то слід зазначити, що згідно зі ст. 63 Закону України «Про вищу освіту» від 17 січня

2002 року (зі змінами від 19 січня 2010 року) законодавець закріплював майно за вищим навчальним закладом на праві оперативного управління [2].

Для того, щоб встановити обсяг повноважень щодо майна закладів вищої освіти, доцільно звернутися до визначення поняття «правовий режим майна». У радянський період термін «правовий режим майна» був широко поширений як в законодавстві, так і в науковій літературі. Поняття «правовий режим майна» по суті включало такі ознаки, як підстава виникнення і припинення прав на майно і зміст відповідного права на певні види майна юридичних осіб. Так, А. В. Венедиктов під «правовим режимом державного майна розумів об'єм прав та обов'язків окремих підприємств та органів управління стосовно майна, що закріплене за підприємством, а також порядок використання цього майна та звернення на нього стягнення за зобов'язаннями державних підприємств» [3]. С. М. Корнєєв вважав, що «правовий режим майна підприємства – це встановлений державою в правових нормах порядок отримання підприємством майна в оперативне управління, об'єм його прав та обов'язків з приводу володіння, користування та використання майна, а також межі розпорядження вказаним майном вищими органами господарського управління та порядок стягнення окремих видів майна за вимогою кредиторів» [4].

В. В. Лаптев стверджував, що «правовим режимом майна є встановлений у правових нормах порядок формування матеріальних та фінансових ресурсів різних господарюючих суб'єктів (їх утворень) та управління ним» [5].

Втім, слід зазначити, що у теперішній час вчені-цивілісти, розвиваючи позицію радянських вчених, визначають правовий режим майна як поведінку учасників правовідносин, яка стосується відповідних матеріальних та нематеріальних благ. І. В. Жилінкова вважає, що у цивілістичній літературі «правовий режим майна, як правило, характеризується за допомогою терміна «порядок», при чому порядок регулювання суспільних відносин (в основному – майнових), який виникає в результаті дії комплексу взаємопов'язаних правових засобів загально-дозвільного характеру (переважають дозволи, але присутні і заборони, міри примусу та інші обмежувальні засоби, хоча останні відносно перших виконують службову роль)» [6].

Ю. П. Пацурківський під поняттям «правовий режим майна» розуміє «встановлений правовими нормами склад цього майна, порядок його формування, використання і вибуття та об'єм прав і обов'язків з приводу володіння, користування і розпорядження майном, порядок звернення на нього стягнень кредиторів» [7]. Подібною же точки зору підтримується і В. С. Щербина, вказуючи, що «під правовим режимом майна слід розуміти встановлену правовими нормами структуру цього майна, порядок його

придбання (формування), використання і вибуття, а також звернення на нього стягнення кредиторів [8].

Таким чином, досліджуючи різні точки-зору вчених-цивілістів, можна дійти висновку, що правовий режим майна – це встановлений правовими засобами порядок і умови придбання майна, порядок його формування, використання і вибуття та об'єм прав і обов'язків з приводу володіння, користування і розпорядження майном, функцій управління майном та особливості відповідальності за використання майна.

Згідно із Законом України «Про освіту» та Законом України «Про професійно-технічну освіту» основним видом прав на майно для більшості освітніх установ є право оперативного управління, конструкція якого дозволяє власнику майна розпорядитися ним в своїх інтересах, зберігаючи на це майно право власності [9]. Поняття «право оперативного управління» вперше введено в науковий обіг А. В. Венедиктовим. Зокрема, він зазначав, що «право власності соціалістичної держави реалізується через здійснення державним органом його правомочностей щодо володіння, користування і, певною мірою, щодо розпорядження майном [3]. З юридичної точки зору призначення права оперативного управління полягало у створенні основи для поділу права власності і цивільної правосуб'єктності, для існування суб'єкта цивільного права, який не є власником, при наявності виключно державної власності на засоби виробництва. Пізніше право оперативного управління отримало законодавче закріплення в Основах цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік від 8 грудня 1961 року [10].

Згодом, з розвитком ринкових відносин, з'явилося нове поняття – «право повного господарського відання», що існувало поряд з правом оперативного управління. Зазначені речові права були закріплені в Основах цивільного законодавства Союзу РСР і республік 1991 року [11].

У національному законодавстві право господарського відання та оперативного управління закріплено у Господарському кодексі України.

Так, у ст. 136 закріплено, що «право господарського відання є речовим правом суб'єкта підприємництва, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленим за ним власником (уповноваженим ним органом), з обмеженням правомочності розпорядження щодо окремих видів майна за згодою власника у випадках, передбачених цим Кодексом та іншими законами». Тобто право господарського відання можна визначити як право юридичних осіб, що здійснюють підприємницьку господарську діяльність, тобто є суб'єктами підприємництва, похідне від права власності, з обмеженням

повноваження розпорядження окремими видами майна згодою власника (уповноваженого органу) [12].

У статті 137 зазначається, що «правом оперативного управління визнається речове право суб'єкта господарювання, який володіє, користується і розпоряджається майном, закріпленням за ним власником (уповноваженим ним органом) для здійснення некомерційної господарської діяльності, у межах, встановлених цим Кодексом та іншими законами, а також власником майна (уповноваженим ним органом)» [12]. Як і при праві господарського відання, власник майна, закріпленого на праві оперативного управління за суб'єктом господарювання, здійснює контроль за використанням і збереженням переданого в оперативне управління майна безпосередньо або через уповноважений ним орган. Проте межі управління зазначеним майном з боку власника ширші, ніж при праві господарського відання: він має право вилучати у суб'єкта господарювання надлишкове майно, майно, що ним не використовується, а також майно, що використовується суб'єктом господарювання не за призначенням. Якщо звернутися до освітнього законодавства інших держав, то згідно із Кодексом Республіки Білорусь Про освіту, майно закріплюється за державним закладом вищої освіти на праві оперативного управління [13]. Цивільний кодекс Російської Федерації та Федеральний Закон «Про освіту в Російській Федерації» також встановлюють, що майно державних та муніципальних освітніх організацій закріплюється на праві оперативного управління [14].

Підсумовуючи, можна зазначити, що згідно із законодавством України майно закладам вищої освіти належить на праві господарського відання, хоча право господарського відання притаманне для юридичних осіб, які здійснюють підприємницьку діяльність з обмеженням повноваження розпорядження окремими видами майна за згодою власника (уповноваженого органу). На нашу думку, це входить у протиріччя з основними функціями закладу вищої освіти щодо надання освітніх послуг. Правовий режим майна, який був закріплений у Законі України від 17 січня 2002 року «Про вищу освіту», є більш вірним, тому, було б доцільним відмовитись від такого нововведення у чинному освітньому законодавстві і повернутись до відповідних положень, які були встановлені в Законі України від 2002 року.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про вищу освіту : закон України від 01.07.2014 р. № 15156-VII // Відомості Верховної Ради України. 2014.– № 37 – 38. –Ст. 2004.
2. Про вищу освіту: закон України від 17.01.2002 р. № 2984 – III. URL : http://www.osvita.org.ua/pravo/law_05/part_11.html.

3. Венедиктов А. В. Государственная социалистическая собственность / А. В. Венедиктов., отв. ред. Райхер В. К. – Москва – Ленинград : Изд-во АН СССР, 1948. – 839 с.
4. Корнеев С. М. Правовой режим имущественных фондов предприятий / С. М. Корнеев – М. :Знание, 1975. – 32с.
5. Лаптев В. В. Предмет и система хозяйственного права / В. В. Лаптев. – М. : Юрид. лит., 1969. – 190 с.
6. Жилинкова И. В. Правовой режим имущества членов семьи / И. В. Жилинкова. – Х. : «Ксилон», 2000. – 398 с.
7. Пацурківський Ю. П. Правовий режим майна суб'єктів підприємницької діяльності : автореф. дис.... канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 «цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право» / Ю. П. Пацурківський. – К., 2001. – 19 с.
8. Щербина В. С. Господарське право : підручник/ В. С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2013. – 636 с.
9. Про освіту : закон України від 05.09.2017 р. № 2545 – III. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>; Про професійно-технічну освіту : закон України від 10.02.1998 р. № 103/98 – ВР. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98>
10. Основи цивільного законодавства Союзу РСР і союзних республік : закон Союзу РСР від 8.12.1961р. URL : <http://textbooks.net.ua/content/view/1139/17/>
11. Основи цивільного законодавства Союзу РСР і республік : закон Союзу РСР від 31.05.1991 р. № 2211 – I. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/v2211400-91>.
12. Господарський кодекс України : закон від 16.01.2003 року № 436 – IV. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/card/436-15>.
13. Кодекс Республики Беларусь Об образовании: закон от 13.01. 2011 г. № 243 – 3. URL : <http://kodeksy.by/kodeks-ob-obrazovanii>.
14. Об образовании в Российской Федерации : Федеральный закон от 29.12.2012 г. № 273 – ФЗ. URL : http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_140174/

Рябоконт Євген Олександрович,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАСТУПНИЦТВА У РЕЧОВИХ ПРАВАХ ЗА РИМСЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ

Запорукою ефективного наукового дослідження будь-якого правового інституту є неодмінний розгляд останнього в його розвитку, починаючи від

відшукування соціально-економічних, політичних, морально-етичних та інших причин виникнення і завершуючи виокремленням певних етапів (періодів), у межах яких даний інститут здобуває нових якісних характеристик.

Поява суспільства, зародження та поступове ускладнення суспільних відносин, природно, не могли не викликати до життя ідею про необхідність певного упорядкування суспільного ладу. Це відбувалося під впливом цілого комплексу соціально-економічних передумов, центральною з яких, безперечно, є поява відносин приватної власності, поволі оформлених і врегульованих правом. Саме інститут права приватної власності, наріжний для правової системи кожної держави, сприяв індивідуалізації особи, швидшому перетворенню особистих відносин між членами сім'ї, роду на відносини юридичні та в підсумку не міг не вплинути на утвердження ідеї щодо необхідності створення правового забезпечення майнового обороту.

Римське приватне право традиційно розглядається як фундамент, на якому засновуються сучасні правові системи переважної більшості держав, насамперед тих, що належать до континентальної правової сім'ї. Аналіз тексту першого систематизованого збірника звичаєвого права – Законів XII таблиць [1], дає підстави вважати, що на час їх прийняття (середина V ст. до н.е.) у Римі вже була розроблена низка правових інститутів, які забезпечували цивільний оборот і не лише встановлювали підстави первинного набуття прав (заволодіння, прирощення речей тощо), але і регулювали відносини правонаступництва у вигляді переходу права власності від однієї особи до іншої. На цей час римське право вже істотно урізноманітнило форми передачі (переходу) прав та обов'язків – від первинного безпосереднього обміну «товар на товар» до розпорядження річчю шляхом укладення й інших угод (контрактів), у тому числі й на випадок смерті. Закони XII таблиць наділяють власника речі правом на її відчуження шляхом манципації або у судовому порядку (п. 1, 5 б таблиці VI), правом заставляти річ для забезпечення виконання зобов'язань у формі фідучії (п. 1 таблиці VI), а також правом на розпорядження майном шляхом складання заповіту (п. 3 таблиці V).

Слід підкреслити, що давнє римське цивільне право (VI – III ст. до н.е.) сконцентроване навколо регулювання похідного набуття лише одного з видів суб'єктивних прав – **права власності**. Водночас вже в цей період існують механізми, за допомогою яких відбувається перехід речових прав на чуже майно – сервітутних прав, що побудовані за аналогією з переходом права власності. На цей час юриспруденції ще не було відомо ні наступництво у зобов'язальних правах, ні наступництво у правах спадкування (правах на

прийняття спадщини), яке утверджується пізніше під впливом діяльності претора.

Зобов'язальне право (право вимоги) за світоглядом римських юристів вважалося суворо особистим, а тому припинялося у зв'язку зі смертю кредитора або боржника. «До зобов'язань, яким би то не було чином укладених, не застосовується жоден із вищезазначених способів набуття власності (серед похідних аналізуються манципація та судова цесія – *C.P.*)», – писав юрист Гай в «Інституціях» [2, с. 48].

Невіддільний характер, притаманний правам та обов'язкам учасників зобов'язальних відносин, і пов'язану з цим досить повільну, супроводжену різноманітними фікціями та застереженнями, у порівнянні з речовим правом, появу інституту правонаступництва в зобов'язаннях, можна пояснити розумінням зобов'язання, як правовідношення, в якому право однієї особи (кредитора) якнайбільше залежить від сприяння в його реалізації іншої особи (боржника), чим і визначається сприйняття зобов'язання як права однієї особи на дії іншої особи. Тому зобов'язальне право у римській доктрині розуміється як інститут, який має своїм об'єктом по суті не що інше, як право на волю або частину волі іншого суб'єкта, яка не може бути передана або перенесена так само, як передаються або переносяться права на матеріальні предмети [3, с. 547].

Водночас поступово зв'язок зобов'язання, існуючого у вигляді права вимоги кредитора або обов'язку боржника, з особою носія послаблювався, що призвело вже у період існування цивільного права до створення правил про збереження зобов'язання у тому самому вигляді і у перенесенні останнього до нових набувачів у складі усієї майнової сфери правопередника за допомогою конструкції універсального правонаступництва. Перший виняток стосувався випадку смерті кредитора або боржника, коли до спадкоємців у складі усього майна спадкодавця переходили також права та обов'язки зобов'язального характеру. Коріння давніх поглядів на спадкування як на наступництво в усьому комплексі майна померлого (*universitas*) відносяться до уявлень про те, що спадкоємець – продовжувач юридичної особистості спадкодавця.

Закріплення у давньоримській цивілістиці правила щодо можливості переходу до інших суб'єктів винятково речових прав і паралельна заборона наступництва у правах та обов'язках, які мають іншу (не речову) правову природу, цілком відповідає сутності і призначенню права власності, позаяк потенційна можливість зміни власника закладена в самій основі речового права. Правовим наслідком такої зміни є не тільки перехід фактичного володіння річчю, що звичайно відбувається, але й поява у нового власника усіх прав та

обов'язків (обтяжень) щодо речі, які характеризували правовий статус його попередника та водночас правовий режим самої речі. Будучи створеними як своєрідний «придаток» до права власності, обмежені речові права не могли не зазнати аналогічного регулювання в аспекті їх оборотозданості. На *usus*, *usufructus*, *habitatio*, *operae servorum* та інші сервітути поширюється правовий режим *res mancipi*, що означає можливість переходу сервітутних прав за допомогою способів, аналогічних переходу права власності – *mancipatio* та *in jure cessio*.

Навпаки, інші системоутворюючі суб'єктивні цивільні права – зобов'язальні та спадкові – є істотно відмінними від права власності за метою їх створення, яка передбачає, насамперед, безпосереднє використання, вичерпання права його носіями – кредиторами та спадкоємцями за його прямим призначенням у вигляді одержання кредиторами виконання від боржника та прийняття спадщини спадкоємцями. Тому не можна не погодитись із відомим романистом В.М. Хвостовим, який при співставленні законодавчих потреб у регулюванні обороту речових і зобов'язальних прав писав: «...для права власності відчуження складає один з нормальних способів його експлуатації: коли річ не потрібна, її відчужують. Навпаки, нормальним способом вилучати вигоду із зобов'язання слугує не відчуження права вимоги, а стягнення за ним. Тому довго нерозвинений оборот може знаходитися без будь-яких способів, за допомогою яких кредитор міг би переносити своє право вимоги до боржника на іншу особу» [4, с. 325-326].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Законы XII таблиц // Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М.: Зерцало, 1997. – С. 4-14.
2. Институции Гая // Памятники римского права: Законы XII таблиц. Институции Гая. Дигесты Юстиниана. – М.: Зерцало, 1997. – С. 15-150.
3. Дорн Л.Б. Догма римского права. – Спб.: печ. М. Алисова и А. Григорьева, 1881. – 602 с.
4. Хвостов В.М. История римского права / В.М. Хвостов. – М.: Изд-е Высших женских юридических и историко-филологических курсов в Москве, 1916. – 478 с.

Цибульська Ольга Юрївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

**СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ В
НОВИХ УМОВАХ ВОЛОДІННЯ, КОРИСТУВАННЯ ТА
РОЗПОРЯДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ЩО БУЛИ
ЗАРЕЄСТРОВАНІ У ВІДПОВІДНИХ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ОРГАНАХ
ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ І ВВЕЗЕНІ В УКРАЇНУ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ**

На початку правового аналізу ситуації, що склалася станом на сьогодні в нових умовах володіння, користування та розпорядження транспортними засобами, що були зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземних держав і ввезені в Україну для вільного обігу, доцільно звернутись до ст. 8 Конституції України, зміст якої визначає, що її норми є нормами прямої дії і мають найвищу юридичну силу. А всі інші закони та нормативно-правові акти приймаються на її основі та повинні відповідати їй. В свою чергу, нормами цієї ж статі гарантується кожній людині і громадянину право на звернення до суду для захисту своїх конституційних прав і свобод [1].

Правовідносини володіння, користування та розпорядження транспортними засобами, що були зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземних держав і ввезені в Україну для вільного обігу, є цивільно-правовими, що не суперечить ст. 1 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) [2]. Відповідно до ст. 4 ЦК України основу цивільного законодавства України становить Конституція України. Основним актом цивільного законодавства України є ЦК України. Актами цивільного законодавства є також інші закони та підзаконні нормативно-правові акти України [2].

Нещодавно, а саме з 25 листопада 2018 року в Україні діють нові правила розмитнення транспортних засобів (далі – ТЗ), що були зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземних держав і ввозяться в Україну для вільного обігу (Закон України від 08 листопада 2018 р. № 2611-VIII «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів» [3]; Закон України від 08 листопада 2018 р. № 2612 – VIII «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України» [4]).

Зміни, які внесені зазначеними законами, мають як переваги так і негативні наслідки для власників чи володільців таких ТЗ. Доцільно звернути увагу на окремі із них, а саме:

Надано строк у 180 календарних днів з дня набрання чинності зазначених законів для митного оформлення таких ТЗ з метою їх вільного обігу та першої державної реєстрації в Україні.

Встановлено фіксовану ставку для розрахунку ставки акцизного податку за формулою $\text{Ставка} = \text{Ставка базова} \times K \text{ двигун} \times K \text{ вік}$. Таким чином, розмір акцизного податку залежатиме від типу і розміру двигуна, а також віку транспортного засобу (50 та 100 євро – для ТЗ з двигуном внутрішнього згоряння з іскровим запалюванням та кривошипно-шатунним механізмом з об'ємом циліндрів до та, відповідно, понад 3000 куб. В свою чергу, 75 та 150 євро – для ТЗ з двигуном внутрішнього згоряння із запалюванням від стиснення (дизелем або напівдизелем) з об'ємом циліндрів до та, відповідно, понад 3500 куб. сантиметрів). Нова формула розрахунку є відносно вигідною лише для розмитнення нових авто (рік випуску яких складає від 1 до 5 років).

Доцільним є також відзначити, що протягом 90 календарних днів з дня набрання чинності зазначеного ЗУ від 08 листопада 2018 р. № 2611-VIII ставки податку для транспортних засобів визначатимуться із застосуванням коефіцієнта 0,5. Зазначена норма надасть можливість заощадити витрати на розмитнення та державну реєстрацію таких ТЗ в Україні.

Разом із тим, слід розуміти, що окрім акцизного податку до митних платежів продовжуватиме входити ввізне мито (10% від вартості ТЗ) та ПДВ (20% від суми вартості ТЗ, ввізного мита та акцизного податку).

Відкритим залишається питання й щодо застосування відповідальності за порушення правил використання на території України ТЗ особистого користування, тимчасово ввезених на митну територію України та/або поміщених у митний режим транзиту. Так, в ст. 469 Митного Кодексу України внесено зміни, а саме – доповнено частиною четвертою, зміст якої передбачає відповідальність у вигляді накладення штрафу в розмірі двох тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (34 000 грн.) за передачу транспортного засобу особистого користування, тимчасово ввезеного на митну територію України чи поміщеного у митний режим транзиту, у володіння, користування або розпорядження особі, яка безпосередньо не ввозила такий транспортний засіб на митну територію України чи не поміщувала його у митний режим транзиту, за винятком випадків, коли в транспортному засобі знаходиться особа, яка безпосередньо ввозила такий транспортний засіб на митну територію України чи поміщувала його у митний режим транзиту, а так само використання такого транспортного засобу для цілей підприємницької діяльності та/або отримання доходів в Україні.

Ця «новела» в Митному Кодексі створює загрозу сплатити зазначений вище штраф для власників (володільців) таких транспортних засобів, яким вони були передані ще до набрання чинності Закону України від 08 листопада 2018 р. № 2612 – VIII. Що, в свою чергу, є прямим порушенням норм Конституції України. Так, нормами статті 58 якої передбачено дві так званих «правових аксіоми»:

- неможливість існування зворотної дії в часі законів та інших нормативно-правових актів, окрім двох випадків (пом'якшення відповідальності особи та скасування відповідальності особи);

- неможливість відповідати за діяння, які на час їх вчинення не визнавалися законом як правопорушення.

Таким чином, ВР України було прийнято закони, окремі норми яких порушують норми Конституції України, що мають пряму дію, і норми книги третьої ЦК України, спрямовані на регулювання правовідносин власності та інших речових прав на чуже майно. Звертаючись до норм ЦК України, доцільно відзначити, що кожна особа має право на захист свого цивільного права у разі його порушення, невизнання або оспорювання, а також інтересу, який не суперечить загальним засадам цивільного законодавства (ст. 15).

Відповідно до пп. 10 ч. 2 статті 16 ЦК України одним із способів захисту цивільних прав та інтересів може бути визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Відносини щодо захисту цивільних прав та інтересів за допомогою цього способу регулюються також ст.ст. 21, 393 та 396 ЦК України.

Особазгідно зі ст.ст. 256–257 ЦК може звернутись до суду з вимогою про захист свого цивільного права або інтересу в межах позовної давності, загальний строк якої встановлюється тривалістю у три роки. Разом із тим, слід звернути увагу на зміст пп. 3 п. 5 Розділу II Прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства» від 20 грудня 2011 р. № 4176-VI, який набрав чинності з 15 січня 2012 р., відповідно до якого особа має право звернутися до суду з позовом про визнання незаконним правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим або органу місцевого самоврядування, яким порушено правовласності або інше речове право особи, протягом трьох років з дня набрання чинності цим Законом [5].

З огляду на зазначене вище, є доцільним стверджувати, що учасники відповідних цивільних правовідносин (власники/володільці ТЗ, що були зареєстровані у відповідних реєстраційних органах іноземних держав і ввезені в

Україну для вільного обігу), на дії яких станом на сьогодні розповсюджується норма, передбачена ч. 4 ст. 469 Митного Кодексу України, мають право звернутися до суду з позовом про визнання незаконною цієї норми, що, в цілому, сприятиме покращенню ситуації, яка склалася в обумовленій в межах цієї статті проблемі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
3. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування акцизним податком легкових транспортних засобів : Закон України від 08 листопада 2018 р. № 2611-VIII // Голос України від 24.11.2018. – № 223.
4. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо ввезення транспортних засобів на митну територію України : Закон України від 08 листопада 2018 р. № 2612 // Голос України від 24.11.2018. – № 223.
5. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення порядку здійснення судочинства : Закон України від 20 грудня 2011 р. № 4176-VI // Відомості Верховної Ради України від 20.07.2012.- 2012 р. – № 29. – 1180 с. – стаття 340.

Швидка Вікторія Георгіївна,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САМОЗАХИСТУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ НІМЕЧЧИНИ, ФРАНЦІЇ, ЛАТВІЇ

Загальні положення про самозахист встановлені в § 226-231 Частини 6 «Здійснення прав. Самозахист. Самодопомога» Книги 1 Німецького цивільного уложення. Німецький законодавець виділяє три моделі самозахисту: 1) необхідну оборону (Notwehr); 2) крайню необхідність (Notstand); 3) самопоміч (Selbsthilfe). Однак наведена система заходів самозахисту не вичерпується цими загальними нормами.

Проаналізувавши Німецьке цивільне уложення можна зробити висновок, що в німецькому цивільному праві система способів самозахисту включає в себе: дії в стані необхідної оборони (§ 227 Німецького цивільного уложення); дії в стані крайньої необхідності (§ 228 Німецького цивільного уложення); право власника

бджолиного рою проникати на сусідні ділянки для його переслідування і відкривати чужий вулик і виймати або виламувати соти, з відшкодуванням завданих збитків (§ 962 Німецького цивільного уложення); самопоміч (§ 229-231), зокрема: право наймодавця на самодопомогу у захисті свого заставного права, яке виражається в наступному: якщо наймодавцеві належить право заперечувати проти вилучення речей, на які він має заставне право, то наймодавець має право, не звертаючись до суду, та своїми діями перешкоджати вилученню речей. У разі, коли наймач залишає предмет найму, наймодавець може залишити вищевказані речі у себе (§ 559 та абзац 1 § 561 Німецького цивільного уложення); таким же правом володіє власник готелю у відношенні речей постояльця (§ 704 Німецького цивільного уложення); затримання боржника для встановлення його особистості; самодопомога власника (згідно § 859 Німецького цивільного уложення, власник може силою опиратися від забороненої самоправності, а в разі, якщо рухома річ буде вилучена у власника шляхом забороненого самоуправства, він може силою відібрати її в особи, яка вчинила самоуправство, в тому випадку, коли порушник був пійманий на місці або виявлено по свіжих слідах); самодопомога інших осіб від імені власника (§ 860 Німецького цивільного уложення); самостійне усунення сусідських незручностей, передбачене § 910 Німецького цивільного уложення (право власника земельної ділянки зрізати коріння дерев або куща або звисаючі гілки, які проникли до нього із сусідньої земельної ділянки); самостійне вилучення орендарем відокремлюючих поліпшень орендованої речі (вилучення пристрою, яким він обладнав річ), передбачене § 591a. [1].

Слід зазначити, що межі самозахисту в Німеччині досить чітко окреслюються судовою практикою.

Система способів самозахисту, встановлена в німецькому законодавстві, послужила моделлю не тільки для країн Західної Європи (Швейцарія), але і для деяких держав на пострадянському просторі (Латвія, Естонія, Грузія).

Відсутність терміна «самозахист» і його понятійних аналогів («відображення посягання», «самооборона», «оборона», «самодопомога», «самостійне здійснення права») у Французькому цивільному кодексі робить питання про заходи самозахисту досить дискусійним. Однак, в якості несистематизованого і непоіменованого заходу самозахисту можна розглядати кілька правових засобів, що застосовуються без допомоги суду, таких як: притримання, зупинення зустрічного виконання і виконання договірних обов'язків за рахунок контрагента.

Притримання, яке передбачено французьким законодавством діє для досить обмеженого кола випадків. Таким правом в силу прямої вказівки закону

наділяється зберігач речі (ст. 1948 Французького цивільного кодексу), в той час як відносно орендодавця (ст. 1728-1739 ФГК), підрядника (ст. 1787-1799) подібні норми відсутні. Стосовно ж позичальника встановлено пряму заборону: він не може утримати у себе річ зважаючи на те, що кредитор йому винен (ст. 1885 Французького цивільного кодексу) [2].

Зупинення зустрічного виконання договору передбачено тільки в одному випадку. Згідно ст. 1612 Французького цивільного кодексу продавець не зобов'язаний надати річ, якщо покупець не сплачує ціну і якщо продавець не погодився на відстрочку платежу [2].

Система самозахисту цивільних прав в Латвії включає в себе: 1) необхідну оборону («дозволений самозахист»); 2) владний самозахист; 3) самозахист права вимоги; 4) заходи відмовного характеру. Хоча поняття «необхідна оборона» Цивільним законом 1937 р. не визначено, право на необхідну оборону (під ім'ям «дозволений самозахист») у загальних рисах сформульований у ст. 1636 Цивільного закону Латвії, згідно з яким «порушення права не має місця, якщо шкоду було допущено незаконним діянням особи, у відношенні якої заподіювач шкоди був змушений до дозволеного самозахисту». Своєрідний аналог крайньої необхідності наведено в ст. 1040 Цивільного закону Латвії. Відповідно до цієї статті власник має право самозахисту і в зв'язку з цим правом навіть може знищити чужі речі, із-за яких у нього могло б виникнути побоювання втратити свою власну, якщо він не має можливості іншим чином запобігти здійсненню шкоди [3]. Однак, незважаючи на деяку схожість об'єктивної сторони (знищення чужого майна з метою порятунку свого) з діями в стані крайньої необхідності, вона не виходить за рамки владного самозахисту зважаючи на те, що останнє має набагато більш широкий суб'єктний склад і включає в себе набагато більший спектр ситуацій.

До владного захисту слід віднести і право на пошук своєї речі, передбачене ст. 1093 Цивільного закону Латвії: «...при випадковому попаданні речі будь-якої особи у межі володіння якоїсь іншої особи остання має змиритися з тим, що її власник візьме її назад» [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гражданское уложение Германии: Ввод. закон к Гражд. уложению; пер. с нем. / В.Бергманн, введ., сост.; науч. ред. – А.Л. Маковский [и др.]. – 2-е изд., доп. – М.: Волтерс Клувер, 2006. – 409 с.
2. Code civil (version consolidée au 18 février 2015) Консолідована версія. – Режим доступу: www.wipo.int/wipolex/ru/details.jsp?id=14526.
3. Цивільний закон Латвійської Республіки 1937 року [Електронний ресурс] – URL: www.pravo.lv/law_ru.html.

*Граніна Іванна Віталіївна,
аспірантка 1 курсу кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Зубар В.М.*

РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ВИКОНАННЯ ЗАПОВІТУ

Інститут виконання заповіту був особливо актуальний у дореволюційному законодавстві.

Слід вказати, що законодавче регулювання виконання заповіту «душенаказником» обмежувалося в той час декількома статтями, що містилися в Зводі законів цивільних та в Статуті цивільного судочинства. Зокрема, згідно зі ст. 1084 Зводу законів Російської імперії духовні заповіти виконуються: 1) душенаказниками (а) і 2) самими спадкоємцями, по волі заповідача (б).

Кодекси, прийняті у 1922-1924 рр. не тільки відновили регулювання спадкових відносин, по суті скасованих до цього Декретом «Про скасування спадкування», який було прийнято в Україні 11 березня 1919 р. [1] та доповнено 21 березня 1919 р. [2], а й містили спеціальну статтю щодо виконання заповіту. Згідно зі ст. 427 ЦК УРСР 1922 р. виконання заповіту покладається на призначених у ньому спадкоємців, за винятком випадків, коли заповідач доручив у заповіті окремій особі – виконавцеві заповіту – виконати його волю. В цьому випадку вимагається згода виконавця на самому заповіті або в окремій заяві, прикладеній до заповіту [3].

Цивільний кодекс УРСР 1963 р. присвячував відносинам щодо виконання заповіту всього дві статті (546 та 547 ЦК УРСР), які в загальному вигляді окреслювали коло суб'єктів правовідносин з виконання заповіту та встановлювали їхні повноваження.

На відміну від ЦК УРСР 1963 р., новий Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. кардинально змінив підхід до волевиявлення заповідача і принципово на інших засадах окреслив його місце в спадкових відносинах.

Здійснюючи порівняльний аналіз ЦК України та ЦК УРСР до відмінностей, на які слід звернути увагу, слід віднести, зокрема розширення кола осіб, які мають право призначити виконавця заповіту. Це заповідач, його спадкоємці або нотаріус. Навпаки, ЦК УРСР 1963 р. дещо звужував це поняття, відносячи до виконавців виключно осіб, яким доручено виконання, та за умови, що вони не є спадкоємцями (ч. 2 ст. 546 ЦК УРСР). В умовах збільшення кількості, вартості й видів майна, що перебувають у приватній власності громадян і мають специфічні особливості їхнього

спадкового правонаступництва, та, як наслідок, зростання кількості засвідчуваних нотаріальними конторами заповітів, такий підхід законодавця безспірно заслуговує на підтримку.

По-друге, ст. 1291 ЦК України передбачає право виконавця заповіту на плату за виконання своїх повноважень. У той час, як ч. 2 ст. 547 ЦК УРСР 1963 р. зазначала, що виконавець заповіту не отримує винагороди за дії з виконання заповіту. Це свідчить про те, що фактичний бік таких правовідносин має цивільно-правовий характер. Однак, можна помітити, що за таких умов правовідносини, які входять до поняття «виконання заповіту», будуть змішуватися із правовідносинами, які регламентовані як спадковий договір (глава 90 ЦК України). Тому набувач за спадковим договором може бути призначений виконавцем заповіту. Якщо набувач за спадковим договором сам зобов'язаний вчинити певні дії після смерті спадкодавця, то таке призначення в цьому разі недоцільне.

Але на відміну від спадкового договору, в якому права та обов'язки сторін мають бути чітко визначені, для виконання заповіту передбачений випадок, коли розмір винагороди не визначений заповітом. Тоді він може бути визначений за домовленістю виконавця заповіту та спадкоємців, а в разі спору – судом. Саме у цьому є основна відмінність спадкового договору від виконання заповіту. Адже у цивільно-правових договорах права та обов'язки сторін мають бути чітко регламентовані, особливо така істотна умова договору як ціна (винагорода).

По-третє, визначаючи обсяг повноважень виконавця заповіту, ЦК України не згадує про виконання вимог кредиторів, не погашених спадкодавцем. Це не випадково. Вважаємо, що виконавець заповіту, якщо лише ним не виступає один із спадкоємців, позбавлений можливості задовольняти майнові вимоги кредиторів спадщини. Даний висновок впливає з легального визначення спадкування, сформульованого в ст. 1216 ЦК України, за змістом якого спадкуванням визначається перехід від померлого спадкодавця до його спадкоємців спадщини як сукупності прав та обов'язків. Дії виконавця обмежуються лише пошуком кредиторів з наступним повідомленням їх про факт смерті боржника-спадкодавця. Саме ж задоволення вимог кредиторів відбувається спадкоємцями після прийняття спадщини (ст. 1282 ЦК України).

Слід зауважити, що ЦК УРСР 1963 р. надавав кредиторам можливість заявляти про свої претензії не лише спадкоємцям, але також і виконавцеві заповіту (ст. 557 ЦК УРСР).

Крім наведених вище відмінностей ЦК України від 16 січня 2003 р. доповнив та конкретизував положення щодо виконання заповіту у порівнянні з

ЦК УРСР 1963 р. Про це свідчить запровадження у ЦК України окремої глави – виконання заповіту (глава 88 ЦК України).

ЦК України зазначив основні вимоги до особи, яка може бути виконавцем заповіту: нею може бути фізична особа з повною цивільною дієздатністю або юридична особа (ч. 1 ст. 1286 ЦК України).

ЦК України істотно розширив повноваження виконавця заповіту (ст. 1290 ЦК України). У той час, як ЦК УРСР передбачав, що виконавець заповіту має право здійснювати всі дії, необхідні для виконання заповіту (ч. 1 ст. 547 ЦК УРСР), що у цілому не відображало специфіку інституту виконання заповіту та створювало ряд проблем на практиці.

Розширено перелік осіб, які можуть контролювати дії виконавця заповіту (ч. 2 ст. 1292 ЦК України)., у той час як ч. 3 ст. ЦК УРСР просто зазначала обов'язок виконавця заповіту надати звіт на вимогу спадкоємців без зазначення вказаної категорії осіб.

Новелами ЦК України є також детальна регламентація щодо строку чинності повноважень виконавця заповіту та порядку відмови виконавця заповіту від здійснення своїх повноважень (ст. ст. 1294, 1295 ЦК України).

Крім того, ст. 1293 ЦК України встановлює судовий порядок оскарження дій виконавця заповіту, а також позовну давність строком в один рік стосовно спорів про визнання неправомірними дій виконавця заповіту. Аналогічні положення у ЦК УРСР відсутні.

Усе вищевикладене свідчить про те, що ЦК УРСР від 1963 р. у загальному вигляді окреслив правові засади інституту виконання заповіту, у той час як ЦК України від 16 січня 2003 р. більш детально врегулював матеріальну та менш процесуальну процедуру виконання заповіту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Декрет Совета Народных Комиссаров Украины «Об отмене наследования» от 11 марта 1919 г. // Собрание Указаний и Распоряжений Рабоче-крестьянского правительства Украины. – 1919. – № 24. – С. 268, 348.
2. Цивільний кодекс УРСР 1922 // Електронна мережа Інтернет: URL:<http://deminov.dp.ua/grazhdanskoe-pravo-i-process/ck-codecs-ussr-1922>.
3. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Голос України. – 2003. – № 47-48. – С. 15-25.

*Кушнерук Дмитро Володимирович,
аспірант кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Некім К.Г.*

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЮРИДИЧНОЮ ОСОБОЮ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА

Відповідно до ст. 329 ЦК України юридична особа публічного права набуває право власності на майно, передане їй у власність, та на майно, набуте нею у власність на підставах, не заборонених законом. Так, зокрема, у ч. 1 ст. 325 ЦК юридична особа названа суб'єктом права власності без будь-яких умов чи застережень. У статті 1235 ЦК заповідачеві надано право скласти заповіт на користь не лише фізичної особи, а й інших учасників цивільних відносин, тобто на користь і юридичної особи. Водночас у нотаріальній практиці не було зафіксовано жодної відмови у посвідченні заповіту на користь юридичної особи «публічного права». Однак цей висновок про здатність кожної юридичної особи, незалежно від того, ким і для чого вона створена, бути суб'єктом права власності, став предметом досить жвавої дискусії у науковій літературі. Стосовно права юридичних осіб приватного права бути власниками майна, суперечок не виникло, але питання про можливість публічних юридичних осіб бути суб'єктами права власності поділило науковців на два табори. На думку противників визнання юридичної особи публічного права власником певного майна, це може призвести до наявності двох власників щодо нього (держави і цієї юридичної особи), тобто виникне так звана «розщеплена власність». Проблема полягає в тому, що майно публічної юридичної особи знаходиться у державній власності. Але водночас, через відсутність права повного господарського відання та оперативного управління, власником цього майна є й державна юридична особа. В розв'язанні цього питання, на думку Є. Мічурина, є обґрунтованою позиція Ю.К.Толстого, що запропонує модель «роздільної власності», за якою держава уособлює верховну власність (*dominium directum*), а державна юридична особа – підлеглу власність (*dominium utile*). Такий підхід, передусім, дозволяє зберегти принцип єдності державної власності як загальнонародного надбання, який закріплено в Конституції України. Наголошується в літературі і на спеціальному правовому режимі майна юридичної особи публічного права. Так, незважаючи на положення ЦК про майнову відокремленість юридичних осіб публічного права, на даному етапі розвитку цивільних правовідносин ми не можемо абсолютно та беззастережно приймати майнову відокремленість за ознаку юридичної особи

публічного права. Тут радше варто говорити про довірчу власність як основу майнової складової таких осіб, відкидаючи речові права оперативного управління та господарського відання.

Отже, виникає проблема розмежування, насамперед, таких категорій, як «суб'єкт публічного права» та «юридична особа публічного права».

Цивільний кодекс України вперше поділив юридичних осіб, залежно від порядку їх створення, на осіб приватного і публічного права. Такий поділ ґрунтується на відомому всьому світі ще з часів римського права поділу права на публічне і приватне і схвалюється дослідниками. Поділ юридичних осіб на осіб приватного права і осіб публічного права дає змогу розмежувати правовий статус цих осіб, насамперед з метою захисту приватних інтересів від втручання з боку апарату держави. Очевидно, що юридичні особи публічного права створюються державою і при цьому виникають особливі відносини, що зумовлені роллю держави. Відтак, юридичні особи публічного права вступаючи у цивільні правовідносини, набувають правового статусу, що характеризується певними особливостями.

Порядок передачі майна, особливості призначення керівних органів та їх відповідальність, цілі діяльності в юридичних осіб публічного права відрізняються від осіб приватного права. оскільки власником майна таких осіб залишається держава, слід визначити, що юридичних особам публічного права майно надається лише у володіння та користування, а розпорядження ним здійснюють особи уповноважені державою (розпорядники майна, управителі тощо).

Проблемною є передача майна такими особами майна при створенні ними юридичних осіб приватного права. Залишається відкритим на сьогодні питання створення і діяльності змішаних юридичних осіб в яких частина майна належить державі, а частина ні. Виникають юридичні особи публічного права як правило в дозвільному порядку. Окрім того, відрізняється і відповідальність, оскільки за юридичною особою публічного права завжди стоїть держава, як правило юридичні особи публічного права знаходяться під постійною опікою державних органів управління економікою. На юридичних осіб публічного права в більшій мірі впливає плановість державних програм розвитку, підпорядкованість публічним інтересам. Юридичні особи публічного права окрім мети отримання прибутку повинні мати і іншу мету, оскільки держава має на меті насамперед захист прав і свобод людини як найвищої соціальної цінності.

Важливе значення з огляду на викладене набуває класифікація юридичних осіб саме публічного права. Так, В. Борисова до останніх відносить органи

державної влади, органи місцевого самоврядування тощо, які мають на меті державні інтереси, тобто визнані державою і забезпечені правом інтереси соціальної спільноти, задоволення яких є неодмінною умовою та гарантією її існування і розвитку. У зв'язку з цим більшість юридичних осіб публічного права наділяється владними повноваженнями відносно третіх осіб. Виходячи з того, що відповідно до доктрини цивільного права до участі в цивільному обороті допускаються лише організації, які є юридичними особами, органам державної влади надається статус останніх. При цьому об'єктивним критерієм визначення характеру їх цивільної правоздатності повинні виступати спеціальні функції органів державної влади, а це означає, що вони повинні наділятися не універсальною, а спеціальною правосуб'єктністю.

Ст. 167 ЦК України встановлює, що держава може створювати юридичні особи публічного права й відносить до них державні підприємства, навчальні заклади тощо. До юридичних осіб публічного права, що створені державою відносять також органи влади й управління: Верховну Раду України, КМУ, міністерства, відомства, державні комітети.

Надання статусу юридичних осіб публічного права територіальним громадам в Україні обґрунтовується сучасними вченими, оскільки вони є суб'єктами цивільних правовідносин. До юридичних осіб публічного права відносять також місцеві ради, що створені територіальними громадами, що випливає із ст. 143 Конституції України.

Таким чином, можна погодитися з Е. Салей, що до ознак юридичної особи публічного права, слід віднести: 1) вторинний характер цивільної правосуб'єктності у порівнянні з публічною. 2) «цільовість» цивільної правосуб'єктності. Ця властивість перегукується з попередньою. Так, юридична особа публічного права вступає у цивільні правовідносини тимчасово та виключно з певною метою, тобто «цільово», для прикладу укладає договори купівлі-продажу канцелярських товарів тощо 3) розпорядчий спосіб створення юридичних осіб публічного права 4) відсутність майна на праві власності 5) специфічний характер припинення таких юридичних осіб. Ця ознака прямо залежить від способу створення. Так, припинення юридичної особи публічного права також є, як правило, розпорядчим.

Пономаренко Костянтин Данилович,
здобувач кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Омельчук О.С.

СУДОВЕ РІШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА НА ЗАБУДОВУ ЧУЖОЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ

Наявність належної підстави виникнення права забудови земельної ділянки – важлива умова належного його здійснення. Згідно ч. 1 ст. 413 ЦК України право користування чужою земельною ділянкою для забудови виникає на підставі договору або заповіту.

Слід зазначити, що в більшості європейських країн поширеною практикою є законодавче закріплення договірної підстави виникнення права на забудову чужої земельної ділянки. Поряд з договором, однак рідше, серед підстав виникнення суперфіція згадується судове рішення. Фактично лише в Україні суперфіцій може виникати на підставі заповіту [1, с. 211].

Розробники законопроекту №7236 від 24.10.2017 р. [5] зазначають, що на сьогодні існує низка проблем правового регулювання відносин щодо користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцію), зокрема, такі як відсутність у законодавстві вимог до форми, істотних умов, вимог недійсності або розірвання договорів про встановлення права користування чужою земельною ділянкою для забудови [7].

В літературі висловлювалася думка, що перелік підстав, зазначених в ч.1 ст. 413 ЦК України не є вичерпним. Зокрема, В.О. Кутателадзе [2, с.15], О.О. Михайленко [3, с.114] та О.А. Підпригора [9, с.298] до підстав виникнення суперфіція відносять також рішення суду. З критикою такої позиції виступає О.О. Павленко, в якості аргументу зазначаючи, що якщо б законодавець вважав за можливе встановлення суперфіцію з інших підстав, то про це була б пряма вказівка в ЦК України, як, наприклад, ст. 402 ЦК України, яка регулює подібні відносини користування чужим майном (сервітут), передбачає, що «сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом або рішенням суду» [4, с.186].

Виключність підстав виникнення права на забудову чужої земельної ділянки підтверджує й рішення ВССУ від 13.03.2017 у справі № 313/1730/15-ц щодо вирішення аналогічного питання. Згідно матеріалів справи суд першої інстанції визнав за позивачем право постійного користування земельною ділянкою, передане позивачу у спадок. Апеляційний суд вказав на невідповідність висновків суду першої інстанції ч. 1 ст. 407 ЦК України та ст.

102-1 ч. 1 ЗК України, згідно яких передбачено виключно договірний порядок установлення емфітевзису та не передбачено судового порядку його встановлення. ВССУ в свою чергу погодився з висновками апеляційного суду, підтвердивши, що в чинному ЦК України не передбачено можливість успадкування права постійного користування земельною ділянкою та не передбачено судового порядку встановлення емфітевзису.

Дійсно, конструкція норми ч.1 ст. 413 ЦК України, використана законодавцем, вказує на те, що перелік підстав виникнення права користування чужою земельною ділянкою для забудови є вичерпним. Однак, можна констатувати, що суди неоднаково тлумачать дану норму.

Так, у Рішенні Горохівського районного суду Волинської області від 11 грудня 2012 р. за позовом про визначення умов користування земельною ділянкою суд задовольнив позовні вимоги, встановивши суперфіцій строком дії у 49 років; плату за договором суперфіцію та зазначив, що дане рішення є підставою для реєстрації суперфіцію уповноваженою установою [6].

Прийняте судом рішення не є вірним, адже суд не мав повноважень для встановлення суперфіцію, а рішення суду не є підставою для реєстрації права на забудову земельної ділянки.

Отже, з огляду на те, що ЦК не закріплює рішення суду як підставу виникнення права забудови земельної ділянки, суперфіцій може встановлюватися виключно на підставі договору та заповіту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Ващишин М.Я. Юридичні факти у правовідносинах суперфіцію / М.Я. Ващишин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. серія юридична. – 2013. – Вип. 3. – С. 126-135.
2. Кутателадзе В.О. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови за цивільним законодавством України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.03 / В.О.Кутателадзе. – К., 2011. – 19 с.
3. Михайленко О.О. Підстави встановлення суперфіціарного права / О.О. Михайленко // Вісник запорізького національного університету. – 2009. – № 2. – С. 110-114.
4. Павленко О.О. Підстави виникнення права забудови земельної ділянки (суперфіцію) / О.О. Павленко // Наше право. – 2014. – № 4. – С. 185-190.
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення правового регулювання емфітевзису та суперфіцію №7236 від 24.10.2017.. – URL:http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62790

6. Рішення Горохівського районного суду Волинської області від 11 грудня 2012 р. у справі №0302/1878/2012.. – URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/32155718>
7. У цивільному кодексі пропонують змінити правила емфітевзису та суперфіцію // Українське право.. – URL:<http://ukrainepravo.com/news/ukraine/ts-shchyvkoerspts-nseyenfk-tustsrtsyukhe-ipkrykhy-tuavyoa-yepchkkhyeviyfts-kha-ftstyeuchkshchkyu/>
8. Ухвала ВССУ від 13.03.2017 у справі № 313/1730/15-ц.. – URL:<http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/65286633>
9. Цивільний кодекс України: Науково-практичний коментар / За ред. розробників проекту Цивільного кодексу України. – К.: Істина, 2004. – 928 с.

СЕКЦІЯ 2. ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО СУЧАСНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

*Адаховська Надія Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ

За загальним правилом при розірванні шлюбу між подружжям, які мають спільних неповнолітніх дітей, суд в обов'язковому порядку вирішує питання про те, з ким із батьків будуть проживати неповнолітні діти після розірвання шлюбу, якщо між батьками не досягнуто згоди з цього питання.

Спори, пов'язані з визначенням місця проживання дитини, можуть розглядатися і поза зв'язком з вимогою про розірвання шлюбу – як в період шлюбу (якщо подружжя стало проживати окремо), так і після його розірвання (якщо в момент розірвання шлюбу спору про місце проживання дитини не було або якщо місце проживання дитини раніше було визначено рішенням суду, але в подальшому змінилися обставини і матеріально-побутові умови однієї зі сторін).

До обставин, які суд приймає до уваги при вирішенні спору про визначення місця проживання дитини відносяться: прихильність дитини до кожного з батьків, братів і сестер; вік дитини; моральні й інші особисті якості батьків; відносини, що існують між кожним з батьків і дитиною; можливість створення дитині сприятливих умов для виховання і розвитку (рід діяльності, режим роботи батьків, матеріальне та сімейне становище батьків і ін.).

Перелік обставин не є вичерпним. При вирішенні спорів даної категорії суди також враховують: з ким із батьків і як довго фактично проживає дитина; чи бере участь у її вихованні і матеріальному забезпеченні другий з батьків, який проживає окремо від дитини; наявність фактів ухилення одного з батьків від виховання дитини; наявність фактів зловживання своїми батьківськими правами того з батьків, з ким проживає дитина (формування у дитини негативного ставлення до іншого з батьків).

Вивчення даної категорії справ показало, що в переважній більшості випадків дитина передається на виховання матері і проживає з нею. При цьому закон не встановлює будь-якого пріоритету (переваги) прав матері на виховання дітей, в кожному конкретному випадку слід виходити тільки з інтересів неповнолітніх, визначальним має бути дотримання інтересів дитини з урахуванням можливості створення батьками найбільш сприятливих умов для його виховання та освіти.

Отже, вирішуючи питання про місце проживання неповнолітнього при роздільному проживанні батьків (при цьому розірвання шлюбу не має принципового значення), суди визначають місце проживання дитини виходячи з його інтересів, а також з обов'язковим урахуванням думки дитини, яка досягла віку 10 років, за умови, що це не суперечить його інтересам.

Для того, щоб визначити думку дитини щодо місця її майбутнього проживання, іноді необхідна спеціальна процедура спілкування з комісією, до якої входить дитячий психолог або педагог, які дають висновок для суду, щодо думки дитини з цього питання. Іноді, навіть трапляються випадки, коли у процесі розгляду справи органом опіки та піклування висновок не співпадає з думкою дитини щодо вибору місця проживання останньої. У цьому випадку дитина чи її законні представники можуть звернутися за захистом прав та законних інтересів дитини до суду.

На практиці протиріччя думки дитини її інтересам часто стає лише приводом, що дозволяє вирішити питання по-іншому. Судова практика виходить із того, що згідно з ч. 3 ст. 171 СК України суд має право постановити рішення про місце проживання неповнолітньої дитини всупереч думці дитини, якщо цього вимагають її інтереси, тому, наприклад, в інтересах неповнолітньої дитини суд вважає необхідним зобов'язати відповідачів (батьків або усиновлювачів, оскільки виникає обов'язок надати місце проживання дитині, а це є місце проживання батьків) зареєструвати дітей за місцем проживання батьків дитини.

Думку дитини, яка не досягла 10-річного віку, з'ясовують і органи опіки та піклування під час підготовки висновку з даного питання, при цьому вона відбивається в письмовому висновку. Іноді сторони або орган опіки та піклування представляють суду висновок педагога-психолога, з якого вбачається психологічна прив'язаність дитини до одного з батьків в тій чи іншій мірі. Суд бере до уваги і такий висновок. З метою уточнення характеру взаємин дитини з кожним з батьків суд має право призначити відповідну експертизу (психологічну, психолого-педагогічну) або залучити в процес фахівця (психолога) для отримання від нього консультацій і пояснень.

Слід зауважити, що принцип обліку найкращих інтересів дитини базується на принципі 2 Декларації: дитині повинні забезпечуватися спеціальний захист, надані можливості і створені сприятливі умови, які дозволять йому розвиватися фізично, розумово, морально, духовно і в соціальному відношенні здоровим і нормальним шляхом в умовах свободи і гідності. При виданні з цією метою законів головною метою має бути найкраще забезпечення інтересів дитини.

Вищевикладене показує, що з 21 лютого 2016 року зазначений принцип знайшов своє детальне розкриття і в українському законодавстві. Так, забезпечення найкращих інтересів дитини визначається як дії і рішення, які спрямовані на задоволення індивідуальних потреб дитини відповідно до його віку, статі, стану здоров'я, особливостями розвитку, життєвого досвіду, спорідненої, культурної та етнічної приналежності і враховують думку дитини, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити (абз. 4 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про охорону дитинства»).

Загалом можна сказати, що українські суди наполегливо не хотіли детально і ретельно досліджувати всі обставини справи в спорах про визначення місця проживання малолітніх дітей і будувати свою правову позицію саме на основі принципу врахування найкращих інтересів дитини, закріпленого в загальнообов'язкових міжнародних і національних акту. Малолітня дитина не може самостійно звернутися до суду за захистом своїх прав, оскільки не має процесуальної дієздатності. Так, як реальних механізмів здійснення дитиною належних їй прав сімейне законодавство не містить. Зауважимо, що віковий критерій, який відповідно до ЦК України є достатнім для вільного вибору місця проживання є однією з серйозних проблем сучасності з питань вибору місця проживання дітей. Більша частина науковців і практиків однозначно висловлюються на користь підвищення зазначеного віку. Таким чином, залишається незахищеним право дитини на вибір місця проживання у віці від 10 до 14 років, а зазначена проблема вимагає законодавчого врегулювання.

Бабич Ірина Григорівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС

Реалізація права на захист здійснюється особою шляхом оскарження неправомірних дій, в результаті яких було порушено її права та свободи, в судовому порядку; звернення за захистом своїх прав і свобод до відповідних міжнародних організацій, членом яких є Україна, у разі використання всіх інших можливих національних засобів правового захисту.

Традиційно захист честі, гідності, ділової репутації відбувається у двох формах: юрисдикційній та неюрисдикційній. Різниця між ними полягає у суб'єкті захисту порушеного чи оспорюваного суб'єктивного права: для юрисдикційної форми таким суб'єктом виступає орган, уповноважений на це державою, а саме суди, господарські суди, адміністративні органи тощо. Загальний та спеціальний порядок захисту утворюють юрисдикційну форму захисту.

Крім загальних способів захисту, які використовуються у цивільному праві на протязі багатьох років, таких як відшкодування збитків та компенсація моральної шкоди щодо порушень особистих немайнових прав, новий Цивільний кодекс України передбачає ряд нових для цієї сфери способів захисту. Перш за все, йдеться про обов'язок порушника негайно вчинити дії, які необхідні для поновлення права.

Українська держава охороняє честь, гідність та ділову репутацію громадян і організацій встановленням загального обов'язку утримуватись від посягання на ці особисті блага і наданням судового захисту у випадках їх порушення.

Як і будь-яке суб'єктивне право, право на захист включає, як засоби матеріально-правового характеру, так і засоби процесуально-правового характеру.

Захист суб'єктивних цивільних прав може здійснюватися за допомогою різних способів, під якими розуміють закріплені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється відновлення (визнання) порушених (оспорюваних) прав і вплив на правопорушника, або систему заходів, що спрямовані на захист і недоторканність власності і вільне здійснення суб'єктивних цивільних прав.

Новий ЦК України дещо розширює коло способів захисту цивільних прав та інтересів, зазначаючи такі способи захисту прав та інтересів: визнання права;

визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконним рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади тощо. Суд може захистити цивільне право або інтерес також іншим способом, що встановлений договором або законом.

З 1997 року положення Європейської конвенції з прав людини і громадянина стали обов'язковими для України і складають частину українського законодавства.

У судовій практиці XIX ст. необхідність у регулюванні захисту особистих немайнових прав виникло давно. Але перший крок в цьому напрямі було зроблено у Німецькому цивільному кодексі у § 12. В якому було визнано право на ім'я та було закріплено кожному право на захист у разі порушення цього права. Відповідне положення було закріплене у Швейцарському цивільному кодексі (ст. 4).

Слід зазначити, щопоняття «ділова репутація» як єдине визначення у європейській законодавчій системі відсутнє, натомість розмежовується регулювання матеріальних (будівля, товари) та нематеріальних (клієнтура, товарні знаки) елементів.

У Німеччині діє Закон проти недобросовісної конкуренції (Gesetz gegen den unlauteren Wettbewerb «UWG») 2004 р. Одним із напрямків якого є захист безпосередніх учасників ринку одного від іншого у процесі конкурентної боротьби. Серед видів недозволеної конкуренції передбачається також «розповсюдження відомостей про конкурентів, що порочать його».

Вказане правило передбачає право господарюючого суб'єкта вимагати припинення протиправних дій, причому це право виникає у нього навіть тоді, коли дії не були ще здійсненні, але існує реальна загроза їх здійснення (§ 8 Закону). Вина, як необхідний елемент складу правопорушення не вимагається, достатньо, щоб суб'єкт був обізнаний про значення свої дій.

На практиці це означає, що обов'язок доказування покладається на особу, що звинувачується у недобросовісній конкуренції.

Крім зазначеного правила норми про захист ділової репутації закріплені у п. 1 § 823 та п. 1 § 824 Німецького Цивільного кодексу (НЦК)

П.1 § 823 НЦК разом із Конституцією ФРН представляє собою загальну норму, яка захищає немайнові блага, у тому числі честь, гідність і ділову репутацію як фізичних та і юридичних осіб.

Відповідно до § 823 НЦК якщо ділова репутація була зганьблена то можливе пред'явлення вимог про припинення дії, щопорочить (наприклад, припинення розповсюдження відомостей, що ганьблять), усунення пов'язаних із розповсюдженням відомостей, що порочать негативних наслідків (наприклад, опублікувати спростування) відшкодування матеріальної та нематеріальної (в тому числі моральної) шкоди.

Відповідно до § 823 НЦК склад підстав відповідальності за завдані страждання співпадає із загальним складом підстав відповідальності за завдання шкоди та охоплює наступні умови: наявність страждань, які завдані штучним применшенням особистих немайнових прав, протиправність дій, особи, що завдає шкоду, наявність причинного зв'язку, вина заподіювача шкоди.

У п. 3 ст. 19 Конституції ФРН закріплюється, що норми, які застосовується до фізичних осіб розповсюджується також і на юридичних осіб, якою це не суперечить сутності цих норм.

За наявністю доведеності факту про розповсюдження недостовірних відомостей суди ФРН підтримують вимоги юридичних осіб про заборону продовжувати розповсюджується вказаних відомостей. У випадку порушення такого рішення суду встановлюється штраф у розмірі до 250000 євро або накладання дисциплінарного арешту (п.1 §890 Цивільного процесуального кодексу).

У питанні про усунення наслідків розповсюдження відомостей, що порочать особу (наприклад, спростування у ЗМІ) і відшкодуванні майнової шкоди. Конституційний суд ФРН встановив, що умови задоволення таких вимог мають бути більш жорсткими та мають бути задоволені, тільки якщо зміст повідомлення, що ганьбить, є нестерпною для особи.

У Франції нематеріальні елементи підприємства отримали назву «achalandage», що включає і поняття ділова репутація.

Цивільний кодекс Франції не встановлює різниці між моральною та матеріальною шкодою. В ньому регулюється перелік немайнових прав, що захищається: право на все, що індивідуалізує особистість, право на таємницю професійної діяльності, авторські права. У судах Франції розповсюджені позовні вимоги про неправомірне використання чужого імені, завдання шкоди діловій репутації тощо [1, с. 65].

Практично у всіх країнах світу існують норми законодавства, що захищають від зловживань з боку ЗМІ, а саме від дифамації.

Для правильного розуміння питань про захист честі, гідності та ділової репутації необхідно визначити критерії оцінки критичних суджень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Анисимов А.Л. Честь, достоинство, деловая репутация: гражданско-правовая защита. – М.: Норма. –2004 г. – 88 с.

Вороніна Надія Вікторівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Страховання професійної відповідальності є одним з найважливіших інститутів страхового права. Становлення і розвиток даного виду страхування пов'язано з ускладненням видів професійної діяльності, дедалі більшим поділом праці, розповсюдженням вузької спеціалізації діяльності, що вимагає високого рівня знань та професійної майстерності.

Укладаючи договір страхування своєї професійної відповідальності, страховальники перекладають ризики настання можливих несприятливих наслідків, пов'язаних з вчиненням професійних помилок і упущень, на страховика. Таким чином, за рахунок такого страхування задовольняються інтереси осіб, що займаються тією чи іншою професійною діяльністю.

Разом з тим, за рахунок страхування професійної відповідальності забезпечуються також і інтереси осіб, які користуються послугами тих, хто застрахував свою відповідальність. Законодавча конструкція договору страхування професійної відповідальності будь-якого виду побудована на основі договору на користь третьої особи. Вигодонабувачами в таких договорах завжди є особи, яким заподіяно шкоду.

Страховання відповідальності згідно зі ст. 4 Закону про страхування є одним із трьох напрямів у страхуванні, за яким предметом договору страхування є майнові інтереси, що не суперечать закону і пов'язані з відшкодуванням страховальником заподіяної ним шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі [1].

Страховання відповідальності може бути як обов'язковим (зокрема, страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів; страхування відповідальності суб'єктів перевезення небезпечних вантажів на випадок настання негативних наслідків при перевезенні небезпечних вантажів; страхування цивільної відповідальності оператора ядерної установки за ядерну шкоду, яка може бути заподіяна

внаслідок ядерного інциденту), так і добровільним (наприклад, страхування відповідальності позичальника за непогашення кредиту, страхування відповідальності власників повітряного транспорту (включаючи відповідальність перевізника), а також страхування відповідальності власників водного транспорту (включаючи відповідальність перевізника)) [2, с. 22].

Інститут страхування професійної відповідальності може активно використовуватися державою як альтернатива ліцензуванню тих чи інших видів діяльності. Держава, усуваючи адміністративні бар'єри, що перешкоджають розвитку цивільно-правового обороту, переходить на використання ринкових інструментів саморегулювання економіки, одним з яких є страхування.

Незважаючи на наявність позитивної динаміки в розвитку страхування професійної відповідальності, слід зазначити, що зберігається досить велика кількість проблем, що перешкоджають його розвитку. Основне місце серед них займає недосконале правове регулювання страхування відповідальності, що не відповідає вимогам і рівню розвитку цивільно-правового обороту.

Законодавець консервативно визначає види страхування відповідальності, передбачаючи можливість укладення тільки двох різновидів договорів страхування: договору страхування деліктної або договірної відповідальності, передбачаючи певні формальні вимоги до таких договорів. Невідповідність зазначеним вимогам змушує учасників відносин зі страхування або підлаштовуватися під ці вимоги на шкоду своїм інтересам, або виключає таке страхування зовсім.

Цілий ряд різновидів договорів страхування відповідальності використовується на практиці для покриття ризиків при здійсненні професійної діяльності, незважаючи на невизначеність в ЦК України.

У зв'язку з цим на практиці робляться численні спроби обійти вказане обмеження закону шляхом використання конструкції договорів страхування деліктної відповідальності, підприємницького ризику і навіть страхування майна. Однак досить часто ці спроби не приводять до очікуваного результату, оскільки відповідні договори визнаються судами недійсними, як такі, що суперечать імперативним вимогам закону. Крім того, багато видів договорів страхування професійної відповідальності не вкладаються ні в рамки страхування деліктної, ні в рамки страхування договірної відповідальності, тим самим «випадаючи» з області правового регулювання.

На законодавчому рівні не прописані багато аспектів здійснення страхування професійної відповідальності, що викликає труднощі при укладенні та виконанні договорів страхування. Так, зокрема, законодавче визначення страхового випадку не розраховане на страхування професійної

відповідальності, в якому окремі елементи страхового випадку можуть виходити за межі терміну дії договору страхування; нечітко визначено суб'єкта, який має право на отримання страхового відшкодування і т.д.

В теорії відсутня єдність поглядів щодо об'єкта страхування професійної відповідальності, предмета договору, визначення страхового випадку, правового статусу учасників страхового правовідносини, віднесення тих чи інших договорів страхування відповідальності до страхування деліктної або договірної відповідальності, обов'язковому або добровільному страхуванню; можливості застосування суброгації та регресу в страхуванні професійної відповідальності; співвідношення страхового зобов'язання з зобов'язанням, відповідальність за яким є застрахованою особа і т.п.

Очевидно, що поняття «професійна відповідальність» є складовим і включає в себе терміни «професія» і «відповідальність». З метою найбільш коректного визначення досліджуваного поняття спробуємо розкрити його складові часті.

Професію визначають як заняття, що вимагає спеціальної підготовки, яку людина практикує регулярно і яке служить йому джерелом засобів до існування. Професія об'єднує групу людей, що займаються однотипною діяльністю, всередині якої встановлюються певні зв'язки і правила поведінки. [3, с.332].

Поняття «професія» тісно співвідноситься з поняттям спеціальність «. Професія – поняття більш широке, ніж спеціальність. Професія, як правило, об'єднує групу певних спеціальностей. Наприклад, професія лікаря включає спеціальності кардіолога, хірурга і т.п.

Спеціальність – це комплекс придбаних шляхом професійної освіти, підготовки і в процесі роботи спеціальних знань, умінь і навичок, необхідних для виконання певного виду діяльності. Таким чином, спеціальність – один з видів професійної діяльності всередині професії, спрямований на досягнення більш приватних або проміжних результатів або па досягнення загальних результатів специфічними засобами [4, с. 502].

Володіння тією чи іншою спеціальністю передбачає наявність певної компетентності, під якою розуміється якийсь освітній результат, що виражається в здатності впоратися з поставленим завданням, володінні методами і засобами діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про страхування: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – 78 с.

2. Казакова Т. Страхование профессиональной ответственности как форма защиты страхователя // Страховое ревю. – 2003. – № 8. – С. 22-26
3. Словник української мови: в 11 томах. – Том 8, 1977. – 526 с.
4. Словник української мови: в 11 томах. – Том 9, 1978. – 365 с.

Гончаренко Владислава Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національно університету»Одеська юридична академія»

ДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «НЕМОЖЛИВІСТЬ ВИКОНАННЯ», «ІСТОТНА ЗМІНА ОБСТАВИН» ТА «НЕПЕРЕБОРНА СИЛА»

У цивілістичній літературі останнім часом все більше уваги приділяється питанню стабільності договірних правовідносин і вимоги повернення до неухильного застосування принципу *pacta sunt servanda*. Тому, актуальним є розмежування понять «неможливість виконання», «істотна зміна обставин» та «непереборна сила» відповідно до цивільного законодавства України. Загальним для всіх зазначених інститутів зобов'язального права є елемент критичності ситуації в умовах радикальної, невідвортної і раптової зміни обставин і чинників, які негативно впливають на динаміку зобов'язальних правовідносин. При цьому, між ними є також й істотні відмінності, які слід розглянути окремо.

Неможливість виконання зобов'язання може бути визначена як суб'єктивна або об'єктивна нездатність боржника вчинити певні дії, що складають зміст зобов'язання. Неможливість виконання характеризує ситуації, в яких виконання боржником його обов'язків, що виникають з договору або закону, стало неможливим у силу різних причин [1, с. 112]. Неможливість є подією, яка виникає на момент виконання зобов'язання та протиставляється принципу неприпустимості односторонньої відмови від зобов'язання [2, с. 422]. Поняття неможливості виконання є збірним, оскільки ця неможливість пов'язується з різними фактами, що перешкоджають нормальній динаміці зобов'язання [3, с. 160].

У разі неможливості виконання зобов'язання у зв'язку з обставиною, за яку жодна із сторін не відповідає, зобов'язання припиняється (ст. 607 ЦК України). Зі змісту ст. 607 ЦК України випливає, що у випадку, якщо у виникненні неможливості винен боржник чи кредитор, зобов'язання не припиняється. При винній неможливості виконання зобов'язання не припиняється, а лише змінюється, оскільки для винної сторони обов'язок

виконання трансформується в обов'язок відшкодувати завдані контрагентові збитки, сплатити неустойку тощо [4, с. 12].

Слід розмежовувати неможливість виконання як підставу припинення зобов'язання, та непереборну силу. Непереборна сила є лише видом неможливості виконання договору і може у деяких випадках тягнути припинення договору шляхом його розірвання [5, с. 736]. Отже, слід зазначити, що настання форс-мажорних обставин не завжди припиняє зобов'язання, а лише звільняє від відповідальності за його невиконання. Непереборна сила і неможливість виконання зобов'язання відносяться один до одного як причина до наслідків і взаємно покриваються, тому що неможливість виконання може мати місце і поза впливу непереборної сили.

Особливого ризикового наповнення набуває зміна обставин під час виконання договору, що може привести до дисбалансу зобов'язань сторін договору. Відповідно до абз. 2 ч. 1 ст. 652 ЦК України, зміна обставин є істотною, якщо вони змінилися настільки, що, якби сторони могли це передбачити, вони не уклали б договір або уклали б його на інших умовах.

За своєю сутністю істотна зміна обставин за цивільним законодавством України є особливою категорією непередбачуваних обставин, при настанні яких належне виконання є можливим, але в силу їх непередбачуваності є істотно ускладненим. Отже, обставини непереборної сили теоретично завжди можуть бути кваліфіковані як істотна зміна обставин. Однак ця процедура набуває реальну значимість і доцільність тоді, коли постає питання про розірвання чи зміну договору, виконання за яким ще не розпочато, але подальше його існування неможливе у перспективі, тобто на майбутній час, причому не на тимчасовій, а на постійній основі. Саме цей сегмент за своїм змістом є як непереборною силою, так і істотною зміною обставин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Иоффе О.С. Обязательственное право. М.: Юрид. лит., 1975. – 880 с.
2. Халабуденко О.А. Имущественные права. Книга 2. Обязательственное право. Кишинева: Межд. не завис. ун-т Молдовы, 2014. – 488 с.
3. Хаскельберг Б.Л., Ровный В.В. Индивидуальное и родовое в гражданском праве. 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Статут, 2004. – С. 160.
4. Продаєвич І.С. Припинення зобов'язання неможливістю його виконання: автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03; Одес. нац. юрид. акад. – О., 2009. – 19 с.

Карапетов А.Г. Расторжение нарушенного договора в российском и зарубежном праве. – М.: Статут, 2007. – 876 с.

Деревнин Владимир Сергеевич,
кандидат юридических наук, доцент, доцент кафедры гражданского права
Национального университета «Одесская юридическая академия»

КЛАССИФИКАЦИЯ ФУНКЦИЙ В ГРАЖДАНСКОМ ПРАВЕ УКРАИНЫ

Актуальность темы обусловлена отсутствием единой позиции ученых по вопросу функций гражданского права, а также их классификации. В основном под функциями гражданского права понимают основные направления его действия на общественные отношения. Право в целом выполняет две основные функции: регулятивную и охранительную. Гражданское право выполняет те же функции, но конкретизированные применительно к особенностям предмета и метода данной отрасли права.

Поскольку категория функций права является многоуровневым образованием, то их делят на пять групп, которые в совокупности образуют систему: общеправовые (свойственные всеотраслям права); межотраслевые (свойственные двум и более отраслям права); отраслевые (свойственные одной отрасли права); правовых институтов (свойственные конкретному институту права); норм права (свойственные конкретному виду норм права) [2, с. 14].

Как отмечает Т. С. Кивалова, необходимо обратить внимание на их общий недостаток, в определении включается лишнее указание на то, что воздействие осуществляется «на личные неимущественные и имущественные отношения» [3, с. 24]. Однако, в этом нет необходимости, поскольку согласно ст. 1 Гражданского кодекса Украины, они охватывают понятием «гражданские отношения», на что и должно быть сделано указание. Исходя из этого, можно сказать, что функции гражданского права – это основные направления воздействия норм гражданского законодательства на гражданские отношения целью их упорядочения.

Функция – «это внешнее проявление свойств какого-либо объекта в данной системе отношений» [6, с. 586], она отображает единство двух моментов: назначение права в обществе и основные направления его воздействия на общественные отношения.

В современной отечественной науке сложилось распространенное мнение о делении на регулятивные и охранительные правоотношения [4, с. 337], причем охранительные правоотношения возникают только вследствие совершения правонарушения.

Е. О. Харитонов и Н. А. Саниахметова считают, что правоотношения следует поделить в зависимости от направления и цели их установки [5, с. 104-105], причем они не выделяют охранительную функцию как самостоятельную.

В теории права указывается на регулятивную и охранительную функцию права в целом. Следует признать, что основой для гражданского права является регулятивная функция, так как главное назначение гражданского права состоит в упорядочении, в урегулировании нормальных общественных отношений. Реализация регулятивной функции обеспечивает урегулирование нормами гражданского права отношений собственности, товарно-денежных отношений и личных неимущественных отношений.

Многие ученые обращают внимание на вопросы, связанные с информационной функцией права в юридической литературе. Благодаря ознакомлению с правовыми актами многие люди получают сведения, где истина и где неправда, что правомерно и что запрещено, какие правовые последствия наступят в результате осуществления того или иного поступка. По мнению, Ю. Н. Оборотова, «на праве и государстве, как важнейших составляющих цивилизации не могли не сказаться сквозные векторы изменений в жизни человека», среди них и «рост технологической силы в движении от топора до компьютера» [3, с. 71].

Гражданскому праву свойственна и охранительная функция, она не является основной и реализуется в целях восстановления нарушенного права (или предотвращения такого нарушения). Охранительная функция гражданского права заключается в его воздействии на поведение людей посредством установления гражданско-правовых запретов. Дифференциация основывается на выделении других способов воздействия настоящей отрасли права на общественные отношения.

Охранительному же правоотношению отведена роль обеспечения защиты гражданских прав. Реализация охранительных норм в гражданском праве осуществляется с помощью исследуемой правовой связи.

Итак, охранительная функция – это такое направление правового воздействия, которое нацелено на охрану положительных и вытеснения вредных для общества отношений. Охранительная функция направлена на пресечение и предотвращение противоправного поведения.

Что касается защитной и компенсационной функций, то важно отметить их тесную связь между собой, поскольку действуют они лишь после совершения гражданского правонарушения, а также в случае непризнания или оспаривания субъективных гражданских прав. Компенсационная функция реализуется только в защитных правоотношениях, а потому нет необходимости выделять их как самостоятельные компенсационные правоотношения.

Компенсацию правомерно признавать специфическим способом воздействия на поведение субъектов гражданского права, который отличается

особым свойством от других уже рассмотренных основных способов, а именно: обязанностью правонарушителя по восстановлению нарушенного положения потерпевшей стороны. Содержание компенсационной функции гражданского права составляет воздействие этой отрасли права на общественные отношения в социальном (компенсационном) направлении.

Важный аспект охранительной функции составляет также предупредительно-воспитательная (превентивная) задача, состоящая в стимулировании и организации такого поведения участников регулируемых отношений, которое исключало бы необоснованное ущемление или нарушение чужих интересов. Наиболее отчетливо эта функция выражена в деликтных, регламентации личных неимущественных отношений. В личных неимущественных отношениях, не связанных с имущественными, гражданское право ограничивается исключительно защитными функциями.

Учитывая мнения, которые были высказаны в литературе по рассматриваемому вопросу, следует отметить, что авторы справедливо и обоснованно пишут о цели функций гражданского права, которые направлены в первую очередь на реализацию принципа всемерной охраны и защиты гражданских прав.

Необходимо подчеркнуть, что наиболее эффективным является определение защиты права собственности с точки зрения механизма правового регулирования, и самое главное – высветить охранительную функцию гражданско-правового регулирования.

Общими предложениями по этому вопросу могут быть предоставление большей структурированности, лаконичности определений, общая систематизация гражданского права как информационной системы. Что касается охранительной функции гражданско-правового регулирования, то ее особенность состоит в компенсационном аспекте осуществляемое за счет восстановления первоначального положения. Реализация воспитательной функции связана в основном с активным правомерным поведением граждан, а не с воздержанием от правонарушений.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Ківалова Т. С. Поняття та система зобов'язань у цивільному праві України // Актуальні проблеми держави і права. – 2008. – Вип. 38. – С. 22-27.
2. Наливайко О. І. Функції права: поняття, класифікація, генезис // Часопис Київського університету права. – 2004. – № 3. – С. 13-18.
3. Оборотов Ю. Н. Общеправовое развитие и евразийская правовая семья // Философия права. – 2001. – №1. – С. 71-74.

4. Оніщенко Н. М. Функції права: значення, сутність, система / Н. М. Оніщенко, О. М. Лоцихін // Часопис Київського університету права. – 2004. – № 2. – С. 9-13.
5. Харитонов Є. О. Цивільне право України : Підручник для вузів / Є. О. Харитонов, Н.О. Саніахметова; ОНЮА. – Київ : Істина, 2003. – 776 с.
6. Цивільне право України : підручн. : у 2 кн. / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової. – Київ : Юрінком Інтер, 2002. – Кн. 1. – 720 с.

Калітенко Оксана Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ

Приватність – фундаментальне право людини, визнане в Загальній декларації прав людини ООН, Міжнародному пакті про громадянські й політичні права та в багатьох інших міжнародних і регіональних угодах. Приватність тісно пов'язана з людською гідністю й іншими ключовими цінностями, такими як свобода асоціацій та свобода слова. Вона стала одним із найбільш важливих питань у галузі прав людини новітнього часу.

Із усіх визнаних на міжнародному рівні прав людини приватність, напевне, визначити найскладніше. Приватність має глибокі історичні корені. Приватність була об'єктом загального захисту за часів давньоєврейської культури, класичної Греції, древнього Китаю. Захист приватності головним чином зводився до забезпечення права на усамітнення.

Визначення приватності дуже різняться між собою і залежать від контексту. У багатьох країнах зроблено прив'язку до захисту даних, інтерпретуючи таким чином приватність з точки зору обробки інформації особистого характеру. За межами цього досить суворого контексту захист приватності часто має вигляд рамок того, наскільки далеко суспільство може втручатися в особисті стосунки.

На сучасному етапі можна виділити кілька аспектів:

1. інформаційна приватність, що включає в себе встановлення правил збору та обігу персональних даних, таких як інформація кредитних установ та медичні записи;
2. тілесна приватність, що стосується захисту від втручань стосовно фізичного стану людей, наприклад, тестування щодо вживання наркотиків та обстеження порожнин;

3. комунікаційна приватність, тобто безпека та приватність поштових відправлень, телефонних розмов, електронних повідомлень та інших видів комунікацій;

4. територіальна приватність, що стосується встановлення обмежень на втручання в домашнє та інше навколишнє середовище, наприклад, робоче місце чи громадське оточення.

У дев'яностих роках минулого століття майбутній суддя Верховного Суду США Луїз Брандес сформулював концепцію приватності як права особи «бути залишеною у спокої» («right to be left alone»). Брандес переконував, що приватність – найцінніша із демократичних свобод і виступав за те, щоб це було відображено в Конституції.

У преамбулі до австралійської Хартії приватності говориться, що «вільне та демократичне суспільство вимагає поваги до автономії особи та обмеження повноважень державних і приватних організацій порушувати цю автономію.... Приватність є ключовою цінністю, що тісно пов'язана з людською гідністю та іншими ключовими цінностями, як свобода асоціацій, свобода слова... Приватність – фундаментальне право людини, на яке кожна особа може сподіватись».

Алан Вестін, автор праці 1967 року «Приватність та свобода», визначив приватність як прагнення людей вільно вибирати, за яких обставин та до яких меж вони будуть виставляти на показ перед іншими себе, свої переконання та свої дії.

На думку Рута Гавісона, існує три складових елементи приватності: таємність, анонімність, усамітнення. Це стан, який може бути втрачено або за вибором самої особи, або через дії іншої особи.

Британський Calcutt Committee визначив, що «нами ніде не було знайдено абсолютно прийнятного правового визначення приватності». Але комітет задовольнився можливістю знайти правове визначення і дав його у своєму першому звіті з питань приватності:

Право особи бути захищеною від втручання в її особисте життя та стосунки (чи її родини) безпосередньо фізичним шляхом або через публікацію інформації.

Сьогодні приватність може бути визначено як фундаментальне (проте не абсолютне) право людини. Витоки законодавства в галузі приватності можна знайти вже в 1361 році, коли англійські мирові судді застосовували арешт за підглядання та підслуховування. У 1765 році британський Лорд Кемден, протестуючи проти санкції на доступ до приміщення та виїмки документів, писав: «Ми можемо із задоволенням сказати, що не існує закону в цій країні,

яким можна було б виправдати дії підсудних; якби такі існували, це могло б зруйнувати всі суспільні цінності. Що ж стосується документів, то це – найдорожча власність, що належить людині». Член Парламенту Вільям Пітт писав: «Найбідніша людина може у своєму будинку не підкорятися навіть всій королівській владі. Будинок може бути хитким, його дах може бути ненадійним, його може продувати вітер, всередину може увірватися буря, може забивати дощ, – але Король Англії не може туди увійти, усі його повноваження на дають йому права переступати поріг халупи, що розвалюється».

У різних країнах протягом наступних століть розвивалися специфічні засоби захисту приватності. У 1776 році Парламент Швеції ухвалив Закон «Про доступ до офіційних документів», за яким державні органи були зобов'язані використовувати інформацію у передбачених законом цілях. У 1792 році Декларація про права людини та громадянина проголосила, що приватна власність є недоторканою та священною. У Франції 1858 року було заборонено публікацію фактів із приватного життя та встановлено високі штрафи за це¹⁹. У 1890 році американські юристи Самуель Воррен та Луїз Брандес дали визначення приватності як «право бути залишеним у спокої».

Тенденція глобалізації, пов'язана із швидким розвитком технологій, має надзвичайно тісний зв'язок із використанням глобальної мережі Інтернет. Щоденне використання інформаційних технологій та високотехнологічних пристроїв у повсякденному житті сприяє як оптимізації роботи організацій, підприємств та установ, так і забезпечує безперешкодний та швидкий доступ до корисної інформації користувачам. В той же час ці технології, використані неправомірно, можуть бути загрозою для тієї інформації, що охороняється законом. Це, в свою чергу, тягне за собою виникнення порівняно нової проблеми для людства загалом та кожної держави зокрема – проблеми забезпечення та дотримання права на приватність та захист в кіберпросторі як персональних даних, так і корпоративної інформації.

Зростаюче ускладнення інформаційних технологій з їх можливостями щодо збору, аналізу та поширення інформації стосовно конкретних осіб вимагає невідкладного законодавчого регулювання. Більше того, новий розвиток у галузі медичних досліджень, телекомунікацій, систем транспортування та руху фінансових засобів значно збільшує рівень інформації, що опрацьовується відносно кожної особи. Пов'язані між собою комп'ютери з допомогою високошвидкісних мереж з розвиненими процесорами можуть створювати детальні досьє на будь-яку особу без допомоги єдиної централізованої комп'ютерної системи. Нові технології, що розвиваються в

межах військової промисловості, розповсюджуються для використання в правоохоронних органах, цивільних установах та приватних компаніях.

Згідно з опитуваннями громадської думки, стурбованість порушенням приватності зараз більша, ніж будь-коли в новітній історії. Населення різних країн світу висловлює своє занепокоєння стосовно обмеження приватності. У безпрецедентній кількості держав лунають заклики до запровадження закону, що має надати спеціальний захист своїм громадянам. Правозахисні групи стурбовані тим, що велика кількість таких технічних засобів є предметом експорту до країн, що розвиваються, і де не забезпечується належний захист. На цей час існує не так уже й багато бар'єрів для торгівлі технологіями засобів стеження.

Загальнозрозумілим зараз є те, що потужність, місткість та швидкість інформаційних технологій зростає надзвичайно високими темпами. Пропорційно збільшується і рівень втручань у сферу приватності, або принаймні потенційні можливості для цього.

Поза цими очевидними аспектами співвідношення можливостей та ціни існує багато важливих тенденцій, що сприяють обмеженням приватності:

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ знімає географічні обмеження руху інформації. Розвиток Інтернету є, напевне, найбільш відомим прикладом глобальних технологій.

КОНВЕРГЕНЦІЯ веде до усунення технологічних бар'єрів між системами. Нові інформаційні системи стають усе більш сумісними з іншими системами і можуть проводити взаємний обмін та обробку різних видів інформації.

МУЛЬТИ-МЕДІА поєднує багато форм передачі інформації і таким чином інформація, зібрана в одному вигляді, може бути легко переведена в інший і поширена.

На підставі вищевикладеного варто зробити висновок про необхідність зміни концептуальних підходів до визначення приватності і забезпечення та гарантування права на приватність.

Костова Наталія Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцен кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ІНФОРМАЦІЯ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ ЗА СВОЇМ ПРАВОВИМ РЕЖИМОМ

Так, уже досить довгий час у всіх країнах світу, здійснюються зусилля щодо формування правового режиму об'єктів інформатики. Вважається, що

якщо ця проблема не вирішується, то, мабуть, слід шукати нові напрями або шляхи формування правового режиму нетипових об'єктів, зокрема й інформації (конфіденційної інформації).

Під правовим режимом інформації, а також конфіденційної інформації (у вигляді комерційної таємниці та ноу-хау) слід розуміти «врахування» законодавцем природних властивостей і ознак, які їм притаманні. Саме з цими властивостями чинне цивільне законодавство й пов'язує певні правові наслідки. Однак проблема полягає ще й у тому, що, по-перше, термін «інформація» не є винятково юридичним терміном і їй (інформації) притаманні такі властивості-ознаки, які визначають її правовий режим і вони цивільному праву взагалі невідомі. По-друге, різним видам інформації притаманні свої особливі ознаки, відмінні від ознак «інформації, як такої». Цивільно-правовий режим інформації вичерпуватиметься лише цивільно-правовим регулюванням, направленим на неї.

При цьому деякі цивільно-правові можливості (які надаються суб'єкту цивільним правом) можуть бути поглинуті відповідними заборонами, які встановлені, наприклад, засобами адміністративного або кримінального права. Таким чином, можливою є ситуація застосування цивільно-правових способів захисту проти необґрунтовано (з точки зору цивільного права) встановлених адміністративних заборон, кримінально-правових обмежень та ін.

Правовий режим інформації як об'єкта цивільного права наразі є досить актуальним питанням. У доктрині цивільного права існують різні позиції щодо цього. Тому метою є визначення базових посилок підходу щодо розуміння терміна «правовий режим» у науці цивільного права.

Для досягнення поставленої мети вирішуються такі завдання: дослідити теоретичний рівень розробки категорії «правовий режим» у науці цивільного права та визначити, що слід розуміти під правовим режимом інформації як об'єкта цивільного права.

Легального визначення терміна «правовий режим» у цивільному праві не існує, як немає і самого поняття правового режиму об'єктів цивільного права. Питання щодо теоретичного рівня розробки категорії правового режиму в науці цивільного права піднімав у свій час ще О. О. Красавчиков, який вказував на те, що загального поняття правового режиму об'єктів цивільно-правових зв'язків не сформульовано, а практично, і більше того, – їх немає взагалі.

А коли і йдеться про правовий режим того чи іншого різновиду об'єктів цивільного права, то під цим завжди розуміють речі. Якщо при дослідженні проблем правового режиму, наприклад, винахідницького права у деяких авторівіноді й зустрічається термін «правовий режим», то яке реальне явище

відображає цей термін у тих випадках, коли він застосовується в логічному зв'язку з винаходами, зрозуміти практично неможливо [1, с. 14–41].

В межах поставленого завдання необхідно обрати і дослідити оптимальний правовий режим інформації (конфіденційної інформації), з урахуванням її природних властивостей. Однак це неможливо з ряду причин, по-перше, щодо «інформації, як такої» не може існувати єдиного правового режиму; по-друге, «інформація, як така» є багатогранним об'єктом, здатним перехрещуватися в різних правовідносинах і не тільки в цивільному праві; по-третє, механізм правового регулювання інформації (конфіденційної інформації) буде іншим – відмінним від речей і від об'єктів права інтелектуальної власності, оскільки ні за допомогою віндикаційного позову, ні одним із законів про право інтелектуальної власності їх захистити не можна.

Насправді ж під правовим режимом інформації (конфіденційної інформації) слід розуміти «урахування» законодавцем природних властивостей і ознак, які їм притаманні та з якими цивільне законодавство може пов'язувати певні правові наслідки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Красавчиков О. А. Правовой режим изобретений: постановка вопроса // Проблемы советского изобретательского права. – Свердловск, 1983. – 350 с.

Кривенко Юлія Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ

Формування громадянського суспільства тісно пов'язано з різноманітними соціальними явищами, які набували поширення останнім часом. Одним з таких явищ є «благодійність». На сьогодні держава гарантує своїм громадянам лише мінімальний рівень соціального забезпечення, захисту та медичного обслуговування. Саме тому в даний час все більш актуальною стає проблема благодійної допомоги як тим особам, які потребують нагальної (наприклад, жебраки, безхатьки), так і тим, хто перебуває в стані так званої «прихованої бідності», тобто малозабезпеченим, інвалідам, людям похилого віку, тим хто знаходиться за межею бідності.

Благодійність розвивається, в різних формах та сферах нашого життя. Деякі з них існували в дореволюційний період: приватна благодійність (спонсорська допомога, меценатство), релігійна благодійність. Інші форми

більш характерні для сучасних суспільств Заходу: і на сьогодні,отримали активний розвиток в нашій державі. Ми маємо на увазі волонтерські (громадські) організації, отримання гуманітарноїдопомоги, відкриття філій міжнародних благодійних фондів та ін.. В умовах соціального розшарування і моральної деградації певних шарів суспільства благодійна діяльність є практичним проявом моральності в сучасному світі, добровільним гуманістичним проявом наших співгромадян.

Розуміння інституту благодійності, який «постійно відтворюється в суспільстві при всіх його класових змінах в кількісному і якісному відношенні, має важливе значення для забезпечення стабільності суспільного розвитку і підвищення ефективності соціальних інститутів.Знання суті змін, що відбуваються в соціальній сфері необхідно для усвідомлення людиною свого місця і ролі в суспільстві, а також для залучення в цей процес соціальних груп в якості свідомих суб'єктів.

На нашу думку, для виваженоїоцінки благодійності необхідно спочатку з'ясувати, в рамках яких моральних і юридичних норм може існувати структурна організація, яка займається допомогою нужденним в сучасних умовах.

Юридичні норми, в рамках яких здійснюєтьсяблагодійна діяльність , затвердженізаконом «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [1]. В законі передбаченіоснови правового регулювання благодійної діяльності, визначені можливі форми, а також деякіособливості благодійної діяльності.

В свою чергу,благодійна діяльність характеризується як добровільна особиста та/або майнова допомога для досягнення визначених цим Законом цілей, що не передбачає одержання благодійником прибутку, а також сплати будь-якої винагороди або компенсації благодійнику від імені або за дорученням бенефіціара. Вітчизняний законодавець значно розширивсфери благодійної діяльності,порівняно з законодавством зарубіжних країн. Наприклад, серед них є такі, як: освіта; охорона здоров'я;екологія, охорона довкілля та захист тварин; запобігання природним і техногенним катастрофам та ліквідація їх наслідків, допомога постраждалим внаслідок катастроф, збройних конфліктів і нещасних випадків, а також біженцям та особам, які перебувають у складних життєвих обставинах;опіка і піклування, законне представництво та правова допомога;соціальний захист, соціальне забезпечення, соціальні послуги і подолання бідності;культура та мистецтво, охорона культурної спадщини;наука і наукові дослідження;спорт і фізична культура;права людини і громадянина та основоположні свободи;розвиток територіальних громад; розвиток міжнародної співпраці України; стимулювання економічного росту і розвитку економіки

України та її окремих регіонів та підвищення конкурентоспроможності України;сприяння здійсненню державних, регіональних, місцевих та міжнародних програм, спрямованих на поліпшення соціально-економічного становища в Україні; сприяння обороноздатності та мобілізаційній готовності країни, захисту населення у надзвичайних ситуаціях мирного і воєнного стану [2].

Відповідно до закону, право на реалізацію благодійної діяльності мають громадяни та юридичні особи, які можуть індивідуально, або об'єднавшись (з створенням або без утворення благодійної організації), вільно вибирати цілі цієї діяльності і форми її здійснення. В законі дається трактування цілої низки понять: так, відповідно до закону, благодійники – це особи, які здійснюють благодійні пожертвування. Формами благодійних пожертвувань є наступні: безкорислива (безоплатна або на пільгових умовах) передача у власність майна, в тому числі грошових коштів і (або) об'єктів інтелектуальної власності; безкорисливе (безоплатне або на пільгових умовах) наділення правами володіння; користування і розпорядження будь-якими об'єктами власності. Безкорисливе (безоплатне або на пільгових умовах) виконання робіт, надання послуг благодійниками – юридичними особами. Учасниками благодійної діяльності є благодійники, волонтери та благоотримувачі. Волонтерами є громадяни, які здійснюють благодійну діяльність у формі безоплатної праці в інтересах благоотримувача, в тому числі в інтересах благодійної організації. Благодійна організація може оплачувати витрати волонтерів; пов'язані з їх діяльністю / в цій організації (витрати на відрядження, витрати на транспорт та інші).

Благоотримувачами є особи, які отримують благодійні пожертви та допомогу від благодійників. Обов'язкова вимога для благодійної організації наступне: вона повинна бути неприбутковою організацією. Благодійні організації створюються у формах громадських організацій (об'єднань), фондів, установ.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про благодійну діяльність та благодійні організації (Відомості Верховної Ради (ВВР). - 2013. - № 25. - ст.252.

Омельчук Олександр Сергійович,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТИВНОГО КОНТРАКТУ

Спортивне право – достатньо молода галузь вітчизняного права, що знаходиться на стадії свого формування. Для визначення прогресивних векторів розвитку національного законодавства в галузі спорту, з'ясування найбільш ефективних методів правового регулювання спортивної діяльності необхідно враховувати рівень сприйняття суспільством існуючих та потенційних норм спортивного права, адже від сприйняття залежить і подальша ефективність реалізації даних норм.

В вітчизняному законодавстві поняття «спортивний контракт» вперше з'явилося після прийняття Постанови Ради Міністрів СРСР від 8 січня 1991 р. «Про додаткові заходи з економічної діяльності в галузі спорту». З того часу договірні правовідносини в сфері професійного спорту стали невід'ємною частиною спортивного життя суспільства [1].

Закон України «Про фізичну культуру і спорт» не визначає поняття «професійний спортивний контракт», але аналіз положень чинного законодавства дозволяє зробити висновок, що професійний спортивний контракт (контракт про професійну спортивну діяльність) це висловлена в письмовій формі домовленість між особами, що працюють в сфері професійного спорту і керівником фізкультурно-спортивної організації, у тому числі професійного спортивного клубу, що укладена у відповідності до встановленого порядку, затвердженого Кабінетом Міністрів України з урахуванням вимог відповідних українських і міжнародних спортивних організацій.

Предметом спортивного контракту виступає спортивна діяльність спортсмена, тобто його підготовка до спортивних змагань з певного виду спорту та участь у них. Спортивний контракт виступає угодою, яка по своїй суті виходить за рамки трудових договорів і набуває характерних рис цивільно-правового договору.

Професійний контракт спортсмена, у порівнянні зі звичайним трудовим договором, має багато особливостей, пов'язаних із сферою його застосуванням – спортом.

1. Встановлені мінімальні (у футболі – 6 місяців, у баскетболі – 60 днів) та максимальні (у футболі – 5 років, у баскетболі – 4 роки) строки дії контракту.

2. Сторони можуть встановлювати особливі обов'язки для сторін договору, такі як заборона вступати в переговори з іншим клубом щодо свого працевлаштування без офіційної згоди роботодавця; заборона самолікування; обов'язок брати участь в громадських заходах, які проходять під егідою клубу; участь в рекламних заходах лише з дозволу керівництва клубу тощо.

3. Особливий вид робочого часу спортсмена, що включає тренування та участь в змаганнях. Тренування спортсмена складаються зі щоденних практичних та теоретичних занять. Крім цього спортсмен проходить регулярні медичні огляди, приймає участь в передсезонних зборах, виконує інші обов'язки пов'язані з підготовкою до змагань. Безпосередня участь спортсмена в змаганнях – це включення спортсмена в заявку на конкретні змагання (наприклад, Чемпіонат України з футболу, хокею, гандболу; міжнародні змагання та ін.); включення спортсмена в заявку на конкретний матч; участь в змаганнях (матчі) та післязмагальні процедури (спілкування з журналістами, аналізи на допінг та ін.).

Крім цього, робочий час спортсмена регулярно припадає на вихідні та святкові дні, що прямо заборонено трудовим законодавством України, а також на нічні години (з 22 до 6), адже багато міжнародних змагань з футболу та інших видів спорту розпочинаються близько 22 години вечора [2].

Таким чином, робочий час спортсмена не може бути конкретно встановленим в контракті, оскільки інтенсивність тренувань та кількість змагань змінюється в залежності від календаря змагань та інших обставин, а тому і кількість робочих годин спортсмена коливається в більшу і меншу сторони протягом строку дії контракту.

4. Спори, пов'язані зі спортивними контрактами, можуть розглядатися в позасудовому порядку. Наявність таких умов в контракті – результат світової та європейської практики вирішення спортивних спорів, які розглядаються спеціальними судовими інстанціями (спортивний арбітраж).

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тіхонова М.А. Цивільно-правові договори у сфері професійного спорту / М.А. Тіхонова // Право і Безпека. – 2008. – Т. 7. – № 1. – С. 90.
2. Пошелюзний С. Трудовий контракт спортсмена: особливості укладення та розірвання.. – Режим доступу:http://protokol.com.ua/ua/trudoviy_kontrakt_sportsmena_osoblivosti_ukladennya_ta_rozirvannya.

Сафончик Оксана Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент, професор кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»

ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЮБУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

На сьогодні в Українській державі з урахуванням розвитку міжнародного, зокрема європейського, сімейного права норми українського сімейного права спрямовані на регулювання різних видів сімейних правовідносин і шлюбних відносин. Однак нормативного регулювання саме шлюбних правовідносин досі не визначено. Беручи до уваги зазначене та для надання класифікації шлюбних правовідносин, необхідно визначити коло суб'єктів шлюбних правовідносин та коло об'єктів цих правовідносин.

У сімейно-правовій літературі як радянського часу, так і сучасної Української держави надається визначення в широкому сенсі поняттю «сімейні правовідносини» та їх класифікація, а також поняттю «шлюбні відносини» та їх класифікація. Визначено коло суб'єктів сімейних правовідносин (подружжя, батьки і діти, у тому числі всиновлювачі та всиновлені, баба, дід та онуки, брати і сестри, дядьки та тітки, особи, які мають сімейні стосунки, однак проживають окремо, тощо) та шлюбних відносин (подружжя, фактичне подружжя, батьки і діти). Зазначені правовідносини та відносини науковці загалом розглядають у двох категоріях – майнові відносини та особисті немайнові відносини. Такі науковці, як І. В. Жилінкова, А. А. Маслова, З. В. Ромовська та деякі інші – як радянські, так і сучасні, – розглядали та розглядають сімейні правовідносини в рамках категорій: внутрішні та зовнішні сімейні правовідносини [10, с. 28–30; 11, с. 133–134].

На думку І. В. Жилінкової, внутрішні правовідносини є саме сімейними правовідносинами, бо вони стосуються відносин подружжя, батьків і дітей, що мешкають разом, мають спільний побут та взаємні права й обов'язки, а зовнішні правовідносини, які, на думку науковців, сімейними є лише опосередковано, стосуються колишніх членів сім'ї, котрі раніше проживали разом.

Крім того, вітчизняні науковці визначили певну загальну класифікацію шлюбних відносин, до яких уважали належними: майнові відносини подружжя; законний режим майна подружжя; відносини подружжя щодо спільної сумісної власності; договірні відносини подружжя; особисті немайнові відносини подружжя; відповідальність подружжя за

зобов'язаннями; права й обов'язки батьків та дітей; відносини фактичного подружжя (осіб, які проживають разом і ведуть спільний побут, перебуваючи в конкубінаті) [12, с. 80].

Отже, зазначені вище загальні класифікації сімейних правовідносин та шлюбних відносин, що їх надали вітчизняні вчені, дає підґрунтя для розгляду визначень «шлюб», «сім'я», «члени сім'ї», «подружжя», «фактичне подружжя», а також розгляду й аналізу існуючих класифікацій сім'ї та шлюбу.

За загальним визначенням, що його надали вітчизняні науковці, шлюб – це історично обумовлена форма відносин між жінкою і чоловіком, яка встановлює їхні взаємні права й обов'язки. У законодавстві України шлюб визначається як сімейний союз жінки і чоловіка, зареєстрований в органі РАЦС [13, с. 53]. У світовій науковій літературі розрізняють полігамні (групові) та моногамні (одна жінка, один чоловік) шлюби, при цьому перші, тобто полігамні шлюби, зустрічаються у світі майже в п'ять разів частіше, ніж моногамні.

Аналізуючи погляди зарубіжних науковців, можна констатувати, що останні під час визначення поняття «шлюб» розглядають його з позиції договору, партнерства та статусу, а отже, на їхню думку, шлюб – це форма партнерських відносин між подружжям, які уклали шлюб між собою за допомогою реєстрації за законом та склали шлюбний договір.

На думку окремих науковців, шлюб необхідно розглядати як юридичний факт сімейних правовідносин, добровільний союз рівноправних та вільних чоловіка і жінки, що укладається в установленому нормативно-правовими актами порядку, зареєстрований у органах РАЦС та має за мету створення сім'ї [14, с. 84]. Юридичні факти в сімейному праві, зокрема щодо визначення поняття «шлюб», інтерпретуються як життєві підстави для створення або припинення сімейних правовідносин подружжя. Для юридичних фактів, які мають значення для шлюбних правовідносин, існують притаманні їм ознаки – загальні та специфічні. До загальних ознак юридичних фактів у сімейному праві щодо шлюбних відносин вважають належними: явища реальної дійсності; спричинення певних правових наслідків при виникненні або припиненні правовідносин. До специфічних ознак вважають належними: ознаки, які передбачені нормами сімейного законодавства України; сукупність юридичних фактів у сімейному праві; належність суб'єктів до членів сім'ї; тривалість такої належності, що може бути однією з підстав виникнення, зміни та припинення сімейних прав і обов'язків; терміни сімейних правовідносин.

Шлюбні правовідносини слід розглядати також і в рамках аналізу

міжнародних цивільних правовідносин [15, с. 279]. Люди у світі, у тому числі й в ЄС, стають дедалі більш мобільними, що дає можливість вибирати, де навчатись, працювати або проживати. З підвищенням мобільності зростає й кількість створення сімей у складі громадян різних держав (сім'ї створюються на підставі: шлюбу між громадянами різних держав ЄС, між громадянами ЄС та громадянами третіх країн тощо). У законодавстві деяких держав особливо виділяються «іноземні» (між іноземцями) і «змішані» (між іноземцями і власними громадянами) шлюби.

Шлюбні правовідносини максимальною мірою пов'язані з національними традиціями, релігією, побутовими й етнічними звичаями. Сімейне право різних країн принципово відрізняється і з великими труднощами піддається уніфікації.

У США шлюбні правовідносини та пов'язані з ними особливості регулюються правом штату, прагненням якого є оцінювання шлюбних правовідносин, урегулювання суперечок між особами, які уклали шлюб чи шлюбний договір, розгляд дійсності добровільно прийнятих зобов'язань, захист неповнолітніх та інших членів сім'ї, які потребують захисту, а також оберігання сімейних цінностей (як приклад – ст. 3519 ЦК штату Луїзіана) [16].

Поняття «шлюб» у німецькому матеріальному праві означає офіційно укладений з дотриманням певних формальностей союз між чоловіком і жінкою для спільного проживання та створення сім'ї. З точки зору німецького колізійного права під це поняття підпадає співжиття, яке не оформлено офіційно і має тимчасовий характер. Німецький законодавець ураховує, що зарубіжне право (статут місця укладення шлюбу або статут наслідків шлюбу) може інакше вирішувати це питання і включати в поняття «шлюб» тимчасове співжиття, яке не є шлюбом з точки зору німецького матеріального права.

Питання про те, яка форма спільного життя визнається як шлюб, вирішується на основі закону (статуту місця укладення шлюбу). Основними колізійно-правовими проблемами шлюбу і сім'ї є: форма й умови укладення шлюбу; расові й релігійні обмеження; заборона на шлюби з іноземцями; необхідність дозволу (дипломатичного, батьків чи опікунів) для вступу в шлюб; особистий закон (верховенство) чоловіка; укладення шлюбу за довіреністю або через представника; полігамія і моногамія; одностатеві шлюби; відповідальність за відмову вступити в шлюб; недійсні шлюби.

Доктрина й судова практика деяких держав при вирішенні спорів у сфері сімейних відносин, пов'язаних із шлюбними правовідносинами між представниками різних держав, застосовують теорію розщеплення інститутів: єдиний сімейний (шлюбний) інститут, інститут загальних наслідків шлюбу,

інститут права на ім'я (зміна прізвища внаслідок вступу в шлюб), інститут укладення шлюбу, інститут розірвання шлюбу, інститут майнових відносин подружжя. Зазначена теорія, яку висвітлили зарубіжні науковці, дозволяє більш детально регулювати всі питання шлюбних правовідносин. Майже всі аспекти шлюбних правовідносин регулюються за допомогою колізійних норм.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: станом на 1 верес. 2016 р.: відповідає офіц. тексту. Харків: Право, 2016. 82 с.
2. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. Відомості Верховної Ради України. 2010. № 38. Ст. 509.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. Відомості Верховної Ради України. 2003. № 45–46. Ст. 356.
4. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 р. Відомості Верховної Ради України. 2004. № 40–41, 42. Ст. 492.
5. Сімейний кодекс України: чинне законодавство із змінами та доповненнями на 04.10.2017 р. Київ: Алерта, 2017. 78 с.
6. Всезагальна декларація прав людини: прийнята на третій сесії Генеральної Асамблеї ООН резолюцією 217 А (III) від 10.12.1948 р. (Конвенція про право, що застосовується до режимів власності подружжя (Гаага, 14.10.1978 р.); Конвенція про правову допомогу та правові відносини по цивільних, сімейних і кримінальних справах (укл. в Мінську 22.01.1993 р.). URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU48001D.html.
7. Конвенція про захист прав людини і основних свобод: міжнародний документ від 04.11.1950 р. (ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17.07.1997 р.). Офіційний вісник України. 1998 р. № 13 (№ 32 від 23.08.2006 р.). Ст. 270.
8. Про укладення та визнання дійсності шлюбів: Конвенція ООН від 14.10.1978 р. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_916.
9. Рекомендація Парламентської Асамблеї Ради Європи 1202 (1993) щодо релігійної терпимості в демократичному суспільстві, п. 4. Свобода совісті та віросповідання в контексті міжнародних і українських правових актів та релігійних документів (витяги) / упоряд., авт. передмови і прим. М. Ю. Бабій. 2-е вид., допрац. і допов. Київ, 2006. 124 с.
10. Ромовська З. В. Українське сімейне право: підручник. Київ: Правова єдність, 2009. 500 с.
11. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. Київ: Юрінком Інтер, 2004. 239 с.
12. Фолошня Д. І. До питання про визначення правових категорій «сім'я» та «члени сім'ї». Від засад римського права до принципів приватного права ЄС: матеріали круглого столу (м. Одеса, 29 трав. 2015 р.). Одеса: Фенікс, 2015. С. 79–82.
13. Науково-практичний коментар Сімейного кодексу України / за ред.

- Є. О. Харитонova. 2-е вид., зі змін. та допов. Харків: ТОВ «Одісей», 2007. 592 с.
14. Сімейне право України: підручник / Л. М. Баранова та ін.; за заг. ред. В. І. Борисової, І. В. Жилінкової. 4-е вид., перероб. і допов. Харків: Право, 2012. 322 с.
15. Сафончик О. І. Деякі питання розвитку законодавства з питань виникнення та припинення шлюбно-сімейних правовідносин. Актуальні проблеми держави і права: зб. наук. пр. Одеса: Юрид. літ., 2011. Вип. 59. С. 277–284.
16. Международное законодательство Соединенных Штатов Америки. Гражданский кодекс штата Луизиана 1825 г. (в редакции Закона 1991 г.). URL: http://www.vzakone.biz/USA_2.php.

Ткалич Максим Олегович,
*кандидат юридичних наук, доцент кафедри цивільного права
Запорізького національного університету*

ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ

Однією з головних особливостей сучасного спорту є його постійна професіоналізація. Відповідно, існує об'єктивна потреба у постійному вдосконаленні засобів регламентації зазначених відносин. При цьому, йдеться не лише про нормативно-правову регламентацію. Зокрема, чи не найбільш ефективним засобом регулювання відносин у сфері спорту є саморегулювання, тобто створення і застосування системи корпоративних (договірних) норм самими суб'єктами спорту. Таким чином відбувається формування системи «м'якого права» у сфері спорту. Посилення ролі норм «м'якого права» пов'язане з комерціалізацією спорту і постійним збільшенням питомої ваги приватних відносин у сфері спорту. Приватні відносини динамічно розвиваються, передовсім, у сфері професійного спорту. Зазначені процеси призводять до посилення ролі диспозитивного методу правового регулювання у сфері спорту і, як наслідок, – застосування приватноправових засобів правового регулювання. За таких умов приватна домовленість, фактично, набуває нормативно-правового значення. Саме на підставі договорів здійснюється оформлення відносин, що виникають між спортсменами та іншими суб'єктами спортивних відносин і спортивними організаціями (контракти про спортивну діяльність, трансферні контракти, агентські контракти тощо); відбувається вирішення спортивних спорів (статути третейських судів у сфері спорту); встановлюються самі правила видів спорту (корпоративні акти міжнародних федерацій з видів спорту) тощо.

Отже, аналізуючи стан правового регулювання відносин у сфері спорту і головні тенденції його розвитку, слід зважати не тільки і не стільки на нормативно-правові акти у зазначеній галузі, а обов'язково необхідно враховувати наявність інших джерел регулятивного впливу на відповідні суспільні відносини. Зокрема, правила переходів спортсменів з одного спортивного клубу до іншого цілком визначені в корпоративних актах міжнародних спортивних організацій. Відповідно, вітчизняний законодавець, де-факто, суттєво обмежений у можливостях правового регулювання зазначених та інших подібних відносин у сфері спорту. Тим не менше, саме на рівні законів мають бути визначені загальні засади державної політики у сфері спорту. Крім того, на рівні національного законодавства мають закріплюватися базові поняття у сфері спорту, зокрема, – поняття професійного і любительського спорту, встановлюватися правила визнання видів спорту, закріплюватися напрямки розвитку некомерційного спорту (зокрема, масового спорту, дитячого спорту, спорту осіб з інвалідністю тощо), запроваджуватися система контролю за станом дотримання прав і свобод фізичних і юридичних осіб у галузі спорту тощо.

З огляду на зазначене, одним із головних напрямків удосконалення вітчизняного законодавства у сфері спорту має стати удосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері комерційного (перш за все – професійного) спорту, фактичне визнання приватноправової сутності цілих блоків відносин у сфері спорту і створення правового підґрунтя для застосування диспозитивного методу для їх врегулювання. Зокрема, необхідно внести зміни до ч. 2 ст. 38 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» [1], в якій передбачити, що діяльність у сфері професійного спорту має бути врегульована, перш за все, нормами цивільного законодавства. Наразі в зазначеній статті згадується лише Кодекс законів про працю: «Діяльність у професійному спорті спортсменів, тренерів та інших фахівців, яка полягає у підготовці та участі у спортивних змаганнях серед спортсменів-професіоналів і є основним джерелом їх доходів, провадиться відповідно до цього Закону, Кодексу законів про працю України та інших нормативно-правових актів, а також статутних та регламентних документів відповідних суб'єктів сфери фізичної культури і спорту та міжнародних спортивних організацій». При цьому, в самому законі професійному спорту присвячено лише одну невеличку статтю, а КЗпП України взагалі не враховує специфіку суспільних відносин у сфері спорту.

Щодо професійного спорту загалом, то вже давно назріла необхідність прийняття окремого законодавчого акту, який би на національному рівні чітко

визначив основні засади правового регулювання відповідних відносин із врахуванням особливостей «спортивного права» як унікального правовпорядка, який виходить далеко за межі національної правової системи. До речі, ще 2007 року Міжпарламентська асамблея держав-учасників СНД затвердила модельний закон про професійний спорт. Хоча закони про професійний спорт існують далеко не в усіх пострадянських державах, деякі з них присвячують питанням професійного спорту набагато більше уваги, ніж наша країна. Так, наприклад, в РФ у 2016 році було внесено зміни до закону про фізичну культуру і спорт у частині регулювання спорту вищих досягнень і професійного спорту [2]. Цим законом, зокрема, визначені такі поняття, як «професійна спортивна ліга», «професійні спортивні змагання», «професійний спортивний клуб», «спортивний агент», «спортивна санкція», «організатор спортивного змагання». В зазначеному законі було введено окрему статтю, присвячену професійним спортивним лігам, а саме – встановлені особливості їх створення, права і обов'язки, механізми взаємодії з професійними спортивними клубами і спортивними федераціями. В наведеній статті закону зазначено, що спортивні ліги можуть об'єднувати як російські, так і зарубіжні професійні спортивні клуби; також вони можуть виступати організатором міжнародних професійних спортивних змагань тощо. В законі також врегульовано діяльність спортивних агентів. Зокрема, їм заборонено брати участь в азартних іграх у букмекерських конторах і тоталізаторах шляхом укладення парі на офіційні змагання з видів спорту, в яких вони здійснюють агентську діяльність.

Також зазначений закон містить розділ про розгляд спорів у професійному спорті та спорті вищих досягнень. У ньому йде мова про постійно діючу арбітражну установу, яка адмініструє арбітраж (третейський розгляд) вказаних спорів.

На відміну від РФ, яка внесла норми про професійний спорт до закону про фізичну культуру і спорт, Туркменістан у 2015 році запровадив окремий закон про професійний спорт. Зазначений закон є спеціальним нормативно-правовим актом, який на фундаментальному рівні врегульовує правові, економічні та соціальні відносини у сфері професійного спорту [3].

Що стосується України, то професійний спорт на законодавчому рівні, фактично, не врегульований. Наразі не існує жодного перспективного проекту закону про професійний спорт. Більше того, вітчизняні законодавці не планують регулювати професійний спорт навіть на рівні загального закону про фізичну культуру і спорт.

При цьому, на сайті Мінмолодьспорту України розміщено для обговорення проект закону про внесення змін до закону про фізичну культуру і спорт, яким

запропоновано уточнити поняття виду спорту, виду змагання, закладу фізичної культури і спорту; ввести поняття спортивної дисципліни; привести термінологію закону у відповідність до закону України про громадські об'єднання; передбачити необхідність прийняття положення про спортивні клуби, що затверджуватиметься Кабінетом міністрів України; вдосконалити статус фізкультурно-спортивних товариств і спортивних федерацій тощо. Норми, присвячені професійному спорту, в законопроекті відсутні.

Таким чином, чинне вітчизняне законодавство у сфері спорту є застарілим та не в повній мірі відповідає потребам сучасного спорту і суспільства загалом. Відповідно, удосконалення вітчизняного спортивного законодавства, перш за все, – з точки зору приведення його у відповідність із сучасними моделями розвитку професійного (комерційного) спорту, має стати одним із пріоритетів діяльності всіх причетних до сфери спорту суб'єктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 14. – С. 80.
2. Президент подписал закон о регулировании профессионального спорта в РФ. - URL: http://rapsinews.ru/legislation_news/20161122/277191340.html
3. Закон Туркменистана «О профессиональном спорте». – URL: <http://www.turkmenbusiness.org/content/zakon-turkmenistana-o-professionalnom-sporte>

Лавренюк Олег Юрійович,

аспірант кафедри цивільного і господарського права і процесу

Міжнародного гуманітарного університету

Науковий керівник: д.ю.н., професор Харитонова О.І.

СУБ'ЄКТИ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» спорт – діяльність суб'єктів сфери фізичної культури і спорту, спрямована на виявлення та уніфіковане порівняння досягнень людей у фізичній, інтелектуальній та іншій підготовленості шляхом, проведення спортивних змагань та відповідної підготовки до них. Спорт має такі напрями: дитячий спорт, дитячо-юнацький спорт, резервний спорт, спорт вищих досягнень, професійний спорт, спорт ветеранів, олімпійський спорт, неолімпійський спорт, службово-прикладний та військово-прикладний спорт, спорт осіб з інвалідністю тощо.

Спортивна діяльність – заходи, що здійснюються суб'єктами сфери фізичної культури і спорту для розвитку спорту.

Визначення суб'єктів, що діють у зазначеній сфері є важливим з огляду на встановлення їх стосунку до набуття та здійснення прав інтелектуальної власності.

Перелік таких суб'єктів встановлений у вже згаданому Законі. До них віднесено: спортивні клуби (ст. 9), дитячо-юнацькі спортивні школи (ст. 10), Спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю (ст. 11), Школи вищої спортивної майстерності (ст. 12), Центри олімпійської підготовки (ст. 13), Центри студентського спорту вищих навчальних закладів (ст. 14), Фізкультурно-оздоровчі заклади (ст. 15), Центри фізичного здоров'я населення (ст. 16), Центри фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю (ст. 17), Колективи фізичної культури (ст. 18), Фізкультурно-спортивні товариства (ст. 19), Спортивні федерації (ст. 20), Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості учнів та студентів (ст. 21), Громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості ветеранів фізичної культури і спорту (ст. 22), Суб'єкти параолімпійського і дефлімпійського руху в Україні (ст. 23), Національний олімпійський комітет України (ст. 24), Спортивний комітет України (ст. 25).

Як бачимо, перелік цих суб'єктів є досить широким.

Спортивні клуби є закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток визначених напрямів фізичної культури і спорту, видів спорту, здійснюють фізкультурно-оздоровчу та/або спортивну діяльність, надають фізкультурно-спортивні послуги. Спортивні клуби діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку. Засновниками спортивних клубів можуть бути фізичні та юридичні особи. Фінансування діяльності спортивних клубів здійснюється за рахунок коштів власника (засновника), інших джерел, не заборонених законодавством.

Дитячо-юнацькі спортивні школи є позашкільними навчальними закладами спортивного профілю – закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують розвиток здібностей вихованців в обраному виді спорту, визнаному в Україні, створюють необхідні умови для гармонійного виховання, фізичного розвитку, повноцінного оздоровлення, змістовного відпочинку і дозвілля дітей та молоді, самореалізації, набуття навичок здорового способу життя, підготовки спортсменів для резервного спорту. Дитячо-юнацькі спортивні школи створюються та діють відповідно до положення про дитячо-юнацьку спортивну школу, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Спеціалізовані навчальні заклади спортивного профілю є навчальними закладами системи загальної середньої освіти або вищими навчальними закладами – закладами фізичної культури і спорту, які забезпечують відбір та спортивну підготовку найобдарованіших дітей та молоді, створюють умови для розвитку їхніх індивідуальних здібностей з метою досягнення високих спортивних результатів та поповнення національних збірних команд у поєднанні із здобуттям учнями та студентами відповідної освіти.

Школи вищої спортивної майстерності – заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів резервного спорту та спорту вищих досягнень шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів та участь спортсменів у відповідних змаганнях. Школи вищої спортивної майстерності створюються та діють відповідно до положення про школу вищої спортивної майстерності, затвердженого центральним органом.

Центри олімпійської підготовки – заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують підготовку спортсменів національних збірних команд з олімпійських видів спорту шляхом проведення постійно діючих навчально-тренувальних зборів на спортивних спорудах, де створені умови для проживання, харчування спортсменів, належного медичного та наукового забезпечення їх підготовки, та участь спортсменів у відповідних змаганнях. Центри олімпійської підготовки створюються та діють відповідно до положення про центр олімпійської підготовки, затвердженого Кабінетом Міністрів України.

Центри студентського спорту вищих навчальних закладів – заклади фізичної культури і спорту, які забезпечують створення умов для поєднання навчання у вищому навчальному закладі та підготовки студентів, зокрема, до участі у чемпіонатах Європи та світу серед студентів з видів спорту, визнаних в Україні, Всесвітніх універсиадах.

Фізкультурно-оздоровчі заклади (центри, комплекси, клуби, студії тощо) – заклади фізичної культури і спорту, які здійснюють фізкультурно-оздоровчу діяльність. Фізкультурно-оздоровчі заклади діють на підставі статуту (положення) та реєструються у встановленому порядку. Засновниками фізкультурно-оздоровчих закладів можуть бути фізичні та/або юридичні особи. Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері фізичної культури та спорту, в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України, створює спеціалізований державний заклад – Український центр з фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, який забезпечує належні умови для реалізації державної політики у сфері фізичної культури і спорту осіб з інвалідністю, здійснює заходи з організації фізкультурно-оздоровчої та

спортивної діяльності осіб з інвалідністю, у тому числі щодо спорту вищих досягнень, фізкультурно-спортивної реабілітації осіб з інвалідністю. Стаття 18. Колективи фізичної культури

Колективи фізичної культури є громадськими організаціями фізкультурно-спортивної спрямованості, які створюються та функціонують на підприємствах, в установах, організаціях з метою здійснення фізкультурно-оздоровчої діяльності за місцем роботи громадян. Такі колективи можуть бути осередками фізкультурно-спортивних товариств. Колективи фізичної культури можуть здійснювати фізкультурно-оздоровчу діяльність за рахунок членських внесків, коштів власника відповідних підприємств, установ, організацій та/або коштів профспілкової організації відповідних підприємств, установ, організацій, отриманих від роботодавця на фізкультурно-оздоровчу діяльність відповідно до законодавства.

Фізкультурно-спортивні товариства – громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості. Фізкультурно-спортивні товариства діють на підставі статуту. Фізкультурно-спортивні товариства можуть мати всеукраїнський або місцевий статус.

Спортивні федерації (асоціації, спілки, об'єднання тощо) (далі – спортивні федерації) – громадські організації фізкультурно-спортивної спрямованості. Спортивною федерацією осіб з інвалідністю є спортивна федерація, в яку об'єднуються особи з інвалідністю з певною вадою здоров'я задля розвитку видів спорту осіб з інвалідністю. Спортивні федерації діють на підставі статуту.

Національний олімпійський комітет України – громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості. Національний олімпійський комітет України діє на підставі статуту, який відповідає Олімпійській хартії. Національний олімпійський комітет України відповідно до Олімпійської хартії, зокрема: представляє Україну на Олімпійських іграх, у Міжнародному олімпійському комітеті, міжнародних олімпійських організаціях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України; здійснює заходи щодо забезпечення прав інтелектуальної власності Міжнародного олімпійського комітету; визнає спортивні федерації з олімпійських видів спорту. Національний олімпійський комітет України відповідно до Олімпійської хартії та згідно з наданими Міжнародним олімпійським комітетом повноваженнями, зокрема: має свою національну олімпійську символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Спортивний комітет України – громадська організація фізкультурно-спортивної спрямованості, основним завданням якої є забезпечення розвитку в

Україні неолімпійського спорту. Спортивний комітет України діє на підставі статуту. Спортивний комітет України, зокрема: представляє Україну у відповідних міжнародних спортивних організаціях, на Всесвітніх та Європейських іграх з неолімпійських видів спорту, інших міжнародних спортивних змаганнях, якщо інше не передбачено вимогами відповідних міжнародних організацій та/або міжнародними договорами України; має свою символіку, здійснює її використання та забезпечує захист відповідно до закону.

Навіть побіжний огляд суб'єктів сфери фізичної культури і спорту дає підстави для висновку про те, що відповідно до закону лише два з них безпосередньо наділені правом мати власну символіку та захищати її не забороненими законом засобами: Національний олімпійський комітет України та Спортивний комітет України. Відповідь на питання про те, чи так це насправді, потребує більш глибокого наукового аналізу.

*Пеструєв Дмитро Миколайович,
аспірант кафедри цивільного права*

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: д.ю.н., професор Харитонов Є.О.

ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ У ПОЛЬСЬКОМУ ПРАВІ

Говорячи про інститут ведення чужих справ без доручення, слід зазначити, що найбільш повне врегулювання ці відносини дістали лише у новому ЦК України, а саме в главі 79 «Вчинення дій у майнових інтересах іншої особи без її доручення».

Зобов'язання, про які йдеться у цій главі, виникають із здійснюваних особою дій, і хоча в главі вживається термін «дії», не виникає сумнівів у тому, що навіть за відсутності з цього приводу спеціальної вказівки мається на увазі і діяльність, і певні дії, і навіть одноразова дія, здійснена у чужому інтересі. Отже, згаданий інститут охоплює здійснення гестором як фактичних, так і юридичних дій. Особою, яка діє в чужому інтересі, наприклад, може стати як особа, яка здійснила всі необхідні дії для врятування чужого обладнання від загрози небезпеки сама, так і та, яка залучила для цієї мети спеціалізовану організацію, уклавши з нею підрядний договір. Метою цього інституту є, по-перше, надання захисту тій особі, яка здійснює дії в чужому інтересі, по-друге, особи, в інтересах якої мають здійснюватися відповідні дії, оскільки

особливістю даних зобов'язань є те, що вони породжуються несанкціонованим втручанням у чужу сферу.

Порівняння даного інституту у цивільному праві з основними положеннями ведення чужих справ без доручення у цивільному праві Польщі свідчить про їх подібність, що зумовлене, насамперед, традицією континентального права.

Так, інститут *negotiorum gestio* було запроваджено спочатку у Кодекс зобов'язань 1933 року, а вже потім, у 1964 році, з невеликими змінами і до Кодексу цивільного. Як зазначають науковці, що займаються відповідною проблематикою, в польському цивільному праві цей інститут не є досить популярним, доктрина цікавиться відповідними питаннями надзвичайно рідко, а останнім часом взагалі виникла дискусія стосовно того, чи має право на існування так званий юридичний альтруїзм, який напряду пов'язаний з досліджуванним інститутом.

Йдеться, насамперед, про те, що виникає сумнів у тому, чи особа, яка приходить іншій особі на допомогу без прохання останньої, взагалі має право на відшкодування видатків і пов'язане з цим питання про те, чи законодавець повинен дбати про інтереси такої особи, тобто чи повинен він підтримувати так званий юридичний альтруїзм? Якщо так, то в якому ступеню? Чи інститут ведення чужих справ без доручення тягне охорону прав особи, яка здійснила відповідні дії, виходячи з засад досліджень наук суспільних і гуманітарних, прийнятих законодавцем?

Відповіді на ці питання неможливі без дослідження проблем альтруїзму і егоїзму, що піднімалися ще у стародавні часи філософами. До того ж цікавим є також розуміння слова «альтруїзм» у польській мові.

Відповідаючи на перше питання, більшість філософів стверджує, що натурі людини більше відповідає егоїстична поведінка, тобто така, яка схиляє людину до захисту, насамперед, власних інтересів. Однак існує і друга група філософів, на думку яких в людині співіснують поруч з егоїзмом, також і зачатки доброчинності. Це пов'язане з суспільним життям, часткою якого є альтруїзм стосовно до інших членів суспільства.

Стосовно філологічного тлумачення слова «альтруїзм», то більшість словників визначають його як тривала норма поведінки. Тобто, поодинокі випадки доброчинного характеру не можна віднести до альтруїзму, оскільки він має стати, внаслідок тривалої повторюваності, певною «філософією життя». По-друге, і це є досить важливим у визначенні альтруїзму, він має стосуватися не лише якихось конкретних осіб, а має відображати загальну рису людської

поведінки – загальнолюдську здатність до вчинення добродійних дій, тобто притаманність людській природі взагалі.

І хоча досі не сформульовано єдиного поняття альтруїзму, попри всі розбіжності у його розумінні, альтруїзм з точки зору психологічної можна визначити як діяльність на благо іншої особи немотивовану зовнішньою винагородою.

Визначення в даному випадку значення психологічного альтруїзму має певне значення, оскільки розрізняють також альтруїзм поведінковий (бехіверичний) як поведінка з допомоги, яка може бути корисною особі, що допомагає, так і байдужою для неї. Психологічний альтруїзм натомість є мотивацією для вчинення добра іншій особі як метою внутрішньою, значимою для особи.

Саме розуміння психологічне взято за основу законодавцем для формулювання категорії ведення чужих справ без доручення, оскільки воно є корисним як для особи, так і для суспільства в цілому.

Таким чином, навіть дуже короткий екскурс щодо чинників виникнення інституту *negotiorum gestio* дає підстави для висновку про досить непросту його природу.

Як зазначалось раніше, ведення чужих справ без доручення, існувало ще у Кодексі зобов'язань, хоча сфера застосування цього інституту і була досить вузькою і межувала з інститутом безпідставного збагачення. Як зазначають польські фахівці з даного питання, історична пов'язаність інститутів безпідставного збагачення і ведення чужих справ без доручення є очевидною і найкраще прослідковується у праві французькому.

Таким чином, підсумовуючи проведене дослідження, можна зробити загальний висновок про те, що основою юридичного розуміння сутності ведення чужих справ без доручення у польському цивільному праві є його психологічне розуміння як притаманного людській природі, такого, що діє на користь як окремої особи, так і суспільства в цілому.

*Писаренко Марина Олександрівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., доцент Давидова І.В.*

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ

В сучасних умовах функціонування економіки України на ринкових засадах, активного продовження радикальних реформ у сфері власності, розвиток підприємництва та розширення змісту цивільної правосуб'єктності фізичних та юридичних осіб зумовили піднесення ролі цивільно-правового договору, як одного з найефективніших правових механізмів опосередкування складних суспільних відносин у сфері товарообігу. Що, в свою чергу, сприяло формуванню нової правової системи розвитку договірних відносин, виникненню нових видів договорів та їх правового регулювання. Враховуючи те, що договори посідають центральне місце в регулюванні майнового обігу, розкриття їх сутності, особливо з врахуванням останніх тенденцій розвитку інформаційного суспільства, є актуальним питанням, та зумовлює науковий інтерес щодо його вивчення.

Отже, договір є правовим засобом, у межах якого інтерес однієї сторони задовольняється через інтерес іншої, що породжує загальний інтерес сторін до укладення договору та його належного виконання. С.О. Бородовський зазначає, що договір, заснований на взаємній заінтересованості сторін, здатний забезпечити таку організацію, порядок і стабільність в економічному обороті, яких неможливо досягти за допомогою найжорсткіших адміністративно-правових засобів [1, с. 43].

Цивілістична література характеризується багатоманітністю поглядів на визначення цивільно-правового договору. Зокрема, на думку М.М. Сібільова, договір – це умова, з якою норми права пов'язують виникнення, зміну або припинення правовідносин і певний автономний регулятор суспільних відносин [2, с. 232]. Ця позиція не втратила свого значення і в сучасних умовах. Свідченням цьому є ст. 11 ЦК України, в якій зазначається, що договір виступає однією із найпоширеніших підстав виникнення цивільно-правових зобов'язань [3].

В.В. Луць зазначає, що договору, як юридичному факту, властиві такі ознаки: у ньому виявляється воля не однієї особи (сторони), а двох чи кількох; при цьому волевиявлення учасників за своїм змістом повинно збігатися та відповідати одне одному; договір – це така спільна дія осіб, яка спрямована на досягнення певних цивільно-правових наслідків: набуття, зміну або

припинення цивільних прав та обов'язків. Саме за цією ознакою цивільно-правовий договір відрізняється від договірних форм, що їх використовують в інших галузях права (трудовому, міжнародному, публічному тощо) [4, с. 34].

Слід зазначити, що в сучасних умовах договір не обмежується лише його трактуванням як юридичного факту. Адже така змістова форма договору не дозволяє виявити всі його істотні ознаки, насамперед, як основного регулятора приватноправових відносин. За своїм характером договір, як правомірна дія, є підставою виникнення регулятивних правовідносин.

Так, на думку А. Довгєрта, договір є основним регулятором цивільних відносин. Регулятивна функція договору впливає безпосередньо із ст. 6 ЦК України. Цією нормою законодавець, по-перше, робить вказівку на дану функцію договору, встановивши, що сторони в договорі можуть на власний розсуд відступати від актів цивільного законодавства і врегульовувати свої відносини на власний розсуд; по-друге, визначає межі регулятивного впливу договору на відносини між договірними сторонами через вказівку на те, що сторони в договорі не можуть відступати від положень актів цивільного законодавства, якщо в цих актах прямо вказано про це, а також у разі, якщо обов'язковість для сторін актів цивільного законодавства впливає з їх змісту або із суті відносин між сторонами [5, с. 98].

У науковій літературі з приводу значущості закону та договору виокремилися три основні точки зору. На думку представників так званої «вольової» теорії, договір є вольовим актом контрагентів, а закон лише доповнює чи обмежує їх волю (представниками, зокрема, є С. М. Бєрвєно, О. В. Дзєра). За теорією «пріоритету закону» договору властивий лише похідний від закону правовий ефект. Третя позиція обґрунтована представниками «ємпіричної теорії», які вважали, що воля сторін умисно спрямована на певний економічний ефект; при цьому наслідки договору розуміються як засоби його здійснення, про які сторони можуть і не мати чіткої уяви [4].

Наступна позиція пов'язана із розумінням договору як зобов'язального правовідношення, змістом якого є взаємні права та кореспондуючі обов'язки сторін. Зокрема, представником даної теорії є О. С. Йоффе, який розумів під договором саме зобов'язання, що виникло із такої угоди [6, с. 65].

Таким чином, під договором розуміють і юридичний факт, і форму існування правовідношення, і угоду (домовленість). Зазначені категорії виступають самотійними аспектами договору.

К. П. Побєдоносцев договір розумів як усвідомлену домовленість декількох осіб, в якій вони спільно виявляють свою волю для того, щоб визначити між

собою правове відношення щодо свого особистого інтересу з приводу майна [6, с. 71].

Д.І. Мейєр визначав договір як домовленість волі двох чи декількох осіб, яка породжує право на чужу дію, що має майновий інтерес [8, с. 94-95].

Деякі вітчизняні наукові дослідження мали на меті суттєво вдосконалити легальне визначення цивільного договору. Зокрема, В.Г. Олюха вказує, що розкриття договору через термін «домовленість» звужує його зміст і фактично виключає конклюдентні дії та дії з передачі майна, які нарівні з домовленістю необхідні для укладення реальних договорів. Учений пропонує визначити договір як юридичний факт – як правочин двох чи більше осіб у визначеній законодавством формі, який спрямований на встановлення, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків [9, с. 17].

Отже, аналіз існуючих у вітчизняній цивілістиці точок зору щодо значення цивільно-правового договору дає можливість зробити висновок, що дане поняття прийнято розкривати щонайменше з двох точок зору: його місця у структурі цивільного правовідношення (правової природи) та його функцій.

Договір є найбільш стійкою у часі правовою формою, її історія нараховує тисячоліття. Можливість використання договорів на протязі такого великого періоду зумовлюється тим, що мова йде про гнучку правову форму, в яку можуть бути вміщені різні за характером суспільні відносини. Не дивлячись на зміну суспільно-економічного змісту, саме по собі конструювання договору залишається без змін.

Враховуючи те, що з плином часу розширюється склад можливих учасників договору, різновидів договорів стає все більше, особливо враховуючи виклики часу, зокрема, необхідність законодавчого закріплення електронної форми договору, можливості використання інформаційних технологій при укладенні договорів, їх виконанні, питання щодо сутності категорії цивільно-правового договору потребує подальшого більш детального теоретичного вивчення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бородавський С.О. Укладення, зміни і розірвання договору в цивільному праві України. – Івано-Франківськ, 2008. – 141 с.
2. Цивільне право України : підручн. / Ч.Н. Азімов, М.М. Сібільов, В.І. Борисова та ін. ; за ред. Ч.Н. Азімова. – Х. : Право, 2005. – 568 с.
3. Цивільний кодекс України: від 16.01.2003 р. № 435-IV. – URL:<http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
4. Цивільне право України: Особлива частина : підручник / за ред. О. В. Дзери, Н. С. Кузнецової, Р. А. Майданика. – К. :Юрінком Інтер, 2010. – 1176 с.

5. Договірне право України. Особлива частина : навчальний посібник / Т. В. Боднар, О. В. Дзера, Н. С. Кузнецова та ін. ; за ред. О. В. Дзери. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 1200 с.
6. Иоффе О.С. Обязательственное право. – М. : Юрид. лит., 1975. – 880 с.
7. Победоносцев К.П. Курс гражданского права / под. ред. В.А. Томсинова. – М. : Статут, 2003. – 608 с.
8. Мейер Д. И. Русское гражданское право : в 2 ч. : [по испр. и доп. 8-му изд. 1902 г.]. – М. : Статут, 2003. – 831 с.
9. Олюха В.Г. Цивільно-правовий договір: поняття, функції і система : автореф. дис.... канд. юрид. наук : 12.00.03. – К., 2003. – 20 с.

Савицкий Андрей Яковлевич,
*аспирант кафедры права интеллектуальной собственности
и корпоративного права
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Научный руководитель: д.ю.н., профессор Харитонова Е.И.*

К ВОПРОСУ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЧАСТНЫХ КОМПАНИЙ К ФОРМИРОВАНИЮ РЫНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УСЛУГ ПО УПРАВЛЕНИЮ ЖИЛИЩНЫМ ФОНДОМ

В настоящее время, вместе с системой управления силами жилищно-эксплуатационных контор (ЖЭКов), принципы работы которых являются устаревшими, существуют альтернативные формы хозяйствования в сфере управления многоквартирными домами, такие как: объединение совладельцев многоквартирных домов, службы единого заказчика (СЕЗ) и частные компании (ЧП).

Одной из основных и важных составляющих реформирования ЖКХ в Украине, как и во многих развитых странах, является создание управляющих компаний на уровне города путем проведения тендеров на обслуживание жилого.

Коммунальные и частные жилищно-эксплуатационные предприятия (ЖЕП) переводятся в статус поставщиков услуг. Таким образом закладывается начало развития рынка частных управляющих компаний, хотя и путем административного решения.

Важные положительные результаты внедрения управляющих компаний на рынок жилищно-коммунальных услуг являются следующие: создание рынка услуг на уровне города и преодоления советского принципа территориальной закреплённости дома по ЖЭКом.

Во всех крупных городах Украины (практически во всех областных центрах) уже действуют частные ЖЭКи. Опыт их деятельности, эффективность работы, отношения с жителями – заказчиками и плательщиками услуг, разные – от положительных преобразований в системе обслуживания граждан, существенного повышения качества услуг, их реального предоставления, обоснования тарифов на обслуживание – к очень негативным, когда так называемые частные ЖЭКи позволяют себе самостоятельно определять тарифы на обслуживание, угрожать жителям, которые не платят за услуги выселением из домов. И таких случаев, к сожалению, немало.

Например, в Тернополе жилой фонд уже несколько лет обслуживают исключительно частные предприятия. Деятельность этих предприятий по-разному оценивается как жителями, так и представителям власти: одни довольны их работой, другие жалуются на бесконтрольность частных ЖЭКов, высокие тарифы и при этом низкое качество услуг.

А в Киеве, уже давно, действует достаточно много частных ЖЭКов, и качество их работы часто становится причинами жалоб киевлян. Прежде всего это касается цен на услуги. Они в основном в несколько раз выше, чем аналогичные цены коммунальных ЖЭКов. Полной информации обо всех действующих в столице ЖЭКи нет, однако, например, из Интернет-ресурсов можно найти отдельные сведения об их деятельности [1, с. 93].

Например, по мнению Процак К.В. [2, с. 515] привлечения частных предприятий является эффективным средством максимизации экономической ценности жилищно-коммунальных услуг для конечных потребителей. Такой подход предполагает улучшение качества услуг, расширение сферы охвата потребителей и уменьшение в перспективе себестоимости услуг.

Более того, по мнению Омоша А.И. [3, с. 39], переход предприятий на частную основу – это сегодня не самоцель, а осознанная необходимость. Практика подтверждает – там, где есть частный бизнес, отрасль работает эффективно.

Также, следует согласиться с позицией некоторых авторов [4, с. 13], что частное предприятие является переходным этапом к формированию рынка профессиональных услуг по управлению жилищным фондом, однако не решает проблем отрасли, поскольку изменение формы собственности ЖЭКа не заменит системы взаимоотношений потребитель – управляющий – исполнитель услуг.

А между тем, важной проблемой для потребителей остается отсутствие эффективной системы контроля за использованием средств за оказанные услуги, так как обычно не проводится открытие счетов для каждого многоквартирного дома отдельно.

Итак, следует отметить, что в условиях привлечения частных предприятий к формированию рынка профессиональных услуг по управлению жилищным фондом Важным элементом также является то, что существует надлежащий контроль за качеством услуг, который осуществляют как жители домов в лице ОСМД или самостоятельно, так и сама управляющая компания, что заинтересована в обслуживании большего количества домов, а это, в свою очередь, приводит к тому, что услуги, предоставляемые управляющая компания, практически всегда намного качественнее, чем те, которые предоставляются ЖЭКа; жители домов оплачивают только реально предоставленные услуги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Реформування системи управління житловою нерухомістю міста : практичний посібник / [Бригілевич В., Когут Г., Швець В. та ін.]; За заг. ред. Бригілевича В. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.
2. Процак К.В. Розвиток конкурентних відносин у житлово-комунальному обслуговуванні населення / К.В. Процак, О.П. Просович // Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку : [збірник наукових праць] / відповідальний редактор О. Є. Кузьмін. – Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С. 510-516. – (Вісник / Національний університет «Львівська політехніка» ; № 714).
3. Розвиток економіки будівництва та міського господарства Донецької області в контексті трансформаційних перетворень в Україні : монографія / [О. І. Амоша та ін.] ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Амоші О. І. ; Донбас. нац. акад. буд-ва і архіт. – Макіївка : ДонНАБА, 2011. – 294 с.
4. Реформування системи управління житловою нерухомістю міста : практичний посібник / [Бригілевич В., Когут Г., Швець В. та ін.]; За заг. ред. Бригілевича В. Швейцарсько-український проект «Підтримка децентралізації в Україні – DESPRO». – К. : ТОВ «Софія-А». – 2012. – 104 с.

Степанець Юрій Леонідович,

аспірант кафедри цивільного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Цибульська О.Ю.

ПЛАГІАТ У ШОУ-БІЗНЕСІ

Однією зі сфер масової культури, яка в повній мірівикористовує її основні тенденції розвитку, є шоу-бізнес, який став невід'ємною частиною нашого

життя. Це одна з галузей економіки, що найбільш динамічно розвивається, і де відбувається постійний ідейний пошук. У цій сфері постійно виникають і втілюються в життя різноманітні ідеї. А тому проблема «монополії» на результати творчості тут стоїть гостро, оскільки дуже часто зустрічаються схожі музичні твори. Присвоєння або видозміна результатів чужої творчої діяльності для досягнення своїх цілей, або так званий «плагіат», явище досить поширене і набуває все більших масштабів.

Вельми нагальною проблемою в сучасній бізнес-системі музичного звукозапису є плагіат музичних творів. Однак, до теперішнього часу, так і не виробилися єдині загальновизнані критерії для виявлення належних до нього випадків.

Термін «плагіат» ввів у 1601 році англійський драматург Бенджамін Джонсон як похідну від слова Plagiarius («викрадення» в буквальному сенсі) для опису винних в літературній крадіжці.

У Законі України «Про авторське право і суміжні права» плагіат визначається як оприлюднення (опублікування) повністю або частково чужого твору під іменем особи, яка не є автором цього твору [1]. Поняття «плагіат музичного твору» активно використовується як в текстах судових рішень, так і в спеціальній літературі. При цьому в цивільному законодавстві відсутня дефініція цього поняття, і конкретний його зміст станом на сьогодні є предметом обговорень і дискусій не тільки серед науковців-цивілістів, а й в науковому середовищі в цілому.

На думку П. Г. Дадян, «музичний твір – це твір мистецтва, що є результатом творчої (інтелектуальної) діяльності автора, який стає повноцінним об’єктом авторського права в разі свого зовнішнього вираження в будь-якій об’єктивній формі, більш прийнятною не тільки автором, а й іншими фізичними особами, і складається із сукупності звукових коливань, організованих в певному автором або виконавцем порядку по висоті і по часу» [3, 28].

Доцільно зауважити, що самостійний музичний твір – це така композиція, в якій всі її елементи та форми створені автором, без будь-яких запозичень з інших творів. Найчастіше виділяють чотири елементи музичного твору: мелодія, гармонія, ритм і темп [5, 286]. В юридичній літературі найбільше уваги було приділено питанню визнання мелодії як об’єкта авторського права (Б. С. Антимонов, Е. А. Флейшиц, В. І. Корецький).

І це не дивно, оскільки за допомогою неї можна виявити плагіат або неправомірну переробку твору. Наприклад, в даний час можна виділити особливу звукову подібність таких мелодій, як: Gali Atari»Ksamim» – Alekseev

«Навсегда»; Грибы «Таёт лёд» – Джиган «Дни и ночи» [8]; Major Lazer «Light it up» – Время И Стекло «Навернопотомучто» [7]; Макс Барских «Туманы» – Оля Полякова «Королева ночи» і т. д. [9].

За загальним правилом, є кілька необхідних критеріїв для визнання конкретного музичного твору – плагіатом: оригінальність твору, яку ототожнюють з наявністю творчості; його неповторність і об'єктивна форма, тобто зовнішнє конкретне вираження твору, доступне для сприйняття.

Говорячи про оригінальність, безумовно, ми маємо на увазі унікальність, творчий характер твору. Однак цей критерій не завжди оцінювався однозначно. Цьому стали виною різні музичні напрямки, що сприяють різним переробкам і запозиченням музичних творів. Збіг окремих ідей, зазвичай, не вважається плагіатом. Хоча в світовій юридичній практиці в сфері звукозапису зустрічається таке поняття, як ненавмисний (підсвідомий) плагіат.

Слід зазначити, що запозичення в музичних творах і плагіат – питання оцінки і сприйняття. Як приклад можна привести ситуацію з хіп-хоп музики, де фактично безпосередньо копіювалися уривки з інших музичних творів.

Так, приблизно в 80-х роках ХХ століття репери скористалися ситуацією, коли почав створюватися семпл-рух, і подібні порушення авторських прав могли вважатися нічим, не примітною дією. Безумовно, можна згадати і ситуацію з дуєтом «Потап і Настя», який позичав аудіо-фрагменти з музичних творів інших виконавців, практично повністю створивши альбом з чужих нарізок [10].

Слід погодитися з думкою Н. В. Іванова про те, що в сучасному світі музичної індустрії семплування означає, по суті справи, цитування, що представляється в особливій формі, але, в переважній більшості випадків, семпли є незаконно створеним контентом [4, 6].

Щодо критерію неповторності, то, С. П. Гришаєв зазначає, що «... нерідкі випадки, коли композитори незалежно один від одного складають ідентичні мелодії. Мотивується це зазвичай тим, що оскільки існує всього сім нот, то збіги неминучі».

Звісно ж, що в сучасний час цей критерій може існувати як додатковий, оскільки, як ми бачимо, з зазначених вище прикладів, неповторність такого особливого об'єкта, як музичний твір, може оцінюватися двояко. Неповторність твору не може бути основним критерієм, тому що будь-який музичний твір буде оцінюватися суб'єктивно, через особисту оцінку і сприйняття.

Розглядаючи питання про об'єктивну форму вираження музичного твору, слід зазначити, що саме об'єктивне публічне відтворення є головним складовим

критерієм, що, служить засобом виявлення плагіату, стаючи більш доступним для споживачів.

Отже, загальним для різних підходів до визначення плагіату музичного твору є акцентування уваги на таких його рисах, як неправомірне використання чужого результату інтелектуальної, творчої діяльності; привласнення авторства на чужий об'єкт права інтелектуальної власності; порушення немайнового права – права авторства та права на ім'я; порушення майнових авторських прав [6, 121].

Оскільки сучасний шоу-бізнес часто сполучає аудіо та візуальний компоненти, то потужним фактором просування пісень, однією з форм їх презентації та тиражування стає кліпова продукція. Не дивно, що крім, власне, музичного плагіату в сучасній масовій музиці має місце і відеоплагіат: нерідкі випадки копіювання сюжетів кліпів, окремих операторських рішень і т. д. [2, 134].

Нормативно-правове поле, що стосується сфери шоу-бізнесу, з одного боку, є вузькоспеціалізованим. Однак, з іншого боку – правова охорона об'єктів інтелектуальної власності в сфері розважальної індустрії здійснюється на основі загальних принципів авторських і суміжних з ним прав. Очевидно, що по відношенню настільки масштабного «плагіатного» феномена настав момент наукового осмислення, яке, можна сподіватися, буде продовжено в подальшому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про авторське право і суміжні права» № 3792-ХІІ від 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
2. Антипова Ю. В. К проблеме плагиата в отечественной массовой музыке / Ю.В. Антипова // Идеи и Идеалы. – 2015. – №2. – Т.1. – С. 126 – 135.
3. Дадян П. Г. Теоретико-правовой анализ термина «музыкальное произведение» по законодательству РФ / П.Г. Дадян // Интеллектуальная собственность. Авторское право и смежные права. 2013. – № 2. – С. 25 – 31.
4. Иванов Н. В. Авторские и смежные права в музыке : учеб.-практ. пособие / под ред. А. П. Сергеева. – М. : Проспект. – 2009. –176 с.
5. Синеокий О. В. Роль юристов в истории индустрии звукозаписи / О.В.Синеокий // Развитие российского права: новые контексты и поиски решения проблем. III Московский юридический форум. X Международная научно-практическая конференция (Кутафинские чтения): материалы конференции: в 4 ч. – Часть 3. – Москва : Проспект. – 2016. – С. 285 – 290.
6. Ульянова Г. А. Плагиат как нарушение прав интеллектуальной собственности / Г.А. Ульянова // Legea si Viata. – 2014. – № 5. – С. 118– 121.

7. АКАДЕМИЯ ПОРЯДОЧНЫХ ПАРНЕЙ. (2017, січень 19). Плагиат, о котором ты не догадывался. Воровство в шоу бизнесе [Відео файл]. Електронний ресурс <https://youtu.be/TCB2Y2oi1wU>
8. Musfan. (2018, травень 6). Плагиат в музыке | песни, которые звучат одинаково | плагиат или слышалось? [Відео файл]. Електронний ресурс <https://youtu.be/O4QoY5LSuDU>
9. Musfan. (2018, червень 10). Плагиат в музыке | песни, которые звучат одинаково [Відео файл]. Електронний ресурс <https://youtu.be/gSCuisMKQgs>
10. RESONANCE. (2018, листопад 16). 10 случаев плагиата. «Плагиат или совпадение» (part 6) [Відео файл]. Електронний ресурс <https://youtu.be/n5waUEmBfiY>

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАНOSTІ, КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА ТА ІТ ПРАВА

*Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

Соціальна мережа як феномен інформаційного технологій в ході свого існування та розвитку поставила досить важливе та логічне завдання перед суспільством – забезпечити дієвий захист персональних даних її користувачів. Право на захист персональних даних особи є похідним від права недопущення втручання в особисте життя та права на заборону збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу, що закріплені у статті 32 Конституції України [1].

Захист фізичних осіб під час обробки персональних даних за законодавством ЄС є фундаментальним правом. Зокрема, статтею 8 (1) Хартії фундаментальних прав Європейського Союзу встановлено, що кожна особа має право на захист своїх персональних даних [2].

В Україні основним нормативно-правовим актом, який регулює відносини, що виникають у зв'язку із захистом персональних даних у соціальній мережі, є Закон України «Про захист персональних даних» від 1 червня 2010 року[5]. Поряд з цим варто зазначити, що 25 травня 2018 року набрав чинності Загальний регламент про захист даних Європейського Союзу (EU General Data Protection Regulation) від 27.04.2016 (далі – Правила GDPR)[6], який почав регулювати відносини щодо захисту персональних даних не тільки в ЄС, а частково і в Україні.

Хоча Україна на даний момент не входить до списку членів ЄС, однак через закріпленій статтею 3 Правил GDPR принцип екстериторіальності, Правила GDPR можуть застосовуватись [7]. Крім цього, відповідно до Угоди

про Асоціацію від 27 червня 2014 року Україна має узгодити внутрішнє законодавство згідно з Правилами GDPR [8].

У зв'язку з цим українські фізичні та юридичні особи можуть за певних обставин підпадати під дію Правил GDPR. Також під дію цього документу підпадатиме фізична особа, що знаходиться в Україні, але користується соціальною мережею, яку обслуговує ІТ-компанія, що перебуває у ЄС. Саме тому виникає нагальна потреба у дослідженні Правил GDPR.

Закон України «Про захист персональних даних» персональними даними визначає відомості чи сукупність відомостей про фізичну особу, яка ідентифікована або може бути конкретно ідентифікована [9]. Закон загалом відображає визначення поняття «персональні дані», що надане у Директиві Європейського Парламенту і Ради ЄС No 95/46/ЄС про захист фізичних осіб при обробці персональних даних і про вільне переміщення таких даних, яку Правила GDPR скасували. Тому цілком логічним є те, що зовсім скоро законодавство України у сфері захисту персональних даних буде змінене у відповідності з Правилами GDPR.

Правила GDPR у Главі III визначають значний перелік прав суб'єктів персональних даних. Особливої уваги серед них потребують право на стирання, право на мобільність, а також право на надання згоди щодо обробки персональних даних.

Правом на мобільність даних є право, за яким суб'єкт даних може вимагати від контролера надання власних персональних даних, наданих у процесі користування соціальною мережею, в структурованому, загальноприйнятому форматі, що легко зчитується машиною, та право на передачу цих даних іншому контролеру без перешкод від первинного контролера. В свою чергу, право на стирання персональних даних надає можливість суб'єкту персональних даних «бути забутим», тобто вимагати стирання всіх персональних даних, в такому випадку контролер без будь-якої необгрунтованої затримки має видалити ці дані. Але це дуже складна дія з технічної точки зору тому, що навіть після видалення персональних даних, деякі з них все-одно зберігаються на магнітних носіях інформації. Тому для повної відповідності Правилам GDPR контролери можуть такі дані користувачів соціальних мереж шифрувати, а потім видаляти тільки ключ шифрування. Такий метод перетворює дані в повністю і назавжди нечитабельний масив інформації [11].

Варто сказати, що реалізація права на надання згоди щодо обробки персональних даних чітко регламентована нормами Правил GDPR. Суб'єкт персональних даних-користувач соціальної мережі повинен надати однозначну

та чітко виражена згода на опрацювання персональних даних. Саме тому більшість соціальних мереж на даний момент отримують згоду своїх користувачів саме через спливаюче вікно з короткою інформацією про опрацювання персональних даних та позначкою згоди на таку дію.

Правила GDPR висувають вимогу до обсягу повідомлення про політику приватності, яка має бути простою, чіткою та зрозумілою. На практиці стало популярним використовувати два документи: Privacy Policy – загальна політика конфіденційності соціальної мережі, а також Privacy Notice – окрема частина Privacy Policy, в якій повідомляється про обсяг та мету опрацювання персональних даних [12].

Важливим моментом крім отримання згоди є також управління вже отриманими згодами. В свою чергу, Закон України «Про захист персональних даних» має як схожі так і відмінні риси з Правилами GDPR.

Персональні дані потрібно оформлювати досить точно та достовірно, а також проводити їх регулярні оновлення у разі потреби, яка визначена метою обробки.

Оброблення персональних даних проводиться із залученням засобів та у спосіб, що суворо відповідають меті та цілям такого оброблення. У випадку несумісності попередньої та нової мети суб'єкт персональних даних має дати нову згоду на обробку його персональних даних згідно з новою метою [13].

Правила GDPR забезпечують також дотримання конфіденційності даних. Обов'язки із захисту персональних даних отриманих в ході функціонування соціальної мережі регулюються кількома статтями Правил GDPR.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Хартія основних прав Європейського Союзу. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_524.
3. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. No 2297-VI. – URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
4. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). – Режим доступу : <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf>.
5. Офіційний переклад Регламенту Європейського Союзу 2016/679 від 27 квітня 2016 року Про захист фізичних осіб у зв'язку з опрацюванням персональних даних і про вільний рух таких даних, та про скасування Директиви 95/46/ЄС (Загальний регламент про захист даних) / Урядовий офіс координації

- європейської та євроатлантичної інтеграції Секретаріату Кабінету Міністрів України. – URL:<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/es-2016679.pdf>.
6. Угода про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами сторони від 27.06.2018. – URL:http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/984_011.
 7. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. No 2297-VI. – URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
 8. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). – Режим доступу:<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf>.
 9. Нужний В. Нові вимоги ЄС до захисту персональних даних з травня 2018 року / В. Нужний // Інтернет ресурс Channel for IT. – URL:<http://channel4it.com/publications/Nov-vimogi-S-do-zahistu-personalnih-danih-z-travnja-2018-roku-30154.html>.
 10. Тарасюк А.В. Вплив загального регулювання захисту даних на контролерів та процесорів персональних даних– резидентів України / А.В. Тарасюк // Інформація і право. –No1(24). –2018. –. – URL:http://ippi.org.ua/sites/default/files/5_8.pdf
 11. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.10 р. No 2297-VI. – URL:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2297-17>.
 12. Дрейс Ю.О. Заходи захисту персональних даних у інформаційних автоматизованих системах. – URL:<http://er.nau.edu.ua/bitstream/NAU/32527/1/Заходи%20захисту%20персональних%20даних%20в%20інформаційних%20%28автоматизованих%29%20системах.pdf>.
 13. Regulation (EU) 2016/679 of the European Parliament and of the Council of 27 April 2016 on the protection of natural persons with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data, and repealing Directive 95/46/EC (General Data Protection Regulation). – URL:<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-5419-2016-INIT/en/pdf>.

*Давидова Ірина Віталіївна,
доктор юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

«ЗАХИЩЕНИЙ» ПРАВОЧИН, ЯКИЙ ВЧИНЕНО В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ

Ведучи мову про реальність правочину необхідно зазначити, що купуючи будь-який товар через соціальні мережі, користувач мережі не може бути впевнений у тому, що описані якісні характеристики відповідають дійсності, що немає пошкоджень товару тощо. Може здатися, що покупка через спеціалізований інтернет-магазин є більше гарантій якості та відповідальності з боку продавця, аніж покупка у фізичної особи через соціальні мережі. Що не завжди відповідає дійсності. Також гарантією якості та відповідальності продавця вважається наявність позитивних відгуків інших покупців, які демонструють вже куплений товар, розміщують його фото тощо. Так, частково це може зорієнтувати особу у виборі товару, однак, попередній приклад говорить про можливість розміщення несправжніх відгуків, які будуть лише дезорієнтувати.

На практиці можуть мати і відверто обманні дії, коли створений сайт працює деякий час, розміщуючи фейкові позитивні відгуки, пропонуючи купити товар та оплатити його відразу, а покупка взагалі не приходить. З часом сайт перестає існувати і повернути свої кошти вже не видається можливим.

Тому більш реальною гарантією виконання продавцем своїх обов'язків є пропозиція оплатити товар після отримання його покупцем (наприклад, при отриманні посилки на пошті або кур'єру при доставці). Нині цей спосіб оплати набрав популярності і досить часто використовується.

Разом з тим, перспективним способом гарантувати виконання зобов'язань укладеного договору за допомогою соціальних мереж є гарант-сервіси (захищений правочин). Такі сервіси передбачають, що гроші за послуги або товари не надходять безпосередньо від покупця до продавця, а кладуться на банківський рахунок, який так само недоступний для обох сторін правочину, що в свою чергу, є гарантією дотримання інтересів всіх учасників правовідносин.

Захищений правочин вигідний для всіх сторін-учасниць: продавець гарантовано отримує оплату, покупець мінімізує ризики в разі скасування правочину або шахрайства, а агент отримує фіксований відсоток.

Головна перевага захищеного правочину полягає в присутності третьої сторони – компанії-посередника, гаранта, яка збереже гроші покупця, якщо продавець поставить неякісний товар або порушить умови правочину, що дає можливість робити безпечні покупки на будь-яку суму, як з офіційним рітейлером, так і з індивідуальним продавцем.

Фактично ризик шахрайства зникає: гроші поступають продавцеві з рахунку компанії-посередника лише після того, як товар буде доставлений і покупець підтвердить, що все гаразд. Послуга може активно використовуватися й учасниками соціальної мережі, де завжди велика ймовірність отримати товар, який не відповідає заявленій якості, навіть незважаючи на наявність позитивних відгуків.

Останнім часом особливою популярністю користуються спільні покупки товарів закордоном, коли кілька користувачів кооперуються і створюють єдине замовлення в закордонному інтернет-магазині, яке потім доставляють однією посилкою. Таким чином всі учасники економлять на миті і комісійних зборах, а іноді отримують знижку. У подібних ситуаціях спеціальний сервіс може захистити всю групу, а комісію розподілити між усіма учасниками.

Спочатку послуга «захищений правочин» використовувалася при укладенні правочинів з нерухомістю. У Великобританії і США широко поширена практика передачі грошових коштів юристам до виконання всіх умов обома сторонами. В Україні цей інструмент ще мало відомий, але позитивні тенденції вже з'являються в різних сферах.

Всі сервіси захищених правочинів працюють за схожим принципом, незалежно від типу покупки. Так, щоб придбати старий автомобіль або заробити на цікавому проєкті не відходячи від комп'ютера, досить пройти кілька простих етапів. Спочатку слід вибрати відповідний сервіс. Далі обговорити з продавцем (замовником) умови, при виконанні яких грошові кошти надійдуть виконавцю і правочин буде вважатися вчиненим. Внести всі нюанси (особливі умови) в спеціальну онлайн-форму і далі перевести необхідну суму компанії-гаранту (гроші «заморожуються» на банківській картці або зберігаються на рахунку агента). Агент, в свою чергу, інформує продавця про те, що гроші отримані. Покупець перевіряє отриманий товар на відповідність обговореним заздалегідь вимогам та підтвердить це, що дає можливість перевести гроші продавцю. Аналогічним чином завершується «правочин із замовником»: особа отримає кошти, виконавши своє завдання у відповідності із зафіксованими умовами.

У разі ж виявлення дефектів товару при укладенні «захищеного правочину» вирішити ситуацію допоможе онлайн-сервіс врегулювання

суперечок (який є убільшості компаній-посередників), яким можна скористатися, якщо попередньо не вдалося вирішити конфлікт самостійно.

Залежно від суми правочину компанія-гарант утримує фіксовану комісію, але при цьому користувачі можуть самі вирішувати, хто буде її сплачувати: продавець чи покупець. Є можливість розділити комісійний платіж на двох, а якщо в правочині зацікавлено більше двох осіб – рівномірно між учасниками.

Якщо правочин виявився спірним, гроші будуть передані продавцю лише після того, як сторони домовляться між собою і претензія буде відсутня.

Отже, активне використання Інтернету і соціальних мереж, зокрема, при вчиненні правочинів набирають великих обертів, є достатньо розповсюдженими, що дає можливість говорити не просто про «правочини», а про правочини нового типу, які сутнісно пов'язані з використанням інформаційних технологій, внаслідок чого можуть мати таку назву «ІТ-правочини» і визначатися як дії суб'єкта цивільного права, що вчиняються у сфері застосування та /або за допомогою інформаційних технологій, спрямовані на встановлення, зміну, припинення цивільних прав та обов'язків. Питання захищеності таких правочинів є актуальними та потребують всестороннього вивчення як з теоретичної, так і практичної точок зору.

Некіт Катерина Георгіївна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЦИФРОВЕ МАЙНО ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ

Сьогодні все частіше згадується так зване цифрове майно, особливо, коли йдеться про визначення долі такого майна у випадку смерті особи, якій воно належало, але визначення цього поняття залишається предметом численних дискусій [1]. Так, англійські дослідники Х. Конвей та Ш. Греттен, аналізуючи проблеми дій з цифровим майном на випадок смерті, зазначають, що основною проблемою при спадкуванні цифрового майна є відсутність визначення поняття цифрове майно. Відомі тільки об'єкти, які за загальним правилом, відносять до цифрового майна, і ці об'єкти є дуже різномірними – це електронні листи і електронні скриньки, блоги, акаунти та профілі у соціальних мережах, цифрова музика, репозитарії цифрових фото та відео, банківські акаунти та інші фінансові інструменти, а також онлайн підписки на журнали, акаунти на

Amazon, профілі продавців на eBay, доменні імена тощо. По суті, будь-які файли, що зберігаються або створюються на цифрових пристроях, є цифровим майном.

Проблеми, пов'язані з цим, зводяться до того, що, по-перше, це практично нескінченний перелік речей, що можуть складати цифрове майно; по-друге, цінність кожного виду цифрового майна буде істотно відрізнятися від іншого: деякі з них, як банківські акаунти та фінансові інструменти, доменні імена, будуть мати очевидну грошову цінність, тоді як інші, такі, як фотографії, електронні листи, листування у соціальних мережах, будуть мати лише емоційну або сентиментальну цінність для родичів померлого користувача. Це породжує проблему необхідності категоризації об'єктів, які вважаються цифровим майном. У якості найбільш фундаментального критерію класифікації видів цифрового майна автори пропонують використовувати критерій, чи є таке майно власністю, чи ні, оскільки очевидно, що не все цифрове майно є власністю у традиційному розумінні. Чи буде виступати цифрове майно об'єктом власності, на думку дослідників, залежатиме ще й від умов угоди користувача, яка може розглядати цифрове майно як окремий об'єкт власності, який може передаватися, або відносини можуть будуватися як суто ліцензійна угода, яка закінчується у зв'язку зі смертю користувача.

Отже, цифрове майно відрізняє від традиційного майна те, що володілець акаунту (особа, яку ми можемо кваліфікувати як власника) не обов'язково контролює кінцеву долю цього майна. Спроби заповідати таке майно (або авторизувати доступ) ігноруватимуть приватну угоду з провайдером, яка може забороняти це [2, с. 100-103]. Таким чином, доля цифрового майна напряду залежить від умов угоди користувача, яка може залишати за оператором соціальної мережі право розпорядитися цим майном. І це не суперечить загальним принципам договірної права, оскільки користувачі погоджуються на ці умови, підписуючи угоду. Проте, автори у своїй статті зазначають, що ще не відомим є ставлення суду до цього, і як ми можемо бачити з останніх справ, що мали місце у судах США та Німеччини, суди все ж таки схиляються до надання переваги захисту зацікавлених осіб, тому можемо припустити, що у майбутньому деякі положення угод користувачів, що забороняють передачу доступу до акаунтів або надають можливості розпорядження ними самим операторам соціальних мереж, будуть визнані дискримінаційними та заборонені.

У доктрині сьогодні висловлюється думка, що стосовно цифрового майна закон має надавати ті самі права та свободи, що й стосовно інших форм власності, що індивідуум повинен мати право визначати долю свого цифрового

майна, однак тут слід враховувати той факт, що не всі об'єкти цифрового майна можуть бути прирівняні до власності, крім того, деякі з них, навіть за умови визнання їх власністю, не можуть бути передані [2, с. 104]. Проте, незважаючи на велику кількість питань, що потребують відповідей у цій сфері, дослідники пропонують подбати про долю свого цифрового майна за життя шляхом включення положень про визначення його долі у заповіт, з урахуванням, однак, положень угоди користувача та в її межах. Пропонується також призначити окремо «цифрового виконавця», який буде, крім іншого, освіченим у сфері комп'ютерних технологій [2, с. 111].

Зазначимо, що сьогодні Європейським інститутом права спільно з дослідниками із США створено робочу групу щодо вивчення можливості використання американського закону про фідуціарний доступ до цифрового майна як моделі для європейського законодавства [2, с. 113]. Вказане свідчить про необхідність врахування останніх тенденцій і в Україні. З цією метою цілком допустимо звернутися до інституту довірчої власності, який існує в нашій країні вже досить тривалий час та передбачити можливість призначення довірчого власника виконавцем заповідальних розпоряджень щодо цифрового майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Некіт К.Г. Деякі проблеми акаунтів у соціальних мережах як об'єктів цивільного обігу // Вісник Південного регіонального центру Національної академії правових наук України. – 2018. – № 16. – С. 91-97.
2. Heather Conway and Sheena Grattan. The «New» New Property: Dealing with Digital Assets on Death in Barr (ed). Modern studies in Property Law, vol 9 (Bloomsbury 2017). – P. 100-113.

Токарева Віра Олександрівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ЩОДО ПИТАННЯ ТВОРЧОСТІ AI

Якщо виходити з того, що програмне забезпечення та Інтернет речей (IoT) є засобами виробництва, механізмами, які вирішують поставлені людиною прикладні технічні завдання, то покладені в основу цих пристроїв та способів, алгоритмічні рішення, що є об'єктами традиційного захисту інтелектуальної власності, винаходи, корисні моделі, промислові зразки і об'єкти ноу-хау.

Генерирована ними інформація може бути захищена в якості об'єкта суміжних прав, якщо відповідає ознакам охороноздатності (наприклад, база даних для ЕОМ або збірник [1].

Прихильники можливості створення сильного штучного інтелекту, висловлюють аргумент, що комп'ютери можуть бути запрограмовані на отримання несподіваних результатів шляхом включення в їх обробку елементів випадковості. Якщо вкласти властивість непередбачуваності в систему, можна створити умови для машинної творчості, якщо запрограмувати їх на непередбачувані дії в деяких випадках. письменників буде тим, що сама відчуває необхідність породжувати безлад, як реакцію проти свого попереднього виробництва порядку: машина, яка буде виробляти авангардні роботи, щоб звільнити свої схеми, коли їх забивають занадто довгий виробництво класицизму.

Свого часу А. Лавлейс дотримувалась логіка, що творчість полягає в здатності здійснювати непередбачувані дії, поза рутинними, в свою чергу поведінки комп'ютера носить детермінований характер встановленими правилами, що виключає можливість машинної творчості. Тож, прихильникам позиції, що творчість вимагає людської свідомості, можливість запрограмувати програму здійснювати вчинки які, асоціюються із творчістю (створення безладу, випадковості) не буде достатнім, для визнання за штучним інтелектом здатності до творчості. У такому разі, програмування елемента випадковості або непередбачуваності не можна вважати творчістю у істинному розумінні [2].

Скептики щодо сильного штучного інтелекту посилаються на експеримент, Джона Сірлом який доводить що, хоча комп'ютери можуть бути запрограмовані правильно застосовувати правила лінгвістики, вони позбавлені можливості дійсно розуміти мову. В експерименті, особа, володіюча лише англійською мовою, сидячи одна в кімнаті, маніпулює китайськими ієрогліфами відповідно до інструкцій, наданих їй англійською, не розуміючи їх значення. В свою чергу тим хто знаходиться поза кімнатою, здається, що вона розмовляє китайською [3].

Також, висловлюється думка не на користь штучного інтелекту, про те, що творчі результати генеровані ним не можна в повній мірі назвати новими об'єктами – з точки зору форм та концепцій, це все ті ж відомі твори, хоча ускладнені, об'ємні. Штучний інтелект залишається позбавленим уяви та емоційного інтелекту, тому відтворює категорії та образи, вже закладені в нього людиною, тому створення чогось абсолютно нового та вираження справжньої творчості не відбувається [64].

Разом з тим, вже відомі результати штучного інтелекту у галузі творчості.

Так, британський художник, професор Каліфорнійського Університету в Сан Дієго Г. Кoen, який представляв Великобританію на Венеціанській бієнале, розробив комп'ютерну програму AARON, здатну самотійно генерувати будь-яку кількість картин. З 1973 року і ще в кінці 80-х Кoen жартував, що буде єдиним художником, чию посмертну виставку можна буде скласти з нових робіт, виконаних після його смерті [5].

В 2006 году професор коледжу Голдсміт в Лондоні, С. Колтон, досліджуючий, питання створення систем штучного інтелекту для генерації нових ідей або обчислювальної творчості, стверджує, що критерії за якими, за звичай оцінюється здібності штучного інтелекту, як то проходження тесту Тьюринга та здібність до переконливого спілкування, як людина, не є об'єктивними для оцінки творчих здібностей штучного інтелекту [6].

Науковець, припускає, що для оцінки вираження здібностей до творчості, штучному інтелекту необхідно довести здатність до майстерності, сприйнятливості та обдарованості уявою. З урахуванням цих критеріїв С. Колтон, розробив програмне забезпечення, під назвою The Painting Fool твори якого вже приймали участь у різноманітних виставках та вернісажах. Програма не лише конвертує фоторафії у твори живопису та графіки. Програма здатна реагувати на емоції, на підставі сканованої статті про війну в Афганістані, та виділених в ній слів «NATO», «війська» та «британський», програма знайшла зображення, пов'язані з ними та склала з цих зображень композицію, яка відображатиме зміст і настрої статті. Генеруючи твори в різних техніках, живописних і графічних програма може оцінити власні результати. На паризької виставці бажаючі могли отримати портрет, позувавши ноутбуку, на екрані якого, власне, і з'являлася робота виконана у різних настройах та техніках. С. Колтон запрограмував систему таким чином, що вона реагує на негативні новини в статті, та може відмовитись генерувати будь-які твори взагалі, впавши у відчай. С. Колтона ставить далі мету, щоб програма The Painting Fool генерувала літературні твори [5]. Основна мета яку переслідував програміст, перевірити чи можуть люди сприймати творчість комп'ютерної програми, як такої, що заслуговує на увагу [7].

Результати алгоритмічної творчості ще не можуть претендувати на Пулітцерівську премію, слід визнати, істотний розвиток алгоритмів штучного інтелекту та одного з його напрямків – лінгвістичного інтелекту, що поліпшив якість літературних і технічних перекладів.

У 2003 році, Р. Курцвейлу був наданий Патент США № на комп'ютерний метод створення особистості поета для написання та читання поезії, генеруючий аналітичні моделі, призначений для використання в якості

помічника для написання та як автоматичний генератор поезії. Він здатний аналізувати вірші і створює модель послідовності слів, заснованих на віршах, які вона щойно прочитала. Потім він пише оригінальні строфи поезії, використовуючи створену ним модель [8].

Кібернетичний поет не єдина програма, що генерує літературні твори. Робот на ім'я Брутус (ім'я обрано через те, що перша генерована робота була присвячена зраді) розроблений С. Брінгсджордем та Д. Ферруччі, розповідає історії та пройшов тест Тьюринга, як здатний генерувати історії, які вважаються достатньо творчими, хоча набагато нижче рівня людської творчості.

При розробці Брутуса С. Брінгсджордем та Д. Ферруччі прагнули впровадити програму з широкою мінливістю в різних аспектах, за якими може варіюватися історія: сюжет, характер, настройки, теми, стиль письма та образність. Вони виходили з передумови, що складна або «белетристичних фантастика» демонструє високу ступінь мінливості в цих різних вимірах, тоді як формульна фантастика (наприклад, жанрова фантастика, така як романтика і таємні романи) демонструє низький ступінь мінливості [9].

Враховуючи вищевикладене, слід визнати стрімкий рівень зростання та розвитку штучного інтелекту у різних сферах суспільства, що свідчить про те, що людство рухається поступово, в епоху цифрового авторства, в якому цифрові роботи (програмний код) будуть здатні відносно автономно генерувати інші твори, які не будуть відрізняються від творів людського авторства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: монографія / за ред. Є.О. Харитонов, О.І. Харитонові; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2018. – 248 с.
2. BridyAnnemarie Coding Creativity: Copyright and the Artificially Intelligent Author 2012 STAN. TECH. L. REV. 5 URL: <http://stlr.stanford.edu/pdf/bridy-coding-creativity.pdf>
3. Основные тенденции развития права интеллектуальной собственности в современном мире, в том числе новые объекты интеллектуальных прав и глобальная защита подготовлено по заказу Акционерного общества «Российская венчурная компания» Москва, 2017.
4. Selmer Bringsjord Chess is Too Easy/ March 1, 1998 URL: <https://www.technologyreview.com/s/400154/chess-is-too-easy/>
5. Гейфорд М. Искусство будущего: компьютер ставит вопрос о природе творчества URL: <https://artelectronics.ru/posts/iskusstvo-buduschego-kompyuter-stavit-vopros-o-prirode-tvorchestva>

6. Richard Moss Creative AI: The robots that would be painters URL <https://newatlas.com/creative-ai-algorithmic-art-painting-fool-aaron/36106/>
7. ФордМ. Роботы наступают: развитие технологий и будущее без работы. – Москва. – 2016. – Альпина Нон-Фикшн. – 430 с.
8. Ray Kurzweil's Cybernetic Poet: HOW IT WORKSURL: http://www.kurzweilcyberart.com/poetry/rkcp_how_it_works.php
9. Вызов 2035 / Агамирзян И. Р. и др.; Сост. Буров В. В. – М.: 2016URL: http://www.rvc.ru/upload/iblock/327/challenge_2035.pdf

Фомічова Наталя Василівна,

*кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СПАДКУВАННЯ ІТ-АКТИВІВ

З розвитком суспільства стрімко розвиваються і цифрові технології, з'являються нові об'єкти цивільно-правових відносин у ІТ сфері. Вже неможливо уявити своє життя без мережі Інтернет. Людина щоденне, а іноді щогодини здійснює публікації фото- і відеоматеріалів, листування через електронну пошту, а також просто використовує свої облікові записи в онлайн-сервісах для різноманітних потреб [1].

Актуальним постає питання, щодо спадкування нових об'єктів у ІТ-сфері, тому потрібно звернути увагу на визначення тазакнодавче регулювання питань з приводу спадкування об'єктів, а саме ІТ-активів.

До складу ІТ-активів входять: речі – об'єкти права власності (обладнання, персональні комп'ютери, ноутбуки, сервери тощо); об'єкти права інтелектуальної власності (програмне забезпечення); нематеріальні блага (інформація); послуги, пов'язанні із забезпеченням ІТ-діяльності підприємства; результати робіт, якщо це є необхідним для забезпечення ІТ-діяльності тощо [2, с. 183].

Неоднорідність об'єктів ІТ, права на які можуть належати фізичним особам, визначає й відмінності у можливостях їх спадкування. Необхідно зазначити, що не всі об'єкти ІТ відносяться до об'єктів інтелектуальної власності, а саме окремі об'єкти ІТ не підпадають під правовий режим спадкування прав інтелектуальної власності. За загальним правилом, навіть ті ІТ-об'єкти, що є об'єктами авторського або суміжного права, мають особливості, а отже відносини щодо їх спадкування виходять за межі загальних норм спадкування [2, с. 373].

Згідно зі ст. 1218 Цивільним Кодексом України 2003 року (далі ЦК України), до складу спадщини входять усі права та обов'язки, що належали спадкодавцеві на момент відкриття спадщини і не припинилися внаслідок його смерті. В законодавстві не передбачений перелік тих прав й обов'язків, які можуть входити до складу спадщини, у ньому лише міститься вказівка про те, що вони не припиняються зі смертю спадкодавця. Також у ст. 1219 ЦК України зазначено, що особисті немайнові права не входять до складу спадщини, оскільки вони нерозривно пов'язані з особою спадкодавця. Тож, говорячи про право інтелектуальної власності, де сама інтелектуальна власність складається з особистих немайнових прав інтелектуальної власності та (або) майнових прав інтелектуальної власності, то успадковуватися можуть лише майнові права інтелектуальної власності, чинні на час відкриття спадщини, а особисті немайнові права до складу спадщини не входять.

Згідно статті 1216 ЦК України, спадкування є переходом прав та обов'язків (спадщини) особи, яка померла до інших осіб (спадкоємців). В свою чергу, у статті 1217 закріплено два види спадкування: за заповітом та за законом. Виходячи з цього, можна вважати, що майно, яке особа надбала за життя має бути розподілено за заповітом або за законом між її родичами, близькими, знайомими тощо. У зв'язку зі розширенням об'єктів і розуміння окремих об'єктів права інтелектуальної власності, так, значного впливу зазнав такий об'єкт інтелектуальної власності як база даних. На перший план виходять бази даних зображення, аудіо-візуального контенту, комп'ютерних програм. Законодавець не міг передбачити такої еволюції баз даних, а тому законодавство потребує уточнень та доповнень.

На сьогодні інтернет-користувач володіє такими ІТ-активами, як: скринька електронної пошти, персональна сторінка в соціальній мережі, акаунт в магазині мобільних додатків, профіль в самому додатку тощо. Також у багатьох інтерне-користувачів є керовані ними канали, публічні сторінки, доступ до яких має лише користувач, інтернет-гаманці чи індивідуальні інтерфейси платіжних систем.

У випадку з фізичною особою, її персональний сайт складає особисту значущість для конкретної людини, а після смерті такої особи і для всіх членів сім'ї. На випадок, коли в мережі Інтернет особою зберігалися об'єкти інтелектуальної власності, а саме: вірші, музика, художні твори, з настанням смерті такої особи (автора) може зникнути і вся її праця. У разі, коли йдеться про юридичну особу (її бізнес), група в соціальній мережі або на сайті може бути важливою частиною системи маркетингу і навіть основним інструментом отримання прибутку, наприклад, якщо це інтернет-магазин або комерційні

онлайн-сервіси. Отже, зі смертю особи-спадкодавця (власника або адміністратора ІТ-активів) можливість управління такими проектами може бути загублена, а їх відновлення спричинить значні фінансові та часові витрати [3]. Можна уникнути таких обставин, якщо визначити механізм регулювання, маючи можливість заздалегідь визначити особу, яка після смерті особи-спадкодавця візьме не себе ці зобов'язання. Допоки не створено однакового механізму спадкування, деякі сервіси вирішують це питання самостійно [4][5]. Потрібно звернути увагу, що правова та культурна природа різних акаунтів, каналів, профілів інтернет-користувача чи індивідуальні сторінки на окремих ресурсах не є однаковими. З огляду на це неможливо в законодавстві передбачити однаковий правовий режим спадкування для усіх подібних об'єктів у віртуальному просторі.

Отже, віртуальний світ досягнув переломного моменту від «гри» до «реальності». У кожного нового покоління зростає необхідність у користуванні мережею Інтернет та онлайн сервісами. І нам потрібно замислитися над майбутньою долею свого віртуального майна, саме тому питання спадкування віртуального майна з кожним днем стає більш актуальним для нас. Виходячи з вище наведеного, можна зробити висновок, поки ще у законодавстві світу немає єдиного правового підходу до спадкування віртуального майна, але вже надається широке тлумачення ІТ-активам, що позитивно вплине на подальший розвиток віртуального спадкування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузь Д. Спадкування віртуального майна // Інтернет-право UA. – URL:<https://ilaw.net.ua/spadkuvannya-virtualnohomajna/>.
2. ІТ- право: теорія та практика : навч. посіб. / авт.кол. ; за ред. Є. О. Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2017. – 472 с.
3. Право на виртуальную собственность: всё, что останется после меня. – URL:<https://pravo.ru/review/view/126933/>.
4. Facebook разрешил пользователям наследовать аккаунты. – URL:<https://lenta.ru/news/2015/02/12/fblegacy/>
5. Право на виртуальную собственность: всё, что останется после меня. – URL:<https://pravo.ru/review/view/126933/>.
6. Наследование личной страницы в социальной сети после смерти пользователя в судебной практике Германии. – URL:https://zakon.ru/blog/2018/5/24/nasledovanie_lichnoj_stranicy_v_socialnoj_s_eti_posle_smerti_polzovatelya_v_sudebnoj_praktike_german.

*Аліна Сніжана Степанівна,
аспірантка кафедри цивільного права
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Омельчук О.С.*

ДО ПИТАННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ СТОРІНОК В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Українське законодавство не містить норм, що регулюють порядок спадкування об'єктів у віртуальному просторі, таких як профілі в соцмережах, акаунти, та інших облікових записів в мережі Інтернет чи інших мережах, що передбачають персональний доступ до них. Законодавство зарубіжних країн також не містить чіткої відповіді щодо правового режиму спадкування таких об'єктів. Законодавство в цій галузі буде розвиватися по всьому світу, прогнозують західні експерти [3]. Однак, зараз майже єдиним прикладом врегулювання таких відносин є закон штату Делавер в США, яким встановлено, що юрист, який реалізовує заповіт, може передати акаунти в соціальних мережах, електронну пошту, підписки на сервіси визначеному в заповіті члену сім'ї. Закон надає дуже широке тлумачення цифровим активам, що позитивно вплине на подальший розвиток віртуального спадкування. Крім того, на основі вищезазначеного нормативного акту було розроблено уніфікований акт, який рекомендовано прийняти у всіх штатах країни [1].

В більшості інших випадків ситуація віддана на розсуд самим інтернет-компаніям, форми користувацьких угод яких, як правило, передбачають не просто закриття акаунтів користувачів в разі їх смерті, а й повне знищення або меморізацію наявної там інформації. Останнє означає, фактично, архівування інформації з наданням права обмеженого доступу до деяких розділів акаунта тільки зареєстрованим «друзям» покійних користувачів [2].

Однак в даному випадку мова йде про спадкування за заповітом, що не вирішує проблеми спадкування таких активів за законом. Не існує єдиного погляду на дане питання і в науковому середовищі. Складність полягає у неможливості однозначного визначення правової природи тих прав, що їх має особа щодо власного акаунта чи профілю на певному ресурсі. Кожна он-лайн платформа має власне функціональне забезпечення, що зазвичай поділяється на публічну та приватну частину. Якщо публічна частина, що включає в себе опубліковані записи, фотографії, аудіовізуальні файли, документи тощо, доступна всім бажаючим чи конкретному колу осіб за бажанням власника

сторінки, то функціональне навантаження приватної частини приватної зазвичай детермінує юридичну природу її вмісту.

В літературі наголошується на наявності спірних питань між спадкуванням віртуальних об'єктів і розголошенням персональної інформації та наводяться приклади уніфікованого підходу до вирішення подібних проблем з практики діяльності відомих соціальних мереж та провайдерів електронної пошти [4, с. 50].

Дійсно, більшість соціальних мереж мають на своїй основі месенджер чи іншу систему обміну приватними повідомленнями. Користувач на власний розсуд обирає респондентів та вільно обмінюється з ними повідомленнями.

Одразу декілька факторів повинні прийматися до уваги при вирішенні питання щодо надання доступу до історії повідомлень померлого. По-перше, фактор відносної анонімності користувачів в інтернеті не дає змоги однозначно з'ясувати, що даний акаунт належав саме померлому. По-друге, неможливо точно визначити зміст волі померлого щодо надання доступу стороннім особам до власної онлайн-кореспонденції. По-третє, в багатьох випадках фактично неможливо отримати згоду іншої сторони листування (наприклад через її анонімність). Крім того оператор кореспондентської інформації може навіть не мати технічної можливості віддалено отримати доступ до історії повідомлень.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гузь Д. Спадкування віртуального майна. / Д. Гузь // Інтернет-право UA. — — URL:<https://ilaw.net.ua/spadkuvannya-virtualnohomajna/>
2. Дробышев П. Посмертное Распоряжение Электронными Активами: Краткий Обзор Текущих Проблем / П. Дробышев. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://ssrn.com/abstract=2987692>
3. Право на виртуальную собственность: всё, что останется после меня. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://pravo.ru/review/view/126933/>
4. Правове регулювання відносин у мережі Інтернет : монографія / [А. П. Гетьман, Ю. Є. Атаманова, В. С. Мілаш та ін.] ; за ред. С. В. Глібка, К. В. Єфремової. — Харків : Право, 2016. — 360 с.

СЕКЦІЯ 4. ЦИВІЛІСТИКА В АНГЛОМОВНОМУ ВИМІРІ

Fasii Bogdan,

*Candidate of Judicial Sciences (PH. D.), Associate Professor at the Department of
Civil Law of National University Odessa Law Academy*

Vasylashchuk Roman,

*Student of III course of Faculty of civil and economic justice of National University
Odessa Law Academy*

«RESPONSIBILITY OF THE PARTIES FOR FAILURE (IMPROPER IMPLEMENTATION) OF THE CHARTER AGREEMENT»

In the conditions of the active development of Ukraine as a legal state, as well as the adaptation of Ukrainian legislation to European, the contract of the charter is increasingly being used. At the same time, it is the least investigated form of treaties in the national legal doctrine. The lack of modern scientific developments, theoretical generalizations and practical recommendations on this issue, the lack of proper legal regulation of liability relations which arise from the charter agreement at the national level and incorrect application of international law in this area create a threat to investing in Ukrainian industry and its development.

In order to know the problem inside out, you need to understand the nature of the contract of the charter, its essence and legal consolidation.

The charter contract is one of the oldest in contractual law, namely in the field of transportation. Initially, this treaty originated as an institute of maritime law, in which during the Middle Ages there was a treaty called «tsertepartia» (French: char-te-partie, where char-te is a charter, partie – a part; English: charterparty). The very term of this contract arose from the ancient custom to write such contracts on a sheet of paper (charte), which should then be broken into two parts (partie), each of which remained with the counterpart. This was a guarantee of compliance with the contract and its full implementation, in the worst case one of the parties declared the claims, and proved their compliance with the contract by the fact that those two parts were connected [2, p.48].

Today, a charter agreement is widely used in irregular cargo and passenger transportation by sea and air, mainly in international destinations.

Traditionally, the rules governing the issue of this contract were contained in the Code of Merchant Shipping (hereinafter – the CMS) and the Air Code (hereinafter – the AC). Very often the regulation of sea freight traffic is carried out according to the convention of business turnover.

However, the Civil Code of Ukraine (hereinafter – the CC of Ukraine) changed this tradition a little by securing in Part 1 Article 912 the definition of the contract of the charter, as a contract on which one side (freighter) undertakes to provide the other party (charterer) for a fee all or a part of capacity in one or more vehicles for one or more flights for the carriage of cargo, passengers, baggage, mail or for another purpose, if this is not contrary to law and other regulations. At the same time, the CC of Ukraine determines that the procedure for concluding a charter contract, as well as the form of this contract, shall be established by transport codes (statutes) [1, p.155].

In addition, it should be emphasized that the CC of Ukraine contains provisions in the chapter «Transportation», which allows solving another problem, that provoked discussions in academic circles for a long time, namely the place of the charter contract in the system of private law contracts.

The responsibility of the parties under the charter contract for improper performance of their duties is similar to the responsibility of the parties under the contracts of carriage of cargo, passengers and baggage, taking into account the specifics of liability in the sea and air transport. However, the carrier is obliged to compensate the damage caused not only by transportation, but completely for all the damage [3, p.365].

With regard to liability under the charter contract of the parties of the treaty the legislation of Ukraine establishes the same regime of liability under the contract of carriage of goods for the damage caused by the cargo, namely loss, shortage or damage to the cargo. Speaking about the responsibility of the parties to the air charter agreement it should be noted that, depending on the type of violation it may be limited or unlimited.

The limits of liability for air transport are set out in the Convention for the unification of certain rules relating to international air transport, signed in Warsaw on October 12, 1929 (hereinafter referred to as the Warsaw Convention). The Warsaw Convention applies to Ukraine as amended by the Hague Protocol of September 28, 1955.

In carrying out international transportation, the scope of liability of the parties is wider than in the framework of national legislation of Ukraine. In accordance with the Warsaw Convention, the liability of an air carrier is limited not only to the loss or

lack of cargo or baggage accepted for carriage, but also in cases of moral damage as a result of death, injury or any other bodily harm to the passenger, and in the event of damage caused by delay while performing air charter transportation. In all other cases, the liability of the parties is unlimited [3, p.366].

Considering the peculiarities of civil liability in the performance of air charter transportation, we should separately focus on cases where there are two carriers in the carriage: the carrier under the contract and the actual carrier.

In charter transportation the division of carriers on a contractual and actual basis is possible when the airline acts as a charterer. This occurs when the air charter agreement is concluded specifically for the purpose of fulfilling the obligation of air transportation to third parties. So, for example such situation is possible, when the airline lacks its own fleet of aircraft at high demand for transportation. To meet this demand, it concludes an air charter agreement with another airline.

In particular, according to the CC of Ukraine responsibility for non-fulfillment or improper performance is borne by the party under the contract from which it arose, unless the law provides that the liability is borne by the immediate executor.

For international charter services the definition of the subject to liability to the presence of the carrier under the contract and the actual carrier is carried out on the basis of the Guadalajara Convention, supplementary to the Warsaw Convention in order to unify certain rules relating to international air transportation undertaken by persons who are not carriers under the contract [1, p.156].

The Guadalajara Convention stipulates that the actions or inactivity of the actual carrier are considered exclusively under the contract. It is also established that orders and claims submitted to the carrier under the Warsaw Convention have the same validity, regardless of whether they are referred to the carrier under the contract or the actual carrier. However, there is an exception to this rule: the requirements of the consignor regarding the handling of cargo can be claimed only to the carrier under the contract.

As a result, it should be noted that, in our opinion, the legal regulation of liability under the contract of the charter and generally of all aspects of this contract does not meet the requirements for the operation and development of charter transportation. The lack of legal consolidation of the terms of the charter agreement only extends problems with the responsibility of the parties under this agreement. It should be noted that there is a lack of unified rules on the charter contract and there is an existence of gaps in the current norms not only in Ukraine but also in most countries of the world. Therefore, in our opinion, there are two options for solving this problem. The first is the continuation of the way those countries have gone, namely the signing of another convention that would eliminate these gaps. The

second option is local, but more effective, it is the adoption of internal acts by the states on the basis of the existing practice.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Harytonov O. E. Civil Law of Ukraine / Harytonov O. E., Davydova V. I., Nekit G. K. etc. – O. : Fenix, 2016. – 448 p.
2. Harytonov O. E. Actual problems of civil law in IT age / Harytonov O. E., Kolodin O. D., Harytonova I. O. etc. – O. : Judicial literature, 2018. – 245 p.
3. Harytonov O. E. Civil and Family Law of Ukraine / Harytonov O. E., Safonchuk I. O., Holubeva U. N. etc. – O. : Fenix, 2018. – 581 p.

Anisimova Polina,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

THE MEANING OF CODIFICATION OF JUSTINIAN FOR THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN LAW

Code of Justinian, Latin Codex Justinianus, formally Corpus Juris Civilis («Body of Civil Law»), the collections of laws and legal interpretations developed under the sponsorship of the Byzantine emperor Justinian I from 529 to 565 CE. Strictly speaking, the works did not constitute a new legal code. Rather, Justinian's committees of jurists provided basically two reference works containing collections of past laws and extracts of the opinions of the great Roman jurists. Also included were an elementary outline of the law and a collection of Justinian's own new laws [1].

The purpose of Justinian's compilation was to restate the whole of Roman law in a single legal source of law with binding force over the entire empire. Justinian's major legal work, often called a codification, was not a codification in the modern sense but rather an up-to-date and systematized compilation or collection of legislation and legal literature. Emperor Justinian himself gave no collective title to his compilation. He used only once the expression *corpus iuris* in the generic sense of body of law (*one corpus iuris*). In the Middle Ages, the whole compilation was called *Corpus iuris* by the medieval glossators. From the end of the sixteenth century up to our own time, to distinguish Justinian's compilation from the compilation of canon law (*Corpus Iuris Canonici*), jurists have usually referred to Justinian's compilation as *Corpus Iuris Civilis*. That collective name was first used in the edition by Dionysius Gothofredus (Denis Godefroy) in 1583 [2].

Following the example of Laws XII of tables, the Code of Justinian was divided into 12 books. Book 1 deals with issues of church law and Christian theology, books 2-8 deal with various issues of private law, books 9-12 cover various aspects of public law (administration, crime and punishment, etc.). Each book is divided into titles, and the last – into fragments. Within the framework of individual titles, the imperial constitutions are arranged in chronological order; The oldest used in the Code is the Constitution of Adrian, 117 years old, the latest – the Constitution of Justinian of November 4, 534. Fragments containing the text of individual constitutions include information about the emperor who issued them, about the person to whom they are addressed, about the date and place of their publication. The compiler of the Code was allowed to make significant changes to the cited legislative provisions (edit, abbreviate, etc.), as evidenced by comparisons with the corresponding texts of constitutions under the Code of Theodosius [3].

The most important part of the codification of Emperor Justinian, distinguished by the wealth of legal material used, is digests, or pandects. The latter term is borrowed from the Greek language, which means «containing everything».

According to Justinian, set forth in a special Constitution of December 12, 530, his digests were to become a comprehensive collection covering the legal heritage of the classical era. Preparation of digests was entrusted to a special commission under the leadership of Tribonian, which included, in addition to prominent officials and practitioners, famous professors of Constantinople (Theophilus, Gratian) and Beirut (Dorofei and Anatoly) law schools. The compilers of digests (later they became known as compilers) were given broad powers to select and shorten the texts of classical lawyers («ancient jurists»), to eliminate contradictions, repetitions and outdated regulations, to make other changes to them, taking into account the imperial constitutions. In the process of working on digests, the commission reviewed and used 2 thousand essays, processed 3 million lines. In the event of controversial issues, was asked for clarification from Justinian, who issued the relevant constitutions that made up the «50 decisions». The digests, taking into account the scale of the material used in them, were prepared exclusively for a short period of time, and were published on December 16, 533 by a special Constitution. Digests are a unique legal monument, numbering about 150 thousand lines, including more than 9 thousand texts taken from the books of Roman lawyers who lived from the first century up to IV BC. More than others in the digests quoted Ulpian, Paul, Papinian, Julian, Pomponius, Modestin. Thus, the texts of the Ulpian are 1/3, of Paul – 1/6, Papinian – 1/18 part. Structurally Digests are divided into seven parts (there is no such heading in the text itself) and into 50 books, which in turn (except books 30-32 on legates and fideikomissahs) are divided into titles with titles [4]. Titles consist of fragments, the

number and size of which are not the same. Each fragment contains a text from the essay of some lawyer. The fragment is given with the indication of the author and the name of the work from which the quote is drawn. The content of Digest is very wide and varied. They consider some common issues of justice and law, justify the division of the right to public and private, gives an outline of the emergence and development of Roman law, sets out an understanding of the law, etc. Relatively little space is given to public law, mainly in recent books (47-50) where it is said about crimes and punishments, about the process, rights of the fisc, city administration, military peculia, etc. The issues related to the sphere of international law are presented here: warfare, reception and dispatch of embassies, status of foreigners and so on. d. The most fully represented in the Digest private law. Especially a lot of attention is paid to them in inheritance (by law and testament), marriage relations, property law, various types of contracts. Many new tendencies characteristic of postclassical Roman law were reflected here: merging of the praetorian and civil law and elimination of many formalities of the latter (for example, dividing things into manciated and unmancipated), softening of paternal power, erasing the differences between legates and fidemicomissies, etc. In an effort to adapt Roman classical jurisprudence to the Byzantine reality in the VI. commentators often distorted the original text, included new provisions, and doing this on behalf of the cited author (interpolation). Probably, a number of changes in the classical texts were made not directly by the compilers, but by the authors of the copies of the works they used and which were already inserted and corrected in the fields of the manuscript and between the lines[5].

The value of Justinian codification is undoubtedly great. This is the largest codification work in all of antiquity, and perhaps in the entire history of law, if we pay attention on its content and influence exerted on the further development of law.

The establishment of Justinian codification has long been used in Europe as a subsidiary legal order of bourgeois society in the period of its formation, as well as during the formation of the first civil codes, which adopted many of the provisions of Roman law in the regulation of commodity-money relations in the period of liberal capitalism.

In the Eastern Empire, for about five centuries after Justinian's codification, the collections compiled by him served as the basis of scientific and practical work. The changes in the social and economic life and the appearance of new needs, were also made amendments and some parts of the Justinian codification were overlooked, for example, by the end of the 9th – the beginning of the 15th., the Basilica of the Emperor Leo the Wise was refined, etc.

In the Western Roman Empire in the early Middle Ages, The Justinian codification was not used widely, instead of the collections of separate kingdoms (especially *lex Romana Wisigothorum*). Only in Italy after the destruction of the Ostrogoth kingdom the Institutions, the Code and the Novels were used. Digests were applied up to the middle of the XI century and were unknown in the Western Roman Empire. Around the mid-19th century was found the Digest manuscript, later called Florentine. This finding gave impulse to the revival of Roman law (especially in outstanding law school of Bologna) [5].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Justinian's Codification. Electronic source. – [Access mode]: <http://classics.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780199381135.001.0001/acrefore-9780199381135-e-3520?product=oreclanumber-9780199381135-e-3520>
2. *Encyclopædia Britannica Anniversary Edition: 250 Years of Excellence (1768-2018)*.
3. Bruce W. The Codex of Justinian : a new annotated translation, with parallel Latin and Greek text based on a translation by Justice Fred H. Blume. – 2016. –258 p.
4. Rafael Domingo. Justinian and the Corpus Iuris. An Overview. – 2017. – 2013 p.
5. Аракелян М.Р. Право Європейського Союзу. Особлива частина / Одеса. – 2009. – 369 с.

Bilai Vladislav,

*Student of the 1st course of the Institute of Criminal Justice
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

INFLUENCE OF ROMAN LAW ON MODERN UKRAINIAN CIVIL LAW SYSTEM

Modern Ukrainian law system is mostly based on civil law system of Ancient Rome. Current Civil Code of Ukraine states and broads main principles of Roman private law. These principles are equality before the law (*aequitas*) , justice(*iustitia*),*bona fides*, freedom of will(*libertas voluntatis hominis*).

It's hard to name all the clauses of our Civil Code which are borrowed from Roman law. This applies as a general rule of law, and the status of persons, the limitation period, the substantive and binding rights of certain types of contracts, inheritance law, etc.

Our Civil Code is built according to the Gaius and Justinian statements: person – item – obligation. The system of legal capacity in comparament with Ukrainian is slightly the same. The difference is goals of those actions. Ukraine have the institution

of guardianship and trusteeship too but the goal of this institution is to protect the rights of the person according to the article 6 of Civil Code of Ukraine while in Rome the goal was to protect the property of juvenile person.

Classification of items was also influenced by Roman law. Items are split on material and immaterial (*res corporales* and *res incorporales*), movable and unmovable (article 181 of Civil Code). We still have the same ways of pledge like hypothec (article 575 of Civil Code) [4].

It is established that the existing norms of easements are a partial reception of Roman law. The difference lies in only a few minor ones provisions, in particular: the presumption of payment of servitude, mandatory state registration of land servitude, expansion of the court's ability to establish and stop servitude, and also establishing a special type of personal servitude, similar to *habitatio* – the rights of family members of the owner of the dwelling for the use of this dwelling (chapter 32 of Civil Code) [3].

But not all of the roman norms can be properly used now. Like the *Superficies* as during the Soviet times all of the items were common. When the new Civil Code was issued it was necessary to make a system of using the other people property. In accordance with Part 5 of article of 413 of the Civil Code of Ukraine the term of land usage of state or communal property for construction not may exceed 50 years. Of course, such regulation, whatever it was called, generates a lot of problems associated with the term of construction (the construction of the object) and operation of real estate, as these terms can not be short. And for the real estate 50-year term called long – is inappropriate, because it is unlikely you can count on modern realities that real estate is reduced fast and should serve less than 50 years. Inevitably, in this connection, there will be a question about what will happen next to this real estate in case of termination of the superficies and not renewal of this right to the second term or with this right itself.

Chapter 34 of the Civil Code of Ukraine does not contain pre-emptive right superficiesary to extend the term of his right use of someone else's land in case of normal condition real estate and the inexpediency of its destruction (demolition). Obviously, in this in the sense of the right superficiesary is narrower than the rights of the tenant, which is pre-emptive right (Article 777 of the Civil Code of Ukraine) [1]. Thus, Ukrainian law does not the stability of legal relationships is ensured during construction, which does not allow proper use superficies for these purposes.

On the other hand, article 417 of the Civil Code of Ukraine guides the sides of the superficial relationship to reach an agreement on the legal consequences of their termination the line. Otherwise, the owner of the land plot has the right to demand

from the owner of the building (structure) of its demolition and bringing the land to a pre-rental state [5].

It feels that the authors of the Civil Code of Ukraine has attracted the roman-German legal system to which it is approached Ukrainian modern legal system, although it has certain peculiarities. The creators of the Civil Code of Ukraine also studied other existing Civil Codes of Western European States and used all the valuable things that have come into the treasury of world civilization. The expediency of using the ideas is also clear [2].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. Від 16 січня 2003 р. № 435-IV. З подальшими змінами // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2003. – № 40-44. – Ст. 356.-. – Режим доступу:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична / головний редактор М.М. Цимбалюк. – Львів: ЛьвДУВС, 2013. – Вип. 2. – 584 с.-. – Режим доступу:<http://www2.lvduvs.edu.ua/seriia-iurydychna-uk/532-vipusk-2-2013>
3. Ковалик Г.І. Сервітути у Римському праві та їх рецепція у праві України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец.12.00.01.»теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень» / Г.І.Ковалик. – Львів, 2016.– 18с –. – URL:<http://law.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2016/02/%D0%90%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B5%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B0%D1%82-17.pdf>
4. Кравчук А. С. Порівняльна характеристика римського приватного права і сучасного Українського цивільного законодавства-. – Режим доступу:<http://tdp.kpi.ua/wp-content/uploads/%D0%9A%D1%80%D0%B0%D0%B2%D1%87%D1%83%D0%BA-%D0%90.-%D0%A1.pdf>
5. Сурженко О. А. Суперфіцій – від римського до українського права / О. А. Сурженко. // Теорія і практика правознавства. – 2014. – Вип. 2. – URL:http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2014_2_11.

Chuprina Katerina,
*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

RECEPTION OF ROMAN PRIVATE LAW IN THE WESTERN EUROPE, NORTHERN AND SOUTHERN AMERICA

The Roman private law is an extremely valuable and significant part of the world historical period which stretches from 8th century B.C. till 6th century A.D. so it is more than 1000 years of history. The first codified systems of law also appeared in the matters of Roman private law so the consequence in the form of a great impact on European and not only European law systems seems absolutely natural. It formed nations and legal systems and allowed them to become aware of their own identity. It built a basis of modern legislation, invented principles of setting various types of conflicts by the application of general conceptual rules, not only by compromise, authority and force. All of that became possible only on the basis of Roman law, of what was thought to be Roman law. In this case the question of reception of Roman private law is still on current interest among the researchers.

There are two different law systems which have, or partly have, their origins in Roman private law: Romano-Germanic and Anglo-American [1]. The first one consists of codes of Western and Central Europe. The influence of Roman private law began to impact codes of different counties mostly in the Middle or Dark Ages. The biggest impact of Roman law on the system of legislation received Italy. The scientists decided to apply the pure science to the legal practice and construct a Roman law to adapt it to actual needs of their time. So Roman law began to be implemented into Italian law [2].

It also did not avoid German system of legislation: the first trial of implementation of Roman law is considered to appear in the fourteenth century in a book that came to be known ultimately as «Mirror of Judicial Plaints» («Der richerliche Klagspiegel»). The second part of this work treats of criminal law, procedure and civil law from the Roman viewpoint, interpreting them in German terms, with accompanying comment drawn in part from Institutes of Justinian. The reception of Roman private law could also been related to the fact of the rise of a school of native German juridical writers which followers started to implement the adapted version of principles of Roman law of inheritance and guardianship [3]. Roman law was taught in universities, later it became a basis for the system of medieval Canon Law, which used to be widespread in Europe in the Middle Ages, and scholars applied the logic of Aristotle and the scholastic method to the ancient

sources of Roman law to systematize them and make the analyses of the most difficult legal questions [4]. There also were times when the principles of Roman private law almost became the common law for this region and codes largely embodied them. Later the confirmation of the Roman law in Germany has continued to find renewed expression almost until the present hour.

The perception of Roman law could also be reflected in French law codes. While it was still known as Gaul and used to be a Roman province, it was naturally governed by Roman methods and received the Roman law of the early imperial period. I find next, as underlying part of the French law, the Breviary of Alaric II., sometimes called the Roman law of the Visigoths, or West Goths, which had its domain in Southern Gaul. Another code was the compilation known as the *Lex Romana Burgundiorum* prepared by Gundobold of Burgundy in the early part of the sixth century, for the use of his Roman subjects in the territory that afterwards became a portion of France [5]. The system of legislation in France was not destined to become fully Roman in its character but anyway it received a great impact of Roman private law.

The second one is typical for the UK, Northern and Southern America. At the beginning of the spread of Roman law in the continental countries this process did not cross the Channel to England, which followed separate legal development. However, at the times of the American colonization the influence of Roman law also reached to the lands of newfound continents, especially thanks to France. To provide some kind of law for her possessions in the western world, it was prescribed that the laws, edicts, and ordinances of the realm, of a general character, and the Custom of Paris should be extended to these colonies. In proceeding with the study of Roman and civil law in the Americas, we may begin with what we now call the Dominion of Canada. The principles of Roman law have immigrated to the American lands slowly, but surely [5].

After a while the impact of Roman law on the American law system weakened in case of conquering American lands by English army. Nevertheless, to avoid civil protest English government decided to introduce principles of English law in criminal matters, but in civil matters it was left unchanged. The law system has changed over time, though the most fundamental aspects of it is still contains some elements of Roman private and civil law [5].

To conclude, I would like to say that a reception of Roman private law in different law systems passed through the great periods of world history and it is still can be felt in the law codes of various countries of Western Europe, Northern and Southern America. It is still can be considered as a basis of the most widespread law

system of the world and made a great contribution to the establishment of world systems of legislation.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Franz Wieacker, The Importance of Roman Law for Western Civilization and Western Legal Thought, 4 B.C. Int'l & Comp. L. Rev. 257 (1981), <http://lawdigitalcommons.bc.edu/iclr/vol4/iss2/2>
2. Joseph W. Planck, The survival of Roman Law, American Bar Association Journal Vol. 51, No. 3 (March, 1965), pp. 259-261, <https://www.jstor.org/stable/25723151>
3. Charles Sumner Lobingier, The Reception of Roman Law in Germany, Michigan Law Review Vol.14, No. 7 (May, 1916), pp. 562-569, <https://www.jstor.org/stable/1276272>
4. Ewald, William, «The Roman Foundations of European Law» (1994). Faculty Scholarship. Paper 1235. http://scholarship.law.upenn.edu/faculty_scholarship/1235
5. William Wirt Howe, Roman and Civil Law in America, Harvard Law Review, Vol. 16, No. 5 (Mar., 1903), pp. 342-358, <https://www.jstor.org/stable/1323876>.

Gluschenko Anastasia,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

MARITAL FAMILY RELATIONS IN ROMAN LAW AND IN THE MODERN FAMILY CODE OF UKRAINE

To begin with, we should mentioned that learning modern legislative impossible without information which contains in Roman private law. Marriage relationship has developed over many centuries, shaping certain principles and laws, which influenced the formation of the modern legal system.

Relevance of the research of the study of the category of «marital relations» is due, first of all, to analyze the union between a man and a woman, that is regulated by laws, rules, beliefs, customs and attitudes that prescribe the rights and duties of the partners [1].

It should be noted that the central conception remains unchanged through years. The family began with marriage, and marriage was basically a matter of intention, the intention to live together as husband and wife.

Through the ages marriages have taken a great number of forms. During the historical formation, for example, we can also divide Roman legal marriage into two types: Cum Manu (marriage with men's power) and Sine Manu (marriage without

men's power) [2]. Scientists suggest that Cum Manu arose earlier than Sine Manu. Lately we could also observe the concubinage. It was the rule that allowed men to enter into certain illegal relationships with women without any backlash. Nonetheless, for today we can't see disclosure of these forms of marriage.

In the Family Code of Ukraine the dominate form of matrimony relations has become according to the section 24: Marriage based on the free consent of woman and man. Nowadays, forcing a woman or a man to marriage is not allowed.

More than that, marriage in Roman private law was effected by means of either. In this connection, we propose to address them.

The first and the most ancient form of marriage was confarreatio. This was a sacred ceremony based on the religious rite. There were some conditions which must be full field in any way, and only after their implementation the priest could pronounce solemn words [3]. By the way, in the Ukrainian Family Code says that a family religious ceremony is not a ground for the rights and duties of a woman and a man as a wife and a husband, except for cases when the religious ceremony of the family occurred before the creation or restoration of state registration of civil status acts.

At the same time, another form existed in Roman family law. It was called coemptio. Today this form had disappeared because of its senselessness. We also should not forget about the last (third) form that was called usus. In this form of marriage women came under the man's potestas [3]. We can safely assume that in our modern society these forms definitely cannot exist.

Another aspect that must be exploded is the age for marriage. Actually, in Roman law the men could have a family when he was 14 years old. However, women were forced to marry at the age of 12 years. The current Ukrainian legislation offers us another age frameworks. The person can create a family when he or she had already 18 years. It should be mentioned that there are some exceptions such as in the article 23.2 where says that a woman can marry earlier than 18 under certain conditions.

An important point is that there are some similarities in our Family Code and Roman Family law. For example, the spouses should not have been made up of relatives. Such relations were punishable by death penalty according to Roman law. Accordingly, to the Article 26 of the Family Code of Ukraine, relations between relatives are also prohibited.

To crown it all, we need to analyze the system of divorce in that time and nowadays. Lawful divorce was relatively informal in Roman law; Both the wife and the husband could initiate a divorce, either verbally or in writing. The wife simply took back her dowry and left her husband's house. Divorce was relatively common

and «shame-free,» the subject of gossip rather than a social disgrace [4]. In the present if the person wants to divorce, he or she must apply to the court with the official request to break the marriage.

To draw the conclusion, one can say that Roman matrimony law was not ideal but was a good base on which legal family systems of various countries were formed. On the one hand, it was very strict and hard system, but on the other hand, it played a very vital role in the formation of the right relationships between men and women. Today we have a great opportunity to make our family law more improvable and correct.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Yale Law Journal: Marriage in Roman Law 1907 – [Electronic resource]. – Access mode: <https://digitalcommons.law.yale.edu/ylj/vol16/iss5/1/>
2. Римське право : підруч./ О.А.Підпригора, Є.О.Хрионов.– 3-тє вид. – К. : Юрінком Інтер , 2013. – С.61-62.
3. Introduction to the Roman Private Law : methodological manual / Orzikh Y.G. ; National University «Odessa Academy of Law». – Odessa : Feniks, 2016.– 24 p.
4. Римське приватне право : [підруч. для вищ. навч. закл.] – К. : Атіка, 2012.– С.167-169.

Grigorenko Victor,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

ROMAN INHERITANCE LAW AS THE BASIS FOR THE FORMATION OF THE SUCCESSION LAW IN UKRAINE

In the writings of Roman lawyers, inheritance law was considered as a way to get the property «*mortis causa*», that is, in the event of the death of the previous owner. Roman private law has developed the most important concepts of inheritance law, perceived by modern legal systems. These concepts and provisions include: inheritance– property, which is transferred to other person in connection with the death of the owner; testator; heirs; universal succession in accordance with which all property rights and obligations, including debts of the testator, are transferred to the heir; singular succession – succession in a separate law; the grounds for inheritance and the procedure for acquiring inheritance; relations of heirs between themselves and with the creditors of the testator.

In Roman law, inheritance was both universal and singular succession. Inheritance was possible for two reasons: by law and by will. A characteristic feature of the Roman inheritance law was the inadmissibility of a combination of the two mentioned grounds (testament and law) when inheriting after the same person, that is, it was unacceptable that one part of the inheritance passed to the heir by will, and the other to the law. Thus, if at least one heir was appointed in the will, even if in a negligible proportion, the inheritance was opened according to the will, and the heirs were not called upon by law. This order expresses a rule formed on the basis of classical texts: «*Nemo pro parte testatus pro patre intestatus decedere potest*» – «No one can die partially with a will, partially without it». [1, pp. 94]

A will (testamentum) in Roman law was not considered any order of a person in the event of death, but only that contains the appointment of the heir (hereditas institutio). By classical law, it was required that such an appointment be made at the beginning of the will. If, at the disposal of the death, there are even exhaustive instructions to whom and in which shares the property should be transferred after the death of the person, but no one is indicated in this possession by the successor, the will was considered invalid. Originally required the appointment of successors in a solemn atmosphere, and from 339 years – in any form. [2, pp. 203-204]

The testament was given legal force by its form, which was an expression of the will of the testator. Private wills were drawn up in the presence of seven witnesses. Public testaments had several forms: before the court, the magistrate or the emperor. In the absence of a will, the property of the deceased passed to the heirs by law. Inheritance by law is basic rules that establish the circle of legal heirs and the size of the hereditary share of each of them.

Novels of Justinian set up 5 turns of legitimate heirs: the 1st turn – is all descending relatives of the deceased, so that each generation after the first, that is, grandchildren, great-grandchildren, inherit by the right of representation; the 2nd turn – is all ascending relatives, as well as brothers and sisters, so that close relatives eliminate the more distant from inheritance; the 3rd turn – is half brothers and sisters of the deceased, as well as their offspring, inheriting by the right of representation; the 4th turn – is all other blood relatives without limitation; the 5th turn – is surviving spouse. [3, pp. 436-437]

The current legislation of Ukraine also provides for 5 turns of heirs by law, but there are still differences from Roman law. The 1st turn of the heirs by law is the children of the testator, including those conceived during the life of the testator and born after his death, that of the spouses who survived him and the parents; the 2nd turn – is the brothers and sisters of the testator, his grandmother and grandfather from both the father and the mother; the 3rd turn – is uncle and aunt of the testator; the 4th

turn – is the persons who lived with the testator in the same family for at least five years before the time of opening the inheritance; the 5th turn – is the other relatives of the testator to the sixth degree of kinship inclusive.[4]

Roman law distinguished two stages of inheritance: the opening of the inheritance and the entry into the inheritance. The inheritance is opened at the time of the death of the testator. Opening of the inheritance is a condition for succession in property rights and obligations of the testator, both legal heirs and those specified in the will. But these persons could not become owners of things at the time of opening the inheritance. The transfer of rights occurs only at the time of entry into the inheritance, when the heir expresses the will to accept the inheritance. The moment of the opening of the inheritance and the moment of entry into it coincided for *sui heredes* («their heirs»), as well as for the heirs of the first stage who live together with the testator until his death. All of them were obliged by law to accept the inheritance, since the transfer of property to these persons meant leaving it in the family of the testator. Therefore, they were called mandatory heirs.

The inheritance was accepted by the voluntary heirs in one of two ways: by a solemn declaration in the presence of witnesses or by cautious actions, definitely indicating a corresponding decision. Under the praetor law, the acceptance of the inheritance was formalized by the introduction into possession, and according to Justinian's Codification, it was sufficient to submit the corresponding written application to the magistrate.

There was no time limit for accepting the inheritance, but it could have been established by the court at the request of the testator's creditors. Praetorian law determined this period of 100 days for the descending and ascending, and in one year for other heirs. With the acceptance of the inheritance, not only all the property rights of the testator were transferred to the heir, but also property obligations, except for those inseparably connected with the person.

According to Ukrainian law «A testament – is a personal order of a person (testator) regarding property that belongs to her, property rights and obligations in case of her death.» Thus, the essence of a testamentary disposition, as in Roman law, is property. At the same time, Ukrainian legislation allows, in contrast to Roman law, the presence in the will of a non-property order, for example, the disposal of personal papers, paintings, fiction, as well as determining the place and form of the funeral ritual.

Ukrainian legislation, like Roman law, recognizes two grounds for inheritance: the will and the law. Ukrainian law established the same procedure for the emergence of the right to inheritance as the Roman law followed, namely: it distinguished between the notion of opening an inheritance and entering into an inheritance, giving

them the same content in both systems of law. In Roman and Ukrainian law, inheritance under the law was built on the basis of consanguinity, with no limitation on the degrees of kinship. Relatives with the right of inheritance were called for inheritance consistently, by blood order, and not together.

As in Roman law, in Ukrainian legislation, the immediate relatives of the testator, belonging to the first stage, have the right to an obligatory share. But in the Ukrainian legislation there is one more condition – minors, adult disabled children of the testator, incapable widow (widower) and his disabled parents.

In conclusion, despite some differences, all the main provisions of the succession law of Ukraine are based on Roman law. This applies to the opening of the will, acceptance of inheritance, inheritance by law and testament, mandatory share.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Калюжний Р.А. Римське приватне право: Курс лекцій – К.: Істина, 2005 – 144 с.
2. Основи римського приватного права: Підручник / [Борисова В.І., Баранова М.Л., Домашенко М.В. та ін.]; За заг. ред. В.І. Борисової та Л.М. Баранової. – Х.: Право, 2008. – 224 с.
3. Підпригора О.А., Харитонов Є.О. Римське право: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 2006 – 512 с.
4. Цивільний кодекс України.. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/index>.

Kovalchuk Katerina,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

INHERITANCE IN ROMAN PRIVATE LAW AND MODERN CIVIL LAW OF UKRAINE

Learning foreign and own legislation is impossible without knowledge of Roman civil law, its reception and adoption. Inheritance law has evolved over many centuries, shaping certain laws and principles, which influenced the formation of the modern legal system. It is an integral attribute of class society where there is private ownership.

Relevance of the research of the study of the category of «inheritance» is due, first of all, to the exact definition of the circle of subjects of the inheritance relationship. In addition, the legal status of heirs within this relationship is

determined by their ability to inheritance. Hereditary rights of every person concerning the interests of many people, remaining in the center of attention of society and the state.

Roman inheritance law in the process of its development acquired rice, which were consistent with the nature of Roman ownership and family. Strengthening of individual private property as its release from the remnants of family caused development of the freedom of the will and testamentary dispositions. [1]

Some scientists suggest that inheritance by law arose earlier than inheritance by will. However, for today we can see manifestation of the last much more. In classical law its meaning has become so strong, that has become the dominant form of inheritance.

During the historical formation of hereditary law, four stages can be traced: inheritance law for jus civile, pretorc law or bonorum possessio, imperial legislation to Justinian and the reform of Emperor Justinian. The last significantly influenced the formation of inheritance law as we can see it today (its original sources).

In the period of the Laws of 12 Tables arose the concept of blood affinity, according to which citizens have no right to inherit. Over time, right of pretoria gives the opportunity to acquire the inheritance of blood relatives. But the highest reaches of inheritance law was by Imperial legislation to Justinian. At this stage, there was consolidation of the basic principles of the pretorial system of inheritance.

The reception of the Roman idea of giving the right to inherit certain categories of people was reflected in the modern civil law of Europe. For example, the French legislator establishes that every person can make orders by means of a will or by appointment of an heir, or by setting legates or under every other name that expresses his will (Article 967 FGK). In Germany, the wife is entitled to make a joint testament, and the French law forbids both common and mutual testament (Article 968 of the FGK). The laws of the Federal Republic of Germany and Switzerland provide the possibility of making inheritance agreements, but in France, they are only permitted as an exception in some cases, in particular between the spouses. In Hungary, it is permitted to conclude inheritance and death treaties (§ 655-659), as well as treaties relating to the expected inheritance. [2]

The first mention of inheritance on Ukrainian lands appears in written sources of the IX-XII centuries. The Collection of Law «Russian truth» devotes several articles to inheritance law. Transition of the property of the deceased was carried out on the basis of customs, which have developed for centuries, preserving the ethnic traditions of the people who settled the territory of Ukraine.

Gradually the custom of inheritance was assigned by the rules, written testaments and transfer assets to family members by blood relationship, without

transferring it to third parties. «Russian truth» establishes rules of inheritance by social status. If the smerth died and he had no sons, then the legacy passed to the prince. Unmarried daughters stand out individual share of parental property at the discretion of the prince, married – had nothing.

When the boyar or his official died, the legacy, in the absence of their sons, passed to the daughters. The children of the husband from the slave did not receive the inheritance, but they received the freedom together with the mother. As a rule, the custom of the time of Kievan Rus man and woman (married) did not inherit one after another. They had the right to use the property that belonged to them personally and the property of the family. [3]

In Roman law, the testamentary took such a significant place in the family and property «life» of the Romans, so in the Roman legal tradition formed a kind of cult of the testament. Testamentary ability (*testamenti factio*) was an important element of the general civilian legal capacity of the Romans. It was meant, that not all individuals had the right to arrange for their property, and not all could accept the inheritance by testament. There were certain forms of testamentary ability: active, passive and limited.

To persons, who were deprived of active testability, Roman law attributed boys younger than 14 years, crazy people with *capitus deminutio media*, people with physical disabilities, if such defects prevented the person from expressing their will orally or in writing. For a long time, and women were deprived *testamenti factio activa*. Only the abolition of the custody of them girls under the age of 12 were not entitled to make a will. Persons, who did not have the right to be successors, (did not have *testamentifacio passiva*) according to Roman law were: *persona incerta*, convicted offenders, exiles, widow, who violated her mourning year, people from *capitus deminutio media* and others. [4] It should be noted, that since the testament in favor *persona incerta* was invalid in so far *testamentifacio passiva* for a long time did not have postumas and legal entities. Since the classical period, such appointment has become possible for *nasciturus-postumus*, as well as for municipalities and corporations.

Due to the fact, that from the person in whose favor the property is claimed, certain ability is required at the time of the opening of the inheritance, then the existence of this person is more necessary. Today, we can see some similarities in the Civil Code of Ukraine. For example, the heir may not exist at the time of the making of the testament, but he must be born alive after the discovery of the inheritance or be conceived at the time of the discovery of the inheritance. [5] Thus, from the moment of birth and till the moment of death all physical persons can be successors. Gender, age, nationality, etc. do not matter. Persons in detention also acquire the law of

inheritance. From the above law there are exceptions established by Art. 1224 of the Civil Code of Ukraine, due to which we can speak about the presence or absence of testability of an individual.

To summarize, I want to note that the Roman private law significantly influenced the formation of the legal system of many foreign countries, including the formation of our own Ukrainian legislation. Inheritance law is one of the most important institutes in any developed society, so the study of its original principles is important for countries, which are interested in raising the level of legal awareness of citizens.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Римське право: підруч. / О.А. Підпригора, Є.О. Харитонов. – 3-тє вид. – К.: Юрінком Інтер, 2013. – 528 с. – Бібліогр.: с.487
2. Спадкове право в зарубіжних країнах. Основні інститути спадкового права країн континентальної правової системи. – URL:https://stud.com.ua/32938/pravo/spadkove_pravo_zarubizhnih_krayinah
3. До витоків українського спадкового права: стаття №6(72), грудень 2013 / В. Чуйкова. – URL:<http://yurradnik.com.ua/stati/d0-b4-d0-be-d0-b2-d0-b8-d1-82-d0-be-d0-ba-d1-96-d0-b2-d1-83-d0-ba-d1-80-d0-b0-d1-97-d0-bd-d1-81-d1-8c-d0-ba-d0-be-d0-b3-d0-be-d1-81-d0-bf-d0-b0-d0-b4-d0-ba-d0-be-d0-b2-d0-be-d0-b3-d0-be-d0-bf/>
4. Римське спадкове право / Глава 14. – Режим доступу:http://adhdportal.com/book_2519_chapter_20_Glava_14._Spadkove_pravo.html.
5. Цивільний кодекс України ч. 1 ст. 1222. – URL:https://urist-ua.net/кодекси/цивільний_кодекс_україни/стаття_1222.

Kniaziuk Kristina,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

ROMAN CRIMINAL LAW AND CRIMINAL LAW OF UKRAINE

At the present time, Ukraine is making a lot of efforts to comply with the requirements of today – to be a strong and civilized country. For this purpose, new criminal law reforms are being introduced. For the implementation of these reforms in life it is vital to take into account the experience of the past. By studying and

analyzing it, we learn the patterns of development of real-life phenomena, avoid repetition of mistakes in the future.

The main provisions of the modern law of Ukraine originate from the rights of Ancient Rome – a huge heritage of ancient civilization [1]. Although many centuries have passed since the fall of the Roman Empire, the influence of Roman norms is still observed in many laws of modern countries.

In Rome, in the main three stages, there was a transition from a private punishment based on the principle of «equal in equal», «tooth for a tooth...» through the establishment of a system of redemptions – voluntary or mandatory for a state court, when the protection of citizens becomes a matter of the state [2].

Primary Roman law was closely connected with the religion and kept the features of the tribal system. In determining the penalties for crimes they guided by customs and traditions. Most of the offenses were considered in private prosecution. At the same time, however, they began to distinguish crimes of public and private characters. Issued in 451 AD the laws of the XII tables mainly interpreted and determined the punishment for private offenses, but there were several points regarding crimes against the Roman state – receiving bribes and assisting the help the enemies of Rome [3].

The criminal laws of the XII tables were extremely harsh and cruel, unlike the modern criminal law of Ukraine, where there is no such type of punishment as the death penalty. So, according to the laws of the XII tables everyone, who would damage or gather the harvest from the field of other person, was killed (Table VIII) (4). It was considered lawful to kill a night thief or a thief with the weapon in hands on the crime scene (Table VIII) [4]. However, according to the p.1 article 185 the Criminal Code of Ukraine, the secret theft of another's property (theft) is punishable by a fine of fifty to one hundred non-taxable minimum incomes of citizens or public works for a term from eighty to two hundred forty hours, or corrective labor for a term up to two years, or arrest for a term up to six months, or by deprivation of liberty for a term up to three years [5, art. 264, 62, 98].

The laws of the XII tables dictate to execute anyone, who supports enemies of Rome in an attack on the Roman state or one, who betrays Roman citizen to enemies. However, according to the p.2 article 109 the Criminal Code of Ukraine, public appeals for violent change or overthrow of the constitutional system or the seizure of state power, as well as distribution of materials with appeals for such actions, are punishable by restraint of liberty for a term up to three years or imprisonment for the same term with or without the confiscation of the property [5].

The death penalty in the ancient Rome was intended for the one who composed or sang a song that contained a slander or disgraced another one (Table VIII) [4].

In distinction from the essence of the present criminal law of Ukraine, Roman society was characterized by a clear hierarchy, where everyone knew his place in the literal sense of the word. The degree of the punishment depended on the origin of the person who committed the crime and the type of crime. A typical feature of that society was that the Roman legislator considered the slave to be a thing, a movable property. From the tyranny of slave-owners there was no protection; they tried to keep their slaves in retaliation with the use of cruel punishments [6].

In the ancient Rome, the purpose of punishment was primarily intimidation. Publicity and ways to implement them were perceived by society with fear and influenced the increase of legal responsibility. In addition to the punishment, penalties, deprivation of citizenship, hard labor, bodily harm were applied as punishment. The death penalty, according to the researcher G. Tiraspolsky existed in two forms: traditional and special. A regular execution was carried out by a method of cutting off a head, cutting a throat, slaughtering a knife or a sword, poisoning, drowning, dumping from the Tarpeic rock. The last according to the laws of the XII tables was carried out for slaughter.

Persons could be punished by drowning or poisoning because of the resistance to power [7]. A special death penalty, as a rule, was not foreseen by Roman law. It included the beating of stones, the appointment of a suicide bomber, an exotic execution (body breaking, trampling up, sawing, etc.), decimation (the execution of every tenth soldier), execution as the completion of torture (slaughtering to death by sticks, chains), ritual.

Analyzing the Roman law of the classical period, we can conclude that at that time the concept and significance of the legal fact were defined, the implementation of its division into events and actions. Actions were divided into lawful and unlawful. Concepts appear about crimes, misconduct and civil cases. There are two forms of guilt: intent and negligence, carelessness, and the latter was divided into rude and easy, moreover carelessness was not always the basis of responsibility. These provisions were subsequently also embodied in the criminal law of many countries, in particular Ukraine, and have survived to this day.

In the criminal law of the period of the empire a large role played by the acts of the emperors themselves. During the reign of Emperor Justinian, the main body of normative material on crimes and punishments was collected in Digest's 47 and 48 books, although they were not systematized in punishment [8].

Unlike the Republican period, the death penalty for the Romans appeared again, which was used in particularly painful forms. The system of confiscations, imprisonment, hard labor, expulsion from the state, corporal punishment became widespread.

With the advent of troops in Ancient Rome, there were rules that established the criminal responsibility of soldiers for the offense. They were laid out in their works by the Roman lawyer Atria Menander «On the military affair» [1]. The death penalty was punished for calling for rebellion, for failure to comply with the order, desertion during the war, the image of the commander and disobedience to him, and others like that. For general criminal offenses against warriors were used different types of punishment (hanging, sending to mines).

Analyzing all these information , I can conclude that in Ukraine, unlike the Roman society, during determining the extent of punishment, it is taken into account that citizens have a legal status determined by the constitution. In a democratic society today, during determining the extent of punishment, such an important position as equal before the law, as well as the moral foundations of society are taken into account. The aim is not to intimidate the harsh types of punishment, but to show the inevitability of punishment in violation of legal norms and laws.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О. Основи римського приватного права : посіб. для аудиторного і самостійного вивчення курсу /Є.О. Харитонов – Одеса, 2016. – С.5
2. Подопригора А.А. Основы римского и гражданского права: учеб, пособ. / А.А Подопригора-2-е изд, 1995. – С. 43-44
3. Тищик Б.Й. Історія держави і права Стародавнього світу : навч.посібник / Б.Й.Тищик – Львів: Світ, 2001. – С. 373
4. Хрестоматия истории древнего мира (посл.ред. В.И.Кузищина). - М.: Высш.школа., 1987. – С. 31-32
5. Кримінальний Кодекс України. Чинне законодавство зі змінами та доповненнями станом на 8 жовтня 2018 року. – Київ: Вид. Паливода А.В., 2018.
6. Хефлинг Г.Римляны, рабы, гладиаторы : Спартак у ворот Рима. – М.: Мысль, 1992. - С. 173.
7. Хрестоматия по истории древнего Рима / под ред. С.Л. Утченко. – М.: Социэкгиз, 1962. – С. 69-70.
8. Дигесты Юстиниана / отв. ред. Л.Л. Кофанов. – М.: Статут, 2005.

Makaser Vladislav,
*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

ADOPTION IN ROMAN EMPIRE

The plight of abandoned children in ancient culture is a plight that reaches to the depths of practical Christian living. Adoptions in Roman Empire were conducted in much different ways than we do now and not always in the interests of children. We have to take into account that adopting complete strangers was rare in Roman society, and adoptees were usually chosen from among close relatives and friends' children. Secondly, adopting slaves should be distinguished from adopting freeborn children in Roman social practice and law. Thirdly, adoption in the presence of a legitimate heir was also regarded as unusual in Roman society.

The reasons for adoption during the Roman Empire were different than today. While contemporary adoption is aimed at placing a child in a loving family, Roman adoption aimed at providing a suitable male heir to become the new *pater familias* when the family patriarch died. If a man had no sons, adoption was a common solution among the noble orders of senators and equestrians. How common it was among the lower classes is harder to determine [1].

One of the strengths of Roman adoption was its complete acceptance of the adoptee. Once a child had been adopted, everything from their past was erased. While they still had a blood connection with their former parents, the legal and familial ties to them were entirely severed. An adoptee in Roman society was endowed with all of the rights, privileges, and responsibilities of his new family just as though he was a natural born son. The adoptee was expected to respect and honor his new parents just as though they were his real parents.

The actual procedure of adoption required that the subjects involved submit to an investigation by a college of pontiffs. Questions about a variety of subjects were typically asked during these inquiries. Questions about health, age and motive were to be expected. Once this had been done and the necessary approval had been granted for the adoption to continue, it was then subjected to the approval of a curate assembly. If approval was granted, then the adoption was the considered as legally binding and all the rights adoption then took effect.

The main idea of Adoption was to enable the testator to select the heir from outside the family and created a new legal heir. In the Roman era, it was also possible to designate the heir, but adoption was one of the main vehicles to determine

inheritance for the infertile family. Adoptions can be done in two ways, by writ from the emperor or application to a magistrate [1].

There were two kinds of adoption in Roman society: *adrogatio* and *adoptio*. *Adrogatio* was practiced by a legally independent person (*sui iuris*), and *adoptio* was practiced by the legally dependent person (*alienis iuris*), namely, by a son still under his father's power. In the first case, the son who is not his own master (*alieni iuris*) switched from the control of his own *pater familias* to the control of his adoptive *pater familias*.

This process was called adoption. Since the one being adopted owned no property (it all belonged to the *pater familias*), he brought no property with him. If he was older and had children, he left those behind in his original family. In the second case, the man who was *sui iuris* could be a *pater familias* himself, even if he was still a child. When he was adopted, he brought all his property with him into the new family. This process was called *adrogation*. Because his former family essentially ceased to exist when he became a member of the new family, public permission was required for *adrogation*. However, *adoptio* sometimes covers both terminologies [2].

It should be noted that ancient adoption was radically different from the modern institution. It was different in purpose. In most cases, adoption was practiced to designate an heir, especially with regard to the inheritance of an infertile family in Roman society. For slaves, adoption was one of few ways to come into the *patria potestas*. In Roman law, the power to give children in adoption was one of the recognized powers of the *pater familias*. The adopted boy would usually be the oldest, the one with proven health and abilities. Adoption was an expensive agreement for the childless family and quality had to be ensured. Adoption was agreed between families by the mother giving the boy they wanted to adopt (for the most part) equal status, often political allies and/or with blood connections.

One of the important phenomena in adoption was the change of the name of the adopted. The name of a male Roman citizen had three parts: *praenomen* (given name), *nomen* (clan or gens), and *cognomen* (family name). It was customary for an adopted male to replace his original clan and family names with those of his adoptive father. His original clan name was added after the cognomen with the -us ending changed to -anus. For example, if Gaius Cornelius Lentulus was adopted by Titus Livius Drusus, he would become Gaius Livius Drusus Cornelianus.

In the history of the Roman Empire there were a very large number of worthy rulers, whose contribution to the development of the empire was quite significant, but among them were once adopted people, whose adoption was initially political in nature. The tradition of transferring the right to the throne began after the death of Caesar, who had no children. But during his lifetime he adopted Octavian. In 43,

when most of the Romans, who did not forget Caesar's merit in restoring peace to the state, were concerned about the outbreak of civil war. An authoritative speaker and lawyer Cicero helped the young Octavian legitimize the right to be called Caesar's adopted son.

Augustus, the first emperor of the Roman Empire, is possibly the most famous example of adoption in ancient Rome. Born into relative obscurity under the name «Gaius Octavius», he was adopted into the Julii Caesares by testament of his maternal great-uncle, the Roman dictator Julius Caesar. Although Octavius changed his name to «Gaius Julius Caesar,» in accordance with Roman naming practices concerning adoption, he did not use the name «Octavianus» but preferred to emphasize his new status as an official Julian instead of reminding the public of his relatively humble origin as an Octavian.

Nevertheless, after his adoption, historians refer to him as «Octavian» from 44 BC until 27 BC when he obtained the name «Augustus». During the first 200 years of the Empire, adoption became a common practice when the emperor had no suitable son to succeed him. An emperor approaching the end of his life adopted a man whom he expected would rule well. This pattern was initiated by Nerva and continued by Trajan, Hadrian, Antonius Pius, and Marcus Aurelius. It is not surprising that these men, who were selected based on merit instead of bloodline, are regarded as four of the best emperors.

Numerous deaths due to various diseases led to frequent changes of the rulers in the Roman Empire, which could not be a positive factor. In most cases, these were adopted children, it even went so far that they were the children of the ruler's wives, who were not relatives of the current ruler. The transition to the transfer of power by inheritance was the beginning of the decline of the Roman Empire.

The Roman Empire began to decline after the election of Commodus ruler, after the unexpected death of Marcus Aurelius, who was an outstanding statesman. Marcus Aurelius dedicated his life to the organization of various shows. He arranged grandiose gladiatorial battles, increased the salary of the praetorians, and also distributed the Roman crowd, which quickly emptied the treasury. He personally participated in gladiator fights, and considered himself to be similar to Hercules. To replenish the treasury, he began repressions against the nobility, carrying out the confiscation of the property of the repressed. Thereby, the law of Nerva was violated. The Roman Empire began to decline, the time came for the soldiers' emperors, who acted on the basis of the army, not the senate

In order to understand the differences between the adoption of children during the Roman Empire and our time, we must understand the reasons for adoption at

different times. In the Roman Empire, adoption in most of its cases was political in nature, whereas in modern times people's adoption has a lot of different types.

In most cases in our time, adopted children are once abandoned or once lived in a dysfunctional family. In our time, adoption can be divided into several types, but the closest to Roman time is the option of benefit through adoption. In many cases, in our time, parents adopt children only because of the subsequent benefit (the benefit for adoption is probably the only factor that was present during Roman time, but it is also familiar to us) because after receiving the status of having a large family, they receive a certain amount of money from the state every month, and often this factor affects on the adoption of the child.

The types of adoption that are less close to the Roman times are: the desire to help the child, (as a rule, believing families use this option); the inability to have their own children; when a woman is lonely she makes up her loneliness by adopting a child. There are such situations when parents already have a child, but they want to make their family more full, and they decide to adopt another child; there are also cases of adoption of the child after the death of his own. The most popular in our time is the option of adopting a child for his benefit, to give him an education, to help him live a long and happy life.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Hugh Lindsey. «Adoption and Succession in Roman Law»
<http://www.austlii.edu.au/au/journals/NewcLawRw/1998/4.pdf><https://yurincom.com/files/content/RimPravo.pdf>
2. Римское право: краткий курс лекций / О. М. Пашаева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство Юрайт, 2013. – 157 с.
http://urss.ru/PDF/add_ru/107911-1.pdf.

Trincha Alina,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

ACQUISITION OF PROPERTY IN ROMAN PRIVATE LAW AND UKRAINIAN CIVIL LEGISLATION

Roman law significantly influenced the subsequent development of the law in different countries and Ukraine is not an exception. Some rights prescribed in Roman law became the basis for the creation of Ukrainian law system.

From the very beginning the right of private property has meant the exclusive right of a person to own, use and dispose of a thing in one's interest.

However types of ownership in these two states are different. If in Rome there were four types: quiritic property, bonitarian (pretors) property, provincial property, peregrin property, in Ukraine there are only three: property of the Ukrainian people, collective property and private property.

The Romans called the property right «exclusive», because it belonged only to the owner, who didn't share it. In fact, the right of property has always been subject to certain restrictions. As one of the manifestations of the ruling class, it could be restricted in the interests of the state, society, in favor of servitudes, neighbors, mortgagee and other rights of people's things [1, pp. 10-12].

In Roman law rules of ownership were set in the Law of 12 Tables, and in Ukrainian law they are indicated in the Civil code. In both cases a very important component is the chapter about the acquisition of property.

According to Roman law the acquisition of property was divided in two main groups: civil and natural acquisition that became the prototypes for the further division of the ways of acquiring ownership: the original(initial) and derivative. The last division is relevant to the present day.

Civil acquisition was simply acquisition according to the *ius civile*. In this case only Roman citizens with a full capacity(*caput*) and persons with *ius commercii* in their capacity could use this type of acquisition of property. Natural acquisition was formed on the *ius gentium* and wasn't burdened by any formalities [2, p. 28].

Original acquisition occurred when there was obtained ownership for the property which had never previously been the property of anyone or had been, but had ceased to be the property of anyone.

For derivative methods of acquisition is general principle: «No one can transfer more rights to another person than he himself has». Apart from that, derivative acquisition is possible if there is existence of the right of ownership of another person. [2, pp.29-30]

In addition, I can say that original acquisition emerges independently of somebody's ownership, and derivative acquisition depends on the other's ownership.

The original ways of acquiring property rights in Roman and Ukrainian law:

Occupation(*occupatio*) – the seizure of ownerless things. A thing that does not have an owner, becomes the property of the one who seizes it first with the intention of appropriating. According to the article 335 of the Civil code of Ukraine: «ownerless immovable things are taken into account by the body that carries out state registration of rights to immovable property, at the request of the local government in whose territory they are located» [3, art. 335].

Accession(*accessio*) – a person acquired property automatically and became the owner of another thing in respect of being already the owner of the first, which was consequently regarded as the principal thing, and to which the other was only accessory. Property might be acquired by accession, in the special forms of avulsion, adjunction, confusion, commixture, specification. Some of these forms can be regarded as separate original ways of acquiring property.

Adjunction – if an independent thing joins another thing in such a way that it becomes part of it, by virtue of the loss of independent existence, it becomes the property of the owner of the main thing, and the owner of the main thing is obliged to pay the double value to the owner of the attached thing.

Confusion – it is impossible to indicate which of the things consumed the other. There is a right of common ownership of persons who had the right of ownership of each of the things before confusion.

Specification – processing one thing into another. By Justinian's law, if, despite the processing of a thing, it is possible to return it to its original form, then it belongs to the owner of the material, but if not, to the processor where all losses are compensated. According to the article 332 of the Civil code of Ukraine: «a person who has voluntarily processed someone else's property does not acquire ownership of the new thing and is obliged to reimburse the material owner for its value» [3, art.332].

Acquisition of fruits – fruits are the property of the person to whom the fertile land belongs, excepting the case of usufruct. In Ukrainian law a person who has collected berries, medicinal plants, caught a fish or received another thing in a forest, pond, etc., is their owner, if it acted in accordance with the law, local custom or the general permission of the owner of the relevant land plot. [3, art. 333]

Acquisition by prescription of ownership (*acquisitive prescription*) – recognition by the owner of the person who has actually mastered the thing within the statutory period. In the epoch of the XII Tables, the *acquisitive prescription* (*usucapio*) was established for land plots – 2 years, for other things – a year. Terms of acquiring the right of ownership according to Justinian's prescription: fair possession of a thing on a legal basis, tenure of 3 years for movables, 10 and 20 years for immovables; the ability of things to acquire by prescription, which did not have stolen and stolen items. In Ukrainian law a person who conscientiously took possession of another's property and continues to openly, continuously own real estate for ten years or movable property – for five years, acquires ownership of this property (*acquisitive prescription*), unless otherwise established by this Code. [3, art. 344]

Thesauri inventio or treasure trove – if something was found by a man on his own land, it went to him; if it was found on the land of another, half went to the

landowner. According to the article 343 of the Civil code of Ukraine: «In case of discovery of a treasure by a person who excavated or searched for valuables without the consent of the owner of the property in which he was hidden, the owner of the property acquires the right of ownership of the treasure and in the case of the discovery of a treasure, which constitutes a cultural value in accordance with the law, the state acquires the ownership right to it» [3, art. 343].

The derivative ways of acquiring property rights:

Mancipation(*mancipatio*) – is a fictitious sale established in the Twelve Tables according to which special formal words had to be pronounced involving at least eight persons, transferor, transferee, *libripens* or a balance-holder, and minimum five witnesses who could be only Roman citizens above the age puberty. [2, p.29] According to the article 334 of the Civil code of Ukraine: «Ownership of the property under the contract, which is subject to notarization, arises from the acquirer from the moment of such certification or from the moment when the court has acquired legal force on the recognition of the contract, not notarized, valid» [3, art. 334].

In *jure cessio* – the fictitious trial, where the acquirer (the alleged plaintiff) claimed that he owned some controversial thing. The alien (allegedly the defendant) at the same time was silent or agreed with the plaintiff. Pretor ascertained the right of the plaintiff and issued the corresponding document [4, p. 315].

Tradition(*traditio*) – the delivery by one person to another of the actual possession of a thing in order to transfer ownership of it. Elements: transfer of ownership of a thing by the will of the alienator; the right of transferring the thing to its alienation; the agreement of the parties that ownership is delivered in order to transfer ownership of the thing [4, p. 315].

In Ancient Rome and Ukraine, there are other derivative ways of acquiring property rights: a) by a court decision when it considered claims about the division of inheritance, common property or a disputed border, etc.; b) by law – in the form of punishment for unlawful arbitrariness, for non-payment of fees, etc.

Along with the acquisition in Rome there could be the loss of property right in the following cases: a) if the item dies physically (for example, broken) or legally (withdrawn from circulation); b) if the owner waives his right (whether it will be accompanied by transfer of the right to another person or without such transfer, for example, the owner simply throws out his thing); c) if the owner is deprived of the right besides his own will (due to confiscation of the thing, acquisition of the right of ownership to it by another person due to long-term possession, etc.). In Ukrainian law there are some more rules added: redemption of cultural heritage monuments, the compulsory alienation of land plots of private property, other objects of real estate

located on them, with the motives of public necessity in accordance with the law and the termination of the legal entity or the death of the owner [5, pp. 147-148].

Looking at all the above facts, we can conclude that the Ukrainian right to acquire property is based on Roman law. In many cases, the Civil Code simply specifies and complements the already known laws, taken from Ancient Rome. Actually, it is not surprising, because over time, new conditions have emerged for the joint existence of people in this world.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Новицкий И.Б. Римское право. – Изд. 6-е, стереотипное. - М.: 1997-245 с. – URL: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Pravo/nov/
2. Orzikh Y. G.. Introduction to the Roman private law.: 2016-pp. 28-31.
3. Цивільний кодекс України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
4. Підопригора О. А., Харитонов Є. О. Римське право : підруч. – 2 ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 528 с. – Бібліогр.: с. 487-491.
5. Дзера О. В., Кузнєцова Н. С., Майданик Р. Цивільне право України. Загальна частина. - К. : Юрінком Інтер, 2005. – 436 с.

Shtohrina Irina,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»
Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.*

DIFFERENCE AND SIGNIFICANCE OF ULPIAN'S ACTIVITIES AMONG OTHER ROMAN LAWYERS

The treatises of Ulpian, as a historical source, had a number of advantages compared with the works of lawyers of a purely «academic» character of the classical period of the Roman Empire. His works cover a much wider range of problems and is more advantageous in terms of selected material.

A prominent feature of the lawyers of that time is that they tried to disassemble the application and effect of a certain rule of law in a situation, regardless of whether or not such a situation would exist and whether some law institute has a practical application. They were more interested in not typical, but complex and complicated tasks. Because of this, when we investigate the works of lawyers of the classical period, it is difficult to understand which situation was typical and which was not.

In the treatises of Ulpian, on the contrary, the casuist principle was the main in writing the works of the classical period. They provided practical guidance to provincial governors, and considered cases that were widespread in judicial and administrative activities. For example, the treatise «About the responsibilities of the

proconsul» gives us a more accurate picture of the provincial society, the system of their governance and justice, the relationship between Rome and the provinces in the official ideology and many other issues. Other sources (archaeological, epigraphic, etc.) more often had a local nature and, moreover, contained contradictions. A small treatise «About the responsibilities of the curator of the city» is close to the above-mentioned treatise. Thus, Ulpian has created a universal and up-to-date administrative law. He was the first among lawyers who began to use not only certain imperial decrees, but groups of rescripts with homogeneous decisions of certain cases.[1, p.221-226] That is why the treatises often encountered such expressions as «saepe rescriptum (constitutum, interdictum) est...»[2, p.584].

In the traditional genres of commentaries («To Sabin» (51 book) and «To the Edict» (82 book)) Domitius Ulpian in a simple and systematic way outlined the views of the most authoritative Roman lawyers, which concerned almost all civil and pretorial law. In these works he summed up all the experiences of traditional Roman legal activity and laid the foundation for the future Codification of Justinian.

It follows that for the Sever's era, it is characteristically that the highest rise of classical jurisprudence, and the decline of its development is associated with the rise and death of Domitius Ulpian. None of the activities of the Imperial chancery of the Early Empire was not as fruitful as 223 year. The next year was marked by a sharp decline of the chancery's activity. Obviously, that was not an accidental coincidence. The year of 223 was the time of the one-man Ulpian's prefecture falls, which preserved about 100 imperial orders. And next year, probably, was the year of the death of Ulpian.

It should be noted that Ulpian had defined the structure of law, namely the division into *ius publicum* and *ius privatum* – public and private law, respectively to the nature of norms for the three families: *jus naturale* («natural law»), covering all living beings, *jus gentium* («the right of people»), which applies only to people and *jus civile* («civil law»), which applies only to a known political entity.[3]

Ulpian, who was a supporter of Stoicism, argued that the priests were called to establish the concept of good and just, separating it from the unjust, and regulating social relations not only through punishment, but also through rewards, drawing on true philosophy. Digests also affirm Ulpian's thoughts that justice is a constant and a will that gives everyone the right to do so, and the basic precepts of the right is to live honestly, do not harm others, and to give everyone the things that belong to him.

To summarize, Domitius Ulpian was the representative of the so-called «golden five» lawyers of the Roman Empire. He was one of the most influential people, enjoyed the trust of the emperor, his works were endowed with special legal force [4, p.95], since he not only created his own legal work, but also systematized the works

of many Roman lawyers, set them in an accessible and relevant format and laid the foundation for further developmentjurisprudence.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Смышляев, А.Л. Вестник древней истории // «Домиций Ульпиан и его трактат «Об обязанностях проконсула»«. - 1985. - № 4. – С. 221-226 – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1392023430>.
2. Дигесты Юстиниана /Перевод с латинского; Отв.ред. Л.Л. Кофанов. – М.: Статут, 2002. – Т. I. – 584 с.
3. Хрестоматия по истории государства и права зарубежных стран: В 2 т./ Отв. ред. д. ю. н., проф. Н. А. Крашенинникова. Т. 1: Древний мир и Средние века / Сост. О. Л. Лысенко, Е. Н. Трикоз. – М.: Норма, 2007. – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://books.google.nl/books?id=CQyfBAAAQBAJ&pg=PT184&dq=%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D0%B8%D0%B0%D0%BD&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwjojuWI7MneAhVSjqQKHWCsDxUQ6AEINjACv=onepage&q=%D1%83%D0%BB%D1%8C%D0%BF%D0%B8%D0%B0%D0%BD&f=false> –
4. Александр Кравчук Галерея римских императоров. Принципат.- Екатеринбург, М.: 2011. – С.95 – [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://www.litmir.me/br/?b=153229&p=95>.

Stoyanova Vladislava,

*Student of the 1st course of the Faculty of Interational Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

RECERTION OF THE ROMAN LAW IN UKRAINE

In examining the problem of Roman law reception in Ukraine, we ought to note that for a long time Soviet legal doctrine was based on the dogma about the original and unique character of Soviet law. In this context it is natural that the situation made it impossible to explore the impact of Roman law on Soviet law in general. Owing to this, in almost all the textbooks and teaching aids published at the beginning of the 1990s the problem of the impact of Roman law on the law of Ukraine was not examined. The situation has changed only over the last decade; new editions have been published. The phenomenon is comprehensible, considering the fact that Ukraine has taken the course of integration with the world community, of creating a civil society, and expanding and strengthening a law-governed state, which in turn

necessitates an objective review of the past approaches to the essence and character of the development of Ukrainian law.

To fully understand the reception of Roman law in we should start with mediaeval Ukrainian law to take into account the peculiar character of this process which was conditioned by the civilization orientation of Ukraine and its geopolitical and cultural location on the East-West axis. As a result of both Eastern and Western influences the law of Ukraine was shaped as a synthesis of local customary law, adopted under the influence of the reception of Roman law and Greco-Roman Byzantine law. Roman law reception took place on two planes: direct, thanks to the Catholic influence (the Western Church functioned according to Roman law) and indirect through German, Lithuanian and Polish law. An indirect influence of Roman law also took place through Byzantine law as Byzantium itself adopted some Roman law elements. The factors we have mentioned shaped the impact of Roman legal ideas on the formation of Ukrainian legislation., especially on the bill drafts created in Ukraine in the 16th through 19th centuries, including the Statutes of the Grand Duchy of Lithuania, which were the effect of the use and creative reception of Lithuanian legislation, local court practice, rules of Roman, Polish and German law and of customary law of Lithuania, Poland and Ukraine [1].

After the incorporation of Ukraine into the Moscow Empire, Moscow legislation was not applied in the Land of Hetmans. «Old rules», that is customary law, Polish Lithuanian legislation and the law of Magdeburg were still in force there. Attempts at Roman law reception in left-bank Ukraine were undertaken at the end of the 18th century and at the beginning of the 19th century. And so, the preparation of the draft of a collection of «Laws which govern the Little Russian nation» involved Roman and German sources, statutes of the Grand Duchy of Lithuania, Polish legislation, Ukrainian customary law and its court practice. The content of the «Laws...» was visibly influenced by Roman law (particularly in the sphere of property rights and obligations), as well as by its Byzantine interpretations (in giving priority to family and inheritance law) [2].

An analysis of the general tendencies of development of the drafts of Ukrainian law in the 10th – 19th centuries can lead to the conclusion of a significant influence of Roman private law – by means of its partial reception expressed in the borrowings of legislative solutions. However, the created drafts were finally not implemented, and in the 19th century due to the fact that Russian legislation became widespread, the impact of Byzantine law was becoming less and less noticeable.

Since a significant part of the country was for a long time included in the Russian Empire we should briefly refer to the question of the influence of Roman Law on Russian law. Although the degree of penetration of Roman law into the legal

system of the Russian Empire was insignificant, the unity of Orthodox civil law in the Empire was disrupted by local legislation, which was to a large extent directly or indirectly shaped under the influence of Roman law. The process of the gradual reception of Roman law was intensified especially after the reforms of 1861 and lasted until the establishment of Soviet rule, which from the beginning of its existence began destroying the existing system of property relations and the institutions of law connected with them.

The process of eliminating the previous legal system in Ukraine was slowed down due to an attempt at rebuilding the state during the period of the formation and existence of the People's Republic of Ukraine, the Hetmanat and the Ukrainian Directorate. Nevertheless, the process of destroying the existent system of property relations began after the Bolsheviks took over power. It was slightly impeded by the forced passage to the NEP (New Economic Policy) and the resulting necessity of creating civil codes.

Some legal scholars draw attention to the advisability of the creative use of the ideas and regulations involved in The Foundations of Civil Legislation of the USSR from 1991 and the need for creating, specifying and renewing them (G. Matwiejew, O. Pidoprygora).

They also stress the sense of the reception of private Roman law which forms the basis of the majority of Western codifications (J. Wasylczenko, W. Kopejczykow, J. Charytonow).

Irrespective of the variety of views expressed in the course of the ongoing discussion, several projects of the Civil Code of Ukraine have been formed: General assumptions, Property law, Ownership and other property rights, Law of obligations, Intellectual property rights, Inheritance law, International private law

Elements of Roman law reception can be found in the «Obligations» chapter, which includes obligations for running the business of another without a commission, creating a threat of causing damage and other obligations known in Roman law but not appearing in our legislation.

The project of the Civil Code from 20 March 1996 differed from the aforementioned in its structure, its greater scope of subject-matter, the system of exposition and a series of new solutions. The tendencies of protecting the sovereignty of a person were in particular reflected in book II: «Personal non-property rights of natural persons.» It contains norms orientated towards securing the natural and social existence of a natural person. The attitude toward issues of property rights has changed. They are included in book III «Property rights», containing a chapter which involves a collection of general rules of property law, as well as two detailed chapters: «Ownership law» and «Ownership and other property rights.» An essential

novelty is the inclusion into the Civil Code of book VI – «Family law», which generally reflected a justified tendency for regulating relations between citizens in one code.

The complicated process of creating law in independent Ukraine presents, as particularly topical, the problem of determining the place of Roman law in the Ukraine of the 21st century. As has been mentioned before, Roman law is one of the fundamentals of contemporary European civilization. Thus, the readiness of our country to integrate with the European community will to a large extent depend on the scope of the influence of the ideas of Roman law.

Taking these determinants into consideration we will try to define the place of Roman law in the concept of creating law in Ukraine in general, and private law in particular.

It is worth noting that at present the influence of Roman law on national legal systems can manifest itself first of all in the following areas: influence on the philosophy of law, influence on legislation, influence on forming the legal consciousness of a society, influence on forming the general legal culture of lawyers.

One can state that all of the aforementioned tendencies appeared in Ukrainian law at the turn of the millennium.

Firstly, as has already been mentioned, the influence of Roman law on the philosophy of law was recognized at the end of the 20th century. Roman law is attracting increasing attention from researchers. This tendency is expressed i.a. in the preparation of several doctoral theses and professorial dissertations on Roman law reception in Ukraine. Attempts at defining the specific character of this process have also been undertaken.

Secondly, as a result of the expansion of the methodological base the approach to law-making in the area of private (civil) law is changing. The Civil Code of Ukraine, which is rightly assessed as a private law code, has been created.

Thirdly, the citizens' legal consciousness is undergoing a slow transformation. Even though it would be unjustifiably optimistic to state that consideration for the law constitutes an everyday moral imperative, there is a growing conviction that the protection of rights in court is more effective than the administrative path in seeking justice.

Fourthly, certain transformations can be observed in realizing the role and significance of Roman law in shaping the general culture of lawyers. Roman private law is an obligatory subject at almost all higher education institutions in Ukraine, and some of them are additionally offering specialist lectures devoted to selected aspects of Roman law, its reception, influence on other areas of legislation and other topics[3].

Also, worth mentioning the formation of the Ukrainian (Odessa) school of reception of Roman law that formed after the change in doctrine law in 80s and was developing by research works of numerous professors to explain and fully understand this phenomenon. In recent time were published dissertation works by V.V. Vasylchenko regarding the problem of reception of Roman inheritance law, O.S. Kozlova and R.F. Gongalo about the influence of Roman law on the development of Ukrainian institutes of law and many others.

Summing up the above conclusions, we can state that Roman law played a great role in the development and formation of the Ukrainian law, and with the new course of our country more positive changes, regarding European law system, that also is influenced by Roman law, yet to be made.

ЛІТЕРАТУРА:

1. R. C. Van Caenegem European Law in the Past and the Future: Unity and Diversity over Two Millennia // URL: https://books.google.com.ua/books/about/European_Law_in_the_Past_and_the_Future.html?id=KGYQwsAePDEC&redir_esc=y.
2. Francis Snyder The Europeanisation of Law: The Legal Effects of European Integration // URL: https://books.google.com.ua/books/about/The_Europeanisation_of_Law.html?id=1xHbVaRsFOkC&redir_esc=y.
3. A. Dębiński, M. Jońca Roman Law and European Legal Culture // URL: https://www.academia.edu/35855027/Roman_Law_and_European_Legal_Culture_edited_by_A._Dębiński_M._Jońca
4. Підпригора О.А., Харитонов Є. О. Римське право. – Київ, «Юрінком Інтер» 2006. – С. 156-158.

Yefimova Vlada,

*Student of the 1st course of the Faculty of International Legal Relations
of the National University «Odessa Law Academy»*

Research advisor: PhD, associate professor Nekit K.G.

LEGAL PERSONALITY IN ROMAN PRIVATE LAW AND MODERN CIVIL LAW OF UKRAINE

The doctrine of a modern state of emergency understands by the term legal personality the ability of a person to be a full participant in regulated legal relations – a subject of law. Roman lawyers defined the subject of law by the term persona (the legal meaning is «man»), persona is the carrier of certain subjective rights and obligations.

Legal personality is the ability to be a subject of law, to enter into legal relations. Legal personality is made up of legal capacity, capacity and delictual capacity.

Legal entity – a set of such properties and qualities of the individual, which allows you to be the subject of any relationship (introduced by Tim Lawyer)

Categories of legalized consist of:

1. Legal capacity – the ability of a person to have a subjective right to duty.
2. Capacity – the ability to acquire by their actions to exercise their rights in full, to meet their obligations, to bear the property responsibility for causing harm to life, health, property of third parties.

The capacity disintegrated into bargaining and tort ability.

Legal capacity arises from the moment of birth of a Roman citizen. According to proculeans, a child is legally capable if he was born alive and in human form. Roman lawyers recognized certain elements of legal capacity for children conceived before the death of the testator. After birth, the children were called postum (for the unborn children, the subject right to the inheritance due to them). If such a child was bypassed in a will, but he was born, then the will in this part is not valid.

Unlike legal capacity, full legal capacity in classical Roman law began at age 25. The person was considered partially capable, up to 25 years. Depending on the volume of legal capacity in Roman law, age groups were distinguished:

1. *infantes* – children under 6 years old. Legal, but completely incapable. The legal personality of the children was perceived by the legal personality of the householder, and in his absence, a guardian was appointed. They had no rights and were not responsible.

2. *inpuberates* (immature, young) – adolescents 6-12 (girls), 6-14 years old (boys). Partially capable, small-scale transactions could be made only with the consent of the householder (guardian). These persons had the right to independently make transactions aimed at the free acquisition of property (donation, acceptance of inheritance). They themselves were responsible for the offenses committed. Transactions aimed at the alienation of property, they committed only with the consent of the curator.

3. *minores – jur incomplete.*

- a. young men from 14 to 25 years old or under the influence of the father if they left the family, but did not marry up to 25 years, guardianship due to inexperience in affairs. They independently made transactions aimed at the free purchase of property; independently held responsible for the offenses committed; could get married; could make a will;

b. women until the establishment of Christianity was in a minor state all life (with the adoption of Christianity, a minor state is excluded).

Women are like children; they cannot reasonably manage and dispose of property (Kulpian)

A person is considered fully capable from the age of 25, if there are no grounds for recognizing him as partially capable or not fully capable.

Persons suffering from certain mental illnesses were recognized as completely incompetent in Roman law. Such persons were considered completely incapacitated during the period of exacerbation of the disease. In the period of «enlightenment» – fully capable. The order of defining these periods was not covered.

Restricted in the pre-imperial Roman law were:

- women (they were under the authority of the father or husband, or under guardianship (if there was no father and husband). All transactions could be made by a woman only with their consent)

- Persons with certain physical disabilities (deaf, blind, etc.);

- waste workers;

A person is recognized as a squander either by decision of a state body (magistrate) or by the will of his father. A squander is a person who unreasonably spends the property belonging to him and thereby puts himself and his family in a difficult financial situation. A person recognized as a squander did not have the right, without the consent of the curator, to dispose of his property, to draw up a will.

Slaves deserve special attention. They were not subjects, but objects of law. Slaves had no family. Children born as slaves became the property of the owner. All things acquired by a slave by discovery, donation and other things, became the property of the owner. Slaves were granted legal capacity, which they received in the interests of the owner. When they made a deal, the rights were granted to the owner, and the duties were assigned to the slave. If a slave committed any offense, then his master paid a certain amount of money for him or gave it to the victim. However, any harm caused to the slave gave the owner the right to claim damages.

With the further development and formation of Roman society, the position of slaves has improved. From this moment on, the master is prohibited from cruel treatment of slaves for no reason. The master who killed the slave is also found guilty as if he would have killed the slave of others.

With the growth of commodity-money relations, the identity of the slave is recognized, although this is in the interests of the owner. Some slaves are endowed with property; they are recognized as the legal capacity to carry out transactions, which can be carried out only in the interests of the owner.

In the first half of IV slaves were allowed to sue slave owners; indicate that the owner is guilty of concealing duties, counterfeiting a coin. Nevertheless, the position of the slaves remained heavy.

In the case of slaves, their natural rights were violated, such as the right to a family, the right to freedom and personal space.

A similar division in capacity exists nowadays, except for the existence of slaves. Slavery began to lose its power in the early 20th century (Mauritania last abolished slavery in 1981). There is also the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms – an international agreement between the countries participating in the Council of Europe, which entered into force on 3 September 1953. All of these factors impede the manifestation of slavery or the infringement of the rights of other people today.

Every person has a number of rights since birth, the list of which not only increases as he grows up, but is also complemented by duties. Therefore, children (juvenile) are considered incomplete from birth to 14 years. They can not be hired by a work, responsibility for the crime of children lies with the parents or guardians, if there are no parents for a specific reason or they are deprived of parental rights.

Minors are teenagers from 14 to 18 years. It is from this point that he has the opportunity to find a side job, but for this, it is necessary to obtain the consent of the parents. However, he can devote her only a few hours a day. Minors between the ages of 14 and 18 are liable on their own, on a common basis, for damage caused in civil cases and for violations of contracts concluded by them independently or concluded in agreement with the parents or guardian. If a minor has not enough property to pay damages, his parents or guardian, custodian bear additional responsibility.[2, 5]

The age of majority in Ukraine comes at the age of 18, although in different countries of the world people who are at least 19 years old and sometimes 21 years old are considered adults. Full capacity comes from this moment. A citizen can purchase alcohol and tobacco products in stores, appear on the street at night without an adult escort. At any age, a teenager can be left an inheritance, but he will be able to receive it according to the law only when he reaches 18, when his full legal capacity comes.

As I said earlier, in Roman law a woman always remained at the age of minority and was under the authority of her father before the marriage, her husband after the marriage, under the authority of her sons in the event of the death of her husband. Roman woman freely appeared in society, went to visit, and attended ceremonial receptions. However, politics was not a woman's business; she was not supposed to be present at the people's meetings. Since 1893, countries around the world have stepped on the path of equalizing women's rights with men. In 1917, the Russian

Empire did this, and by 1998, women had the right to vote almost everywhere, except for five countries in the Middle East (Bahrain, Kuwait, Oman, Qatar, and Saudi Arabia) and the Sultanate of Brunei.

This, perhaps, is almost the most important difference in legal personality in Rome and today. Nowadays, a woman, just like a man becomes an adult at the age of 18. She can work, dispose of property, has political rights, such as to vote and even renegotiate for the presidency, and, had equal rights to a child, like a man. Moreover, most often in the case of divorce, the court often side with the mother than the father.

It is interesting that in Roman law there was no such thing as deprivation of parental rights. All power over the child belonged to the father, the pater familias, who could sell the child or give into slavery. Only when the child was sold three times or given to work for the debts of his father, he could become free from power of pater familias. Nowadays, it becomes more democratic. As mentioned earlier, a mother has equal rights to a child, just like a father. Both mother and father may be deprived of parental rights in cases provided for by the Civil Code of Ukraine, namely:

- 1) They did not take the child from the hospital or from another health care institution without a valid reason and for six months did not show parental care of him;
- 2) evade the fulfillment of their responsibilities for raising a child;
- 3) Abuse the child;
- 4) are chronic alcoholics or drug addicts;
- 5) resort to any kind of exploitation of the child, forcing him to begging and vagrancy;
- 6) Convicted for committing an intentional crime against a child. [6]

To sum up, it is important to say that in Roman law there were many rules and regulations, which formed the basis of many modern laws. However, there have been changes that allowed equalizing people in rights and making them equally legal. Such changes include the abolition of slavery, the equalization of women and men in rights, the empowerment of political rights, the establishment of state protection regarding the proper treatment of children, etc. All this made our society more civilized and democratic, which was vital for the further development of humankind.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Novitsky I.B. The foundations of Roman civil law – M.:, 2007 – 316 p.
2. Civil Code of Ukraine. Art. 1179.
3. Vallon A. The history of slavery in the ancient world. Per. with fr. S.P. Kondratiev. – M.: Gospolitizdat, 1941

4. Ingram DK The history of slavery from ancient to modern times. Per. Z. Zhuravskaya. – SPb., 1896.
5. Criminal Code. Art.188; 26; 189; 191.
6. Family Code. Art. 121; 164.

СЕКЦІЯ 5. НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

*Артьомов Олександр Сергійович,
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

ПРОБЛЕМИ ПОДІЛУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день все актуальнішим стає питання поділу майна подружжя. При цьому, слід звернути увагу, що подружжя може визначити статус свого майна як в договірному порядку, при цьому перебуваючи в шлюбі, так і в судовому порядку – в разі наявності спірних правовідносин між ними.

Сьогодні норми чинного законодавства надають майну подружжю статусу особистої приватної та спільної сумісної власності.

Статтею 57 Сімейного кодексу України, зазначається, що особистою приватною власністю дружини, чоловіка є майно, набуте нею, ним за час шлюбу, але за кошти, які належали їй (йому) особисто. Статтею 69 Сімейного кодексу України [1] передбачено право чоловіка та дружини на поділ майна, яке належить їм на праві спільної сумісної власності, тому приходимо до висновку, що якщо подружжя все ж вирішило поділити своє майно, то перед його поділом, спочатку потрібно чітко з'ясувати чи належить воно їм на праві спільної сумісної власності.

Поняття поділу є досить неконкретизованим, тому як в науковій доктрині так і в практичному досвіді вирішення спорів щодо поділу майна подружжя виникає багато непорозумінь та колізій, особливо якщо один з них має статус підприємця.

Все частіше виникає питання: «чи можна вважати майно, яке використовувалось в підприємницькій діяльності одного з подружжя як спільну сумісну власність подружжя, а відповідно ділити між ними?» З даного питання існує неоднозначна судова практика, тому наразі воно є актуальним та потребує

детального дослідження. Оскільки норми сімейного кодексу однозначно не дають відповіді на вказане питання, тому, вбачається за необхідне звернутися до судової практики.

Важливе значення при вирішенні сімейних спорів належить Постанові пленуму Верховного Суду України N 11 від 21 грудня 2007 р. [2]. Так, п. 29 вказаної Постанови передбачено, що майно приватного підприємства чи фізичної особи – підприємця не є об'єктом спільної сумісної власності подружжя. В той час, п. 23 Постанови передбачено, що вирішуючи спори між подружжям про майно, необхідно встановлювати обсяг спільно нажитого майна, наявного на час припинення спільного ведення господарства, з'ясовувати джерело і час його придбання.

Висновку про надання майну статусу приватної власності дійшов Верховний Суд України у справі № 6-79цс13 [3]. При цьому, Верховний Суд України формує правову позицію, в якій вказує, що при прийнятті рішення, повинен установити не тільки факт набуття майна під час шлюбу, але й той факт, що джерелом його набуття є спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя. В своєму рішенні Суд звертає увагу на те, що майно для здійснення підприємницької діяльності, було придбане не за спільні кошти подружжя, а за кошти третіх осіб, і саме тому не може бути визнане об'єктом спільної сумісної власності.

Тобто вбачається, що істотними факторами при поділі майна є спільні кошти або ж спільна праця подружжя, як підстава віднесення майна до категорії спільної сумісної власності подружжя, або ж навпаки.

Важливою на сьогоднішній день є також наступна судова практика: 1 липня 2016 року Верховний Суд України у справі № 6-612цс15 [4] прийшов до висновку, що для правильного застосування ст. 60 СК України та визнання майна спільною сумісною власністю суд повинен установити не тільки факт набуття цього майна за час шлюбу, а й той факт, що джерелом його набуття є спільні сумісні кошти або спільна праця подружжя. Хоча, звертаючись до судових рішень можна натрапити і на інші позиції, для прикладу Рішення Конституційного суду України по справі № 1-8/2012 [5], де Суд зазначає, що приватне підприємств, засноване одним із подружжя, – це окремий об'єкт права спільної сумісної власності подружжя. Проте, детально проаналізувавши норми закону, враховуючи висновки та правові позиції судів вищих інстанцій, можна дійти висновку, що як статутний капітал та майно приватного підприємства, так і майно фізичної особи – підприємця можуть перебувати в режимі особистої приватної власності (поділу не підлягають) так і належати подружжю на праві спільної сумісної власності. Сам по собі факт придбання

спірного майна в період шлюбу не є безумовною підставою для віднесення такого майна до об'єктів права спільної сумісної власності подружжя, тобто суду при винесенні рішення необхідно визначити чи придбане воно за особисті кошти або за рахунок спільних сумісних коштів та (або) спільної праці подружжя [6].

Отже, як вбачається, існує багато думок, правових позицій, висновків суду щодо вирішення спорів про поділ майна подружжя, що використовується в підприємницькій діяльності. Все ж краще жити «в договірному порядку» та «без поділів», проте, якщо все ж необхідно встановити в судовому порядку право особистої власності на майно, це можливо – лише надайте суду належні докази на підтвердження своєї позиції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сімейний кодекс України: закон від 10.01.2002 № 2947-III.. – URL:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>.
2. Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про право на шлюб, розірвання шлюбу визнання його недійсним та поділ спільного майна подружжя, Постанова Верховного Суду України від 21.12.2007 № 11.. – Режим доступу:<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07>.
3. Постанова Верховного Суду України по справі від 02.10.2013 р. № 6-79цс13.. – Режим доступу [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D41A2B7484C02240C2257C92003A6D0F](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D41A2B7484C02240C2257C92003A6D0F).
4. Постанова Верховного суду України від 01.07.2015 р. № 6-612цс15.. – URL:[http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/B830A8E03C8F7F90C2257E7D0025E19D](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/B830A8E03C8F7F90C2257E7D0025E19D).
5. Рішення Конституційного Суду України від 19.09.2012 № 17-рп/2012. . – Режим доступу <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v017p710-12>.
6. Харитонов Є.О. Цивільне право України / Харитонов Є.О., Старцев О.В., Харитонova О. І., – [Вид. 3-тє, переробл. і допов.]. – К. : Істина, 2011. – С. 795.

*Артьомов Олександр Сергійович, Білоус Денис Васильович,
Шевчук Тетяна Романівна,
студенти 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

ПРОБЛЕМАТИКА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ

Договір про надання медичних послуг регулює цивільні правовідносини між пацієнтом та закладом охорони здоров'я. Оскільки він передбачає вільну саморегуляцію сторонами їхньої поведінки на основі принципів права, то метод правового регулювання такого договору – диспозитивний. Межі та процедури такої саморегуляції встановлені лише в загальних засадах цивільного законодавства, тому для кращого захисту прав споживачів медичних послуг варто розглянути спосіб укладення такого договору, докази його виконання, якість надання послуги та можливість пацієнта захистити свої права у випадку їх порушень.

Особливістю договору про надання медичних послуг є те, що він базується на основних принципах охорони здоров'я, які визначає Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» [1]. Систему стандартів у сфері охорони здоров'я складають державні соціальні нормативи та галузеві стандарти, без дотримання яких не можуть надаватися будь-які медичні послуги.

Форма договору на надання медичних послуг письмова. Хоча на практиці ми бачимо, що не завжди укладається договір у письмовій формі, а часто в усній формі. У таких випадках підтвердженням того, що договір надання медичних послуг був укладений, може бути чек, результати аналізів, обстеження, свідчення свідків тощо.

Предмет договору надання медичної послуги – комплексний, складний та специфічний. Перед укладенням договору виконавцеві необхідно не тільки з'ясувати бажання замовника, але й за можливістю намагатися правильно сформулювати це «замовлення». Істотними умовами договору надання медичної послуги є об'єкт, якість, ціна та строки виконання договору. Оскільки медична діяльність підлягає ліцензуванню, то в договорі обов'язково повинні бути посилення на номер ліцензії, термін її дії, найменування органу, який її видав, що підтверджуватиме відповідність якості наданої послуги виконавцем

(медичним закладом) наявним стандартам, також важливим є посилання на протоколи, згідно яких повинен діяти лікар.

Договір повинен включати достовірну і повну інформацію про конкретну послугу в доступній формі викладу, обсяг та вид медичної послуги. Обов'язок довести таку інформацію до одержувача лежить на виконавцеві послуги. Необхідний обсяг інформації про медичну послугу, що надається, є обов'язковим, щоб пацієнт розумів, на які дії дає згоду, які методи лікування існують, їх переваги та недоліки, який результат можна чекати від запропонованих методів лікування. Також важливим є питання про доступ пацієнта до своєї картки пацієнта.

Статті 6, 39 та 43 Основ законодавства України про охорону здоров'я передбачають, що пацієнт має право на інформацію про стан його здоров'я, вибір методів лікування відповідно до рекомендацій лікаря, прогноз можливого розвитку захворювання, мету проведення запропонованих досліджень і лікувальних заходів, у тому числі наявність ризику для життя і здоров'я, а також встановлено необхідність отримання інформованої згоди пацієнта для застосування методів діагностики, профілактики та лікування.

Умову про якість слід віднести до істотних умов договору надання медичної послуги. Якість послуг, що надаються, виявляється в результаті, який буде досягнутий після виконання договору. Лише медичну допомогу, яку професійно надає на належному рівні конкретний медичний заклад відповідно до його профілю і спеціалізації персоналу, і за яку він несе відповідальність, слід визнавати якісною [2; с. 249-250].

За юридичною характеристикою договір про надання медичної допомоги двосторонній, консенсуальний, безвідплатний, а також алеаторний (ризиковий). Оскільки лікування може не принести бажаного лікування, навіть стан здоров'я може погіршитися, до того ж кошти ми втрачаємо. Правовий статус пацієнта включає необхідність визначити його як споживача медичної послуги (допомоги), як рівного партнера поряд з іншими учасниками медичної діяльності в системі охорони здоров'я.

Суб'єктами цивільних правовідносин, що виникають у сфері медичної діяльності можуть бути фізичні особи, юридичні особи і держава. Держава як суб'єкт виступає не тільки як носій конституційного обов'язку з охорони здоров'я громадян, а як суб'єкт цивільних правовідносин, що виникають у сфері медичного обслуговування. Разом з тим, держава може виступати як гарант відповідальності за шкоду, завдану незаконними діями посадових осіб в галузі управління охороною здоров'я. Стороною в правовідносинах з надання медичних послуг вона не є.

Замовником медичної послуги (допомоги) може бути як сам пацієнт, так і інша особа (законний представник для малолітнього пацієнта, юридична особа і т.д.). У договорі надання медичних послуг третьою особою є пацієнт, на користь якого укладений договір. Третьою особою завжди буде фізична особа, а замовником може бути як фізична особа, так і юридична особа будь-якої форми власності, так і держава Україна.

Тобто, для кращого захисту прав пацієнтів необхідно укладати письмові договори про надання послуг, надавати пацієнту можливість ознайомитися з карткою пацієнта та своїй діагнозом, у кожному конкретному випадку перевіряти правильність дії лікарів, якість надання послуги та наявність ліцензії на здійснення лікування у медичного закладу у випадку скарг фізичної особи на наданні їй послуги.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 року №2801–XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – №4. – Ст. 19.
2. Булеца С.Б. Цивільні правовідносини, що виникають у сфері здійснення медичної діяльності: теоретичні та практичні проблеми: дис.... докт. юрид. наук : 12.00.03 / Булеца Сібілла Богданівна. – Одеса, 2016. – 437 с.

Бедей Тарас Тарасович,

*студент 3 курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Деревнін В.С.*

ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ

Невизначеність правового статусу держави у цивільних відносинах – не єдина проблема позитивного цивільного права України. Вона посилюється іншою проблемою органів державної влади, зокрема, їх правовим становищем при набутті та здійсненні цивільних прав та обов'язків і участі у цивільних відносинах.

У науці цивільного права до цього часу залишається нерозв'язаним питання про те, яка форма участі держави у цивільних, зокрема, у договірних відносинах?

Оскільки держава діє через органи державної влади, необхідно встановити способи її участі в цивільних відносинах. Аналіз наукової літератури

наштовхує на те, що існують дві форми (моделі) такої участі: моністична (безпосередня) та плюралістична (опосередкована).

Моністична (чи безпосередня) модель участі держави в цивільних відносинах полягає в тому, що основним та головним учасником цивільних відносин є держава [4, с. 238]. До речі, вона була передбачена первісною моделлю проекту чинного ЦК України [1, с. 218].

Плюралістична (чи опосередкована) модель передбачає, що від імені та в інтересах держави права та обов'язки набувають та здійснюють органи державної влади. Тобто опосередкована участь держави у цивільних відносинах досягається шляхом участі у відносинах юридичних осіб публічного права, які створені державою.

Як носій суверенітету, держава визначає коло відносин, в яких вона є безпосереднім учасником, а в яких опосередкованим. Щодо цього, то С. М. Братусь вважав, що, вступаючи в цивільно-правові відносини, держава добровільно обмежує свій імунітет [3, с. 26], тобто визначає форму її участі у цивільних відносинах. Вибір форми прояву правосуб'єктності для конкретних правовідносин відбувається не на розсуд самої держави, а залежить від суті правовідносин, в які вона вступає, тобто, визнаючи публічно-правові утворення суб'єктами цивільного права, необхідно забезпечити таку їх участь у цивільно-правових відносинах, яка повною мірою дозволила б дотримати інтересів усіх учасників майнового обороту як юридично рівних суб'єктів, що перебувають у приватноправових відносинах один з одним.

Аналізуючи підхід законодавця до участі держави у цивільних відносинах, слід зазначити, що правова природа держави як учасника цивільних відносин нині є моністичною (в тому сенсі, що держава в ст. 2 ЦК України поряд з фізичними та юридичним особами, іншими суб'єктами публічного права визнається учасником цивільних відносин та діє на рівних правах з іншими учасниками цивільних відносин (ч. 1 ст. 167 ЦК України)). Однак аналіз актів цивільного законодавства зумовлює до висновку, що модель участі держави у тих чи інших відносинах є різною та залежить від суті відносин, в яких вона бере участь. Від моделі участі держави у цивільних відносинах залежить і модель участі органів державної влади у цивільних відносинах: або вони беруть участь від свого імені та набувають для себе цивільних прав та обов'язків, або є частиною цілого – держави, тобто органом держави, де останній хоча й може мати статус юридичної особи, але така властивість не має значення. У цьому проявляється дуалізм цивільно-правового статусу органів державної влади, оскільки статус органу держави та органу державної влади як юридичної особи

публічного права незалежні один від одного, а їх прояви пов'язані з різними функціями такого суб'єкта. Перший – з основними, другий – з додатковими.

Головним фактором, від якого залежить форма участі органів державної влади є те, хто робить волеутворення: держава чи орган державної влади. Таким чином складається ситуація, коли «дії органів – це дії самих публічно-правових утворень» [2, с. 376] та «дії органу публічної влади ... як самостійної юридичної особи – установи» [2, с. 382]. Як зазначає С. О. Іванов, «складним є питання про встановлення суб'єктного складу в тих цивільних відносинах, де держава для реалізації своїх потреб залучає органи державної влади, які наділені статусом юридичної особи» [5, с. 19].

Тож, участь органів державної влади у цивільних відносинах залежить від того, чи здійснюють вони компетенцію, встановлену законом. Якщо так, то участь їх у цивільних відносинах є як органів держави, де останні є проявом участі самої держави через свої органи.

Якщо діяльність органів державної влади не пов'язана із здійсненням ними публічної компетенції, то участь їх у цивільних відносинах є самостійною, зокрема, як юридичної особи. За таких обставин держава має опосередковану форму участі, а його органи – безпосередню чи приватну, у статусі юридичної особи. При цьому органи державної влади у певний момент часу, але у різних відносинах, можуть перебувати як у статусі юридичної особи, так і в статусі органу держави. Відповідно, участь органів державної влади має дві форми: приватну, чи безпосередню (у статусі юридичної особи) та публічну, чи інди́ректну (у статусі держави Україна, але як її орган).

Отже, оскільки участь у договірних відносинах не пов'язана з здійсненням публічної компетенції, то участь держави України може відбуватися лише опосередковано через свої органи, які діють у договірних відносинах безпосередню у статусі юридичної особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України. Академічний курс: підручник: у 2 т./за заг. ред. Я. М. Шевченко. – Київ: Ін Юре, 2003. – 520 с.
2. Гражданское право: в 4 т./отв. ред. Е. А. Суханов. 3-е изд., перераб и доп. М.: Волтерс Клувер, 2006. Т. 1: Общая часть. 720 с.евченко. – Київ: Ін Юре, 2003. – 520 с.
3. Братусь С. Н. О понятии гражданского оборота: докл. на заседании сектора гражд. права ВИЮН. Советское государство и право. – 1949. – № 11. – С. 71–78.
4. Братусь С. Н. Субъекты гражданского права. – М.: Госюриздат, 1950. – 367 с.

5. Іванов С. О. Участь юридичних осіб публічного права у цивільних відносинах (на прикладі Міністерства оборони України): дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. – Київ, 2008. – 251 с.

*Болдіна Діана Андріївна,
студентка 3-го курсу юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕСКРОУ РАХУНКІВ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Нині ескроу є певним нововведенням у цивільному законодавстві України. У червні 2017 року Президентом України було підписано закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах», яким в українське законодавство було внесено поняття договору умовного зберігання (ескроу). Взагалі, ескроу (з англ. мови – «умовне депонування») є певним кроком до введення в українське законодавство інструменту, який би регулював відносини між трьома сторонами: банком (ескроу-агент), клієнтом (особа яка є власником рахунку) та бенефіціаром. Ескроу являє собою спеціальним рахунком, який за договором встановлює певні права та обов'язки між клієнтом, який зберігає кошти за договором умовного зберігання, та між банком, який надає послуги щодо зберігання цих коштів. Надалі банк надає послуги саме з перерахунку цих коштів бенефіціару. Бенефіціар, як одна зі сторін договору, отримує певні перераховані грошові кошти клієнта (які повинні бути встановлені за договором), але у певних випадках, коли умови вступають у дію, які встановлюються в договорі. На практиці також зустрічаються випадки, коли бенефіціарів може бути декілька. Банк (ескроу-агент) є гарантом, щодо безпеки при укладанні угоди між особою (покупцем) та ескроу-агентом, а саме перерахунок грошових коштів на рахунок банку (ескроу-агента), надалі банк передає бенефіціару (агенту) документи, які за угодою сторін він отримує на договірних основах. Після цього ескроу-агент перевіряє зміст документів. Ця перевірка може бути як повна, так і поверхова. Після перевірки, агент перераховує кошти банку та передає документи клієнту. У разі, коли документи мають певні порушення, тоді дія вимоги припиняється та документи повертаються до банку, а кошти перераховуються клієнту. Це звичайний формат вимоги. У цивільному законодавстві України регулювання

цих відносин закріплено у ЦК України. Також про це йдеться у постанові Правління Національного банку України від 18.12.2017 № 133 «Про затвердження змін до деяких нормативно-правових актів Національного банку України» (далі – Постанова № 133). Зокрема цим документом врегульовано такі питання:

- визначено порядок відкриття та закриття рахунків умовного зберігання (ескроу);
- встановлено перелік документів, який клієнт подає до банку під час відкриття рахунку умовного зберігання (ескроу);
- визначено виключний перелік операцій, які можна здійснювати за рахунком умовного зберігання (ескроу);
- надано право нерезидентам – інвесторам відкривати рахунки умовного зберігання (ескроу) для перерахування коштів бенефіціарам, акції яких придбаваються відповідно до вимог ст. 65² Закону України «Про акціонерні товариства»;
- визначено порядок відкриття поточного рахунку типу «Н» представництву донорської організації;
- звернення стягнення на предмет обтяження, яким є майнові права на грошові кошти, що знаходяться на банківському рахунку, шляхом договірною списання за платіжною вимогою обтяжувача.

Крім того, Постанова № 133 визначає банк ескроу–агентом, до функцій якого належить:

1. укладання договорів із заявником вимоги;
2. зарахування коштів на рахунок ескроу, відкритий заявником вимоги, та перерахування їх на рахунок бенефіціара або виплата бенефіціару відповідних коштів готівкою;
3. встановлення особи бенефіціара та перевірка наявності в нього права на одержання коштів;
4. перерахування коштів бенефіціарам протягом трьох років.

Постанову № 133 прийнято на виконання вимог Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах», її прийняття:

- сприятиме підвищенню рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах;
- забезпечить механізм розрахунків під час процедури squeeze-out (обов'язковий продаж простих акцій акціонерами на вимогу особи (осіб, що діють спільно), яка є власником домінуючого контрольного пакета акцій), визначеної ст. 65² Закону України «Про акціонерні товариства»;
- врегулює правовідносини, які виникатимуть під час відкриття, використання і закриття рахунків умовного зберігання (ескроу).

Постановою № 133 внесено зміни до:

Інструкції про порядок відкриття, використання і закриття рахунків у національній та іноземних валютах, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 12 листопада 2003 року № 492. Інструкції про безготівкові розрахунки в Україні в національній валюті, затвердженої постановою Правління Національного банку України від 21 січня 2004 року № 22. Договір рахунка умовного зберігання. Надалі щодо врегулювання відносин, на практиці з'ясувалось, що цей інститут не є новим для українського законодавства. Так, як зазначила Вікторія Масна, начальник управління по роботі з фінансовими установами Райффайзен Банку Аваль, раніше подібні рахунки існували, однак називались вони по-іншому. У свою чергу, Світлана Кук, начальник відділу Банку Креді Ліоне Україна, відмітила, що банком, який вона представляє, відкриття та використання ескроу-рахунків практикується уже тривалий час, з 1995 року, однак до минулого року, у зв'язку з відсутнім законодавчим регулюванням, при застосуванні цього інституту використовувались загальні норми та принципи, зокрема, що стосуються свободи договору. Врешті-решт, на засіданнях, які проводились стосовно ескроу рахунків було багато запитань щодо Національного банку України, як регулятора відносин, та відповідальності банків за норми та положення, які можуть бути порушені з боку банків, які у подальшому тягнуть за собою відповідальність та виплату певних штрафних санкцій. Зробивши висновки, ескроу рахунок не є новим інститутом у цивільному законодавстві України. Раніше він існував на практиці, але для повного встановлення саме цих правовідносин українське законодавство ввело таке поняття, як «ескроу», яке надалі вже було закріплено у ЦК України, та у постанові Правління Національного банку України. Регулювання відносин у цивільному законодавстві України було поновлено новим інститутом, який надалі буде регулювати цивільні відносини, права та обов'язки усіх учасників цих правовідносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зозуля Н. «Українське право». URL: http://ukrainepravo.com/scientific-thought/legal_analyst/pravove-regulyuvannya-eskrou-rakhunkiv-v-ukrayini-progalyny-zakonodavstva-i-problemy-zastosuvannya

Галдак Катерина Андріївна, Полюля Вікторія Валентинівна
студентки 1-го курсу магістратури факультету адвокатури
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Некіт К.Г.

ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ВІД РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ

Актуальним питанням в Україні на сьогодні є проблема рейдерства. Причинами цього явища є: прогалини у законодавстві, системні недоліки функціонування державних інституцій, корумпованість органів влади. Та хвиля рейдерства, яка наразі існує в сфері права власності на землю, була спричинена різкою зміною законодавства щодо системи реєстрації юридичних осіб та прав на нерухомість, а саме: введення електронного документообігу та спрощення правил здійснення реєстраційних дій [6].

Чинним законодавством України не вимагається нотаріальне посвідчення договору оренди землі. ЗУ «Про оренду землі», а саме ст.14 визначає, що договір оренди землі укладається у письмовій формі і за бажанням однієї із сторін може бути посвідчений нотаріально. На практиці ж далеко не усі орендодавці та орендарі бажають нотаріально посвідчувати договори оренди, які вони укладають, та, як правило, обмежуються укладенням договорів у простій письмовій формі [1].

Потрібно звернути увагу на зміну системи реєстрації прав на землю у 2013 році і передачу реєстраційних функцій від органів земельних ресурсів органам юстиції, що була запроваджена новою редакцією ЗУ «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень». Якщо проаналізувати внесені зміни до даної системи, то можна зробити висновок, що нова система об'єктивно краща за попередню. Але, все ж таки, для власників земель є певні недоліки редакції вищезгаданого Закону від 2013 року, а саме той факт, що при запуску системи не був дотриманий принцип «спадковості», і усі кадастрові записи про реєстрацію прав, які були зроблені до 2013 року, не були перенесені до реєстру Мінюсту України [2]. Наслідком цього стали рейдерські «схеми», коли незважаючи на існуючий договір оренди з одним орендарем, реєструється новий договір з іншим орендарем. Такі випадки були спричинені тим, що у зв'язку з відсутністю інформації щодо старих договорів у новому Реєстрі прав, ділянка вважається вільною. Зважаючи на дану обставину, Верховна Рада України у 2016 році внесла доповнення до ЗУ «Про державну реєстрацію

речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень», чим зобов'язала Кабінет Міністрів України перенести усю інформацію про старі права на землю до нового реєстру [5].

ЗУ «Про оренду землі», до внесення змін у 2015 році, передбачав велику кількість істотних умов до договору оренди землі. Користуючись цим, рейдери масово вишукували ті договори, у яких сторони забули вказати одну із істотних умов, і ініціювали судові позови про недійсність договору. Після внесення змін до ЗУ «Про оренду землі» законодавцями була зменшена кількість істотних умов до трьох.

Однак, крім тих причин рейдерства, які не залежать від волі власників землі, таких як недосконале законодавство, існують і інші причини.

По-перше, документи щодо реєстрації прав на земельну ділянку часто оформлені з порушенням закону, не завжди реєструються, вказується менша від реальної сума орендної плати, що є правопорушенням.

По-друге, виникають випадки оформлення оренди земель невитребуваних паїв та відумерлої спадщини. В даних ситуаціях рейдери користуються такими інструментами як: оформлення орендних відносин через неправомірні договори охорони спадкового майна, договори управління спадщиною, та інші документи. Кожен з таких договорів можна оспорити в суді, адже оформлення по ним права користування землею не передбачене законодавством [7, с. 56-59].

Тому, до оформлення усіх прав на землю власникам треба ставитись уважно, особливо коли договір оренди не посвідчений нотаріально. Адже, договір який відповідає чинному законодавству, важко використати в злочинних цілях.

По-третє, особливістю сільськогосподарських підприємств є те, що вони пов'язані орендними відносинами з десятками, сотнями, а, іноді, і тисячами власників земельних паїв. Тому, нерідко виникають спори з приводу даних правовідносин. Невигідні умови оренди спонукають власників землі шукати вигіднішого орендаря. Порушення істотних умов договору оренди – це дуже сприятливий ґрунт для рейдерства [4].

Для боротьби з обумовленою проблемою, 10 липня 2018 року Президентом України був підписаний ЗУ «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, вдосконалення правил землекористування в масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні». У даному Законі визначений порядок використання і розпорядження землею сільськогосподарського призначення, що має на меті полегшення вирішення питань щодо колективної власності на землю,

запобіганню рейдерству та спрощення обміну земельними ділянками в єдиному масиві [3].

Дана проблема наразі гостро постає для власників землі в сільському господарстві та унеможливорює стабільний розвиток даної сфери.

Отже, для ефективної боротьби з рейдерством в Україні варто здійснити такі заходи:

— створити ефективну законодавчу базу для протидії такому явищу як рейдерство;

— розробити такі законодавчі норми для захисту приватної власності, що не дозволяли б через суди відбирати справедливо придбані активи;

— діяльність рейдерів характеризується швидкістю дій, тому законодавчо треба унеможливити швидку передачу у власність спільних об'єктів;

— закріпити на законодавчому рівні можливість поновлення юридичного статусу незаконно реорганізованої юридичної особи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про оренду землі» від 06.10.1998р., № 161-XIV. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/161-14>.
2. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» від 01.07.2004р., № 1952-IV. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1952-15>.
3. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вирішення питання колективної власності на землю, удосконалення правил землекористування у масивах земель сільськогосподарського призначення, запобігання рейдерству та стимулювання зрошення в Україні» від 10.07.2018 р., № 2498-VIII. URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2498-19>.
4. Від римського приватного права до права Європи: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Одеса, 15 травня 2017 р.) / Півден. регіон. центр НАПрН України; НУ «ОЮА», Каф. цивільного права, за заг. ред. Є. О. Харитонова, упоряд.-уклад. К. І. Спасова, орг. ком.: Ю. В. Кривенко, І. В. Давидова та ін. – Одеса: Фенікс, 2017. – 222 с.
5. Козакевич О. М. Рейдерство в Україні / О. М. Козакевич // Верховенство права очима правників-початківців: у 3 т.: матеріали Всеукр. студент. наук. конф. (Одеса, 29 листопада 2014 р.). 2014.: Т. 1. 2014. – 458 с. – С. 202-203.
6. Таращанська О.Б. Рейдерство в Україні: причини виникнення та шляхи подолання / О.Б. Таращанська // Інвестиції: практика та досвід. – 2011. – № 2 (січень). – С.123-126.

7. Хомченков Д.М. Про визнання частково недійсним договору оренди земельної ділянки / Д.М. Хомченков // Вісник господарського судочинства*. – 2011. – № 4. – С. 56-59.

*Габрильчук Євгеній Віталійович,
студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н. доцент Деревнін В.С.*

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Укладений з певною метою, будь-який договір являє собою спосіб задоволення інтересів осіб, що його укладають, та відображає співпадіння їх інтересів при здійсненні окремих дій. При належному виконанні вказаних у договорі зобов'язань сторони, які беруть участь у зобов'язальних правовідносинах, повинні виконати покладені на них обов'язки у точній відповідності із певним договором та законом, який регулює ті чи інші договірні відносини. У виконанні зобов'язань «а ргіогі» зацікавлені обидві сторони, їх виконання базується на засадах справедливості та добросовісності. У свою чергу законом у випадку невиконання договірних зобов'язань однією зі сторін представлений перелік способів забезпечення вказаних у договорі зобов'язань. І цей спектр підлягає розширеному тлумаченню, у тому числі за допомогою такого інституту цивільного права як страхування.

Належне виконання зобов'язань стимулює зміцнення майнового становища учасників цих відносин, формування у них впевненості в реалізації поставлених завдань і, зрештою, стабілізує в цілому комерційний оборот [6, с. 625]. Тому, завданню належного виконання зобов'язання підпорядковані різні способи забезпечення, які розглядаються в юридичній літературі як в широкому, так і у вузькому розумінні.

Під способами забезпечення виконання зобов'язань, у вузькому значенні, розуміють додаткові міри та заходи, які мають спеціальний (додатковий) характер і надають можливість досягти виконання обов'язків незалежно від того, чи заподіяні кредиторів певні збитки і чи є у боржника майно, на яке в подальшому за виконавчими документами можна звернути стягнення [3].

Маючи на меті не допущення жодних порушень договірних зобов'язань, учасники цивільно-правових відносини, опираються і на реальність цивільного

обігу, а також на практику судового розгляду, який вказує на те, що юридичні зобов'язання сторонами не завжди виконують належним чином, як того вимагає договір чи закон. Відповідно сторона, яка має намір вступити в договірні відносини, має певні підстави бути не повністю впевнена в контрагенті, а тому вона зацікавлена у створенні таких умов, щоб навіть у випадку невиконання контрагентом прийнятих на себе зобов'язань, власне майнове становище не зазнало збитків чи втрат. Також слід зазначити, що така небезпека може бути наслідком й окремих дій сторін, а саме як результат неналежного виконання або взагалі невиконання взятих на себе зобов'язань, наприклад, за договорами про передання майна у тимчасове користування.

Закону України «Про страхування» в ст. 1 визначає страхування як вид цивільно-правових відносин, що використовується для захисту майнових інтересів фізичних осіб та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати фізичними особами та юридичними особами страхових платежів (страхових внесків, страхових премій) та доходів від розміщення коштів цих фондів [2, с. 78].

Питання страхування, його розвиток та становлення як одного з найважливіших соціальних інститутів досліджувалось багатьма вченими, зокрема Форманюк В. І. в своїй статті «Розвиток соціального страхування в Україні наприкінці XVIII – початку XX століття» розкриває сутність, особливості історичного розвитку та місця медичного страхування [5, с. 304].

Як свідчить практика, інститут страхування є одним із важливих механізмів для відновлення порушених майнових інтересів осіб у випадках непередбачуваних втрат за договорами про передання майна у тимчасове користування. Варто також вказати й на наступну важливу ознаку страхування – зміст страхування полягає виключно у відшкодуванні збитків до яких зобов'язується страховик щодо майна страхувальника.

Страхування є найбільш поширеним і широкозастосовуваним способом зменшення ризиків. Наприклад, за договором оренди у орендодавця з моменту передачі майна виникає ризик щодо втрати цього ж майна, а також ризики щодо втрати прибутку. Саме для того, щоб забезпечити сторонами належним чином умови договору і існує інститут страхування. Виступаючи у вигляді добровільного страхування відповідальності сторін за договорами про передання майна у тимчасове користування, страхування, як спосіб забезпечення виконання зобов'язання, займає проміжне положення між порукою та гарантією. Тобто, по-перше, забезпечена сторона вже не повинна

нести відповідальність рівну відповідальності поручителя, а по-друге, – обов'язок сплатення визначеної у забезпеченні договором суми є залежним від основного зобов'язання (чого не можна сказати про «класичну» гарантію). Звідси випливає, що величина страхової суми тісно пов'язана з величиною майнових втрат страхувальника [4, с. 116].

Оскільки страхування прямо не зазначене в чинному Цивільному кодексі України в якості способу забезпечення зобов'язань, його частіше за все відносять до нетрадиційних способів забезпечення виконання зобов'язань чи до таких, що прямо не вказані в законодавстві.

Особливе значення має також автострахування, яке, відповідно до ст. 3 Закону України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів», здійснюється з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та (або) майну осіб, які постраждали в результаті дорожньо-транспортної пригоди, і захисту майнових інтересів страхувальника [1].

Підводячи підсумки, можна виділити такі особливості інституту страхування як способу забезпечення зобов'язань: 1) широко використовується вітчизняними банками та фінансовими установами; 2) є зобов'язально-правовим та універсальним способом; 3) не є засобом юридичної відповідальності; 4) не пов'язане з попереднім виділенням майна для подальшої можливості примусової реалізації обов'язку порушника; 5) використовується у відносинах між будь-якими суб'єктами; 6) встановлюється для того, щоб захистити права та інтереси учасників цивільного обороту та займає особливе місце серед способів забезпечення виконання зобов'язань.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів». – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1961-15>.
2. Про страхування : Закон України від 07.03.1996. // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 18. – Ст. 78.
3. Дзера О. В. Зобов'язальне право. – URL: <http://uristinfo.net/2010-12-27-04-58-59/49-ov-dzera-zobovjazalne-pravo.html>
4. Наріжний С. Ю. Страхування як спосіб забезпечення виконання зобов'язань у договорах про передання майна у тимчасове користування // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2013. – Вип. 32. – С. 116-123. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apvchzu_2013_32_15
5. Форманюк В. І. Розвиток соціального страхування в Україні наприкінці XVIII – на початку XX століття // Актуальні проблеми політики. – 2015. – Вип. 56. – С. 304-312.

6. Цивільне право України: Підручник: У 2-х кн. / О.В. Дзера (кер. авт. кол.), Д.В. Боброва, А.С. Довгерт та ін.; За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – 2-е вид., допов. і перероб. – К.: Юрінком Інтер, 2004. – Кн. 1. – 722 с.

*Герасименко Вікторія Григорівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ

В наш час відбувається значне зростання ролі й значення інтелектуальної діяльності та інтелектуальної власності, що зумовлює необхідність посилення ефективності їх правової охорони та захисту. Але при цьому існують певні проблеми щодо захисту прав інтелектуальної власності в Україні, що дає підстави розглядати цю тему як актуальну на даний момент.

Загалом для захисту інтелектуальних прав застосовують такі загальні способи захисту цивільних прав: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, що існувало до порушення права; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення або його припинення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування шкоди; відшкодування моральної шкоди та інші [1]. Оскільки це загальні способи захисту, то зрозуміло, що при використанні їх для захисту порушеного права інтелектуальної власності, вони набуватимуть певної специфіки.

Суд може постановити певні рішення щодо захисту права інтелектуальної власності, зокрема, ті, що зазначені у ст. 432 ЦК України. Але ефективність окремих рішень щодо захисту порушеного права інтелектуальної власності викликає сумніви. Розглянемо одне з них детальніше – рішення про опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо такого порушення.

Так, ефективність цього засобу захисту викликає певні сумніви, бо навряд чи можна розглядати сам факт опублікування у ЗМІ відомостей про порушення права і зміст судового рішення як належний захід захисту. Потрібно опублікувати не просто відомості про акт порушення, а й дані про порушника [2]. Але, безперечно, при цьому потрібно враховувати законодавство про охорону персональних даних.

Порядок судового розгляду спорів щодо прав інтелектуальної власності також не є доскональним в нашій країні, а отже, він потребує якнайскорішого вдосконалення. При цьому існує проблема недостатньої кількості спеціально підготовлених суддів, які б були здатні вирішувати всі спірні питання з дотриманням прав інтелектуальної власності [3]. Зрештою ми бачимо, що одним з найголовніших чинників, які призводять до зниження чисельності винахідників, раціоналізаторських пропозицій та ідей є саме численні проблеми в галузі охорони інтелектуальної власності, які, на жаль, залишаються невирішеними [4].

Проблемною є також тема комп'ютерного піратства в Україні. Як відомо, Україна є однією із тих країн в Європі, яка має найвищий рівень використання неліцензійного програмного забезпечення. Що теж вказує на те, що рівень захисту прав не такий високий, який би хотілось бачити [5].

Взагалі, причина більшості порушень прав інтелектуальної власності в своїй основі має економічний характер і лежить у монополії цього права. Так, правоволоділець, маючи абсолютні права на певний об'єкт інтелектуальної власності, може завищувати ціни на нього. Здійснюючи продаж контрафактних товарів, порушники прав інтелектуальної власності зменшують ціну і збільшують обсяги виробництва. Люди купляють так звані «бренди», незважаючи на їх якість. В Україні ця проблема набула значних обсягів, а охорона і захист цих прав так і залишаються на низькому рівні [6].

Отже, якщо враховувати те, що на даний час існує достатньо велика кількість правопорушень у цій сфері, то проблема захисту права інтелектуальної власності залишається актуальною в Україні. Очевидно, що в Україні має бути створений відповідний захист прав інтелектуальної власності, адже його відсутність може стати обмеженням для міжнародної торгівлі. Тобто, недостатній рівень захисту інтелектуальної власності перешкоджає експорту та прямим іноземним інвестиціям, а також негативно впливає на імідж України як економічного партнера [5].

І це зрозуміло, бо не всі іноземні виробники готові продавати свою продукцію там, де вони можуть зазнати значних збитків від незаконного використання своїх досягнень, при цьому не отримав достатнього захисту своїх прав. Також потрібно, щоб законодавство діяло на практиці краще, ніж є зараз, а для цього необхідно прибрати прогалини, що існують у ньому, забезпечити достатню кількість кваліфікованих спеціалістів та суддів та запровадити інші заходи, які на практиці будуть забезпечувати захист прав.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України,. – URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Олександр Бернатович. Проблеми захисту інтелектуально власності та шляхи їх вирішення. – Р., 2010. – 351 с.
3. Актуальні проблеми права інтелектуальної власності: навч. посіб. / В. К. Матвійчук, С. А. Пилипенко, Т. П. Устименко та ін. – К.: Національна академія управління, 2014. – 352 с.
4. Морозова, Л. П. Захист прав інтелектуальної власності в Україні та шляхи їх подолання / Л. П. Морозова, В. Ю. Слободянюк, Б. І. Олійник // Молодий вчений. – 2017. – № 3, ч. 5. – С. 802-806.
5. Богатюк А.О. Проблеми захисту інтелектуально власності в Україні. – URL: <http://clc.am/yGzVxA>
6. Бошицький_Ю._Л. Інтелектуальна власність в сучасній Україні – актуальні питання модернізації та правового регулювання// Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 213-217.

Гілазєва Катерина Русланівна,

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

РЕЄСТРАЦІЯ АВТОМОБІЛІВ З ІНОЗЕМНИМИ НОМЕРНИМИ ЗНАКАМИ НА ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ

В процесі вивчення проблем цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України, кожен з нас не раз зверне свою увагу на велику кількість проблем з автомобілями на неукраїнській реєстрації. Взагалі такі автівки ввозять навіть не маючи в планах їх розмитнення. Для нерезидента дуже просто ввезти таку автівку до України, заплативши лише 0.063 євро ставки акцизу, за кожен кубічний сантиметр двигуна. Зазвичай загальна сума не перевищує навіть і 100 євро [1].

Після сплати цієї суми людина отримає право експлуатувати автомобіль на території України строком на один рік (з подальшим виїздом за кордон).

Потрібно розуміти, що громадянин України не має можливості реєструвати автомобіль на себе, саме тому щоденно створюється низка невідомих підприємств, які зараховують на баланс цей автомобіль. Також є варіант зареєструвати автомобіль на нерезидента, але це небезпечно для того, хто буде експлуатувати автомобіль, так як з великою вірогідністю той, на кого авто буде

оформлено, просто присвоїть собі авто, не залишивши за резидентом право на його користування. Розібравшись з тим, як отримується право власності на такий автомобіль – можна зробити висновок, що вірогідність зустріти його юридичного власника за кермом – мінімальна.

Тепер перейдемо до самої проблеми, з якою ми зіштовхнулися: свідоцтво про право власності не належить тій людині, яка експлуатує автомобіль, тобто при виникненні певної ситуації на дорозі. Якнайкраще цю проблему ілюструє ДТП – людина може просто побігти, та ніхто і ніколи через свідоцтво про право власності на автомобіль не зможе її відстежити. Багато злочинців почали використовувати автомобілі на іноземній реєстрації на свою користь. А як бути фактичному власнику автомобіля, в якого, наприклад поцупили автомобільні знаки? Для того щоб повернути собі автомобільні знаки – фактичний власник нерозмитненого засобу пересування повинен буде перетнути кордон та тільки у відповідному органі в державі, в якій цей автомобіль фактично зареєстрований – отримати нові номерні знаки [2].

Також, через відсутність свідоцтва про право власності – фактичний власник автомобіля може ухилюватись від сплати податків, таких, як податок на розкіш. Саме через це, закон № 5177-VI від 6 липня 2012 року Про внесення змін до Закону України «Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів» щодо колісних транспортних засобів [3] та закон №2301-VIII від 23 травня 2018 року досить суперечливі та мають бути переглянуті у позачерговому порядку. Так як держава втрачає гроші не тільки на занедбанні своєї автомобільної промисловості, та ще на тому, що резиденти, які користуються цим автотранспортом, не сплачують державне мито.

Якщо порівнювати з Голландією, то там питання автомобілів на іноземній реєстрації дуже глибоко вирішено. Велика кількість законопроектів щороку виходять про нерозмитнені авто. Навіть якщо автомобіль зареєстрований у іншій державі Європейського Союзу – авто не може перебувати у Голандії більше ніж півроку на один календарний рік, а автомобілі країн не Євросоюзу взагалі можуть перебувати на території Голандії лише два тижні. Перевищення цього строку – адміністративне правопорушення, яке карається штрафом.

Незрозуміло, чому органи державної влади досі не прийняли ніяких мір на цей привід, так як питання вивчення проблем цивільно-правового захисту прав власників у сучасних умовах інтеграційного розвитку України, зокрема питання реєстрації автомобілів на іноземних номерах на юридичні особи в Україні, актуальне вже протягом декількох років.

Підсумовуючи, можна легко зробити висновок, що в автомобілях з іноземною реєстрацією набагато більше мінусів ніж плюсів. Тому, піклуючись про безпеку громадян України, вирішенням цього питання буде запровадження обов'язкового розмитнення автомобіля, з отриманням свідоцтва про право власності саме на своє ім'я, через деякий час після перетину кордону. Потрібно в обов'язковому порядку заборонити реєструвати автомобілі на юридичні особи, та запровадити штрафи, які остаточно змусять недобросовісних громадян припинити відповідну діяльність. Та врешті-решт потрібно заборонити генеральну довіреність, через низку шахрайських способів обійти закон.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Як придбати вживаний автомобіль за кордоном. Опубліковано пам'ятку.— URL: <https://www.autocentre.ua/ua/avtopravo/zakonodatelstvo/yak-pridbati-vzhivaniy-avtomobil-za-kordonom-opublikovana-pam-yatka-312943.html>
2. Нові правила розмитнення: закон запрацює з 23 травня. URL: <https://auto.ria.com/uk/news/autolaw/237588/novye-pravila-rastamozhki-zakon-zarabotaet-s-23-maya.html>
3. Про деякі питання ввезення на митну територію України та реєстрації транспортних засобів : Про внесення змін до Закону України щодо колісних транспортних засобів // Відомості Верховної Ради (ВВР). — 2013. — № 31. — ст.360. — URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5177-17>.

*Горецька Єлизавета Валеріївна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ІНТЕРНЕТІ

Потенціал розвитку передачі даних через інформаційно-телекомунікаційні мережі, в тому числі через Інтернет, вніс певні зміни в проблему захисту авторських прав в Інтернеті. Дані фактори кардинально змінили підхід до використання і поширення об'єктів авторських і суміжних прав.

Відносини авторства в Інтернеті фактично пов'язані з передачею по мережі даних, в яких об'єктивуються форми об'єктів авторських і суміжних правах. У зв'язку з цим, як стверджують фахівці в галузі дослідження права

інтелектуальної власності та в сфері цивільного права, необхідний баланс між авторським правом і свободою поширення і отримання інформації. У зв'язку з цим є актуальним дослідження питання забезпечення захисту авторських прав в Інтернеті.

Для того щоб забезпечити захист авторських прав в достатній мірі, необхідно застосовувати цілий комплекс заходів, до яких включаються не тільки правовий захист, а й програмний або технічний захист. Сучасні юристи дотримуються думки, що в Інтернеті більш ефективним захистом є не правовий, а програмний захист.

Б.В. Фасій зазначає, що для захисту авторських прав в Інтернеті важливою є їх реєстрація. Після реєстрації особа отримує свідоцтво про реєстрацію авторських прав, яке дозволяє захищати права як автора у всіх країнах світу [1, с. 121].

Для захисту інтелектуальної власності необхідно розробити методи і засоби, які являють собою систему захисту відкритої інформації в сфері інформаційних технологій подвійного призначення. Найчастіше, ці інформаційні технології спрямовані на комерційну сферу діяльності, для отримання значного економічного ефекту, а отже, і необхідністю забезпечення правового захисту.

З огляду на те, що інтелектуальна власність невіддільна від матеріальної форми її носія, виникають співвідношення права на твір як нематеріальний об'єкт і права на носій інформації, як матеріальний об'єкт. Ці права різні і їх суб'єкти можуть не збігатися.

Є.О. Харитонов зазначає, що між правовідносинами інтелектуальної власності та інформаційними правовідносинами існує низка відмінностей. Зокрема, далеко не всі результати творчої діяльності несуть інформаційне навантаження. Тому хибним, на його думку, було б стверджувати, що правовідносини інтелектуальної власності «поглинаються» інформаційними правовідносинами. Вони певним чином перетинаються, але одні не є підвидом других [2, с. 217].

Таким чином, для інформаційних телекомунікаційних систем і мереж право власності на мережі як фізичний об'єкт не дає авторського права на інформацію, що поширюють за допомогою них. Отже, звичайне копіювання інформації може призвести до порушень авторського права.

Захистити твір від копіювання можна шляхом встановлення технічної заборони робити копії. Або ж використовуючи метод антикопії, або антикопіювання. Їхній зміст полягає у тому, що на CD-ROM ставиться технічний бар'єр.

Внаслідок цього, поряд з законодавчими заходами, виник ще один основний спосіб захисту авторських прав в Інтернеті – захист за допомогою технічних засобів. Необхідність в самозахисті авторських прав в Інтернеті виникла з об'єктивних недоліків авторсько-правової системи охорони, зростаючого промислового значення і вартості авторського права, обсягу збитку, що наноситься контрафактною продукцією, а також з-за широкого поширення інформації в Інтернеті. При цьому введення даного способу захисту характеризувалося виникненням двох крайніх точок зору. Першу з яких, представляють виробники продуктів авторського права (комп'ютерні програми, електронні твори), які вважають, що технічні засоби забезпечують високу ступінь захисту; другу – користувачі, для яких такі технічні засоби створюють певні труднощі [3, с. 214].

Використання технічних засобів захисту авторських прав допомагає в тих ситуаціях, коли важко вирішити проблему юридичними методами через високий ступінь прихованості доказів і неспівмірності судових витрат у порівнянні з втратами від самих порушень.

Технічні засоби захисту авторських прав спрямовані на запобігання будь-яких дій, несанкціонованих з боку автора. Однак у даній ситуації існує проблема, де зменшення числа зазіхань на порушення авторських прав має бути зіставлено з неприйняттям користувачем того, що куплений програмний продукт або електронний твір має обмеження на використання, зумовлені застосуванням технічних засобів захисту, які не допускають або обмежують будь-яке копіювання, у тому числі і добросовісне. Таке обмеження можливостей користувача викликає критику технічних засобів захисту з боку правозахисників.

Технічні засоби захисту авторського права в Інтернеті включають в себе програмні, апаратні та програмно-апаратні системи, серед яких необхідно виділити: обмеження числа установок або запусків програми, контрольні питання, тимчасові версії, аналіз поверхні пошкодженого носія, введення коду, захист за допомогою електронних ключів та ін.

Також серед технічних засобів захисту на особливу увагу заслуговують технічні механізми, що дозволяють активізувати психологічні методи захисту. В даному випадку в пристрій комп'ютерної програми або електронного твору закладається нагадування про авторські права або про вбудовані в них механізми захисту, що дозволяє створити у порушника почуття невпевненості і психологічного напруги, змушуючи його пам'ятати, що в нелегально використовуваній програмі або електронному творі можуть зберігатися засоби захисту.

З метою удосконалення механізму технічного захисту авторських прав в Закон України «Про авторське право та суміжні права» внесено доповнення від 23 березня 2017 року, згідно яких унормовано, що кардшейрінг – забезпечення у будь-якій формі та в будь-який спосіб доступу до програми (передачі) організації мовлення, доступ до якої обмежений суб'єктом авторського права і (або) суміжних прав застосуванням технічних засобів захисту (абонентська карта, код тощо), в обхід таких технічних засобів захисту, в результаті чого зазначена програма (передача) може бути сприйнята або в інший спосіб доступна без застосування технічних засобів захисту.

Слід зазначити, що перераховані вище технічні засоби захисту авторських прав в Інтернеті не є вичерпними в механізмі захисту в даній сфері. Винахідливість в цих питаннях розробників і комп'ютерних піратів перевершила всі очікування, і це стосується як змагання інтелектів, так і фінансового прибутку.

Ідеальні методи захисту повинні дозволяти покупцеві робити резервні копії для власного використання. Добросовісний користувач не повинен помічати механізмів технічного захисту до тих пір, поки він не спробує несанкціоновано скопіювати або використати авторський твір. Пошук та удосконалення даних технічних засобів здійснюється досі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фасій Б. В. Правове регулювання комп'ютерних ігор у сфері ІТ // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 27. – С. 121-124.
2. Харитонов Є. О., Харитонova О.І. Деякі питання розмежування цивільних правовідносин інтелектуальної власності та інформаційних правовідносин // Актуальні проблеми держави і права. – 2010. – Вип. 56. – С. 213-218.
3. Зеров К. О. Самозахист авторського права на твори, розміщені в мережі Інтернет // Часопис цивілістики. – 2016. – Вип. 20. – С. 211-220.

Грицай Інна В'ячеславівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська Юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАРТАПУ В УКРАЇНІ, ЯК НОВОГО СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ

На сьогоднішній день через стрімкий розвиток сучасних технологій та глобалізацію, все частіше можна забути про традиційну організацію власного

бізнесу. Алгоритм ідея – пошук партнерів – реєстрація юридичної особи – отримання результату, вже є застарілим, часто не дієвим способом початку своєї діяльності, він трансформувався в дещо новий погляд на бізнес. З впевненістю можна сказати, що чим далі ми крокуємо вглиб 21 сторіччя, тим актуальніше є просування стартапів, оскількибудь-який бізнес повинен бути новим, щоб зацікавити людей, а основною ідеєю стартапу є саме просування нового, ще незвичного на ринку.

Правове явище стартапу є ще новим в Україні, так відсутність правового регулювання такою діяльністю дає змогу певного зловживання компаніям посередникам, які допомагають в просуванні стартапів, та призводить до певного «паразитського» стану на фоні інших легальних компаній в Україні. На сьогоднішній день немає легального визначення, але ми спробуємо надати своє визначення сатрапу.

Таким чином: стартап – це тільки що створена компанія (можливо навіть не є юридичною особою), яка знаходиться на стадії розвитку і будує свій бізнесна основі нових інноваційних ідей, або на основітехнологій, які нещодавно з'явилися [6].

На наш погляд головною проблемою стартапів є їх фінансування. За статистикою лише 3-5% стартапів доростають до рівня великого бізнесу. Інші через брак фінансів чи недбалість команди стикаються з правовими аспектами та не можуть повністю реалізувати свою ідею. Однією з причин таких тенденцій є невизначеність України щодо таких правовідносин. Якщо дивитись на міжнародний досвід, то ми бачимо велику підтримку громадськості, так на всесвітньовідомих краудфандінгових платформах таких якKickstarter чи Indiegogo багато на початку стартапів зібрали величезний стартовий капітал, без залучення компаній-інвесторів [2, ст.80].

Одним із способів фінансування стартапу, який можна вважати безпечним для нової ідеї – просування ідеї за допомогою інкубатора стартапів.

Якщо коротко, то інкубатори – це організації, як правило, поєднують інвесторів, компанії, фонди, громадські, державні та навчальні організації, головною метою яких є інфраструктурна та інформаційна підтримка стартапів.

Крім того, інкубатори, як правило, інвестують в стартапи надаючи їм гроші в обмін на частку в зареєстрованій компанії [1, ст.357].

Таким чином постає інше питання, захист своїх авторських прав стартапу. Оскільки старатап це лише ідея, а захист ідеї не передбачений національним законодавством. Є теорія, що ідеї не беруться з нізвідки – вони носяться в повітрі, і деякі люди можуть зловити їх раніше інших, а іноді однакові ідеї можуть прийти в голову незнайомих людей з різних куточків світу одночасно.

Відповідно, говорити про захист ідей не те, щоб неможливо, але дуже близько до неможливого [5, ст.481].

Законодавець, очевидно, теж вірить в цю теорію, оскільки ідея законом не захищається, поки не буде реалізована як: (1) об'єкт авторського права – малюнок, музика, література і т.д.; або (2) об'єкт промислової власності (винахід, торгова марка, промисловий зразок) [4, ст.64].

Приклад світової практики: ідея Facebook була запозичена: близнюки Уінклвосс вирішили створити соціальну мережу університету Гарвард і найняли Марка Цукерберга як розробника сайту. А Цукерберг, працюючи над проектом, знайшов натхнення для себе і створив Facebook. До речі, близнюки програли справу про крадіжку їх ідей.

В світі останніх подій Міністерство освіти і науки України розробив пакет законів для розвитку інновацій, що передбачає субсидії для високотехнологічних виробництв 66 проектів за участі українських вчених прийняті до фінансування в програмі Європейського Союзу Горизонт-2020 – їх бюджет становить близько 12млн євро.

Поряд з цим в Україні чітко взялись за регулювання стартапів. «Зараз, коли в Україні є великий потенціал для розвитку стартапів, звісно нам потрібно створювати правові засади для їх підтримки, насамперед у вишах та наукових установах. У проекті закону ми прописуємо алгоритми, які дозволять збільшити комерціалізацію українських розробок, кількість малих інноваційних підприємств, не бюджетні джерела фінансування інноваційної діяльності тощо» – це вирвана із контексту пряма мова Віктора Шовкалюка директора департаменту інноваційної діяльності та трансферу технологій МОН [3,ст.266].

Так після першого обговорення законопроекту вже зазначають податкові пільги на прибуток, таким чином на перші 2 роки – 30% від існуючої податкової ставки на прибуток, у третьому році – 50%, четвертому – 60%, п'ятому – 70%.

Законопроект чітко визначатиме, що таке стартап, яку він повинен мати історію, річний дохід, на що має бути спрямована його діяльність. Окремо буде прописано поняття соціального та інноваційного стартапу – яким критеріям має відповідати той чи інший проект, щоб підпадати під ці визначення.

Отже, з оглядом на вищезазначене можна сказати, що регулювання стартапів є дуже важливим аспектом розвитку національного бізнесу. На сьогоднішній день новаторські ідеї часто є більш затребуваний ніж традиційні бізнес проекти. І часто це шанс для інноваційної молоді в якою є нові ідеї, але не вистачає коштів на їх реалізацію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України за станом на 18.09.91 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 357.
2. Про режим іноземного інвестування : Закон України за станом на 19.03.1996 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 19. – Ст. 80.
3. Про авторське право та суміжні права : Закон України за станом на 23.12.1993 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – Ст. 64.
4. Про захист персональних даних : Закон України за станом на 01.06.2010 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 347. – Ст. 481.
5. Збанацький Д. Стартапи: юридичні та практичні аспекти. Ознайомча частина. // Незалежний аудитор. – URL: http://n-auditor.com.ua/uk/component/na_archive/155?view=material.

Дарієнко Вікторія Вікторівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С. В.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ: ВРАХУВАННЯ ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ

У зв'язку з інтеграцією України, стало питання захисту майнових прав дитини, яке є важливим з точки зору забезпечення повноцінної реалізації цивільно-правового захисту неповнолітньої дитини.

З моменту народження у дитини існує правоздатність, яка дає можливість володіти майновими правами. Її участь у цивільно-правових відносинах забезпечується державою.

Відповідно до ст.31 ЦК України, фізична особа, яка не досягла 14 років, має право: самостійно вчиняти дрібні побутові правочини та здійснювати особисті немайнові права на результати інтелектуальної, творчої діяльності, що охороняються законом. Таким чином, цивільне законодавство України регулює майнові права дитини [1].

Приватне право розглядає дитину як повноцінний суб'єкт правовідносин, котрій потрібна допомога- особа, яка від імені дитини зможе захищати її інтереси.

Сімейний кодекс України покладає захист майнових прав дітей на батьків (ст. 154), які мають право: на самозахист своєї дитини, а також звертатися до суду, органів місцевої та державної влади, громадських організацій за захистом прав та інтересів своєї дитини [2].

Як член міжнародного співтовариства, Україна намагається створити середовище, де діти зможуть гідно розвиватися та бути впевненими у захисті їх прав.

Базовим нормативно-правовим актом забезпечення і гарантування прав дитини стала ратифікована Україною Конвенція ООН про права дитини від 20 листопада 1989 року, однак питання захисту прав та законних інтересів дітей залишається актуальним [3].

Окрім традиційних проблем із рецепцією норм європейського права в українське законодавство, стала нагальною проблема протиріччя норм права. У діючому законодавстві України не закріплено поняття «управління майном дитини». Згідно з ст. 1029 ЦК, за договором управління майном, одна сторона передає іншій на певний строк майно в управління, а інша сторона зобов'язується здійснювати от свого імені управління цим майном в інтересах установника управління або особи, вказаної ним особи за окрему оплату.

Аналізуючи законодавство України та наукову літературу, під управлінням майном необхідно розуміти дії в інтересах дитини вповноваженої особи (одного з батьків або опікуна), яка має права власника[4].

Дохід, отриманий від користування майном дитини, батьки мають право використовувати на виховання та утримання інших дітей та на невідкладні потреби родини (ст. 178 СК), але законодавство не врегульовує питання розподілу доходів, отриманих у процесі управління, що також не в інтересах дитини.

У німецькому цивільному уложенні, а саме ст. 1649, врегульовані норми управління майном дитини, такі як: дохід, отриманий від майна дитини, має бути використаний в інтересах дитини. Батьки мають право використовувати його в своїх інтересах, при умові, що таке використання є справедливим із врахуванням майнового положення та доходів заінтересованих осіб.

Важливою нормою є вимога проводити розподіл доходів від майна дитини на дозволені потреби тільки після виконання обов'язка на утримання цього майна. Згідно з ст. 1646 ЦК Німеччини, у разі придбання батьками за рахунок коштів дитини рухомого майна, право власності на це майно переходить до дитини. В українському законодавстві такі норми відсутні, з цього випливає, що вони можуть тлумачитись по-різному [5].

У цивільному кодексі України не прописане право дітей на житло у випадках накладення арешту, стягнення на нерухоме майно та при його конфіскації. Якщо у приватизаційному свідоцтві на житло або іншому документі, який свідчить про право власності, відсутні дані про дитину як співвласника, її інтереси захистити просто неможливо. Найкращим способом

захисту прав дітей на житло є внесення дитини, як співвласника, у документ, який підтверджує право власності на житло.

Підсумовуючи вищевикладене, можна зробити висновки, що наявність у дитини з моменту народження цивільної правосуб'єктності створює можливість володіти не лише немайновими правами, але й майновими. Враховуючи особливості неповнолітніх дітей, їх участь у цивільно-правових відносинах гарантується державою. Стан захисту майнових прав є важливим з точки зору формування дитини як особистості. Недоліки у законодавстві не дають змогу реалізувати в повному обсязі гарантії з боку держави. Тільки вдосконалення норм українського законодавства, яке буде напружене на створення необхідних умов для захисту майнових прав дитини, зможе захистити інтереси дитини- власника майна.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. Редакція від 04.11.2018 р. – URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Сімейний кодекс України. Редакція від 28.08.2018 р. – URL:<http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
3. Про ратифікацію Конвенції про права дитини: Постанова Верховної Ради України від 27.02.1991 р. №789-XII (78912). – URL:http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021
4. Лапчевська О.Ф. Проблеми захисту майнових прав дитини // Юридична наука. – 2013. – № 2. – С. 41-42.
5. Гражданское уложение Германии. Deutsches Bürgerliches Gesetzbuch mit Einführungsgesetz: Вводный Закон к Гражданскому уложению; Перевод с немецкого.; Научн. Редактора – А.Л.Маковский [и др.]. – М.: Волтерс Клувер, 2004.

*Додонова Дар'я Миколаївна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

ТЛУМАЧЕННЯ СПІРНИХ УМОВ ДОГОВОРУ: ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ CONTRA PROFERENTEM

У ст. 526 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) передбачено, що зобов'язання має виконуватися належним чином відповідно до умов договору та вимог ЦК України, інших актів цивільного законодавства, а за відсутності таких умов та вимог – відповідно до звичаїв ділового обороту або

інших вимог, що звичайно ставляться [1]. Однак, існують непоодинокі випадки, коли зі змісту договору неможливо однозначно визначити намір сторін і виникають певні труднощі при виконанні умов договорів, тому існує нагальна потреба в тлумаченні спірних положень.

Об'єднана Палата Касаційного цивільного суду у складі Верховного Суду виділила зі змісту статті 213 ЦК України три рівні загальних способів тлумачення: 1) перший рівень тлумачення здійснюється за допомогою однакових для всього змісту правочину значень слів і понять, а також загальноприйнятих у відповідній сфері відносин значення термінів; 2) другим рівнем тлумачення є порівняння різних частин правочину як між собою, так і зі змістом правочину в цілому, а також з намірами сторін, які вони виражали при вчиненні правочину, а також з чого вони виходили при його виконанні; 3) третім рівнем тлумачення (при безрезультативності 1 і 2) є врахування: а) мети правочину, б) змісту попередніх переговорів, в) усталеної практики відносин між сторонами, г) звичаїв ділового обороту; г) подальшої поведінки сторін; д) тексту типового договору; е) інших обставин, що мають істотне значення [2]. Професор Харитонов Є.О. зазначені рівні називає буквальним (граматичним), структурно-системним і комплексним тлумаченням відповідно [3, с. 178]. В цій же постанові Верховного Суду також зазначено, що у разі, якщо з'ясувати справжній зміст відповідної умови договору неможливо за допомогою загальних підходів до тлумачення змісту правочину, слід застосовувати тлумачення *contra proferentem* [2].

Contra proferentem – від лат. *verba chartarum fortius accipiuntur contra proferentem* – слова договору повинні тлумачитися проти того, хто їх написав. Особа, яка включила ту або іншу умову в договір, повинна нести ризик, пов'язаний з неясністю такої умови. Це правило застосовується не тільки в тому випадку, коли сторона самостійно розробила відповідну умову, але й тоді, коли сторона скористалася стандартною умовою, що була розроблена третьою особою. Це правило підлягає застосуванню не тільки щодо умов, які «не були індивідуально узгоджені» (*no individually negotiated*), але також щодо умов, які хоча і були індивідуально узгоджені, проте були включені в договір «під переважним впливом однієї зі сторін» (*under the dominant influence of the party*), тобто коли є сильна і слабка сторони, і остання не може вносити свої корективи в договір (за принципом «take it or leave it»).

Ще у римському праві щодо тлумачення умов стипуляції сформувався принцип «*Cum quaeritur in stipulatione, quid acti sit, ambiguitas contra stipulatorem est*» (формулювання Цельса), згідно з яким, у разі неясності умови стипуляції повинні тлумачитися проти стипулятора. У Дигестах зустрічаються вказівки на

застосування, по суті, аналогічного підходу і до тлумачення інших типів договорів (купівлі-продажу, оренди). При цьому історики права (наприклад, Р. Цімерманн) відзначають, що, судячи з *Corpus Juris Civilis*, застосування принципу тлумачення проти того, хто відповідав за формулювання договірних умов, відбувалося тільки тоді, коли умова була дійсною, неясною і визначення істинної волі сторін було утруднене. Пізніше цей принцип було індуковано глосаторами, і з цього часу він набув широкого розвитку в європейському, англійському та американському праві. Вже в XIX столітті, в епоху *laissez-faire*, коли патерналістське втручання судів у сферу автономії волі сторін було досить обмеженим і не віталось доктриною, суди нерідко використовували принцип *contra proferentem* для цілей камуфлювання захисту слабкої сторони договору. Зараз даний принцип закріплений стосовно споживчих або стандартизованих договорів – в п.2 §305 Німецького цивільного уложення; щодо договорів на стандартних умовах – в ст.1370 ЦК Італії; щодо будь-яких договорів – в ст.1288 ЦК Іспанії та в ст. 915 Австрійського цивільного уложення; щодо будь-яких комерційних договорів – в ст. 4.6 Принципів міжнародних комерційних договорів УНІДРУА та багатьох інших. Досить активно даний принцип тлумачення договорів застосовується і в Англії, США [3].

При з'ясуванні змісту цього принципу, необхідно зрозуміти його головну ідею. В тому, що сенс спірної умови не може бути витягнутий з тесту договору безпосередньо, винні обидві сторони, однак більшу частку відповідальності несе та сторона, яка розробила і запропонувала цю спірну умову, тобто першопричиною виниклої проблеми є неухважність розробника, оскільки він фактично одноосібно контролює зміст договірних умов. Вина розробника може проявлятися як у формі «недбалості», так і існують випадки умисного затуманення, коли розробник спеціально використовує неясний текст умов договору, щоб утруднити для деяких категорій контрагентів (насамперед, споживачів) їх розуміння з вигодою для себе. У зв'язку з цим не дивно, що з часів римського права юристам здається справедливим карати того, хто склав неясну договірну умову; а суд при виборі з декількох можливих інтерпретацій цієї умови вибирає ту, яка в більшій мірі захищає інтереси контрагента. Ця санкція за погану якість опрацювання договірного тексту в деякій мірі буде відповідати балансу інтересів сторін та ідеї захисту слабкої сторони договору.

Необхідною умовою застосування цього принципу є непереборна неясність спірної умови, коли зміст умови не може бути з'ясовано шляхом загальних способів тлумачення. Також існують випадки, коли одна сторона запропонувала окрему умову (наприклад, в рамках протоколу розбіжностей) для включення в текст договору, який в цілому запропонований іншою

стороною. Відповідно не зважаючи на це, принцип *contra proferentem* цілком може також застосовуватися і умову треба інтерпретувати саме проти того, хто її запропонував.

Крім того, слід закріпити на законодавчому рівні або ж універсальність принципу *contra proferentem* (тобто застосування до будь-якого договору), або ж придатність для певного виду договорів (у ряді країн закон передбачає його застосування, наприклад, до споживчих договорів, а також тих, що укладаються на стандартизованих умовах, і одна зі сторін є професіоналом (наприклад, банківські, страхові послуги). Однак, зважаючи на те, що в ряді випадків навіть в тих країнах, в яких сфера застосування даного принципу в силу закону обмежена деякими типами договорів, судова практика прагне розширити його застосування. Для прикладу, в Нідерландах, де відповідно до ЦК Нідерландів принцип *contra proferentem* передбачений тільки щодо стандартизованих споживчих договорів, суди нерідко застосовують його і щодо інших договорів. Тому слід припустити певну універсальність цього принципу.

Таким чином, позитивним моментом у розвитку цивільного права та судової практики загалом є використання принципу *contra proferentem* у своїх постановках Верховним Судом у складі Об'єднаної Палати Касаційного цивільного суду. Однак, для ефективного використання необхідно закріпити його на законодавчому рівні, певним чином конкретизувавши його зміст, адже очевидно, що принцип *contra proferentem* міг би стати хорошим стимулом підвищення якості договірної роботи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України : посібник для аудиторного і самостійного вивчення курсу / кол. авт. : за ред. проф. Є.О. Харитонова, доц. І.В. Давидової, доц. К.Г. Некіт. – Одеса : Фенікс, 2016. – 570 с.
2. Постанова Верховного Суду від 18.04.2018 року. URL: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/73500675>.
3. Харитонов Є.О., Старцев О.В. Цивільне право України : підручник. – вид. 3, перероб. і доп. – К. : Істина, 2013. – 816 с.

*Дробязко Анастасия Вячеславовна, Гарбуз Анастасия Юрьевна,
студенты 1-го курса магистратуры факультета адвокатуры
Национального университета «Одесская юридическая академия»
Научный руководитель: к.ю.н., доцент Некит Е.Г.*

МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПРАВ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДОМЕННЫХ ИМЕН

Регулирование правоотношений в сфере доменных имен в законодательном порядке имеет свои проблемы. Безусловно потому, что такое регулирование является довольно узким, что характерно для сети Интернет. В этом случае имеет значение своеобразие системного управления доменными именами, ведь оно сложилось исторически.

В своей статье «Доменное имя как объект гражданских прав» Некит Е.Г. делает акцент на том, что доменное имя следует считать особым видом имущества, имущественным правом и, следовательно, объектом права собственности. Это подтверждает украинская концепция права собственности и позиция ЕСПЧ [1]. Соответственно, доменное имя требует особого механизма его защиты.

Например, Интернет-корпорация по назначению доменных имен и номеров в уставе указывает, что «действует в интересах Интернет-сообщества в целом. Для благотворительных и общественных целей стремится к уменьшению бремени правительства и повышению глобальной общественной заинтересованности в функциональной стабильности Интернета, организовывая и администрируя функции, связанные с техническим управлением имен и адресов в Интернете» [2]. Этот устав еще уточняет, что база названий и адресации в Интернете является общественным ресурсом, которым следует управлять в интересах мирового Интернет-сообщества.

Контроль правового регулирования данного вопроса обычно находится вне правового поля только в плоскости государства. При этом, например, профессор права Университета Майями А. Майкл Фрумкин выделяет четыре формы «консенсуса», который обеспечивает легитимность своеобразных сетевых правил поведения: переговорный консенсус (англ. Negotiated consensus), рыночный консенсус (англ. Market consensus), делегирование (англ. delegation) и массовая месть (англ. mass revenge) как «спонтанная реакция участников Интернет-сообщества на очевидную угрозу, исходящую от нарушителей фундаментальных норм поведения в Сети» [3].

Проблема права интеллектуальной собственности и ее протекции в сфере доменных имен – одна из самых трудных в системе правовых отношений сети Интернет. Это обусловлено влиянием некоторых объективных причин, а именно:

- международным характером Интернета (в процессуальном аспекте данное условие может влиять, прежде всего, на обозначение подсудности доменного спора);

- вопросами технического характера (скорость передачи данных, изменения контента веб-сайтов и т.д., что создает проблемы с доказательной базой)

- особым характером контроля и даже «самоконтроля».

Доменные споры, в большинстве, поднимаются с целью:

- запрета нарушения прав интеллектуальной собственности на определенный объект, охраняемый правом (в том числе, на товарные знаки и услуги, фирменные названия), задействованный в различительной части доменного имени,

- переделегиrowания или отмены делегиrowания доменного имени (при нарушении прав интеллектуальной собственности).

Отсюда следует вывод, что доменные споры, по своей сути, могут возникать с целью защиты объекта права интеллектуальной собственности, или собственно по доменному имени.

Учитывая вышесказанное, можем заметить, что известны 2 основные формы защиты прав: юрисдикционная и неюрисдикционная.

Первая форма состоит в том, что лицо может обращаться за защитой нарушенных прав в уполномоченные органы или в суд, а при неюрисдикционной форме физическое или юридическое лицо борется за свои права самолично, не прибегая к обращению в компетентные органы.

Стоит подытожить, что существуют различные методы защиты прав интеллектуальной собственности в контексте доменных споров:

1. защита своих прав в суде, которая реализуется в хозяйственном, гражданском и уголовном судопроизводстве;
2. возможность обращения в органы Антимонопольного комитета Украины, руководствуясь ст.4 Закона Украины «О защите от недобросовестной конкуренции» от 07.06.1996 г. [4];
3. решение вопроса через арбитражный суд, а так же использование процедуры Единой политики разрешения споров о доменных именах;
4. переговоры/медиация.

В доменній зоні України не прийнято звертатися к арбітражним процедурам, а отечественное правосудие, к сожалению, не достаточно компетентно в данных проблемах. Из опыта судебной практики в Украине, такого рода споры решаются в рамках хозяйственного процесса.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Некіт К. Г. Доменне ім'я як об'єкт цивільних прав // Часопис цивілістики. – 2017. – Вип. 23. – С. 40-44.
2. Інтернет-корпорація з призначення доменних імен та номерів. Принципи роботи. Міжнародний документ від 25.05.1999 року. – URL: http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=998_363.
3. Войниканис Е.А., Якушев М.В. Информация. Собственность. Интернет. Традиция и новеллы в современном праве. – М.: Волтерс Клувер, 2004. – С. 84.
4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 г. № 236/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/236/96-%D0%B2%D1%80>.

Жмуйда Надія Ігорівна,

студентка 3-го курсу соціально-правового факультету

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЧОЛОВІКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА СІМЕЙНОМУ ПРАВІ

В Україні та світі проголошено курс на гендерну рівність, забезпечення рівних прав і можливостей чоловіків та жінок. За останній час прийнято достатню кількість нормативно-правових актів, що спрямовані на подолання гендерної нерівності та дискримінації, серед них Конвенція ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами [1], Закон України «Про забезпечення рівних прав і можливостей жінок та чоловіків» від 08.09.2005 №2866-IV [2] та інші. Проте правильне правове регулювання не означає одночасну зміну суспільної свідомості в напрямку відмови від дискримінації за ознакою статі.

Актуальним аналіз гендерних стереотипів щодо чоловіків постає тому, що більшість досліджень та нормативно-правових актів орієнтовані в першу чергу на захист жінок, при цьому звертаючи увагу на привілейований стан чоловіків.

Історично соціум наділяв особу певними соціальними ролями залежно від її статі. Як наслідок патріархального виховання ця тенденція лишилася і досі. Це є прикладом вкорінення та сприйняття як належного гендерного розрізнення та існування гендерних стереотипів. Такі дослідники як М. Джекмен та М. Сентер виявили, що гендерні стереотипи набагато сильніші від расових [3].

Словник гендерних термінів визначає гендерні стереотипи як стійкі, повторювані, загальноприйняті уявлення (думки) про місце та виконувані ролі того чи іншого гендеру в суспільстві, а також про особистість людей тієї чи іншої гендерної ідентичності [4].

Зараз людство існує і розвивається в епоху змін гендерно-рольових моделей, що проявляються у очікуваннях визначеної поведінки особи, залежно від її статі (розподіл професій, хобі, рис характеру на чоловічі та жіночі) [5]. І дуже важливим фактором виступає усвідомленість в обранні індивідом таких ролей, адже тут і вступають в дію стереотипи, що чинять тиск на особу, нав'язуючи уставлені та традиційні моделі напрацьовані патріархальним суспільством.

Проте наукові дослідження з легкістю спростовують гендерні стереотипи, які ґрунтуються на наявності чи відсутності певних рис у представників різних статей – мозок жінки та чоловіка абсолютно ідентичні, якщо їх дослідити за допомогою МРТ. Мозок кожної людини має однаковий рівень емоційного інтелекту та раціональності незалежно від статі. З цього випливає, що соціологічний аспект має вагомніше ніж науковий значення у існуванні гендерних стереотипів. Визначальною рисою гендерних стереотипів є їх стійкість і присутність у всіх сферах життя.

Говорити про наявність гендерних стереотипів та дискримінації чоловіків дозволяє ряд аспектів у цивільному праві. Як було зазначено більшість нормативно-правових актів спрямовані на захист прав жінок, що значно ускладнює можливість захисту своїх прав чоловіками. Загальновизнаним є той факт, що жертвами насилля (в тому числі і домашнього) стають як чоловіки так і жінки. Але притулки та центри реабілітації після насилля існують лише для жінок, так само фінансуються і програми захисту та розвитку виключно жінок. Для чоловіків на сьогодні не існує нічого схожого. За таким же принципом діють і програми збереження репродуктивного здоров'я, профілактики та боротьби з раком. Повністю відсутні програми щодо чоловічого здоров'я, при чому ризик смерті від раку простати у чоловіків не менший ніж ризик смерті від раку молочної залози у жінок.

Щодо сімейних відносин теж існують певні особливості. Кожна жінка має право відмовитися від народження дитини шляхом абортів або відмови від

дитини після народження. Водночас чоловік не може заперечити народження небажаної дитини (крім медичних показань) та не має юридичного впливу на рішення жінки. За загальним правилом при розлученні діти за рішенням суду залишаються з матір'ю, а для протилежного рішення необхідно довести невиконання чи неналежне виконання матір'ю своїх обов'язків. Батько стає лише платником аліментів, при цьому не маючи фактичної можливості контролювати витрату коштів через складнощі процедури. Також існують випадки коли, після розлучення мати виступає проти спілкування батька з дитиною. В такій ситуації батько не може реалізувати своє право на виховання та не має змоги протидіяти такому перешкоджанню через відсутність практичного механізму.

Наведені вище факти дозволяють стверджувати, що гендерні стереотипи закріплені глибоко в свідомості суспільства та є наслідком патріархального виховання. Крім того гендерна дискримінація стосовно чоловіків практично існує, хоча і офіційно не визнана жодною структурою у світі, в той час як проголошується думка про існування дискримінації виключно жінок.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами від 11. 05. 2011 року. – URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU11251.html
2. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 8 вересня 2005р. // Відомості Верховної Ради – 2005. – № 52.
3. Гендерні дослідження : прикладні аспекти: монографія / [В.П.Кравець, Т. В. Говорун, О. М. Кікінежді та ін.]; за наук. ред.В. П. Кравця. –Тернопіль: Навчальна книга. - Богдан, 2013. – 448с.
4. Словник гендерних термінів / Укладач З. В. Шевченко. – URL: <http://a-z-gender.net/ua>.
5. Оксамитна С. М. Гендерні ролі та стереотипи / С. М. Оксамитна // Основи теорії гендеру : навчальний посібник / [відп. ред. М. М. Скорик ; редкол. : В. П. Агеєва, Л. С. Кобелянська, М. М. Скорик]. – Київ : К.І.С., 2004. – С. 156-180.

*Зелінська Діана Русланівна,
студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ: МАЙНОВИЙ АСПЕКТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Правовий статус релігійних організацій в Україні має певні особливості, пов'язані з тим, що діяльність таких організацій повинна базуватися на принципі, закріпленому в ст. 35 Конституції України, а саме церква і релігійні організації в Україні відокремлені від держави, а школа – від церкви. Чинний Закон України «Про свободу совісті і релігійні організації» розкриває зміст цієї конституційної норми. Держава не втручається у здійснювану в межах закону діяльність цих організацій; не фінансує їх діяльність; створює умови, за яких усі релігії, віросповідання, релігійні організації є рівними перед законом [1].

Що стосується релігійних організацій, то вони не виконують державних функцій; не беруть участі в діяльності політичних партій; не фінансують виборчі компанії депутатів; не втручаються в діяльність інших не підпорядкованих їм релігійних організацій. Принцип відокремлення держави від церкви в соціалістичному суспільстві базувався на суворому розмежуванні і взаємнезалежності сфер діяльності держави і релігійних організацій, неприпустимості будь-яких правових, економічних чи політичних форм зв'язку.

Виходячи з цього в науковій літературі панівною стала точка зору про антагоністичний характер принципу відокремлення, який заперечує партнерство між державою і релігійними організаціями. Між тим можна відмітити, що деякі риси взаємодопомоги в цих відносинах вже проглядаються. У розвиток Закону України «Про свободу совісті і релігійні організації» були прийняті Указ Президента України від 4 березня 1992 р. № 125 «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» та розпорядження Президента України від 22 червня 1994 р. «Про повернення релігійним організаціям культового майна». А також розпорядження Кабінету Міністрів України від 7 травня 1998 р. № 290 «Про поетапне повернення релігійним організаціям культових будівель, які не використовуються або використовуються не за призначенням». Цим розпорядженням не лише вдосконалювався правовий механізм забезпечення поетапного повернення релігійним організаціям колишніх культових споруд, які використовувалися не

за призначенням, а й передбачалася передача усього церковного майна, що було реквізовано у церкви.

Аналізуючи світовий досвід відокремлення релігійних організацій від церкви, зокрема в США, деяких з країн Західної Європи, можна дійти висновку, що воно характеризується нейтралітетом держави щодо релігійних інститутів, автономією релігійних організацій і держави в належних до їх компетенції питаннях, що не заперечує певної взаємодопомоги і взаємопідтримки в державно-конфесійних відносинах [3]. У багатьох випадках держава прямо чи опосередковано фінансує ці організації, направляючи кошти на утримання лікарень, інтернатів, будівництво і реставрацію сакральних споруд. Таким чином, державно-конфесійні відносини мають здебільшого партнерський характер. Відповідно до законодавства України релігійні організації є учасниками цивільних відносин, в зв'язку з чим з урахуванням принципу відокремлення постає питання, в якій мірі вони підпадають під цивільно-правове регулювання? Аналіз чинного законодавства дає змогу виділити основні напрямки, в яких здійснюється це регулювання: виникнення релігійних організацій як юридичних осіб (реєстрація); виникнення права власності на певне майно, а саме передача у користування або повернення у власність цих організацій культових будівель і майна; створення умов для діяльності заснованих релігійними організаціями юридичних осіб. Актуальним стає питання про правоздатність релігійних організацій і ті організаційно-правові форми, в яких вони можуть утворюватися. Так, останнім часом з'являються пропозиції окремих правників щодо наділення цих організацій загальною правоздатністю, а також можливість їх утворення як установ або як товариств. Вважаємо, що треба підходити до цих пропозицій більш виважено. Релігійні організації як учасники цивільних відносин мають спеціальну правоздатність, а питання про ті організаційно-правові форми, в яких вони можуть утворюватися, повинно вирішуватися спеціальним законодавством.

Питання власності релігійних організацій постає гостріше в рамках процесу надання українській церкві Томосу. Не вдаючись у подробиці, треба задатись питанням до якої церкви можуть відійти об'єкти нерухомості релігійного значення що наразі належать державі. Так ст. 17 ЗУ «Про свободу совісті та релігійні організації» проголошує: культові будівлі і майно, які становлять державну власність, передаються організаціями, на балансі яких вони знаходяться, у безоплатне користування або повертаються у власність релігійних організацій безоплатно за рішеннями обласних, Київської та Севастопольської міських державних адміністрацій, а в Республіці Крим – Уряду Республіки Крим. Надання преференцій певним релігіям або церквам не

допускається згідно ч. ст. 5 того самого закону [2]. Великий перерозподіл майна, який скоріше за все матиме місце зі зміною підпорядкованості основних церков в Україні потребуватиме особливого правового регулювання, аби захистити права громадян усіх конфесій в рівній мірі.

Як варіант має право на життя квотування в залежності від співвідношення прихожан в певній територіальній одиниці. В будь-якому разі, хоч держава і не втручається у справи церкви, законодавче регулювання її діяльності, в тому числі і права власності релігійних організацій залишається її обов'язком. Отже можемо зробити висновок, що держава має створити механізм, який би забезпечив рівні права у сфері власності і відповідав вимогам реальної дійсності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України. – Редакція від 30.09.2016. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
2. Про свободу совісті та релігійні організації : Закон України (Редакція від 10.11.2018). – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12#n111>.
3. Бабій М. Безальтернативність багатоконфесійності: проблеми свободи релігії у контексті релігійного багатоманіття в Україні // Людина і світ. – 2004. – № 5.

***Здольник Анна Романівна,**
студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.*

СПАДКУВАННЯ ЧАСТКИ У ПРАВІ СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ

Варто зазначити, що нинішні соціально-економічні зміни, що відбуваються в нашій державі на протязі останнього десятиліття досить кардинально впливають як на розвиток інституту права власності в цілому, так і його складової частини – права спільної сумісної власності. При досить широкому застосуванні механізму права спільної сумісної власності, а саме, розширення кола його суб'єктів, надання ефективних шляхів здійснення та надійних способів захисту даного права його суб'єктам є тими передумовами, що сприяло вдосконаленню даного правового інституту власності.

Разом з тим, необхідно констатувати, що актуальність дослідження особливостей правового регулювання спільної сумісної власності в Україні та дослідження спадкування частки у праві спільної сумісної власності має важливе практичне значення, як для цивільного, так і для сімейного та спадкового права. Насамперед пояснюється тим, що в сучасних умовах право власності виступає ключовим інститутом цивільного права не тільки в нашій країні, але й в розвинутих державах світу. Згідно статті 1226 Цивільного Кодексу України 2003 року (далі ЦК України) спадкування частки у праві спільної сумісної власності: 1). Частка у праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах; 2). Суб'єкт права спільної сумісної власності має право заповідати свою частку у праві спільної сумісної власності до її визначення та виділу в натурі [1].

В зв'язку з цим чіткій правовій регламентації повинно підлягати спадкування частки у праві спільної сумісної власності, оскільки від належного цивільно-правового регулювання залежить правильний розподіл майна між суб'єктами спадкових правовідносин.

Перш ніж аналізувати особливості спадкування частки у праві спільної сумісної власності необхідно зауважити, що право спільної власності виступає самостійним інститутом галузі цивільного права, що фактично є рівноцінним праву власності, але не зливається з ним [2]. Є.О. Харитонов зазначив, що право спільної сумісної власності – це право двох і більше суб'єктів на один і той самий об'єкт, який може складатися з однієї речі чи з сукупності речей. При чому, відповідні речі можуть бути подільними чи неподільними, але як об'єкт права власності вони є єдиним цілим [3]. Тому право власності кожного учасника спільної власності поширюється на весь об'єкт, а не на його частину. Проте, у випадку поділу майна, воно поділяється на окремі частки.

Переходячи безпосередньо до дослідження порядку спадкування, зауважимо, що за ст. 1226 ЦК України сама частка в праві спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах. З цього слідує, що при спадкуванні відповідного майна користуються загальними положеннями про спадкування, проте з певними особливостями.

Вчений О.В. Дзера зазначає, що частка померлої особи, яка була учасником спільної сумісної власності спадкується на загальних підставах та може переходити як до відповідних спадкоємців за заповітом, так і до спадкоємців за законом, з урахуванням положень про спадкування.

Проте, слід зауважити, що якщо будь-який із спадкоємців в один і той же момент виступає співвласником спільного майна, це йому не надає жодних переваг при подальшому спадкуванні. Але, особливості спадкування в цьому

випадку є те, що даний спадкоємець-співвласник при розподілі спадкового майна має переважне в порівнянні з іншими суб'єктами спадкування право на виділ його у натурі майна в межах його спадкової частки, якщо вищезазначене не порушує інтересів інших спадкоємців, що мають істотне значення [4].

Разом з тим, звернемо увагу на деякі законодавчі неточності, оскільки положення ч. 2 ст. 1226 ЦК України та п. 224 Інструкції про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України, учасник спільної сумісної власності має можливість заповідати власну частку майна до її визначення і виділу, а в свою чергу, після смерті відповідного суб'єкта свідоцтво про право на спадщину видається лише після виділу або визначення частки померлого у спільному майні [5]. Проте, при цьому, визначення частки та виділ її в натурі є різними за юридичними наслідками та юридичними діями, а тому, необхідно належним чином удосконалити ці норми, щоб не було законодавчих колізій при спадкуванні частки.

Таким чином, враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що під правом спільної сумісної власності слід розуміти вид права спільної власності, який належить двом чи кільком суб'єктам одночасно на один і той самий об'єкт без визначення часток кожного з них, які спадкуються за загальними правилами спадкування, з урахуванням деяких специфічних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
2. Гриняк А. Б. Спільна сумісна власність фізичних осіб: окремі питання виникнення та припинення. – URL: http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Ppip/2009_8/Grinyak.pdf.
3. Харитонов Є. О. Цивільне право України / Є. О. Харитонов, О. І. Харитонova, О. В. Старцев. – Вид. 3-тє, переробл. і допов. – К. : Істина, 2011. – 808 с.
4. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України [Текст] : у 2 т. / за ред. О. В. Дзери [та ін.]. – 4-те вид., переробл. і допов. Т. 1 / [Н. С. Кузнєцова та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 2011. – 805 с.
5. Інструкція про порядок вчинення нотаріальних дій нотаріусами України від 22.02.2012 № 296/5 //Відомості Міністерства юстиції України, 2012, № 282/20595.

Казеєва Юлія Вікторівна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРІВ

Зі стрімким розвитком сучасних технологій все більш поширеною стає форма укладання договорів за допомогою інформаційно-комунікаційних систем, що має на меті більш швидке досягнення згоди між учасниками договірних правовідносин, а також спрощення процедури укладання самих договорів з можливістю уникнення при цьому бюрократичних перешкод.

Відповідно до ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» електронна форма представлення інформації визначається як спосіб документування інформації, що означає створення, запис, передачу або збереження інформації у цифровій чи іншій нематеріальній формі за допомогою електронних, магнітних, електромагнітних, оптичних або інших засобів, здатних до відтворення, передачі чи зберігання інформації. Таке визначення вживається у широкому розумінні, що включає в себе безліч форм безпаперового представлення інформації, наприклад, не лише через сучасне комп'ютерне обладнання, а також за допомогою телефаксу, телексу та й інших більш застарілих форм. Таке поняття не є тотожним поняттю «електронна форма вчинення правочинів», що застосовується у статтях 205 і 207 Цивільного Кодексу України. Із буквального аналізу цих статей випливає, що електронна форма вчинення правочину є різновидом письмової форми, оскільки вона згадується поряд з останньою в дужках. [3, с.236] Проте форма вчинення правочину відповідно до ч.2 ст.207 ЦК України вважається письмовою при наявності підпису сторони (сторін). Отже, електронна форма фіксація прирівнюється до електронної (письмової) форми вчинення правочину, якщо вона містить підпис, що передбачається законодавством чи письмовою угодою між сторонами згідно з ч.3 ст.207). У разі відсутності такого підпису вважається, що правочин вчинений в усній формі, а електронна форма фіксації підтверджує факт його вчинення та погодження умов, що матимуть доказову силу у разі виникнення спору.

При укладанні договорів із застосуванням такої форми необхідно звернути увагу на співвідношення публічної пропозиції (оферти) та реклами.

Повідомлення про товари, роботи, послуги тощо, що розміщується на веб-сторінці є доступними невизначеному колу осіб, а отже в деяких випадках це може мати несприятливі наслідки для продавця у разі відсутності у нього достатньої кількості товару. Наразі це питання врегульовується неоднозначно. В ЦК України за загальним правилом оферта має бути звернена до конкретно визначеної особи. Проте з цього правила є винятки, по-перше, коли в рекламі або пропозиції, що адресуються невизначеному колу осіб прямо зазначається, що це є офертою, по-друге, стосується договору купівлі-продажу, при укладанні якого вважається, що товар, який розміщується на вітрині, або інформація про нього міститься у каталозі, рекламі та інших засобах, є публічною пропозицією укласти договір. Проте в ч. 2 ст. 8 і ч. 4 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію» вказується, що інформація, яка розміщена постачальником товарів (робіт, послуг тощо) у мережі Інтернет вважається офертою, а не просто запрошенням робити оферти. Отже, публічна оферта наявна в кожному випадку розміщення повідомлення, яке містить істотні умови майбутнього договору, на веб-сторінці.

Вираження стороною акцепту пропозиції укласти договір має свої особливості при застосуванні електронної форми. Так як, може бути виражена у різний спосіб, наприклад, заповнення анкети, формуляра, простим кліком. Відповідно до ч. 2 ст. 642 ЦК України відповідь про прийняття пропозиції полягає в здійсненні конклюдентних дій (відвантаження товару, надання послуг, оплата та інше) в зазначений строк. Згідно з ч. 6 ст. 11 ЗУ «Про електронну комерцію» відповідь особи, якій адресовується пропозиція укласти електронний договір, про її прийняття (акцепт) може бути надана шляхом вчинення дій, що вважаються прийняттям пропозиції укласти електронний договір, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі, в якій розміщено таку пропозицію, і ці роз'яснення логічно пов'язані з нею.

Моментом укладання договору відповідно до ч. 1 ст. 640 ЦК є отримання особою, яка направила пропозицію, відповіді про її прийняття. У випадках використання електронної форми фіксації при укладенні договору постає питання: коли саме вважатиметься, що акцепт, виражений в електронній формі та відправлений із використанням електронних засобів, буде одержано оферентом? Комісія ЮНІСТРАЛ дала роз'яснення, що моментом отримання електронного повідомлення, що містить акцепт, вважається момент, коли в адресата створюється можливість вилучення такого повідомлення за вказаною ним електронною адресою. Комісія наголосила, що нею було свідомо обрано такий підхід, який не запроваджує додаткових і більш обтяжливих правил щодо визначення моменту отримання електронних повідомлень порівняно з

повідомленнями у традиційній паперовій формі. Зважаючи на те, що й при одержанні паперових повідомлень залишається ризик неможливості їх прочитання і сприйняття адресатом повідомлення, аналогічний ризик є природним і допустимим при одержанні електронних повідомлень. [2, с. 69-70]. Аналогічний підхід відображено в ЗУ «Про електронну комерцію, відповідно до ч. 2 ст. 16, якщо інше не передбачено законом або договором, електронний документ (повідомлення) вважається отриманим суб'єктом електронної комерції у момент, коли такий документ (повідомлення) отриманий інформаційно-телекомунікаційною системою суб'єкта.

За своєю природою не всі договори є консенсуальними. В ЦК України поіншому сформовано правило для реальних: відповідно до акта цивільного законодавства для укладення договору необхідні також передання майна або

вчинення іншої дії, договір є укладеним з моменту передання відповідного майна або вчинення певної дії (ч. 2 ст. 640 ЦК). Слушним є те, що у ч. 4 ст. 13 ЗУ «Про електронну комерцію» зазначається правило, за яким усі електронні договори фактично перетворюються на реальні та полягає у тому, якщо особа, отримавши пропозицію укласти електронний договір (оферту), впродовж строку для надання відповіді не здійснила оплату відповідно до зазначених у пропозиції умов, така пропозиція вважається неприйнятою. Звісно, таке правило не відповідає ані самій ідеї, що покладена в основу розмежування реальних і консенсуальних договорів, ані усталеній практиці укладення електронних договорів [3, с.241].

Підсумовуючи сказане, необхідно зазначити, що укладення договорів за допомогою електронної форми фіксації набуває більшої популярності. Тому належне забезпечення правового регулювання цієї галузі є важливим. В цьому напрямку в Україні було розроблено і прийнято низку нормативно-правових актів, що дозволяють впорядкувати відносини, які виникають при укладанні таких договорів. Однак правове регулювання цієї сфери залишається ще досить суперечливим та існує потреба у приведенні законодавства, яке регулює відносини між суб'єктами електронної комерції, у відповідність з міжнародною практикою.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України : від 16 січня 2003 р. / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356.. – режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
2. Про електронну комерцію: Закон України від 3 вересня 2015 р. / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015, № 45, ст.410.. – режим доступу <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>

3. Філатова Н. Ю. Особливості укладення договорів з використанням електронної форми представлення інформації / Н. Ю. Філатова // Проблеми вдосконалення приватноправових механізмів набуття, передачі, здійснення та захисту суб'єктивних цивільних прав : матеріали «круглого столу», присвяч. пам'яті проф. Ч. Н. Азімова, м. Харків, 16 груд. 2016 р. – Харків, 2017. – С. 235–243.
4. Пояснительная записка Секретариата ЮНСИТРАЛ к Конвенции Организации Объединенных Наций об использовании электронных сообщений в международных договорах. – режим доступа http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/06-57454_Ebook.pdf.

Карпенко Вікторія Ігорівна, Карпенко Денис Ігорович,
студенти 5-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ЩО ТАКЕ КІБЕРСКВОТЕР ТА ЯК ЗАХИСТИТИ СЕБЕ ВІД НЬОГО У ЦИФРОВІЙ ДОБІ СЬОГОДЕННЯ?

На сьогоднішній момент немає точного визначення такого поняття як кіберсквотер, однак кожен з нас з ним зустрічається в день майже тисячу разів, отже, що це і як з ним боротися?

Якщо розглянути етимологію слова кіберсквотинг, то частка «сквотинг» (англ. squatting), за даними Оксфордського словника, буквально означає «іти й жити у порожній будівлі без дозволу її власника». На законодавчому рівні поняття «кіберсквотинг» не є визначеним. Одним із перших правових актів, який врегулював деякі аспекти кіберсквотингу, був Закон США «Про захист споживачів від кіберсквотингу» (англ. Anticybersquatting Consumer Protection Act, 1999) [1]. В законі немає поняття «кіберсквотингу», але є роз'яснення того, що особа, яка почала використання чужого доменного імені, а саме не належне їй право, то ця особа буде притягнена до цивільної відповідальності власником торговельної марки, власником персонального імені, яким було надано правову охорону як і знаку. Однак міститься вказівка на, те що особа яку буде притягнено до відповідальності повинна мати недобросовісний умисел своїх дій на отримання прибутку від самого початку використання чужого ім'я, але якщо особа не могла навіть здогадуватися про існування такого імені, то вона може бути звільнена від відповідальності, якщо доведе відсутність у своїх діях умислу в судовому порядку, однак це не стосується уже давно відомих брендів, які визнані у всьому світі, відповідно відповідальність за їх використання

настає незалежно від умисної поведінки особи, яка почала використання такого бренду, для отримання прибутку [2].

Практика сьогодення показує, що часткова «успішність» кіберсквотингу залежить від принципу «first come – first get», дослівний переклад означає «перший прийшов – перший отримав», тобто все залежить від першості реєстрації заявки доменного імені. Так, відповідно до п.п. 2.4, 2.5 Правил домену.UA, адміністратор у порядку надходження обробляє заявки на надання будь-яких імен в публічному доступі, однак таке надання неможливо, якщо правилами окремого конкретного публічного домену не встановлено іншого. Однак публічний домен у відповідності до правил, може встановити «період одночасності», що в свою чергу означає – інтервал часу, а саме момент надходження першої заявки на доменне ім'я і надходження наступних заявок на це доменне ім'я, після надходження першої будуть вважатися такими, що отримані одночасно із надходженням першої.

Кіберсквотер полягає в умисній та недобросовісній реєстрації доменного імені з порушенням прав іншої особи на торговельну марку (ТМ). Простіше кажучи це таке собі викрадення, яке являє реєстрацію уже відомого доменного імені з деякими незначними змінами, для подальшого продажу таких доменних імен чи розміщення потрібної реклами лжевласниками такого доменного імені. Саме визначення поняття доменного імені міститься в Законі України «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12. 1993 року, де зазначається, що доменне ім'я – ім'я, що використовується для адресації комп'ютерів і ресурсів в Інтернеті [4].

Для того, щоб вберегти себе від кіберсквотера чи простіше кажучи «захвату доменних імен», потрібно ознайомитися з наступними його видами:

– тайпосквотинг – реєстрація доменних імен, близьких по написанню з адресами популярних сайтів з розрахунку на помилку частини користувачів. Наприклад, «prawda.com.ua» з розрахунку на користувача, який хотів потрапити на «www.pravda.com.ua». При близькості до дуже популярних доменів тайпосквотер може зібрати на своєму адресі деякий відсоток відвідувачів, що «промахнулися», і за рахунок показу реклами заробити грошей.

– брендовий кіберсквотинг – реєстрація доменних імен, що містять товарні знаки, фірмові найменування, популярні власні імена, тобто, засоби індивідуалізації, що охороняються законом. Хоча при цьому у кіберсквотера є ризик позбутися домену і бути притягненим до відповідальності, але законні власники товарних знаків часто воліють не судитися, а викупляти захоплені домени.

—захисний кіберсквотинг — коли легальний власник популярного сайту (товарного знаку) реєструє всі доменні імена, близькі, співзвучні, схожі, зв'язані змістовно з його власним доменним ім'ям. Робиться для того, щоб не стати жертвою кіберсквотерів. Наприклад, власник популярного сайту «google.com», очевидно, захоче також зареєструвати домени «google.com», «gooogle.com» і «gooogle.com», щоб перенаправляти з них відвідувачів на свій основний сайт, а також «anti-google.com.com», щоб не використовувати його.

Виходячи з вищезазначеного, можна вивести характерні ознаки, які притаманні «кіберсквотингу», а саме:

—дії особи, які безпосередньо спрямовані на реєстрацію певного позначення у мережі Інтернет, а зазвичай це реєстрація уже існуючого доменного імені;

—діяльність особи пов'язана з реєстрацією такого доменного ім'я є неправомірною, тобтоздійснюються за відсутності будь-яких прав на таке ім'я;

—такі дії є умисними, недобросовісними та спрямованими на отримання прибутку від можливого перепродажу неправомірно зареєстрованого доменного імені.

Підсумовуючи, вищезазначене, для того щоб вберегти себе від кіберсквотеру у цифровій добі сьогодення потрібно дотримуватись простих правил, по-перше це заявити про першість реєстрації доменного імені у відповідності до діючого законодавства, керуючись вище описаним принципом «first come — first get»; по-друге створювати схожі доменні імені до свого домену, що звичайно буде дорожче для власника доменного імені, однак цим самим можна вберегти себе від недобросовісних осіб, що в майбутньому не зможуть отримати прибуток від такого доменного імені.

ЛІТЕРАТУРА:

1. The Anticybersquatting Consumer Protection Act (ACPA), enacted as P.L. 106-113 (November 29, 1999). URL:<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/1125> (переклад авт.).
2. The Anticybersquatting Consumer Protection Act (ACPA), enacted as P.L. 106-113 (November 29, 1999). URL:<http://www.law.cornell.edu/uscode/text/15/1125> (переклад авт.).
3. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: монографія А437/за ред. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової; НУ ОЮА. — Одеса: Юридична література, 2018. — 248 с. — (Серія: Цивілістика та «ІТ-право»).
4. Про охорону прав на знаки для товарів і послуг: Закон України від 23 грудня 1993 року № 3689-XII (із змін. та доп.) // Відомості Верховної Ради України.— 1994. — № 7. — Ст. 7.

Клим Оксана Степанівна,
студентка 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ РОБОТІВ

З розвитком науково-технічного прогресу, зокрема ІТ-сфери, виникає ряд питань, які слід врегулювати на законодавчому і науковому рівнях. Науковці вивчають можливі варіанти його впливу на соціум і зазначають, що вже зараз потрібно готуватися до життя в людино-машинному світі. У той самий час досить активно обговорюється зростаюча кількість роботів в світі, а особливо роботів гонконгської компанії Hanson Robotics.

Так, саме ця компанія розробила гіноїда на ім'я Софія, яка в 2017 році отримала громадянство Саудівської Аравії та стала першою в світі і отримала такі ж права, які має людина. Вона відвідує саміти і форуми, спілкується з представниками посадовими особами держав. А її розробники вже розробили аналогічних роботів. Як громадянин держави, вона відповідно вже наділена сукупністю прав і обов'язків. Крім цього неодноразово гіноїд Софія зазначала про права жінок, і повідомляла, що хоче створити сім'ю і мати дітей.

Такий стрімкий розвиток технологій призвів до прийняття Європейським парламентом 16.02.2017 року резолюції з регулювання розвитку штучного інтелекту і робототехніки [1]. Таким чином створено перший звіт норм цивільного права про робототехніку, який регулює відносини між людиною і штучним інтелектом. Цим документом пропонується реєструвати штучний інтелект. Відповідно йому буде присвоєний індивідуальний номер, який буде занесений в реєстр. Враховуючи, що є недоліки правового регулювання у сфері договірної відповідальності, Європарламент зазначає, що є необхідність створити нові, ефективні правила, які враховуватимуть технологічний розвиток та інновації. В існуючих правових рамках роботи не зможуть нести відповідальність, а згідно з правилами настання відповідальності, передбачені випадки, коли дії чи бездіяльність роботів знаходиться в причинно-наслідковому зв'язку з діями чи бездіяльністю виробників чи користувачів. Тому в таких випадках можливе настання відповідальності останніх. Цей документ також стосується безпілотних автомобілів і передбачає введення системи страхування, яка покриватиме відповідальність за ДТП з участю останніх. Таким чином передбачається надання специфічних прав і обов'язків, що в свою чергу надає певні гарантії щодо захисту від нанесення шкоди від

роботів. При цьому ЄС закликає внести відповідні зміни щодо безпілотних автомобілів в законодавство країн. В.О. Токарева зазначає, що відповідно в Рішенні ЄС аналізується питання щодо можливості застосування до складних роботів конструкцій фізичної, юридичної особи, тварин чи об'єктів [2, с. 56]. Отже, на рівні ЄС вже закріплюється норми, а це означає, що питання закріплення статусу робототехніки набуває практичного змісту.

Слід зазначити, що не вірно ототожнювати штучний інтелект і роботів, адже останні є формою втілення і застосування штучного інтелекту [3].

Хоч це звучить фантастично, та розробники докладають зусиль і намагаються зробити гіноїдів, які зовні будуть ідентичні людині, хочуть запрограмувати в них почуття. Якщо робот матиме рівні з людиною права і обов'язки, то його розробники не зможуть використовувати його працю і отримувати гроші. Відповідно він буде наділений правосуб'єктністю як і людина та буде учасником цивільних відносин.

Серед науковців немає єдиної позиції щодо визначення юридичного статусу роботів, адже це питання на даному етапі лише починають досліджувати. Так, Баранов вважає, що для того, щоб результати функціонування штучного інтелекту використовувала людина, необхідно вважати роботів на даному етапі об'єктами відносин [4]. Деякі експерти допускають, що роботи досягнуть настільки високого інтелектуального рівня, що стануть самостійними суб'єктами відносин. Так, К.Г. Некіт вважає, що потенційним суб'єктом цивільних відносин може бути робот, інтегрований із загальним штучним інтелектом, який має можливості самостійно вирішувати складні інтелектуальні завдання [5, с. 136]. Щодо деяких положень Резолюції виникає ряд питань. Так, зазначається, що одним із засобів забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної штучним інтелектом, є страхування ризику заподіяння шкоди роботами третім особам. Та у цьому контексті виникає питання – за чий рахунок буде відшкодована шкода? У такому випадку необхідно буде наділити роботів правом власності. І тоді, за рахунок їх власного майна, можна буде сформувати страховий фонд. А якщо страховий фонд не буде сформовано, то буде можливість звернути стягнення на майно суб'єкта права власності за заподіяну ним шкоду на загальних підставах (ст. 1166 ЦК України) [5, с. 136-137].

Варто ще зазначити, що В. Кулинич вважає, що очевидно роботи будуть наділені самоусвідомленням, а тому для них першим і основним правом буде право на існування. Для забезпечення нормального співіснування з людством, буде правильно їм надати статус суб'єкта. Щодо обсягів прав і обов'язків, то з часом буде їх розширення до таких, які може мати людина. Також він вважає,

що на початковому етапі їх виникнення потрібно надати їм право на особисту недоторканність, яке забезпечить недопущення позбавлення права на їх існування(життя) та дій, що посягатимуть на гідність [6].

Отже виникне проблема врегулювання відносин між людиною і роботом. Тому вже зовсім скоро можливе й прийняття змін і до міжнародних документів, де окремо буде визначатись статус роботів, і до національного законодавства, адже це необхідно для запобігання ймовірних протиріч.

ЛІТЕРАТУРА:

1. European Parliament resolution of 16 February 2017 with recommendations to the Commission on Civil Law Rules in Robotics (2015/2013(INL)). – URL: www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+TA+P8-TA-2017-0051+0+DOC+XML+V0//EN
2. Токарева В.О. Щодо питання творчості та штучного інтелекту // Прикарпатський юридичний вісник. – 2018. – Вип. 1 (22). – С. 55-58.
3. Актуальні проблеми цивілістики у цифрову добу: монографія / за ред.. Є.О. Харитонова, О.І. Харитонової; НУ «ОЮА». Одеса: Юридична література, 2018. – 248 с.
4. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання. URL:aphd.ua/publication-376
5. Некіт К.Г. Суб'єкти права приватної власності в інформаційному суспільстві// Lex Portus. –2018. –№2 (10). –С. 128-141.
6. Кулинич В. Цифрова особистість: чи можуть роботи бути наділені правами?// Юридична газета online № 49 (599) 05.12.2017.URL: jur-gazeta.com/dumka-eksperta/cifrova-osobistist-chi-mozhut-roboti-buti-nadileni-pravami.html.

Колібик Ірина Олександрівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

В Україні на 2018 р. кількість користувачів в мережі інтернет зросла до 25 мільйонів, що перевищило половину усього населення. Активне користування мережею інтернет різко підвищило необхідність урегулювання окремих інститутів цивільного права. Особливо складна ситуація спостерігається з таким фундаментальним правом людини (зафіксований в Основному законі [1]) як право власності.

Перш, ніж розглядати цивільно-правові способи захисту права власності в мережі інтернет, необхідно визначити зміст права власності в двох площинах: як суб'єктивного права взагалі; як зміст права на власну поведінку власника. Далі слід зацентувати увагу на відмінності охорони та захисту права власності. Цивільно-правова охорона права власності визначається як сукупність цивільно-правових норм, що забезпечують нормальний і безперешкодний розвиток даних відносин в інтересах власника і суспільства в цілому. А цивільно-правовий захист права власності бачиться як більш вузьке поняття, що представляє собою сукупність цивільно-правових способів, які застосовуються до порушників відносин, т. е. є різновидом способів захисту цивільних прав [3, с. 12]. Способи такого захисту визначено в ст. 16 ЦК України. Вони стосуються і захисту прав власності. При цьому їх перелік не є вичерпним.

Сьогодні право власності активно видозмінюється під впливом розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. Важливу роль у цьому відіграє мережа Інтернет. Інтернет – це глобальна загальнодоступна інформаційно-телекомунікаційна мережа зі складною багаторівневою інфраструктурою, яка функціонує на засадах транскордонного управління та надає можливості для створення, розміщення інформації і доступу до неї, а також надання пов'язаних із цим інформаційних послуг.

Базуючись на позиції О.М. Пастухова [4, с. 110] можна виокремити два етапи захисту права власності мережі Інтернет. Перший – захист на етапі до порушення права власності. Так, наприклад, на цьому етапі власники авторського твору, розміщеного в мережі Інтернет, можуть використовувати такі прийоми, як обмежена функціональність, «годинникова бомба», захист від копіювання, криптографічні конверти, контракти, запобіжні заходи. Другий – захист на етапі вже після порушення авторських прав. На ньому застосовуються такі технічні та правові прийоми, які автори та їх правонаступники можуть використовувати для доведення факту порушення своїх прав на розміщені в Інтернеті твори та встановлення кола правопорушників: використання агентів (комп'ютерних програм, які можуть автоматично виконувати попередньо визначені команди), стеганографія (процес ховання інформації у файлах у такий спосіб, що прихована інформація не може бути легко віднайдена користувачем), судове переслідування. Водночас такий підхід має і певний недолік – частина таких способів захисту не може бути віднесена до цивільно-правових, а є суто технічними. З іншої сторони технічне припинення порушення права власності є різновидом цивільно-правового припинення дії, яка порушує право. Тобто межа між суто технічними і цивільно-правовими засобами сьогодні є досить розпливчастою. Досить часто цивільно-правові

засоби з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій, включають в себе і технічні. Більш того, їх подальший розвиток обумовлений і тим, що кількість порушень права власності в мережі Інтернет зростає пропорційно розвитку технічних засобів відтворення та розповсюдження інформації.

Сьогодні важливою проблемою, яка передує захисту прав власників у мережі інтернет є необхідність формування теоретичної доктрини на електронне право власності або право власності на електронний (цифровий) об'єкт. Адже в мережі інтернет усі об'єкти предстають у вигляді цифрового коду. Тобто мова йде про формування так званого інтернету речей. В якості прикладу можна відзначити, що право власності на нерухомість в мережі інтернет може бути представлене у різному вигляді – наприклад, у вигляді цифрових фотографій цієї нерухомості, записів у відповідних реєстрах, які посвідчують це право власності, до яких є доступ з мережі інтернет тощо. При цьому в якості способів захисту таких прав можна застосовувати усі ті способи захисту цивільних прав та інтересів, які передбачені ч. 2 ст. 16 ЦК України: визнання права; визнання правочину недійсним; припинення дії, яка порушує право; відновлення становища, яке існувало до порушення; примусове виконання обов'язку в натурі; зміна правовідношення; припинення правовідношення; відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; відшкодування моральної (немайнової) шкоди; визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом.

Специфіка мережі інтернет та реалізації права власності у ній обумовлює складності при фіксації порушення цих прав. Так, наприклад експертна спільнота наполягає на тому, що лише результати експертизи мають доказове значення щодо фіксації порушень права власності в мережі інтернет. Судді в судах також схильні до такого підходу. Однак вважаємо, що такий підхід відстає від розвитку відносин в мережі інтернет. Спільнота юристів-практиків опирається на ті докази, які вони вже використовували. Зокрема це нотаріальне посвідчення права власності, звичайна роздруківка веб-сторінок, огляд доказів в судовому процесі за місцем їх знаходження в мережі інтернет. Вважаємо, що це правильний підхід, який вимагає доповнення використання доказів із кешу браузера, кешу пошукових систем тощо.

Таким чином, на сьогодні інститут цивільно-правового захисту прав власників у мережі інтернет перебуває на стадії свого становлення. У зв'язку з

цим низка проблем, пов'язані з таким захистом вимагають свого законодавчого врегулювання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Основний Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – ст. 141.
2. Цивільний кодекс: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – Ст.356.
3. Деревнин В.С. Понятие способов защиты и их классификация в украинском гражданском праве / В.С. Деревнин // Актуальні проблеми захисту права власності: матер. кругл. столу (м. Одеса, 17 червня 2016 р.) / за заг. ред. д.ю.н., проф. Є. О. Харитонova. – Одеса : Фенікс, 2016. – С. 12-14.
4. Пастухов О.М. Авторське право у сфері функціонування всесвітньої інформаційної мережі Інтернет: дис.... канд. юрид. наук: 12.00.03 / О.М. Пастухов. – К., 2002. – 173 с.

*Ланова Анастасія Юріївна, Кудінова Катерина Валеріївна,
студенки І-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ЦИВІЛЬНИЙ ДОГОВІР

Українське законодавство пережило чимало змін та реформ. Одна з таких нещодавно торкнулася медичної сфери суспільного життя. Стаття 3 Конституції України визначає, що життя та здоров'я людини визнаються найвищою соціальною цінністю. І насамперед медичні правовідносини повинні це забезпечувати. Однак, зважаючи на стан медичних закладів, заробітну платню медичних працівників та якість надання ними послуг, постають певні питання щодо виконання норми прямої дії основного закону держави.

Одне з таких питань намагалося вирішити Міністерство охорони здоров'я України (далі – МОЗ), затвердивши в березні 2018 року Порядок вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форму декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу. Це порядок визначає, що кожний громадянин України (в наказі вживається термін «пацієнт»), незалежно від місця проживання, має право вибрати лікаря, до кого він може звертатися за медичною допомогою. Такі правовідношення закріплюються Декларацією, яка

також є цивільним договором, оскільки містить предмет зобов'язання, сторони та їхні права та обов'язки [1].

Предметом договору є надання первинної медичної допомоги – це медична допомога, що передбачає надання консультації, проведення діагностики та лікування найбільш поширених хвороб, травм, отруєнь, патологічних, фізіологічних (під час вагітності) станів, здійснення профілактичних заходів; направлення відповідно до медичних показань пацієнта, який не потребує екстреної медичної допомоги, для надання йому вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги; надання невідкладної медичної допомоги у разі розладу фізичного чи психічного здоров'я пацієнта, який не потребує екстреної, вторинної (спеціалізованої) або третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги [2].

Працівники МОЗ зазначають, що проведена реформа – крок до запровадження медичних послуг якості європейського рівня. Безумовно, це великий плюс, оскільки Україна останні 4,5 роки інтенсивно прямує до вступу в ЄС, де медична сфера розвинута до фантастичної ступені. Лікарі роблять справжні дива та отримують за свою роботу достойну заробітну платню. Через великий рівень корупції серед чиновників та низьку мотивацію вітчизняних лікарів Україна в медичній галузі (та у всіх інших сферах) відстає від Європи на десятки років, використовуючи обладнання, приміщення та знання часів Радянського Союзу.

У 2018 році заклад, в якому працює сімейний лікар, терапевт чи педіатр, отримує пряму річну оплату за обслуговування кожного пацієнта, який уклав з ним договір. Середня виплата на первинній ланці складає близько 370 грн на одного пацієнта, у 2019 складатиме 450 грн. Практика у 2000 пацієнтів може мати річний дохід від 740 000 грн до 1 000 000 грн у 2018 та від 900 000 до 1 200 000 грн у 2019. У цей бюджет входять оренда кабінету, оплата роботи лікаря, медсестри (фельдшера), прості витратні матеріали та часткове покриття аналізів. Близько половини цих коштів – видатки практики, все інше – зарплата працівників (лікаря, медсестер, фельдшерів). За цими тарифами закладам первинної медичної допомоги буде платити держава [3].

Щодо позитивних рис такої новели можна зазначити велику заробітну платню лікарів, договірне закріплення правовідносин пацієнта з лікарем, безумовна безоплатність медичних послуг, які надаються за цією Декларацією. Більш того, лікарям встановили нормальний ліміт: сімейний лікар може обслуговувати 1 800 пацієнтів, терапевт – 2 000, педіатр – 900. Якщо 1800 поділити на 360, виявиться, що в середньому лікар загальної практики може прийняти в день 5 пацієнтів. Так, враховуючи вихідні, святкові дні та відпустку,

але не обов'язково переохворіють всі дві тисячі за рік. Отже, міністри таким чином намагалися вирішити питання з навантаженням на лікарів та чергами, бо кожен, звертається до лікаря, якому довіряє. Звичайно, укладання такої Декларації – це лише право, а не обов'язок, тому звернутися до цього лікаря можуть пацієнти, які потребують його допомоги, але не уклали з ним договір. Таким чином, проблема з чергами не вирішиться ще найближчі 10 років.

Якщо звернутися до змісту Декларації, то вона не закріплює прямо права та обов'язки лікаря та пацієнта, а містить лише реквізити сторін та обов'язок лікаря надавати первинну медичну допомогу. Зміст правовідносин закріплює Закон України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», тому немає сенсу дублювати їх в договорі, адже функція лікаря не одне тисячоліття загальновідома – надати пацієнтові медичну допомогу. Закон лише конкретизує, в якому обсязі.

За критеріями класифікації договорів Декларацію можна визначити як консенсуальну, безстрокову (припинення Декларації можливе у вичерпному переліку визначеному Законом випадків), безоплатну (адже кошти сплачує держава), двосторонню, оскільки обидві сторони мають права та обов'язки.

Таким чином, затвердження декларації про надання первинної медичної допомоги є позитивним кроком у розвитку медичної сфери суспільного життя, оскільки передбачає формальне закріплення правовідносин між лікарем та пацієнтом та створення принципово нової системи оплати праці лікарів, що давно потребує вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19 листопада 1992 р. № 2801-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 4. – Ст. 19.
2. Про затвердження Порядку вибору лікаря, який надає первинну медичну допомогу, та форми декларації про вибір лікаря, який надає первинну медичну допомогу: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 19 березня 2018 р. № 503 /. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0347-18>
3. Як обрати сімейного лікаря /Міністерство охорони здоров'я України. – URL: <http://moz.gov.ua/jak-uklasti-dogovir-z-likarem>.

*Ліщинська Анастасія Станіславівна,
студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Деревнін В.С.*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ

Інститут спадкового права є одним із найбільш давніх серед інститутів цивільного права. Інтерес до даного інституту зумовлений тим, що в ньому відбиваються не лише політичні, економічні та соціальні аспекти життя суспільства в певну історичну епоху, але і духовна складова, до якої можна віднести шлюбні та родинні відносини.

Цивільний кодекс України 2003 року (далі – ЦК України) визначає, що спадкування може здійснюватися за заповітом або за законом (ст. 1217 ЦК України). Пріоритетне місце законодавцем було надано спадкуванню за заповітом, але на практиці в переважній більшості випадків перехід прав та обов’язків від спадкодавця до його спадкоємців відбувається за законом.

За заповітом спадкодавець власноруч визначає коло осіб, які будуть входити до кола його спадкоємців і в якому обсязі між ними буде розподілена спадщина. Спадкування за законом відбувається у тому випадку, якщо його не заміняє спадкування за заповітом, тобто, особа власноруч не вирішила хто буде входити до кола спадкоємців. В цьому випадку функції заповідача бере па себе законодавець. Спадщина розподіляється між особами, які названі у числі спадкоємців у відповідних статтях ЦК України. Такі особи називаються законними спадкоємцями або особи які входять до колом спадкоємців за законом [2].

Питання спадкування за законом досліджувалося ще радянськими цивілістами, такими як: М. В Гордон, В. К. Дроников, В. І Серебровський, Е. И. Ейдинова. Також спадкування за законом досліджується і сучасними цивілістами, такими як: Є. О. Харитонов. Н. О. Саніахметова. В. В. Валах, Т. Г. Могиліна, Ю. О. Заїка, Я. С. Фурса та інші.

Відповідно до ЦК України існує п’ять черг спадкоємців за законом. До них відносять: дітей спадкодавця, подружжя, який пережив спадкодавця, батьків, братів та сестер, бабу, діда, дядька, тітку, членів сім’ї спадкодавця, родичів до шостого ступеня споріднення, а також утриманців спадкодавця.

В науці цивільного права досить довгий час існує дискусія з приводу критеріїв, які закладені в цивільному законодавстві при вирішенні кола спадкоємців за законом [3]. Більшість вчених вирізняють два критерії – родинні та сімейні зв’язки. При цьому слід враховувати те, що в деяких випадках

спадкоємці з спадкодавцем пов'язані лише генетичним зв'язком і в реальному житті вони навіть ніколи не зустрічались, і тому можуть, навіть і не знати про існування один одного. Тому є досить неприйнятним отримання однією з цих осіб спадщини після смерті іншої.

Також не слід забувати про таке явище як донорство статевих клітин і генну інженерію, які взагалі виключають наявність будь-яких зв'язків між суб'єктами спадкування, крім біологічних.

Оскільки в законодавстві немає чіткої регламентації поняття біологічні батьки, в майбутньому можливе виникнення зловживань та правопорушень з цього приводу.

Певні проблеми виникають також у випадку, коли спадкоємцем є усиновлена особа. Ці проблеми виникають у разі, якщо усиновлювачем є лише одна особа з подружжя. Хоча законодавець на першому плані ставить сімейні зв'язки, які встановлені в передбаченому законом порядку, усиновлена особа не може претендувати на частину спадщини іншого подружжя після його смерті та смерті його родичів.

Ще одним дискусійним питанням є наслідки визнання усиновлення недійсним (ст. 237 Сімейного кодексу України 2002 року). Так найважливішим наслідком визнання судом усиновлення недійсним є те, що всі суб'єктивні права та обов'язки, які виникли у зв'язку з усиновленням, визнаються також недійсними. Це означає, що особа, яка була усиновлена, втрачає усі спадкові права відносно усиновлювача, який виступає спадкодавцем, та його родичів. В цей же час відновлюється правовий зв'язок між рідними батьками та іншими родичами [4].

У випадку скасування усиновлення права та обов'язки між усиновленим та усиновлювачем припиняються на майбутнє, а не з моменту здійснення усиновлення, як це відбувається у разі визнання усиновлення недійсним. Відповідно і всі спадкові права, які виникли в наслідок усиновлення, не припиняються.

Підсумовуючи вищезазначене, можна зробити висновок, що основним недоліком норм, які регламентують спадкування за законом, є те, що вони дають можливість збагатитися особам, які не прикладають до цього жодних зусиль. Дану проблему можна вирішити шляхом законодавчого реформування інституту спадкування, а саме встановлення значно вужчих меж спадкування за законом. Ці межі повинні обмежуватися спадкоємними чотирьох черг (ст. 1261-1264 ЦК) і особами, які відносяться до утриманців.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
2. Васильченко В. О Спадкування за законом в новому Цивільному кодексі України. – Юридична Україна. – 2004. – № 6. – 56 с.
3. Заїка Ю. О. Спадкове право в Україні, становлення і розпиток: Монографія. 2-ге вид. К.: КНТ, 2007. – 153 с.
4. Фурса С. Я. Спадкове право. Теорія та практика. Навчальний посібник. – К.: Атіка. 2002. – 169 с.
5. Сімейний кодекс України: Кодекс України; Кодекс, Закон від 10.01.2002 № 2947-III // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2002, № 21-22, ст.135.

*Лосєвська Марія Іванівна,
студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО МАЙНА

Сучасний світ вже неможливо уявити без мережі Інтернет. Поряд з розвитком суспільства стрімко розвиваються і цифрові технології, електронні ресурси інформації та соціальні мережі. Люди щодня (і мало не щогодини) здійснюють публікації фото- і відеоматеріалів, листування через електронну пошту, а також просто використовують свої облікові записи в онлайн-сервісах для різноманітних потреб [3]. Таким чином, уподібнюючись нашим попередникам, вони фіксують свою історію, але на відміну від останніх, здійснюють це на електронних носіях.

На сьогодні актуальним є питання щодо спадкування віртуального майна, адже людство активно використовує мережу Інтернет для зберігання та оприлюднення інформації про себе. Проте, виникає проблема з приводу того, що не завжди держава зможе забезпечити належну процедуру успадкування даного виду майна.

У статті 1216 Цивільного кодексу України 2003 року (далі ЦК України) визначено, що спадкування є переходом прав та обов'язків (спадщини) особи, яка померла до інших осіб (спадкоємців). А, в свою чергу, у статті 1217 закріплено два види спадкування: за заповітом та за законом [1]. Виходячи з цього, можна вважати, що майно, яке особа надбала за життя має бути розподілено за заповітом або за законом між її родичами, близькими, знайомими тощо.

Нагальність уваги до даної проблеми полягає в тому, щозаконодавець досі не визначив, що ж станеться з надбанням, яке накопичувалось в Інтернет-мережі, так званим віртуальним майном. І це не дивно, адже на даний час в

багатьох країнах світу це питання не врегульоване або взагалі, або належною мірою.

У законодавстві світу досі немає єдиного правового підходу до спадкування віртуального майна. Щодо вирішення даної проблеми думки юристів розділилися на дві частини.

Одні вважають, що все чим користується людина в мережі Інтернет – це безпосередньо її договір на користування послугами з розробниками або власниками сайтів. Тобто дія цих договорів припиняється після смерті однієї з сторін. Така позиція ґрунтується на тому, що особам належить лише те, що зберігається на їх акаунтах, а власне акаунт їх майном не є, тому зі смертю користувача припиняється і можливість користуватися наданими тільки йому послугами.

Інші схильні відносити усе, чим користується особа в мережі до її майна [3]. Тому стверджують, що і право користуватися акаунтом, і право доступу до інформації, яка на них зберігається, можна передати у спадок. Особа може як сама укласти відповідний договір з власниками Інтернет-сервісу про те, що і кому вона передає у спадок після своєї смерті, так і розробники сайтів можуть передбачати передачу відповідної інформації родичам померлого, за умови надання встановлених правилами сайту документів.

На підтримку другого підходу в законодавствах деяких країн уже з'являються акти, що покликані врегулювати відносини даного типу. Наприклад, в США у штаті Делавер прийняли закон, який регулює спадкування облікових записів в онлайн-сервісах. На законодавчому рівні встановлено, що юрист, який реалізовує заповіт, може передати акаунти в соціальних мережах, електронну пошту, підписки на сервіси визначеному в заповіті члену сім'ї. Окремо варто відзначити, що на основі вищезазначеного нормативного акту було розроблено у 2015 році уніфікований акт, який рекомендовано прийняти у всіх штатах країни [3].

В свою чергу французи вважають, що питання про передачу спадкового віртуального майна необхідно вирішувати в суді. І лише на основі рішень суду надавати спадкоємцям права на користування надбанням покійного в мережі. До речі, значна частина Інтернет-сервісів вказує на те, що доступ до акаунтів померлих осіб надається лише на основі судового рішення про визнання за спадкоємцями права на спадкування даного майна, спираючись на те, що таким чином відбувається захист акаунтів їх користувачів від посягання чужих осіб.

Вважаємо, що подібні прогалини в законодавстві підлягають усуненню, тому пропонуємо: по-перше, законодавчо закріпити необхідність надання спадкоємцями відповідних документів про право на спадок керівництву

Інтернет-сервісів. По-друге, на міжнародному рівні закріпити правила користування мережами, що включатимуть зазначення осіб, яким надаватиметься доступ до акаунта після смерті його власника.

На даному етапі життя ми значною мірою використовуємо Інтернет як для розваг, так і для заробітку. Тому необхідним вважається врегулювання питання про спадок, який ми зможемо лишити після себе у вигляді фото, відео чи інформації, а, особливо, якщо розмір спадку становитиме значні суми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України. Прийнятий 16 січня 2004р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №40-44. – Ст. 1216
2. Еннан Р. Є. Правове регулювання відносин у мережі інтернет / Р. Є. Еннан // ІТ право: проблеми і перспективи розвитку в Україні : зб. матеріалів наук.-практ. конф. – Львів : НУ «Львів. політехніка», 2016. – С. 172
3. Гузь Д. Спадкування віртуального майна. / Д. Гузь // Інтернет-право UA. – URL:<https://ilaw.net.ua/spadkuvannya-virtualnohomajna/>.
4. Некіт К. Г. Особливості довірчого управління майном фізичної особи, визнаної безвісно відсутньою: порівняльний аналіз законодавства України, Республіки Молдова та Російської Федерації / К. Г. Некіт // ауковий вісник Ужгородського національного університету : Серія Право. – Ужгород : Поліграф-центр «ЛІРА», 2013. – Вип. 21. – Ч. 1. – Т. 1. – С. 251-253.

Лоншакова Валерія Сергіївна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Сафончик О.І.

МІЖНАРОДНІ КОНЦЕПЦІЇ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РОБОТОТЕХНІКИ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Роботи та штучний інтелект все ширше проникають в наше життя. Ми вже звикли з думкою про те, що вони скоро будуть оточувати людей всюди та стануть, мабуть, розумнішими за нас. Тому постає питання: які права матиме така «штучна людина», і яким законодавство будуть врегульовуватись її дії?

Насамперед, для розгляду даної проблеми потрібно відзначити що таке штучний інтелект. Отже, це розділ комп'ютерної лінгвістики та інформатики, що опікується формалізацією проблем та завдань, які подібні до дій, які виконує людина [1].

Змістовним вираженням правових проблем, пов'язаних з використання штучного інтелекту, було в першому документі Глобальної ініціативи IEEE з етичних міркувань в області штучного інтелекту й автономних систем. В ньому йдеться про те, що рання розробка робототехніки та штучного інтелекту призвела до появи безлічі моральних проблем, у свою чергу які переросли у юридичні проблеми. Комітет з правових питань Глобальної ініціативи IEEE вважає, що юристи мають докласти великих зусиль щодо вирішення правових питань в цій області, до яких до сих пір залучали малу кількість практиків та вчених. Юристи повинні бути частиною регулювання, управління внутрішнього і міжнародного законодавства в цих сферах тому, що отримання величезної вигоди, яку потенційно несе людству і нашій планеті використання «штучної людини» має гарантуватися продуманою системою правового регулювання [2].

Нещодавно Європарламент ухвалив Резолюцію «Норми цивільного права про робототехніку». Документ присвячено різноманітним аспектам і проблемам робототехніки та штучного інтелекту. У ньому містяться основи використання штучного інтелекту та впровадження єдиної системи реєстрації таких «інтелектуальних» машин. За задумом, деяким категоріям роботів буде присвячено реєстраційний номер, згідно якого можна буде знайти інформацію про нього, компанію-розробника, власника й умови виплати компенсації у разі спричинення шкоди. А підтримкою системи штучного інтелекту та її контролем повинно займатися спеціальне агентство з робототехніки, яке б могло регулювати й інші аспекти цієї області. Також, зараз можна говорити про те, що провідні європейські країни готові законодавчо закріпити автором твору комп'ютерну програму і поставити штучний інтелект на один щабель з людським [3].

Якщо звернутись до українського законодавства, то воно доки не регламентує право використання творів, створених без участі людини й автором твору визнає лише фізичну особу (ст. 435 Цивільного кодексу України). Єдина згадка про робототехніку містить Закон України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні», яке визначає розвиток сучасних інформаційних, комунікаційних технологій, робототехніки, як пріоритетні та стратегічні в період з 2011 по 2021 рр. Проте українські науковці впевнені, що за штучним інтелектом майбутнє, а цифрове середовище незабаром змінить право інтелектуальної власності [4].

Світова спільнота виокремлює декілька категорій прав авторства, створених за участі штучного інтелекту. Зокрема, це твори, яким дав життя штучний інтелект, але вони пройшли через обробку людиною та такі, що

створені безпосередньо машиною. До першої групи можна віднести фотороботи, які оброблені через програму Photoshop – щодо неї міжнародна спільнота визнає автором фізичну особу, завдяки творчій праці якої було отримано результат. Таке розуміння узгоджується з міжнародною судовою практикою. А Суд Європейського Союзу в одному з рішень зазначив, що авторство поширюється тільки на роботи, оригінальність яких відбиває інтелектуальну працю людини. З другою групою нелегко, тому що більшість країн не визнає результат «машинної праці» авторством. Наприклад, у судовій системі Австралії зазначається, що твір, який з'явився на світ завдяки участі комп'ютера, не може захищатись авторським правом, оскільки його не створено людиною. А, наприклад, Бюро із захисту авторських прав США в одному із рішень зазначило, що зареєструють оригінальну авторську роботу тільки за умови, що її створено особистістю. Така позиція підкреслюється законодавством, у якому йдеться, що держава лише захищає авторські плоди творчої здібності людини.

Якщо говорити про Японію, то нормативна база цієї країни прогресивніше. Ще у 2016 р. на засіданні державної комісії з інтелектуального права було прийнято рішення розробити систему документів щодо захисту авторських прав на продукти творчої діяльності штучного інтелекту. На їх думку, це має стати підтримкою для компаній, що працюють над створенням і впровадженням інновацій.

У Південній Кореї, одному із центрів розвитку робототехніки була розроблена Етична Хартія Роботів Південної Кореї, в якій містяться рекомендації, як для виробників так і для власників роботів. Що цікаво, документ містить розділ про права роботів, зокрема право на існування без страху покарання чи смерті, та право на існування вільне від постійних покарань.

Обов'язковими правилами поведінки для роботів, і як нормативна база для майбутнього регулювання можуть слугувати три закони, визначені Айзеком Азімовим в оповідання «Я, робот»:

1. Робот не може заподіяти шкоду людині, або своєю бездіяльністю дозволити, щоб людині була заподіяна шкода;
2. Робот повинен підкорятися наказам людини, за винятком тих, котрі суперечать першому пункту;
3. Робот повинен захищати самого себе, якщо тільки його дії не суперечать першому і другому пунктам.

Отже, сьогодні юридична наука стоїть перед новим викликом часу – цивільно-правове регулювання штучного інтелекту та робототехніки. Можна

прослідкувати як світ по-різному реагує на інновації: одні закріплюють штучний інтелект у законодавстві, інші відхрещуються від нього. Однак, питання правового регулювання систем штучного інтелекту і робототехніки наразі є актуальним і невідкладним, адже від того як право відреагує на ці виклики залежить наше майбутнє.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Глибовець М. М., Олецький О.В. Штучний інтелект. – Київ : «Києво-Могилянська академія», 2002. – 364 с.
2. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: витоки проблеми правового регулювання (частина 1) // Юридична Україна. – 2016. – № 5-6. – С. 96-103.
3. Резолюцію «Норми цивільного права про робототехніку» // Європарламент. - 2017. - http://robopravo.ru/riezoliutsiia_ies.
4. Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні : Закон України // Верховна рада України. - 2011. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3715-17>.

Мельник Вікторія Сергіївна,

*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

ПРОБЛЕМИ СУБСИДІАРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Цивільне право одне з найширших та найскладніших галузей права в Україні. Адже щоденно виникають нові відносини, які потребують регулювання саме цивільним законодавством. Наслідком багатогранності сфер для урегулювання є присутність прогалин у нашому законодавстві. Коли у певній галузі права відсутній закон для урегулювання ситуації його можна взяти з суміжної галузі. У таких випадках можна говорити про субсидіарне застосування норм права.

В українському законодавстві відсутнє визначення субсидіарного застосування. Звісно у різних кодексах відбуваються посилання на статті іншої галузі права, алена практиці суддя просто користується певним законом або використовує посилання « відповідно до ст..». Дана ситуація не сприяє стабільності юридичних приписів.

Існує два підходи до тлумачення субсидіарного застосування норм права:

- 1) Субсидіарне застосування права як вид аналогії закону
- 2) Субсидіарне застосування норм права як самостійний інститут

У першому випадку ми застосовуємо норми закону суміжних галузей а у другому випадку відбувається економія нормативного матеріалу.

Найяскравішим прикладом субсидіарного застосування є Сімейний кодекс, який виокремився з Цивільного. Попереднє твердження можна пояснити тим, що у субсидіарному застосуванні необхідна наявність «дочірньої галузі права». Адже цивільне законодавство доволі широке і охоплює щонайбільшу кількість правовідносин, і тільки у такому випадку воно може бути основою для субсидіарного застосування. Деякі вчені вважають, що застосування норм цивільного законодавства до сімейного має субсидіарний характер. Тобто сімейні відносини регулюються Сімейним кодексом, але ті відносини, які у ньому не зазначені можуть регулюватися Цивільним кодексом і лише у тих випадках, коли вони не суперечать сімейним відносинам.

Інша наукова проблема полягає в тому, що Цивільний і Сімейний кодекси вважають співвідношенням загальних та спеціальних норм. Тобто якщо Сімейний кодекс побудований на Цивільному, то він є основним, а, отже, і регулювання основних рис лежить на другому тоді як Сімейний кодекс регулює лише особливі відносини. Існує кілька думок що до субсидіарного застосування перша – це економія правових методів. Тобто навіщо створювати новий закон, норму, підзаконний акт якщо такий існує в іншій галузі? Та інша, найпопулярніша, що за допомогою цивільного законодавства усуваються прогалини в Сімейному кодексі.

Та навіть у Цивільному кодексі передбачається можливість субсидіарного застосування. А саме у частині 1 ст. 9, говорить про застосування Цивільного кодексу України до врегулювання відносин у сферах господарювання, використання природних ресурсів, охорони довкілля, а також до трудових та сімейних відносин [1]. Отже, навіть при відсутності точного визначення субсидіарного застосування у різних нормотворчих документах передбачається так зване запозичення яке можна трактувати субсидіарним.

Потрібно сказати що по перше субсидіарне застосування може носити не тимчасовий характер а постійний безпосередньо встановлений законодавцем для досягнення єдності в правовому регулюванні суспільних відносин.

По-друге застосування норм субсидіарного законодавства відбувається винятково з ініціативи законодавця.

По-третє участь у субсидіарному законодавстві можуть брати усі учасники цивільного процесу [2, ст. 29-30].

Заглиблюючись в історію, потрібно зазначити, що у радянські часи існувала діаметрально протилежна думка що до субсидіарного застосування. Тоді не те що законодавчо не урегульовувалося, а навіть думка не допускалася про застосування норм цивільного законодавства до сімейних відносин. Тоді як зараз є можливість законодавчо вирішити проблему у зв'язку з тим, що ми живемо у сучасній демократичній країні, а не у пережитках минулого.

Науковці зазначають важливу деталь, що для того, щоб взяти за приклад норму з іншої галузі права потрібно щоб ці дві галузі були суміжними. От, наприклад, важко буде знайти таку норму в Кримінальному кодексі яка б регулювала адміністративні правовідносини. Тоді як Сімейний та Цивільний кодекси мають спільний метод та предмет регулювання, а головне їх відносять до сфери приватного права.

Отже, в даній статті ми проаналізували важливість субсидіарного застосування, навели приклади його використання визначили проблеми, які пов'язані з його впровадженням у наше законодавство. У сучасному світі час тече повільніше за події, які в ньому стаються то чому ж в Україні досі не можливо закріпити на законодавчому рівні один з найефективніших методів подолання прогалин і спростити життя нам самим?

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України станом на: 04.11.2018, Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2016. – 2018 с.
2. Фасій Б.В. Умови і принципи субсидіарного застосування норм цивільного законодавства / Субсидіарне застосування норм цивільного законодавства в Україні : теорія та практика – Одеса «Юридична література» 2017.150 с.
3. Некрасова О.В. Проблеми субсидіарного застосування цивільного законодавства до урегулювання сімейних відносин / Вісник академії Адвокатури України. – № 9. - 2017. – С. 46-49.

*Мендаленкова Анастасія Сергіївна,
студентка 2-ого курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.*

ЗАХИСТ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ТЕРИТОРІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОЇ АРК ТА М.СЕВАСТОПОЛЬ

У наш час актуальною є проблема удосконалення захисту прав суб'єктів приватного права шляхом притягнення до цивільно-правової відповідальності держави України. Проте саме механізм захисту цивільних прав та інтересів самих суб'єктів публічного права як учасників цивільних відносин є суттєво не дослідженим. Всім відомі події першої половини 2014 р., які відбулися на території Автономної Республіки Крим (надалі – АРК) та міста Севастополя стали причиною появи вимоги до органів державної влади України щодо необхідності напрацювання дієвих правових способів захисту прав власності суб'єктів публічного права на належне їм майно.

Отже, метою цієї статті є вияв дієвих та ефективних механізмів захисту прав власності суб'єктів публічного права, зокрема держави Україна та Українського народу на тимчасово окупованій території АРК та міста Севастополя.

Потреба в такому захисті виникла через те, що агресивні рішення та дії органів влади РФ, органів влади АРК, органів влади міста Севастополя, у тому числі органів, що були створенні всупереч законодавству України, заперечують належність державного майна, яка знаходиться в межах тимчасово окупованої території, його власникам, тобто державі Україна та Українському народові. Так, зокрема, у п. 6 постанови ВР АРК «Про незалежність Криму» від 17.03.2014 зазначено, що: «Державна власність України, яка перебуває на день прийняття цієї Постанови на території Республіки Крим, є державною власністю Республіки Крим» [1].

Першим правовим кроком для захисту прав державної власності повинно було стати ухвалення відповідних змін до чинного законодавства, адже воно не передбачало можливість окупації частини території України, а отже у його змісті відсутні норми, що регулювали би відносин власності в подібних ситуаціях.

Першочерговим кроком у внесенні таких змін стало прийняття Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України», у другій частині ст.11

підтверджується збереження державної власності та права власності Українського народу на відповідні об'єкти прававласності.

На території АРК та міста Севастополя на даний час неможливо здійснювати правосуддя органами судової влади, які створені згідно українського законодавства, а отже необхідно також внесення змін у територіальну підсудність справ у різних видах судочинства, що може надати можливість захищати право державної власності у вітчизняних судах з використанням національного процесуального законодавства.

Важливо зазначити, що умеханізмі захисту права державної власності та права власності Українського народу можуть бути використанні майже всі способи захисту цивільних прав та інтересів, що прямо згадуються в ст. 16 ЦК України чи іншому законодавстві: позови про визнання права власності, про припинення дії, яка порушує права власності, про відшкодування шкоди.

На початок червня 2014 р. урядом України було поширено інформацію, що загальна сума збитків, завданих Україні анексією Криму, становить 1 трильйон 80 мільярдів гривень, без врахування вартості корисних копалин та упущеної вигоди [2]. Звичайно, що зазначені заяви повинні бути в подальшому реалізовані шляхом подання відповідних судових позовів.

Також в міжнародній практиці можна побачити приклади позовів й щодо відшкодування шкоди, яка завдана внаслідок окупації. Таким відомим прикладом є подані до Європейського суду з прав людини заяви Кіпру та її громадян до Турецької республіки у зв'язку з подіями 1974 р. Цілком зрозуміло, що в подібному випадку йдеться про можливе застосування в позовах до держав-порушників вищезазначеного способу захисту цивільних прав [3].

З метою незаконного заволодіння державного майна України, ВР АРК ухвалила ряд незаконних рішень щодо «націоналізації» майна, яке належить державі Україна, тому у цьому випадку доречним буде застосування передбаченого п. 10 ч. 2 ст. 16 ЦКУ такого способу захисту цивільних прав та інтересів, як визнання незаконним рішення органу влади АРК та органу влади міста Севастополь [4, с. 84]. Звичайно, потенційними відповідачами в цих справах повинні бути ті органи влади АРК, міста Севастополя, які ухвалили відповідне незаконне рішення.

Звісно, розпочинаючи процес захисту права власності держави Україна та Українського народу, необхідно розуміти, що одержання позитивних за своїм змістом судових рішень не є кінцевою метою, яку слід досягти, адже бажаним та необхідним є й їх подальше виконання, тобто підтвердження наявності в держави Україна та Українського народу права власності.

Особливістю здійснення захисту права державної власності є наявність значного кола суб'єктів, які залучаються до цієї діяльності. У першу чергу такими суб'єктами є органи прокуратури, які мають захищати права та інтереси держави навіть з огляду на положення Основного Закону України.

Таким чином, можна дійти висновку, що вирішення політико-правового конфлікту, який пов'язаний з тимчасовою окупацією частини території України, тобто АРК, повинен ґрунтуватися на політико-правових засадах, а використаний правовий інструментарій повинен мати переважно публічно-правову сутність.

Звичайно, що складність ситуації просто змушує владу не обмежуватися тільки поняттями та явищами міжнародного публічного права, тим більше, що враховуючи останні події, саме міжнародне публічне право перебуває в певній кризі. З огляду на це, необхідним є застосування можливих приватноправових способів, засобів та методів захисту прав та інтересів держави Україна та Українського народу, що, звичайно, зазнали втрат внаслідок порушення їх прав власності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Офіційна Інтернет-сторінка «Государственного Совета Республики Крым». – URL: <http://www.rada.crimea.ua/act/11748>.
2. Кабмін готує позови до Росії на трильйон гривень за анексію Криму. – URL: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/25408823.html>.
3. Кипр ожидает от Турции исполнения решения ЕСПЧ. – URL: <http://ria.ru/world/20140513/1007616794.html>.
4. Цивільний кодекс України: станом на 18 вересня 2018 року: відповідає офіц. тексту. – Х.: Право, 2018. – 440 с.

*Мироненко Юрій Сергійович, Чорба Ганна Валентинівна,
студенти 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Бурхливий розвиток інформаційних технологій призвів до важливих змін у суспільних відносинах. Стрімко нові технології замінюють старі, призводять до

виникнення нових суспільних явищ, які держава, в свою чергу, намагається ввести у правове поле.

Ще десять років тому для більшості пересічних громадян невідомими були поняття електронних правочинів, біткойну та кріптовалют, Інтернету-речей, а сьогодні ці явища стали елементом буденного життя й знаходять своє місце у правовому житті держави.

З розвитком цифрових технологій перед правовою наукою, суспільством та державою постає питання визначення правового статусу штучного інтелекту. Під штучним інтелектом розуміється система штучних нейронів, які здатні до побудови логічних висновків подібно людині. Однією з форм штучного інтелекту є робототехніка, яка стає все більше поширеною у застосуванні в житті фізичних та юридичних осіб.

Однією з проблем, на яку неодноразово звертала увагу прогресивна наукова спільнота, це можливість виникнення нової форми особистості – цифрової. Так, відомий футуролог Реймонд Курцвейл зазначав, що вже до 2030 року штучний інтелект може досягти рівня розвитку людського інтелекту, а відомий науковець Стівен Хокінг справедливо висловлював побоювання щодо порушення робототехнікою базових законів, визначених Азімовим, згідно яких «робот в жодному разі не може нашкодити людству або допустити завдання такої шкоди іншими» та «робот в жодному разі не може завдати шкоди людині або допустити завдання такої шкоди іншими» [2, 4].

Очевидно, що назріла проблема розширення можливостей штучного інтелекту та загроза його виходу в рамки (або навіть за рамки) людської свідомості, потребує визначення правил користування такими технологіями, у тому числі робототехнікою, на законодавчому рівні.

Так, у Європейському парламенті існує ініціатива щодо закріплення правового зводу правил діяльності штучного інтелекту. Окрім того, Європейський парламент затвердив Резолюцію щодо норм цивільного права про робототехніку. Відповідно до зазначеної резолюції, деякі розумні машини мають підлягати обов'язковому обліку та внесенню до єдиного реєстру з присвоєнням індивідуального номеру. Також передбачено визнання штучного інтелекту автором програм, що розроблені ним. Таким чином, положення зазначеної резолюції дають підстави вважати, що Європейський парламент зробив крок вбік визначення штучного інтелекту, зокрема роботів, учасниками цивільних правовідносин та передбачив захист їх прав як творців комп'ютерних програм.

Започатковується розвиток правових засад щодо регулювання діяльності штучного інтелекту й у країнах англосаксонської правової сім'ї. Так, уряд

Великої Британії затвердив нормативні акти щодо протидії кібератакам на безпілотні автомобілі, а в США вже існують судові рішення щодо дорожньо-транспортних пригод за участі з штучним інтелектом [4].

В Україні станом на сьогодні питання щодо правового статусу штучного інтелекту є невирішеним, а на науковому рівні тривають спори. Так, деякі цивілісти вважають, що розвиток штучного інтелекта до рівня людського сприятиме появі цифрової особистості. Така особистість буде володіти ознакою самостійності, керованості дій, матиме власну волю. Отож, така особистість буде наближатися за ознаками до людської.

Так, говорячи про роль штучного інтелекта у системі правових відносин, Радутний О.Е. відзначає, що на сьогодні в ряді розвинених країн роботи вже є надавачами послуг: вони здійснюють консультування пацієнтів та призначають лікування у медичних установах. Крім того, технології штучного інтелекту використовуються в роботі фондового ринку, а якість такої діяльності є набагато кращою, ніж діяльність людини.

Окрім того, поширюється використання безпілотних автомобілей, які також скеровуються штучним інтелектом. Система самостійно приймає рішення відповідно до існуючої обстановки [6].

Отож, з урахуванням розвитку електронної (цифрової) особистості має здійснюватись й перегляд правового статусу штучного інтелекту.

Так, Кулинич В. зазначає, що у зв'язку з розвитком електронної (цифрової) особистості доцільним є зрівняння роботів у правах з людиною. Зокрема, мова йде про надання на початковому етапі права на життя та права на недоторканність, які забезпечать право робототехніки на існування, неприпустимість знищення чи поведження, що принижувало б їх гідність. Правник підкреслює, що в подальшому правовий статус роботів повинен мати спеціальний характер – залежно від їх призначення, а з часом обсяг прав та обов'язків має розширитись до обсягу, який притаманний людині, окрім тих, що виходять з природи людини [5].

На думку Баранова О.А. правовий статус роботів може визначатись у двох формах. Згідно першому роботи лише доповнюватимуть існуючі суспільні відносини. Тобто вони будуть прив'язаними до фізичних та/ або юридичних осіб, які використовують їх у своїй діяльності. Згідно другого підходу, роботи мають бути повноцінними учасниками правових відносин, якщо вони володіють категорією самостійності, тобто без впливу інших осіб здатні до прийняття рішень в обстановці [3].

На думку прихильників надання штучному інтелекту з ознакою самостійності обсягу прав та обов'язків учасників цивільних правовідносин,

самостійна діяльність таких технологій цілком вкладається в ознаки дієздатності фізичних осіб як учасників цивільних правовідносин – здатність усвідомлювати значення своїх дій та можливість керувати ними. Цифрова особистість здатна в обстановці, у тому числі небезпечній, скоординувати свої дії, навіть швидше за людину, які підвладна емоціям, та прийняти рішення, усвідомлюючи його значення, а також керувати своїми діями. Відповідно, ніщо не має й заважати роботам й наданні послуг, виконанні робіт або вчиненні правочинів.

Окрім того, прихильники визнання роботів учасниками цивільних правовідносин звертають увагу, що відповідно до Цивільного кодексу України учасниками цивільних правовідносин є не тільки фізичні особи, а й юридичні особи, держава та територіальні громади, які посуті є «штучними утвореннями», адже вони виникли з людської волі. Проте історичний розвиток суспільних відносин та наявна доцільність сприяли визнанню таких суб'єктів учасниками цивільних правовідносин [1, 4].

На наш погляд, визнання штучного інтелекту учасником цивільних правовідносин не є прийнятним з огляду на наступні обставини:

По-перше, цивільні правовідносини – це суспільні відносини майнового та немайнового характеру. Характерною ознакою таких правовідносин, як і права взагалі, є їх «суспільний характер». Тобто такі відносини можуть виникати між членами суспільства, тобто людьми. Людина є біосоціальною істотою, а людство історично формувало цивілізацію та систему права. Штучний інтелект, включаючи роботів, є продуктом діяльності людської цивілізації. Робот не може бути членом суспільства з огляду на його штучну природу.

По-друге, звісно, юридичні особи є штучним утворенням, так само як і держава та територіальні громади. Проте такі штучні утворення опосередковують волю тих самих людей: юридична особа виражає волю її засновників, держава – волю народу, територіальна громада ж є сукупністю мешканців певного села, селища чи міста. Таким чином, всі учасники цивільних правовідносин пов'язані з людьми, їх діяльність виражає волю людини. У разі наближення штучного інтелекту до рівня розвитку людського інтелекту, такий штучний інтелект вийде за межі людської волі, адже визнання його самостійним учасником цивільних правовідносин означатиме незалежність від власника або творця такої техніки.

По-третє, постає питання щодо відповідальності таких «учасників цивільних правовідносин» за завдання шкоди, адже штучний інтелект попри його розвиненість залишається штучною технологією, у центрі якої є програма, утворена людиною. У разі масового завдання шкоди такими технологіями, що

утворені одним виробником, виникає питання, до кого доцільно застосовувати стягнення на відшкодування шкоди: на робота, який не володіє майном, або ж на виробника такого робота, який припустився помилки при розробці програмного коду?

На нашу думку, правовий статус робота має розглядатись як об'єкта цивільних правовідносин. У такому випадку шкода, що завдана штучним інтелектом (роботом), має відшкодовуватись за рахунок власника або виробника, а у разі наявності несанкціонованого втручання до роботи механізму – особи, яка здійснила таке несанкціоноване втручання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.03.2003 в ред. станом на 04.11.2018 // Відомості Верховної Ради України
2. Азимов, Айзек. Ессе № 6. Законы роботехники // Мечты роботов. – URL: http://lib.ru/FOUNDATION/mechty_robotow.txt#7
3. Баранов О.А. Інтернет речей і штучний інтелект: збірник матеріалів II-ї Міжнародної науково-практичної конференції (Львів, 17 листопада 2017 р.). – Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. – 318 с.
4. Кривецький О. До проблеми правового регулювання штучного інтелекту. – URL: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3728:do-problemi-pravovogo-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu&catid=8&Itemid=350
5. Кулинич В. Цифрова особистість: чи можуть роботи бути наділені правами. – URL: <http://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/cifrova-osobistist-chi-mozhut-roboti-buti-nadileni-pravami.html>
6. Радутний О.Е. Місце штучного інтелекту в системі суспільних відносин, які охороняються кримінальним правом. – URL: http://www.academia.edu/37535343/МІСЦЕ_ШТУЧНОГО_ІНТЕЛЕКТУ_В_СТРУКТУРІ_КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИХ_ВІДНОСИН
7. Чим штучний інтелект гірший? Європарламент розробляє права для роботів. – URL: <https://www.imena.ua/blog/robots-legal-status/>

*Михайлишин Тетяна Юрївна,
студентка 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.*

ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВИНАГОРОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНЕСЕННЯ ЗАКРИТОГО КОНКУРСУ ДО ПОЗАДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Актуальність цієї теми полягає у детальному вивченні та аналізі віднесення закритого конкурсу до недоговірних зобов'язань, адже велика наукова база суперечить положенням чинного законодавства про віднесення закритого конкурсу до недоговірних зобов'язань та пропонує свої бачення щодо цього питання.

Законодавець відносить публічну обіцянку винагороди за результатами конкурсу до недоговірних зобов'язань та визначає її місце в Розділі III Підрозділі 2 Главі 78 Цивільного кодексу України 2003 року (далі ЦК України).

Конкурс в буквальному перекладі з латини означає зіткнення, зустріч. У цивільному праві – змагання кандидатів, претендентів на виявлення кращих на право організації і (або) здійснення діяльності, направленої на досягнення яких-небудь соціально-корисних цілей (Л.В. Тихомирова, М.Ю. Тихомиров) [2].

В законодавстві немає конкретного визначення закритого конкурсу, проте згідно статті 1150 ЦК України, право на оголошення конкурсу має фізична або юридична особа, конкурс оголошується публічно через засоби масової інформації (або іншим чином) та засновник конкурсу має право запросити до участі в ньому персональних учасників. Отже закритий конкурс на відміну від відкритого відрізняється складом учасників, які є персонально запрошеними.

Проте існують і інші думки з приводу закритого конкурсу та його місця в системі законодавства. Для вирішення цього питання, я вважаю за доцільне розглянути та порівняти підходи науковців, які досліджували і аналізували цивільно-правове регулювання зобов'язань із конкурсу.

Вчена Д.В. Боброва розглядала закритий конкурс як різновид договору замовлення. Тобто, замовлення на створення твору (проекту, будови), яке іноді надається кільком конкретним особам на одну й ту саму тему [3]. Проте, якщо звернутись до ЦК України, а саме до ч. 3 статті 1112, яка передбачає, що оригінал твору, створеного за замовленням, переходить у власність замовника, ми бачимо, що однією з основних умов договору замовлення є перехід права власності на створену річ замовнику. Стаття 1157 ЦК України вказує на те, що засновник конкурсу повинен повернути учаснику за пред'явленням вимоги

подану на конкурс річ. Протягом часу коли ця річ знаходиться у засновника конкурсу, він має право тільки володіти нею, а право власності на цю річ може набути у таких випадках: коли ця річ буде подарована учасником засновнику, після укладення договору купівлі-продажу та за набувальною давністю. З цього випливає, що за умовами конкурсу річ, яка подана на конкурс не стає власністю засновника конкурсу, тоді як за договором замовлення така умова є однією з істотних.

Цивіліст О.С. Йоффе вважав, що закритий конкурс передбачає собою суму окремих договорів, які укладаються з кожним із претендентів на конкурс, що мають право на оплату виконаної роботи незалежно від зайнятого ними місця у конкурсі і від прийняття рішення щодо переможця взагалі [4]. Розглядаючи закритий конкурс в рамках публічної обіцянки винагороди, яка є видом недоговірних зобов'язань, то вказівка на наявність окремих договорів є незрозумілою. Стаття 1154 ЦК України говорить про наявність переможця конкурсу, який визначається в порядку визначеному засновником конкурсу, а стаття 1151 ЦК України ч. 3 вказує на видання нагороди (премії) за результатами конкурсу, проте це також може бути надання переможцю тільки морального заохочення. Тобто умовами конкурсу не передбачено оплату кожному учаснику конкурсу та виплата нагороди або премії прямо залежить від прийняття рішення щодо переможця конкурсу.

Деякі науковці, такі як В.М. Смирнов та С.Є. Морозова спираються на твердження: якщо в закритому конкурсі пропозиція на участь в ньому адресована певному колу осіб, тобто є обмежене коло суб'єктів, то такий конкурс можна вважати приватним. Варто зазначити, що і відкритий конкурс може бути обумовлений попереднім визначенням його учасників, наприклад коли організатор конкурсу проводить попередній відбір, або коли конкурс складається з декількох етапів його проведення [5, 6].

Отже, розглянувши думки науковців, порівнявши їх з чинним законодавством та визначивши підстави віднесення закритого конкурсу до позадоговірних зобов'язань, можна зробити висновок, що місце закритого конкурсу в системі недоговірних зобов'язань є цілком обґрунтована та не потребує додаткового визначення або віднесення такого конкурсу до договірної сфери.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний кодекс України від 16 квітня 2003 року // Відомості Верховної Ради України. -2003. -№№ 40-44. – Ст. 356.
2. Тихомирова Л.В., Тихомиров М.Ю. Юридическая энциклопедия / Под. ред. М.Ю. Тихомирова. – М., 1998. – С.207.

3. Боброва Д.В. Зобов'язання, що виникають з публічної обіцянки винагороди (оголошення конкурсу) // Цивільне право: навчальний посібник для студентів юридичних вузів та факультетів. – С. 301.
4. Йоффе О.С. Обязательственное право. – М.: Юрид. лит., 1975. – С. 786
5. Смирнов В.Н. Конкурс в советском праве: Автореф. дис... канд. юрид. наук. – М., 1962. – 22 с.
6. Морозова С. Є. Публічна обіцянка нагороди за результатами конкурсу // Цивільне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / За заг. ред. Я. М. Шевченко. – Т. 2: Особлива частина. – К.: Концерн «Видавничий дім» «ІнЮре», 2003. – С. 303-307.

Мужайло Станіслав Васильович,

студент 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

У наш час стрімко зростає значення інтелектуальної діяльності у соціально-економічному розвитку суспільства, актуалізується творча розумова праця як одна із найважливіших чинників підвищення інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств. Все це, у свою чергу, загострює проблему створення надійної та ефективної системи охорони та захисту прав інтелектуальної власності.

Слід зазначити, що проблеми, пов'язані з захистом прав інтелектуальної власності, плідно досліджували науковці Орлюк О.П., Зинов В.Г., Борохович Л.Н., Горнісевич А.М., Трохова М.В., Монастирська А.А., Харитонов Є.О., Харитонova О.І. та багато інших.

Відомо, що в Україні захист прав інтелектуальної власності забезпечуються Конституцією України, Цивільним Кодексом та іншими нормативно-правовими актами. Так, в ст.54 Конституції України зазначено, що «громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1]. У цій статті зафіксовані на національному рівні фундаментальні принципи прийнятої ООН Загальної декларації прав людини та Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права громадян. Саме на цих принципах і ґрунтується четверта книга Цивільного кодексу

України, в якій, відповідно до ст. 418, зазначається, що «право інтелектуальної власності – це право особи на результат інтелектуальної творчої діяльності або на інший об’єкт права інтелектуальної власності, визначений цим Кодексом та іншим законом» [2].

Цивільний кодекс також включає положення про захист цього права з наголосом на те, що кожен має право звернутися до суду за захистом свого права інтелектуальної власності. У свою чергу, суд може, на підставі звернення громадян, прийняти рішення про: «застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів» [2].

Сучасний стан економічного розвитку країн відбувається на тлі глобалізаційних процесів. Стрімко розвивається міжнародна торгівля, посилюються економічні зв’язки, відбувається процес інтернаціоналізації економічного життя. Все це підштовхує країни до переосмислення шляхів поліпшення захисту прав інтелектуальної власності. Іншими словами, глобалізація кидає виклик основам захисту прав інтелектуальної власності: проблема захисту прав інтелектуальної власності стає спільною для всього світового співтовариства. В цих умовах, важливою є діяльність Всесвітньої організації інтелектуальної власності, яка створює майданчики для обміну досвідом між країнами світу для пошуку шляхів модернізації механізмів захисту зазначених прав.

Розглянемо, на прикладі ряду країн, практику захисту прав інтелектуальної власності. Перш за все, дуже цікавим може бути досвід Франції, адже відомо, що французьке законодавство у сфері інтелектуальної власності є одним з найбільш розвинених у світі. У ст.1 французького патентного закону зазначається, що винахід чи відкриття в будь-якому виді виробництва є власністю його автора; через це закон повинен гарантувати йому всебічне і повне користування ним відповідно до умов і на строки, які будуть встановлені далі. У 1992 році все патентне законодавство Франції об’єдналося до Кодексу законів про інтелектуальну власність. Також уряд Франції проводить державну технологічну політику, яка здійснюється через спеціальне агентство – Анвар – урядове (державне) агентство з промислово-комерційним статусом. Його завданням є сприяння технологічному прогресу й новаторству.

У Республіці Молдова захист прав інтелектуальної власності здійснюється за допомогою цивільного, адміністративного, а також кримінального законодавства. Створена сучасна збалансована правова система, що забезпечує правовласників правовими інструментами для захисту їх прав, а також дозволяє державним органам застосовувати законні заходи втручання. Плідно працюють

у країні також різні правові інститути для захисту прав інтелектуальної власності. Це, наприклад, Національна комісія з інтелектуальної власності, яка працює з метою координації та забезпечення взаємодії міністерств та інших адміністративних органів і правовласників прав інтелектуальної власності, а також роботи зі зміцненням національних прав на інтелектуальну власність, боротьби з порушенням цих прав і запобігання їм, боротьби з піратством та контрафакцією в Молдові. Існує ще й Спостережна комісія за дотриманням прав інтелектуальної власності, яка наглядає за процесом розгляду судових справ стосовно порушення прав інтелектуальної власності. Її членами є представники державних органів, правовласників і недержавних об'єднань інтелектуальної власності.

Достатньо розвинутою уплані захисту прав інтелектуальної власності є Данія. В цій країні існує Міністерська мережа по боротьбі з порушенням прав інтелектуальної власності, яка була створена у 2008 році. У роботі цієї мережі беруть участь такі державні органи як: Державна прокуратура з розслідування серйозних економічних і міжнародних злочинів, Національна поліція Данії, Митне управління, Міністерство культури, що забезпечують досить ефективне функціонування. Водночас Мережа зуміла налагодити предметний діалог з промисловими колами, і ця співпраця має важливе значення та приносить велику користь. В рамках діяльності цієї організації було: збільшено термін кримінального покарання за порушення прав інтелектуальної власності до 6 років, ліквідовані фальшиві лікарські препарати, продукти харчування і напої.

В контексті розглянутого світового досвіду правове забезпечення захисту прав інтелектуальної власності в Україні характеризується недосконалістю і має суттєві прогалини, що і підтверджується даними Єдиного державного реєстру судових рішень України протягом 2006-2015 років. За цими даними, кількість розглянутих судами юрисдикційних справ про порушення прав на об'єкти інтелектуальної власності, протягом цього періоду, становить 18 104. У структурі правопорушень, на першому місці були справи про порушення прав на об'єкти авторського права і суміжних прав – 6806 або 37,56% ; справи про порушення прав на знаки для товарів і послуг склали 5340 або 29,5%, на зазначення походження товару – 4541 або 25%, на винаходи та корисні моделі - 760 або 4,2%.

Зауважимо, що в період з 2006 по 2010 р. зростала кількість справ про порушення прав на об'єкти авторського права та суміжних прав – з 69 до 935, тобто в 13,5 разів. У 2011 р. зафіксовано незначний спад, а з 2012 по 2015 р. спостерігалася загальна тенденція до зростання кількості справ про порушення прав на зазначені об'єкти. Найбільша кількість судових справ про порушення

прав на об'єкти авторського права та суміжних прав була розглянута у 2015 р., а саме-1005 [3, с.71].

Таким чином, проведенні дослідження показують, що законодавство України у сфері захисту прав інтелектуальної власності потребує подальшого розвитку та системного вдосконалення у відповідності до європейських стандартів, з урахуванням досвіду найбільш продвинутих, в цьому напрямку, країн Європи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. (зі змінами). – URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Цивільний кодекс України. : Закон від 16.01.2003 р. № 435-IV (зі змінами). – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
3. Орлюк О.П. Захист прав інтелектуальної власності в контексті європейської інтеграції с.71. – URL: file:///C:/Users/user/Downloads/vapny_2016_3_15.pdf.

*Нагорняк Анастасія Володимирівна,
студентка 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.*

ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ

Інтернет вже давно став невід'ємною частиною нашого життя, ми щодня безліч разів застосовуємо його ресурси та можливості. Вже досить звичним стало купувати речі та замовляти послуги через Інтернет, але питання правового врегулювання цих відносин є досить цікавим. Варто звернути увагу на надання юридичних послуг через мережу Інтернет. Адже громадяни, рано чи пізно стикаються з юридичними проблемами, які не є складними для юристів, і наявна можливість виконати якусь певну роботу через мережу Інтернет, це не потребує особистої зустрічі, що в свою чергу – спрощує процедуру надання таких послуг і робить їх доступнішими для широкого загалу.

Незважаючи на те, що категорія «юридична послуга» активно використовується у юридичній та економічній науці, комплексних досліджень щодо особливостей надання таких послуг через мережу Інтернет на сьогодні

немає. Законодавство не дає жодних визначень такої послуги, а відповідно і відсутнє регулювання, ми можемо лише спиратися на норми які регулюють надання юридичних послуг традиційним способом. Варто зазначити, що сама «правова (юридична) послуга» – це діяльність зі створення і передачі конкретної інформації послугоотримувачу або третій особі (державному органу, посадовій особі тощо), необхідної для захисту прав і законних інтересів послугоотримувача [2, с. 11]. Враховуючи визначення даного поняття можна прийти до логічного висновку, що надання цих самих послуг через мережу Інтернет абсолютно ніяким чином не впливає на їх правову природу, тому можна їх порівняти один до одного, але не варто ототожнювати.

Надання юридичних послуг через мережу Інтернет має свої переваги для послугоотримувачів:

- немає потреби у фізичній присутності тому як отримання послуги здійснюється на електронну пошту або в інший спосіб через мережу Інтернет;
- надання консультації у короткий строк;
- можливість звернутися за послугою у будь-який час доби і з будь-якої країни світу;
- такий формат надання послуг є дешевшим (тому що, юристу не потрібно платити оренду за приміщення та сплачувати інші витрати, які підвищують собівартість наданих послуг).

Надавати такі послуги можуть будь-які особи, які мають вищу юридичну освіту, але більш раціональним було б надання таких послуг адвокатами та нотаріусами та юристами, які надають консультації для громадян, які вже мають досвід виконання таких завдань, та зможуть розширити коло своїх клієнтів і надавати такі послуги у найвіддаленіші куточки не тільки свого регіону, але й України.

Переваги є досить переконливими, але виникають певні питання, щодо правової захищеності сторін від не добросовісного контрагента. Наприклад, оплата за надання юридичних послуг буде здійснена у безготівковій формі, тому виникають ризики, що у випадку коли виконавач послуги виконає свої обов'язки, то інша сторона може умисно утриматися від здійснення свого обов'язку. Тобто, за умови оплати послуги до отримання її результату послугоотримувач може не отримати послугу від виконавця. Натомість якщо виконавець надасть послугу перед оплатою, то послугоотримувач може не сплатити кошти за надання йому юридичних послуг. Стає зрозумілим, що такі відносини є досить ризикованими для обох сторін і захистити свої порушені права буде не можливо. Наведений приклад не єдина проблема яка може виникнути, цей перелік не може бути вичерпним.

Також варто звернути увагу на те, що в Україні функціонує безліч суб'єктів які надають юридичні послуги через мережу Інтернет, але всі вони – є приватними. Не можна забувати про те, що мережа Інтернет є досить вільним простором для здійснення будь-якої діяльності. Тобто органи державної влади не можуть контролювати усі ці суб'єкти які надають юридичні послуги через мережу Інтернет. Якщо немає контролю – то ніхто не слідкує за якістю надаваних послуг та кваліфікацією спеціаліста, що ставить під загрозу інтереси послугоотримувача.

Враховуючи співпрацю України з Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) в питаннях реформування судової влади варто звернути на одного з постійних спікерів –ШеннонСолтер (Голова суду з вирішення спорів Британської Колумбії та Канади). Вона в своїх виступах розкриває питання надання юридичних послуг онлайн у Канаді, та досвід розробки та запровадження спеціального онлайн сервісу. CivilResolutionsTribunal([URL:https://civilresolutionbc.ca/](https://civilresolutionbc.ca/)) – це державний онлайн сервіс, який створено на базі одного з судів, що через мережу Інтернет надає платні юридичні послуги громадянам. Пошукова система сервісу працює за принципом «від загального до конкретного» – користувач має можливість обирати з наданих йому варіантів, тим самим звужує пошук. Сервіс надає такі юридичні послуги:

- надання зразків документів з необхідного питання;
- юридичні консультації з базових питань;
- можливість надання послуг в індивідуальному порядку професійними юристами, якщо сервіс не має жодного варіанту вирішення цього питання (що є досить добре, тому що, базу сервісу постійно доповнюють новою інформацією).

Цей сервіс є державним, тому у послугоотримувачів є певні гарантії щодо захищеності їх прав та довіра до виконавця послуг. Ціна такої послуги є досить не високою і це робить її доступною для населення. Також варто зазначити, що цей сервіс видає вже готовий документ, в який варто лише внести свої дані, система не запитує жодної особистої інформації про клієнта, що забезпечує приватність та захищеність його особистих документів. Цей сервіс вже успішно функціонує декілька років і повністю виправдав свої очікування.Україні варто звернути увагу на таку систему надання юридичних послуг, адже вона є дешевшою та безпечнішою, ніж надання юридичних послуг через мережу Інтернет приватними особами.

Надання юридичних послуг через мережу Інтернет – є перспективним вектором розвитку вітчизняного цивільного законодавства. Ці відносини

потребують законодавчого врегулювання з метою захисту учасників відносин виведення цієї послуги із переліку «ризикованих». Створення онлайн сервісу з надання таких послуг було б досить доречним тому, що має великі перспективи. Надання юридичних послуг через мережу Інтернет є досить зручним як для послугоотримувача так і для виконавця послуги, тому визнання таких специфічних відносин на законодавчому рівні підвищило б рівень захищеності прав та інтересів контрагентів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. IT-право: поняття та сутність: монографія / За ред. О.І. Харитоновой, Є.О. Харитонova. – Одеса : Фенікс, 2017. – 316 с.
2. Ильина Т.И. Обязательства по оказанию правовых услуг в Российской Федерации :автореф. дисс. ... канд. юрид.наук : спец 12.00.03 «Гражданское право; предпринимательское право; семейное право; международное частное право» /Т.И. Ильина. – М., 2007. – 22 с.

Нековаль Єгор Ігорович,

*студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Деревнін В. С.*

БЕЗГОТІВКОВІ ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА

В теорії цивільного права ведеться давня дискусія щодо правової природи безготівкових грошей, і до цього часу вчені не дійшли однозначної думки. Існують дві протилежні точки зору. Одна полягає в тому, що це не що інше, як право вимоги, адресоване до банку. Представники іншої обґрунтовують існування речового права власності на безготівкові грошові кошти, що належить клієнту (особі, на ім'я якої відкрито рахунок).

Законодавство України не дає прямого легального визначення безготівкових грошей. Воно розкривається фінансистами та економістами, які найчастіше розуміють під ними фінанси, розташовані на банківських рахунках, закріплених за фізичними або юридичними особами. Це гроші, які банківська система переводить з готівкових у безготівкові або навпаки.

Наведені поняття хоч і формують лише загальне уявлення про безготівкові гроші, але дозволяють виокремити їх певні ознаки. По-перше, поруч з готівкою, це один із видів грошей (фінансів). По-друге, вони здатні вільно трансформуватися у готівкові гроші і навпаки. По-третє, вказана трансформація

відбувається лише за допомогою банківської системи. По-четверте, безготівкові гроші розташовуються, закріплюються на банківських рахунках, відкритих на ім'я фізичних або юридичних осіб.

На підставі аналізу законодавства України можна дійти висновку, що поняття безготівкових грошей розкривається через поняття грошей, а останнє – через поняття «кошти». Під останнім, відповідно до абз. 25 ч. 5 ст. 2 Закону України «Про банки і банківську діяльність» [1, с. 30], необхідно розуміти гроші у національній або іноземній валюті чи їх еквівалент. Отже, кошти – це або гроші, або еквівалент грошей. Наведене дозволяє сформулювати поняття грошових коштів, яке часто використовується законодавцем і є родовим по відношенню до безготівкових грошових коштів. Так, якщо кошти – це або гроші, або еквівалент грошей (не гроші), то справедливим є твердження, що грошові кошти – це лише гроші, а еквівалент грошей необхідно розуміти, як еквівалентно-грошові кошти. Підтвердження зробленого висновку знаходимо й у ст. 192, ст. 1046 ЦК України, де терміни «гроші» та «грошові кошти» використані як тотожні.

Зважаючи на те, що кошти, відповідно до ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» [2, с. 137], можуть існувати або у готівковій, або у безготівковій формах, то і грошовим коштам (грошам) ці форми характерні. Причому безготівкові гроші, відповідно до наведеної норми, існують у вигляді записів на рахунках у банківських установах.

Таким чином, безготівкові – це гроші (грошові кошти), які існують у вигляді записів на рахунках у банках. Наведене поняття дозволяє визначити їх місце в системі об'єктів цивільного права. Вони, разом із готівковими грошима, які існують у вигляді банкнот і монет, входять до такого родового поняття, як грошові кошти (гроші).

Дослідження змісту ст. 3 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» дає можливість дійти висновку, що вирази «готівкова форма» та «безготівкова форма» використані у ній законодавцем для позначення двох альтернативних форм існування грошей. Принаймні, на це вказує розділовий сполучник «або», який поєднує такі два однорідні члени речення, як «готівковій» і «безготівковій».

Застосовуючи до понять «готівкові гроші» та «безготівкові гроші» правила дихотомії, доходимо висновку, що якщо готівкові гроші традиційно визнаються речами [4, с. 290], то безготівкові гроші – це не речі.

При передачі речей, визначених родовими ознаками, до яких зазвичай належать готівкові гроші, до набувача переходить і право власності на них. Такий підхід є не тільки загальновизнаним у теорії цивільного права, а й

відображений у чинному законодавстві України. Так, у ст. 1046 ЦК України вирази «передає у власність другій стороні», «повернути ... таку ж суму грошових коштів», вказують на перехід до набувача права власності на передані йому готівкові гроші. Подібний підхід міститься і в ч. 1 ст. 1057, ст. 1058 ЦК України та відображений у судовій практиці [3].

Отже, при передачі банку готівкових грошей до нього переходить і право власності на ці речі.

Виникнення в отримувача готівкових грошей права власності на них одночасно припиняє таке право у особи, яка їх передала.

Зважаючи на те, що банківський рахунок – це метод (інструмент) обліку, спосіб контролю, бухгалтерський документ, то записи на таких рахунках є фіксацією зміни правових вимог (активу) та відповідних їм обов'язків (пасиву) у відносинах між банком і клієнтом. Власне кажучи, правові вимоги клієнта та кореспондуючі правам обов'язки банку і є безготівковими грошима, які фіксуються, обліковуються у вигляді записів на рахунках у банках. А точніше, фіксується вартість таких вимог клієнта і обов'язків банку.

Зроблений висновок відповідає результатам тлумачення терміну «безготівкові гроші». Зокрема, ним позначаються об'єкти цивільних прав, які, поруч з готівкою, є одним із видів грошей. Вони здатні вільно трансформуватися у готівкові гроші і навпаки. Така трансформація відбувається за допомогою банківської системи, а тому банки її закріплюють, фіксують шляхом записів на банківських рахунках, відкритих на ім'я клієнтів. Безготівкові гроші не є речами, на відміну від готівкових, які визнаються речами.

Таким чином, безготівкові гроші (грошові кошти) – це правові вимоги клієнта та кореспондуючі правам обов'язки банку, які фіксуються та обліковуються шляхом записів на рахунках у банках.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про банки і банківську діяльність: закон України. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 5-6. – Ст. 30.
2. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: закон України. Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 29. – Ст. 137.
3. Постанова Судових палат у цивільних та господарських справах Верховного Суду України від 06.04.2016 // Верховний Суд України: офіц. веб-сайт. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/395E8278AA315356C2257F8F00431B6B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/395E8278AA315356C2257F8F00431B6B).

4. Харьковская цивилистическая школа: объекты гражданских прав: монографія / И. В. Спасибо-Фатеева, В. И. Крат, О. П. Печеный и др.; под общ. ред. И. В. Спасибо-Фатеевой. – Харьков: Право, 2015. – 720 с.

*Паламарчук Олексій Олександрович,
студент 3-го курсу юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ

На сьогодні спорт є важливим елементом в соціально-економічному житті держави і окремого громадянина, є одним з важливих інструментів по розвитку міжнародних відносин.

Значення спорту для будь-якого суспільства неможливо переоцінити, особливо для зростаючого суспільства, для зміцнення держави. Без масового розвитку спорту в нашій країні неможливе формування здорового способу життя, рішення демографічних проблем, збільшення досягнень і авторитету країни у великому спорті на міжнародній спортивній арені.

Основою модернізації сучасної системи фізичної культури і спорту, розвитку масового і великого спорту в Україні являється вдосконалення системи норм, тобто нормативно-правової бази, що регулює цю сферу громадських стосунків.

Спорт за останнє десятиліття в Україні став ще популярнішим. Зростання професіоналізму як на спортивній арені, так і за її межами, широке висвітлення ЗМІ, дорожчання прав на трансляцію спортивних матчів, спонсорство й інвестиційна діяльність, зростання ринку спортивних ставок практично по всьому світу, розвиток рекламної складової спортивного маркетингу, і багато що інше зробили із спорту індустрію з багатомільярдними оборотами [4].

Розвиток спортивної індустрії, так само зв'язує з собою і виникнення ряду проблем: вживання допінга, у тому числі і з фатальним результатом, корупція у сфері спорту, насильство, проблеми безпеки (сутички уболівальників, будівництво безпечних спортивних споруд), недотримання сторонами конфліктів принципу олімпійського перемир'я, порушення принципу «Fair play», і багато що інше, рішення цих проблем неможливе без нормативно правовий бази, визначає ефективний механізм вирішення вище перерахованих

проблемних питань як у рамках одної країни, так і на міжнародному рівні, з урахуванням особливостей національного законодавства.

Розвиток спортивного права в окремо взятій країні, а іноді і в її суб'єктах безпосередньо залежить від рівня розвитку національного спортивного руху, і як наслідок від об'ємів фінансових і інвестиційних потоків, ускладнення правових стосунків і виникнення необхідності в їх детальнішому регулюванні. Так, приміром, в деяких країнах, таких як Франція, Іспанія, Бразилія є законодавчий акт, що Кодифікує, «Спортивний кодекс», в окремих штатах США діє зведення законів що регулюють стосунки у сфері спорту, зокрема в штаті Арізона (Arizona): Титул 5 «Розваг і спорт» Оновленого зведення законів штату Арізона, штат Вашингтон (Washington): Титул 67 «спорт і відпочинок – облаштування» зведення законів штату Вашингтон; штат Делавер (Delaware): Титул 28 «Спорт і розваги» зведення законів штату Делавер; штат Монтана (Montana): Титул 23 «Парки, відпочинок, спорт, азартні ігри» зведення законів штату Монтана; штат Мэн (Maine): Титул 8 «Розваг і спорт» зведення законів штату Мэн; штат Невада (Nevada): Титул 41 «Азартні ігри, кінські перегони, спортивні заходи» оновлене зведення законів штату Невада та ін.

У зв'язку з тим, що центральне місце в спорті займає здоров'я людини, визначене ст. 3 Конституції України найвищою соціальною цінністю, а також тим, що сьогодні в спорт інвестуються великі суми коштів, створення системи правових норм, які будуть регулювати спортивні правовідносини є важливим завданням законодавців. Необхідна чітка нормативна регламентація правового статусу спортсмена, особливостей захисту прав та інтересів суб'єктів спортивних правовідносин. Необхідність виділення спортивного права в окрему галузь права підтверджує переважна більшість дослідників даної проблеми, таких як О.А. Моргунов, Г.Ю. Бордюгова, С.Г. Забара, Є.О. Харитонов, Р.Б. Шишка, О.С. Омельчук, Б.В. Фасій, Харитонova О.І., О.І. Сафончик та багато інших.

При усьому різноманітті цивільно-правових стосунків, що розвивається, у сфері спорту України є проблема в розрізненості нормативно-правових актів, що регулюють вказані правовідносини в Україні.

Українська правова доктрина виділяє п'ять джерел права: нормативний правовий акт, норми міжнародного права, судовий прецедент, правовий звичай, нормативний договір.

Джерелами спортивного права в Україні є Конституція України, Закони України «Про фізичну культуру і спорт», «Про антидопінговий контроль у спорті», «Про підтримку олімпійського, параолімпійського руху та спорту вищих досягнень в Україні» та ін. Норми спортивного права також

закріплюють ряд підзаконних нормативно-правових актів, міжнародно-правових актів у галузі спорту та фізичної культури, Укази Президента України «Про державну підтримку розвитку фізичної культури і спорту в Україні», «Про Національну доктрину розвитку фізичної культури і спорту», Постанови Кабінету Міністрів України «Про утворення центрів фізичного здоров'я населення «Спорт для всіх». Важливим джерелом спортивного права також є правовий звичай, санкціонований державою, який набуває внаслідок цього загальнообов'язкового значення. Серед них можна виділити такі звичаї, як ведення чесної гри, змагальність, рівність.

Предметом регулювання спортивного права є сукупність суспільних відносин, які виникають і реалізуються в процесі організації та формування спортивних команд, встановлення вимог до професійних спортсменів, а також при проведенні контролю за дотриманням спеціальних правил – регламентів. Коло правовідносин, що охоплюється сферою спортивного права є доволі широким та має яскраво визначену комплексну спрямованість, зокрема – фізична культура і спорт в Україні як об'єкт правового регулювання, організаційно-правові основи державного управління фізичною культурою і спортом, правове регулювання професійного спорту в Україні, правове регулювання сфери студентського та дитячо-юнацького спорту в Україні, правовий статус спортсменів, тренерів та інших учасників спортивної діяльності, правові аспекти організації та проведення спортивних змагань, тощо [5].

До предмету спортивного права також варто віднести суспільні відносини у сфері спортивного арбітражу (медіації), спортивновідповідальності як специфічного виду юридичної відповідальності, спортивного суддівства, а також відносини міжнародного співробітництва у галузі спорту.

Питання про виділення спортивного права в окрему галузь тісно пов'язане із рівнем розвитку спортивного руху в Україні, який за нормальних умов може забезпечити економічний (особливо в сфері інвестування, туризму), соціально-культурний (зростання національної самоідентифікації) та інший розвиток держави. Проте суттєво ускладнює розвиток спорту в Україні те, що Верховною Радою України не ратифіковані ряд міжнародно-правових договорів у сфері спортивного права.

Підводячи підсумок: спортивне право на сьогодні є окремою комплексною галуззю законодавства, а так само є самостійною учбовою дисципліною у багатьох країнах Європи, в США, а останнім часом розвивається і в Україні, що зумовлює необхідність удосконалення та кодифікації законодавства, яким регулюються спортивні правовідносини.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Конституція України: Закон України від 28 черв. 1996 р. // Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про фізичну культуру і спорт : Закон України від 24 грудня 1993 р. // URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3808-12>
3. Бордюгова А. Ю. Словник термінів зі спортивного права / уклад. Бордюгова А.Ю. – К. : Юстиніан, 2007. – 144 с.
4. Забара С. Г. Проблеми визначення поняття та предмета спортивного права України / С. Г. Забара // Підприємництво, господарство і право. – 2008. – №7. – С. 102-105.
5. Заярний О. А., Куц А. В. Спортивне право в Україні. Ознаки самостійної галузі // Юридичний Вісник України. – 2011. – № 50 (17-23 грудня). – С. 14.
6. Спортивне право: актуальні проблеми: монографія / Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Голубєва Н.Ю. та ін.; голов. ред. Харитонов Є.О.; НУ ОЮА. – Одеса: Юридична література, 2018. – 240 с.
7. Чередник Р. В. Становлення спортивного права як комплексної галузі в правовій системі України // Актуальні проблеми політики: Збірник наукових праць. – Одеса: Фенікс, 2011. – Вип. 42. – С. 272-279.
8. Sports law. – URL: http://en.wikipedia.org/wiki/Sports_law.
9. The International Sports Law Centre at the T.M.C. Asser Institute: from National Project to International Centre. – URL: http://www.asser.nl/default.aspx?site_id=11&level1=13906&level2=13943.
10. Edward Grayson: barrister and specialist on sport and the law. – URL: <http://www.timesonline.co.uk/tol/comment/obituaries/article4855567.ece>.

*Платонова Анастасія Володимирівна,
студентка 3-го курсу юридичного коледжу
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КОРИСТУВАННЯ ЧУЖИМИ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ

Реформування цивільного та земельного законодавства, відродження приватних засад правового регулювання суспільних відносин, закріплення різних форм власності на землю обумовлює в багатьох випадках можливість використання земельних ділянок не лише на праві власності, праві постійного користування чи оренди, а й на інших правових титулах, а відтак, поширення інших способів використання земельних ділянок з метою забезпечення балансу

публічних і приватних інтересів у використанні та охороні землі як основного національного багатства.

Цивільний кодекс України (далі – ЦК України) передбачає запровадження відмінних від права власності організаційно-правових форм панування над речами та створення узгодженої системи речових прав, яка поряд з іншими речовими правами включає інститут права користування (сервітут); права користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) та право забудови земельної ділянки (суперфіцій). Ці інститути сформувалися в Стародавньому Римі та мають багатовікову історію [1, с. 98].

Проте, на даний час правове регулювання речових прав на чуже майно, в тому числі на земельні ділянки здійснюється не тільки ЦК України, але і Земельним кодексом України (далі – ЗК України) та деякими іншими нормативними актами, норми яких не є взаємоузгодженими та регламентують недостатньо повно підстави, умови набуття та реалізації зазначених прав на землю, що впливає на практику їх застосування.

Вперше серед інших кодексів України, право земельного сервітуту було відображено у Земельному кодексі, що стало позитивним моментом, оскільки розвиток ринку землі та нерухомості обумовив виникнення нових форм правовідносин. Цивільний кодекс, який вступив у дію через два роки після Земельного кодексу, також містив низку положень про земельні сервітуту, навіть і ті, які не були передбачені Земельним кодексом. Сервітутні земельні відносини регулюються главою 32 ЦК України та главою 16 ЗК України. Слід згадати, що Лісовий кодекс України містить ст. 23, яка регулює статус лісових сервітутів, як право користування чужою земельною лісовою ділянкою.

Аналіз та порівняння норм ЗК України та ЦК України свідчить про певні розбіжності у регулюванні цими кодифікованими актами сервітутних відносин, а також існування прогалин стосовно способів встановлення земельного сервітуту. Норми ЦК України є більш адаптованими, оскільки мають відсільні норми або логічний зв'язок між способами встановлення та їх реалізацією через цивільне законодавство. Натомість норми ЗК України, хоча й закріплюють способи встановлення земельного сервітуту, але у багатьох випадках не передбачають способів їхньої практичної реалізації.

Зазначене стосується не лише норм щодо сервітутів, а й інших прав на чужі земельні ділянки. Законом України від 27 квітня 2007 року № 997-V Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 року був доповнений новою главою 16-1, присвяченою праву користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) або для забудови (суперфіцій). Отже, глава 16 ЗК України, яка закріплювала право земельного сервітуту,

«збагатилася» ще двома договорами стародавнього римського права. Проте, якщо земельний сервітут може бути встановлений договором, законом, заповітом або рішенням суду, емфітевзис та суперфіцій можуть виникати лише на підставі договору між власником землі та особою, яка виявила бажання користуватися земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або для забудови, згідно з вимогами ЦК України. Право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) може виникати також на підставі заповіту [2, с. 69].

На жаль, глава 16-1 Земельного кодексу та глава 33 (право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб) і глава 34 (право користування чужою земельною ділянкою для забудови) Цивільного кодексу не містять легального визначення договорів емфітевзису та суперфіцію. В них йдеться про підстави виникнення зазначених договорів, умови і порядок їх укладання, строки дії таких договорів, права й обов'язки власників земельних ділянок та користувачів ними за вказаними договорами, підстави і умови припинення укладених договорів тощо. Так, за ст. 102-1 Земельного кодексу, право користування чужою земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб (емфітевзис) та право користування чужою земельною ділянкою для забудови (суперфіцій) можуть відчужуватися або передаватися в порядку спадкування. Проте право користування земельною ділянкою державної або комунальної власності не може бути відчужено її землекористувачем іншим особам (крім випадків переходу права власності на будівлі і споруди), внесено до статутного капіталу та передано у заставу.

Строк дії договору емфітевзису або суперфіцію встановлюється за згодою сторін. Разом із тим щодо земельних ділянок державної та комунальної власності законодавством встановлено максимальний строк, на який може бути укладений договір суперфіцію або емфітевзису. Цей строк становить 50 років (частина 1 ст. 408 та частина 5 ст. 413 ЦК України).

Укладення договорів про надання права користування земельною ділянкою для сільськогосподарських потреб або для забудови здійснюється відповідно до Цивільного кодексу з урахуванням вимог Земельного кодексу. Але ЦК України спеціальних приписів щодо укладення таких договорів не містить. Оскільки в практичній діяльності виникають значні труднощі з укладенням таких договорів, то до них зазвичай включаються умови, характерні для договору оренди землі.

Таким чином, приведення норм різних галузей права у цій сфері до єдиної концепції регулювання створить можливість більш ефективного впорядкування відповідних відносин та дозволить усунути законодавчі колізії та явні

суперечності норм Земельного та Цивільного кодексів щодо користування земельними ділянками на основі договорів емфітевзису і суперфіцію.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільне право України (традиції та новації) : моногр. / за заг. ред. Є. О. Харитонова, Т. С. Ківалової, О. І. Харитонової ; наук. ред. Н. Ю. Голубєва. – Одеса : Фенікс, 2010. – 700 с.
2. Харитонова Т.Є. Здійснення прав на чужі земельні ділянки в Україні: проблеми теорії та практики: монографія / Т.Є. Харитонова. – Одеса: Юридична література, 2016. – 424 с.

Плечій Ярослав Васильович,
студент 2-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Берназ-Лукавецька О.М.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОГОВОРІВ АУТСОРСИНГУ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

За останні кілька десятиліть сфера надання ІТ-послуг зазнала важливих, можна сказати, фундаментальних змін та стрімкого розвитку, залучила велику кількість інвестицій, змінила інші сфери життя та дуже сильно вплинула на економіку, бізнес і культуру сприйняття інформаційних технологій у цілому. У сфері ІТдоговір аутсорсингу користується не аби якою популярністю, оскільки є ефективним інструментом об'єднання величезної кількості людських та фінансових ресурсів з метою отримання надприбутків від надання послуг у сфері ІТ.

Питання застосування договорів аутсорсингу розглядалися такими вченими та економістами як Анікін Б. А., Безручук С. Л., Немченко С. С., Мигалюк Л. В., Лідовець Р. А., Кохан В. П., Резніченко С. В., Горшеніною Ю. В., Харитоновим Є. О., Єфименко М. М.

Однак перспективи застосування договорів аутсорсингу в сфері ІТ на сьогоднішній день залишаються недостатньо вивченими, а отже дають підґрунтя для написання подальших наукових статей та робіт.

Зарубіжними вченими аутсорсинг визначається як укладення договору зі сторонньою компанією або надавачем послуг для управління та завершення певного об'єму роботи за визначений проміжок часу, за установлену ціну, дотримуючись при цьому певного рівня обслуговування [1, с. 4].

Вітчизняні вчені також не обійшли питання дефініції поняття аутсорсингу та сформулювали власні наукові позиції стосовно визначення аутсорсингу.

Так, Дідух О. В. зазначає, що аутсорсинг – це інструмент управління підприємством, спрямований на підвищення ефективності та конкурентоспроможності діяльності, який передбачає укладання контракту між замовником і постачальником (аутсорсером) з метою виконання останнім як основних, так і другорядних бізнес-функцій замовника за певну плату, що зумовлює реорганізацію і оптимізацію підприємницької діяльності і, за необхідності, залучення тимчасового персоналу [2. с. 1].

У свою чергу Безручук С. Л. та Лайчук С. М. стверджують, що під аутсорсингом слід розуміти передачу деяких непрофільних функцій спеціалізованій компанії. Концепція використання подібних послуг базується на зосередженні підприємства на ключовій діяльності, що приносить найвищі доходи, при одночасній передачі певних функцій (видів діяльності) назовні, що, в свою чергу, ґрунтується на переконанні, що спеціалізовані фірми роблять це краще і дешевше (тобто якісніше і при нижчих затратах).

Найбільшими і найвідомішими аутсорсинговими компаніями на сьогоднішній день є аудиторсько-консультаційні фірми «Великої п'ятірки» – KPMG, Deloitte & Touch, Andersen Worldwide, Pricewaterhouse Coopers, Ernst & Young. Вони пропонують консалтингові послуги в області управління, інформаційних технологій, оподаткування, аудиту, бухгалтерського обліку та звітності, ревізійної діяльності, юридичного забезпечення та т. ін. [3].

Варто вказати на те, що в Україні ІТ-аутсорсинг є одним із найпоширеніших видів. У нашій державі діють високотехнологічні аутсорсингові фірми, які мають офіси в різних містах та країнах. До найвідоміших з них можна віднести ELEKS, SoftServe, Infopulse, Intellias, Miratech та ін. Ці компанії займаються розробкою програмного забезпечення, хмарних сховищ даних, аналізом Big Data, розробкою інформаційно-технологічних рішень для медичних і логістичних компаній та ін.

За даними аудиторської компанії PWC ринок аутсорсингових ІТ-послуг в Україні станом на 2011 рік становив 1,1 млрд. дол., на 2015 рік – 2,7 млрд. дол., а до 2020 року прогнозується його збільшення майже до 5,7 млрд. дол. [4].

Завдання аутсорсингу ІТ-діяльності є доволі різноманітними: зменшення витрат на інформаційні технології, зниження витрат на бізнес, підвищення ефективності бізнес-процесів або задоволення потреб клієнтів [5, с. 13].

У разі найму штатного співробітника крім заробітної плати для нього потрібно організовувати робоче місце: необхідні комп'ютер, телефон, комунікаційні розетки для їх підключення. Далі на нього припадатиме частка

платежів за інтернет канал, комунальні послуги, частина орендної плати за приміщення. За штатного співробітника потрібно платити соціальні страхові платежі (30%), йому належать відпускні, лікарняні, соціальні бонуси.

Спеціалізована ж ІТ-компанія завжди в курсі останніх досягнень в області ІТ і активно використовує пропозиції для великого бізнесу від компаній-партнерів (таких як Microsoft, IBM, Intel та ін.), а також власні підходи і досвід впровадження.

Беручи до уваги все вищезазначене, необхідно констатувати, що Україна має гарну перспективу щодо подальшої оптимізації і застосування договірних моделей з ІТ-аутсорсингу. Не зважаючи на слабкість правового регулювання аутсорсингових відносин, даний ринок стрімко розвивається та характеризується зростаючим попитом на інвестиції в сфері ІТ.

Водночас, не можна оминати увагою і той факт, що модель ІТ-аутсорсингу є доволі спірною й іноді має негативний вплив на бізнес-процеси, що відбуваються на підприємстві або організації. Найбільш продуктивним виявляється застосування такої моделі відносин на малих та середніх фірмах, де вартість наймання працівників стає більшою витратою, ніж укладення договору із фірмою аутсорсером.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Oshri I. The handbook of Global Outsourcing and Offshoring. / I. Oshri, K. Julia, W. P. Leslie // Palgrave Macmillan. – 2009. – URL:<https://pdfs.semanticscholar.org/e986/0df418b4a3109fa91fc54fdd9266a67865dc.pdf>.
2. Дідух О. В. Основні види аутсорсингу та їх застосування в управлінні діяльністю підприємства. / О. В. Дідух, Г. О. Партин. – 2011. – URL:<http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/16661/1/371-637-638.pdf>.
3. Нелюбова Н. Н. Финансово-кредитные механизмы развития малого предпринимательства / Н. Н. Нелюбова, О. А. Куликова. – 2006.
4. Andrienko-Bentz O. Export-oriented segment of Ukraine's IT services market: Status quo and prospects. / Olga Andrienko-Bentz. – 2016. – URL:https://eba.com.ua/static/export_it_industryfinal_29092016.pdf.
5. Fituossi D. IT Outsourcing Contracts and Performance Measurement. / D. Fituossi, V. Gurbaxani. – 2012. – URL:<https://pubsonline.informs.org/doi/abs/10.1287/isre.1100.0310?journalCode=isre>.

*Розумейко Дмитро Олексійович,
студент 1-го курсу магістратури
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»*

*Тімановська Ангеліна Дмитрівна,
студентка 3-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.*

АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ОНЛАЙН ПІРАТСТВОМ: БЛОКУВАТИ ЧИ ПОМИЛУВАТИ?

*Хто пробачає злочин,
той стає його співником
Вольтер*

Даним афоризмом зазначена нагальна необхідність реагування на порушення авторських прав в онлайн-просторі, встановлення відповідальності не тільки для розповсюджувачів, а й до користувачів. Соліст гурту «Козак Систем» зазначив, що існує багато професій, які виробляють інтелектуальний продукт. Якщо людина працює тільки музикантом, то має за щось жити. Якщо хтось вкраде у автора його творчість чи «позичить» без платні, то він залишиться без «шматка хліба» [1].

У зв'язку з безупинним розвитком ІТ-сфери та втручанням її в цивільні правовідносини, слід звернутися до правового врегулювання захисту інтелектуальної власності, зокрема й авторського права, адже ситуація наразі в Україні є критичною, оскільки «дірки» в українському законодавстві дозволяють «піратам» продовжувати свою нелегальну діяльність. Авторське право в Україні, до недавнього часу, було лише співзвуччям слів. Де-юре існував закон, який мав регулювати, захищати, відстоювати права автора. Але де-факто, в Україні він не працював.

Проаналізувавши Інтернет, слід зазначити що кількість незаконно розміщеного матеріалу виходить за межі дозволеного, існує безліч сайтів з різноманітною інформацією. Тому задля необхідного забезпечення авторських прав власників потрібно вирішити питання з блокуванням ресурсів, на яких з порушенням розміщена інформація або здійснити альтернативне вирішення даної проблеми.

Щодо першого способу, то існує безліч вдалих прецедентів в міжнародних відносинах пов'язаних з блокуванням веб-ресурсів, які поширюють інформацію з порушенням авторських прав. Однак виникає ряд проблем виконання судового рішення щодо блокування та притягнення винних до відповідальності. Оскільки власники піратських ресурсів найчастіше знеособлені, тому постає питання у визначенні відповідальної особи [2].

Наступною проблемою є можливість існування так званих «дзеркальних сайтів» (тобто сайти зі схожою назвою, дизайном, доменним ім'ям), це пов'язано з тим, що в більшості випадків притягти до відповідальності конкретну особу є неможливим. Також слід зазначити, що блокування подібних сайтів відбувається якимось певним інтернет-провайдером, в той час як інші можуть надавати доступ до заблокованого ресурсу.

Проте найважливішою проблемою залишається незбалансованість процедур блокування веб-сайтів щодо прав різних суб'єктів ІТ-відносин. Зокрема, впроваджуючи процедуру блокування, необхідно збалансувати права користувачів Інтернету, права інтернет-провайдерів та права правовласників. Це не є вичерпним переліком проблем, які можуть виникнути при вирішенні проблем пов'язаних з піратством та охороною авторських і суміжних прав в Інтернеті.

Беручу до уваги спосіб «помилювання», необхідно зазначити що він є більш дієвим для поціновувачів унікального та оригінального, оскільки за основу береться добровільне ігнорування «піратських» ресурсів та використання офіційних, однак не передбачає зникнення порушників авторських прав.

В основі діяльності піратських ресурсів є отримання матеріальної вигоди з транслявання відео- та аудіореклами в момент використання незаконно розміщеного продукту творчості. Якщо є бажання слухати набридливу рекламу кожні 5 хвилин на протязі 2 годин фільму, то звичайно можна зупинити свій вибір на безкоштовному перегляді фільму або прослуховуванні музики, однак є альтернативний вихід, а саме придбання місячної підписки на певному ресурсі, який надасть у вільне та законне користування будь-який продукт захищений авторським правом. Тим самим, здійснюючи перехід на добросовісне законне використання авторської продукції, ми робимо не тільки інвестиції у їхню творчість, ми зменшуємо аудиторію, на якій заробляли «піратські» мережі.

Даний спосіб потребує багато часу на його реалізацію, однак від буде більш дієвий, оскільки відсутність попиту не породжує пропозицію. Хоча, як і перший спосіб, цей також має свої перешкоди, однією з яких є фізична неможливість знайти якийсь продукт авторської діяльності на офіційних

порталах та придбати його. В такому випадку, не існує іншого способу, як отримати бажаний матеріал в обхід офіціальних методів. Тоді наші дії будуть незаконні, оскільки ми порушуємо чийсь авторські права, проте з точки зору особистого морального права можемо бути спокійними, тому що ми були готові здійснити покупку певного матеріалу, однак не мали можливості це зробити через певні територіальні чи мовні обмеження.

Коли йдеться про боротьбу з піратством та охорону авторських і суміжних прав в Інтернеті, необхідно розуміти, що викоринити повністю дане явище неможливо, як неможливо викоринити інші правопорушення. Прагнути необхідно, в першу чергу, до мінімалізації випадків порушення авторських і суміжних прав. Юрисдикційні та неюрисдикційні заходи захисту і охорони цілком в змозі виконати дане завдання, але за умови, що вони будуть використовуватися у сукупності та будуть внесені певні зміни у законодавство для конкретизації певних проблемних положень, пов'язаних зі специфікою Інтернету [3].

Як вже було підмічено, необхідно обрати найбільш ефективніші риси боротьби з піратством з обох методів, та використовувати їх у сукупності задля досягнення найбільш позитивного ефекту в найкоротший термін. Поряд з блокуванням «піратських» веб-ресурсів необхідно заохотити споживачів використовувати офіційні портали, які законно розповсюджують продукцію захищену авторським правом [4].

Це явище можна не помічати, вважати його навіть вигідним для себе. Але якщо ми прагнемо до розбудови громадянського суспільства, правової європейської держави з високим рівнем правосвідомості громадян, то, поряд із діяльністю законодавців, міжнародних та вітчизняних організацій, громадських активістів, кожен має усвідомити злочинність цього діяння і почати із себе у боротьбі з ним. Адже, як сказав Вольтер, «хто пробачає злочин, той стає його співником».

ЛІТЕРАТУРА:

1. Пташка К. «Не будьте калькою»: чи працює в Україні авторське право?. / Катерина Пташка // Український інтерес. – 2018. – URL:<https://uain.press/culture/ne-budte-kalkoyu-chy-pratsyuye-v-ukrayini-avtorske-pravo-803734>.
2. Шишко І. Боротьба з онлайн-піратами.. / Ігор Шишко // Juscutum. Legal engineering. – 2018. – URL:<https://juscutum.com/borotba-z-onlayn-piratami-blokuvati/>.
3. Піратство як порушення авторських і суміжних прав у мережі інтернет: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.03

«цивільне право і цивільний процес; сімейне право; міжнародне приватне право». – Одеса, 2016. – 23 с.

4. Лучков І. Чому платити за контент – це добре?. / Іван Лучков. – 2017. – URL: <https://wylsa.com/buydontsteal>

*Редько Анастасія Геннадіївна,
студентка 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Деревнін В.С.*

ПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ БЕЗ ЗГОДИ АВТОРА

Результати інтелектуальної діяльності утворюють елемент культури, важливість якого важко переоцінити. Даний аспект знаходить своє втілення і в деяких міжнародних правових актах. Зокрема, в статті 27 Загальної декларації прав людини від 10 грудня 1948 року закріплено, що кожна людина має право на захист її моральних і матеріальних інтересів, що є результатом наукових, літературних або художніх праць, автором яких він є, декларується право вільно брати участь у культурному житті суспільства. У статті 7 Декларації принципів міжнародного культурного співробітництва від 4 листопада 1966 року відзначається, що широке поширення ідей і знань, засноване на максимально вільному обміні і зіставленні, є необхідним для творчої діяльності, шукання правди і розквіту людської особистості.

Специфіка суспільних відносин, регульованих авторським правом, передбачає необхідність ґрунтовних досліджень, спрямованих на встановлення балансу інтересів в авторському праві. Розгляд питань правового регулювання вільного використання творів веде до виявлення найбільш значущих спільних позицій приватних, громадських та публічних інтересів і формулювання рішень, які сприятимуть появі нових творів і забезпечення їх доступності для публіки. Саме тому питання щодо правомірного використання твору без згоди автора є надзвичайно актуальним у сьогоденних реаліях нашої держави.

Виключно авторським правом є право вимагати виплати винагороди за будь-яке використання твору. Порушення даного положення є підставою для звернення до суду за захистом порушених прав.

В той же час українське законодавство, з метою встановлення певного балансу суспільства і авторів, закріплює обмеження майнових прав авторів та інших осіб, що мають авторські права.

Статтею 444 Цивільного кодексу визначено наступні випадки даного використання:

- як цитата з правомірно опублікованого твору або як ілюстрація у виданнях, радіо- і телепередачах, фонограмах та відеограмах, призначених для навчання, за умови дотримання звичаїв, зазначення джерела запозичення та імені автора, якщо воно вказане в такому джерелі, та в обсязі, виправданому поставленою метою;
- для відтворення у судовому та адміністративному провадженні в обсязі, виправданому цією метою;
- в інших випадках, що передбачені законодавчими актами.

При цьому, обов'язком особи, яка використовує твір є зазначення ім'я автора твору та джерела його запозичення. Саме даний правовий припис є основоположним у визначенні правомірності такого використання. У першу чергу, при наявності спору, має встановлюватися факт зазначення автора та джерела твору, а в подальшому вже зовнішнє оформлення конкретного матеріалу.

Група авторів, зокрема В.М. Крижна, Н.Є. Яркіна, В.І. Борисова пов'язують існування в законодавстві подібних випадків в першу чергу з тим, що об'єкти авторського права є тими складовими культурного середовища, що мають базисне значення для науково-технічного та духовного розвитку певного суспільства. Об'єкти авторського права мають виключну освітню, наукову та культурну цінність.

Однак, крім зазначених цілей, що без сумніву, є визначальними, проте не єдиними, вільне використання передбачається, наприклад із соціальною метою (можливість дозволеного використання творів сліпими й іншими особами з обмеженими фізичними властивостями); для адміністративних потреб (відтворення творів для судового й адміністративного провадження; відтворення творів в особистих цілях. Але при визначенні поняття доречно відмовитися від перерахування цілей, з огляду на їх широкий перелік.

На противагу положенням Цивільного кодексу, Закон України «Про авторські та суміжні права» встановлює вичерпний список випадків використання творів. Таких підстав у статті 21 Закон передбачає 12, наприклад відтворення у каталогах творів, виставлених на доступних публіці виставках, аукціонах, ярмарках або у колекціях для висвітлення зазначених заходів, без використання цих каталогів у комерційних цілях; публічне виконання музичних творів під час офіційних і релігійних церемоній, а також похоронів в обсязі, виправданому характером таких церемоній; адаптація існуючих і створюваних

аудіовізуальних творів для сліпих, осіб з порушеннями зору та осіб з дислексією шляхом застосування аудіодискрипції тощо [2].

Проаналізувавши вищевказані законодавчі норми ми можемо визначити ознаки, за яких можливе використання об'єктів авторського права та суміжних прав будь-якими особами:

- без дозволу суб'єктів авторського права (ця ознака вважається визначальною, тому що пов'язана з принципом свободи використання об'єктів авторського права іншими особами без дозволу суб'єктів цих прав (без укладення з ними відповідного договору);

- без виплати винагороди суб'єктам цих прав (у разі відсутності потреби в отриманні дозволу від уповноваженої особи на використання об'єкта авторського права відпадає необхідність виплати їй винагороди);

- з дотримання певних умов (має уточнювальний характер, що полягає у встановленні певних меж вільного використання. Такими умовами є: правомірне оприлюднення об'єктів авторського права та суміжних прав; дотримання особистих немайнових прав);

- виключно у випадках, спеціально передбачених нормою закону [3].

Отже, інститут використання об'єктів авторського права без згоди автора відіграє ключову роль у встановленні балансу приватних та суспільних інтересів. Разом з цим, необхідно уніфікувати норми цивільного законодавства із суміжними нормативно-правовими актами, що сприятиме чіткому розумінню норм законодавства й ефективному застосуванню їх на практиці.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Право інтелектуальної власності України: Конспект лекцій / Авт.: В.М. Крижна, Н.Є. Яркіна.; За ред. В.І. Борисової. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 2008. – 112 с.
2. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 13. – ст.64.
3. Троцька В. Сутність вільного використання об'єктів авторського права і суміжних прав // Теорія і практика інтелектуальної власності. – 2014. – № 4. – С. 19-28.
4. Цивільний кодекс України: Кодекс України; Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.

Романюк Василь Володимирович,
студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ДОГОВІР КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА БЕЗВІДСОТКОВІЙ ОСНОВІ В УКРАЇНІ

Актуальність теми дослідження полягає у проблемі визначення факту існування договору кредитування під 0 % в Україні, та його правового регулювання у сфері цивільних правовідносин.

Однією з найскладніших проблем виявилось обмеження експансії зобов'язальних відносин стосовно фізичних осіб, як слабо захищених суб'єктів цивільних правовідносин, та кредиторів під так звані 0 %.

Відповідно до статті 1054 Цивільного Кодексу України 2003 року (далі ЦК України) за кредитним договором банк або інша фінансова установа (кредитор) зобов'язується надати грошові кошти (кредит) позичальникові у розмірі та на умовах, встановлених договором, а позичальник зобов'язується повернути кредит та сплатити проценти [1]. Таким чином ЦК України фактично зазначає, що за кредитним договором однією з обов'язкових умов його реалізації є саме сплата процентів.

Також ЦК України у статті 1069 передбачає, якщо відповідно до договору банківського рахунка банк здійснює платежі з рахунка клієнта, незважаючи на відсутність на ньому грошових коштів (кредитування рахунка), банк вважається таким, що надав клієнтові кредит на відповідну суму від дня здійснення цього платежу [1]. З цієї умови можна розглянути послуги комерційного банку «ПРИВАТБАНК», що здійснює таке кредитування рахунковласникам карти «Універсальна» із додатковою умовою «до 55 днів безкоштовно користуйтеся кредитним лімітом на карті». Суть у тому, що дана банківська карта має пільговий період користування, до спливу якого власник картки не користується кредитними коштами безкоштовно. Це значить, що, якщо він погасить кредит впродовж пільгового періоду, йому не доведеться платити за ним процентів за користування, а якщо він не вклався в пільговий період, то на обов'язковій основі щомісячно йому потрібно буде внести на картку обов'язковий платіж, що становитиме у такому випадку 5% від заборгованої суми. Такий характер дій банку пояснюється тим, що законодавчо не передбачено мінімальні строки впродовж яких банк зобов'язаний

застосувати до позичальника данні кредитні відсотки. Данні дії можливі виходячи з нормативно закріпленої свободи дій в особі її принципу «що не заборонено то дозволено». Пільговими привілеями володіють і військовослужбовці. Так відповідно до статті 14 пункту 15 Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» яка передбачає, що військовослужбовцям з початку і до закінчення особливого періоду (резервістам і військовозобов'язаним – з моменту призову під час мобілізації та до закінчення особливого періоду) штрафні санкції та пеня за невиконання зобов'язань перед підприємствами, установами та організаціями, в тому числі банками, і фізичними особами, а також відсотки за користування кредитами не нараховуються [2]. В додаток, Національний Банк України на офіційному рівні закликає банки та інші установи, а клієнти мають право вимагати, організації реструктуризацію кредитних зобов'язань із добровільним (у випадку банку) повним або частковим відпущенням боргу позичальникам, котрі відбувають військову службу у Збройних Сил України.

Згідно постанові Кабінету Міністрів України «Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла» передбачено звільнення від погашення відсотків за користування кредитом позичальникам, котрі мають одну дитину і більше [4].

Проблематика відносин кредитодавця та позичальника полягала у тому що в момент укладення договору кредитування, позичальник недбало ознайомлюється, або несвідомо отримує хибну чи не повну інформацію стосовно змісту кредитного договору, котрий в кінцевому виявлявся договором позики. Зазвичай це відбувалось під час онлайн кредитування через мережу інтернет на сайтах надання «швидких кредитів».

З ціллю забезпечення уникнення таких ситуацій у статті 7 Закону України «Про споживче кредитування» зазначено, що у рекламі щодо надання споживчого кредиту забороняється зазначати, що споживчий кредит може надаватися без документального підтвердження кредитоспроможності споживача (позичальника) або що кредит є безпроцентним чи надається під нуль процентів, іншу аналогічну за змістом та сутністю інформацію [3]. З юридичної точки зору даний хід розумний адже під час отримання таких псевдо кредитів позичальник не усвідомлює що він переплачуватиме у вигляді разових комісій – за видачу кредиту, за щомісячне обслуговування чи страховку, що і не заперечується консультативними групами таких установ.

Отже виходячи з договору кредитування як надання грошових коштів кредитором у користування позичальнику на визначений строк та під проценти,

слід приходити до розуміння того що фактично безвідсоткове кредитування в Україні здійснюється лише на основі пільг, як похідних від факту перебування особи на військовій службі, батькам однієї та більше дітей (як допомога молодим сім'ям) та банками на основі відтермінування початку дій кредитних відсотків. А всі інші тіньові кредитні видатки, що здійснюються, особливо в сфері інтернет-банкінгу на неперевіраних сайтах, являють собою прикриті позики, про що в свою чергу не здогадується позичальник.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний Кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV // Відомості Верховної Ради України. 2003. – № 40-44. – Ст. 356.
2. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992 – № 15. – Ст. 190.
3. Про споживче кредитування: Закон України від 15.11.2016 р. № 1734-VIII // Відомості Верховної Ради України 2017. – № 1. – Ст. 2.
4. Про порядок надання пільгових довготермінових кредитів молодим сім'ям та одиноким молодим громадянам на будівництво (реконструкцію) і придбання житла: Постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.2001 р. № 584 // Офіційний вісник України. – 2001. – С. 57. – Ст. 996.

Рябов Максим Вікторович,

*студент 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ІНСТИТУТ СПАДКУВАННЯ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА

Важко переоцінити вплив римського приватного права на правові системи сучасності. Його рецепція неодноразово відбувалася впродовж століть у явній та латентній формах більшістю країн Європи, в тому числі і Україною. Значення римського приватного права пояснюється тим, що саме у Римській античній цивілізації право набуло характеру відносно самостійного феномену [2, с. 55]. Інститут спадкування в системі права України також тим чи іншим чином зазнали впливу аналогічних інститутів римського права.

Як в українському спадковому праві, так і в римському спадкуванні здійснювалося за заповітом або за законом.

Сутність поняття «заповіт» практично не змінилося і в обох випадках воно позначає особисте розпорядження власника на випадок своєї смерті. Проте, в силу історичних умов, головне місце в римській сім'ї займав *pater familias* і лише він мав право розпоряджатися майном, єдиним і повновладним власником якого він був [2, с. 436]. «Право Юстиніана» обмежувало ряд категорій осіб у праві заповідати. До таких осіб відносилися раби, віровідступники, єретики та глухонімі. Впродовж значного періоду часу до цих осіб відносилися і жінки. Тоді як у спадковому праві України спадкодавцем за заповітом може бути будь-яка фізична особа з повною цивільною дієздатністю.

За «правом Юстиніана» передбачалося складання заповіту у двох формах: приватній і публічній. Публічний заповіт відрізнявся від приватного участю органів державної влади, більше того, складання приватного заповіту могло здійснюватися як письмово, так і усно та вимагало присутності семи свідків. Стаття 1247 ЦК України виключає можливість усного складання заповіту та закріплює необхідність посвідчення його лише нотаріусом.

Цивільний кодекс фактично не обмежує коло спадкоємців, зокрема, у ч. 1 ст. 1235 зазначається, що заповідач може призначити своїми спадкоємцями одну або кілька фізичних осіб, незалежно від наявності у нього з цими особами сімейних, родинних відносин, а також інших учасників цивільних відносин. Римське спадковеправо передбачало ряд обмежень. Так, до кодифікацій Юстиніана спадкоємцем за заповітом могла бути лише конкретна особа – *persona certa* [1, с. 438], тобто виключалась можливість спадкування юридичними особами.

Спільною рисою римського і українського спадкового права була можливість складання заповіту з умовою.

Підстави спадкування за законом в обох випадках майже не відрізнялись і включали відсутність заповіту, його недійсність та відмови спадкоємців від спадщини. За «правом Юстиніана» до першої черги (у римському праві – класи) спадкоємців відносилися лише низхідні родичі спадкодавця: діти незалежно від статі та віку та онуки, хоча останні до спадкування, як правило не закликалися [1, с. 442]. В українському спадковому праві це коло дещо розширено, до першої черги також відносяться батьки та той з подружжя, що пережив спадкодавця (тоді як у римському праві він відносився до V класу). До другого класу відносилися висхідні родичі спадкодавця, а також повно рідні брати і сестри, що майже повністю відповідає другій черзі спадкоємців за Цивільним кодексом України. В окремий III клас відносилися неповно рідні брати і сестри. До IV класу відносилися решта бокових родичів, включаючи дядьків та тіток спадкодавця.

Підсумовуючи, варто зауважити, що значна частина інститутів спадкового права України увібрала в себе окремі риси відповідних інститутів римського приватного права, що пояснюється рецепцією римського права, що безумовно можна охарактеризувати як позитивне явище, що сприяє реалізації інтеграційних процесів в Україні.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Підопригора, О.А., Харитонов, Є.О. Римське право : підруч. / О.А.Підопригора, Є.О.Харитонов. – 2-ге вид. – К. : Юрінком Інтер, 2009. – 528 с.
2. Харитонов Є.О. Концепт приватного права в умовах інтеграції: навч. посіб. / Є.О. Харитонов. – Одеса: Фенікс, 2017 – 260 с.

Синіговець Аліна Володимирівна,

студентка 5-го курсу факультету адвокатури

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Некіт К.Г.

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЛЮДИНА: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ

Щоб розглянути питання про взаємодію штучного інтелекту та людини треба розглянути визначення штучного інтелекту адже єдиного підходу до розуміння немає. Штучний інтелект часто пропонують як модель чи систему, що визначаються параметрами інтелекту людини. Але інтелект людини - це один із проявів інтелектуальної системи в природі. У філософії не вирішено питання про навколишнє середовище і статус людського інтелекту. Також можна казати про відсутність точного критерію досягнення комп'ютером «розумності», хоча перед штучним інтелектом було звведено низку гіпотез, наприклад, тест Тюринга або гіпотеза Ньюела-Саймона. Нині існує багато наукових підходів як до розуміння задач штучного інтелекту, так і до створення інтелектуальних систем. Штучний інтелект – дуже молода галузь досліджень, започаткована 1956 року. історичний шлях штучного інтелекту нагадує синусоїду, кожен «зліт» якої ініціювався деякою новою ідеєю. На сьогодні її еволюція перебуває у так званому «спаді» і поступається застосуванню вже досягнутих результатів в інших областях науки, промисловості, бізнесі та навіть у повсякденному житті [4, с. 58].

Штучний інтелект – це система, яка відтворює рішення людиною складних завдань в процесі його життєдіяльності (лат. *intelectus* – розум; розумові здібності людини). Людина у своєму житті використовує різноманітні

інтелектуальні функції (інтуїція, творчість, уява, асоціація, індукція, дедукція, пошук та ін.). Створення неприродних систем, які б реалізовували ці функції і є основним завданням проблематики штучного інтелекту. Ця наука пов'язана з психологією, нейрофізіологією, транс гуманізмом та іншими. Як і всі комп'ютерні науки, вона використовує математичний апарат. Велике значення для неї мають філософія і робототехніка [2, с.212].

Також слід виділити ознаки штучного інтелекту:

- розпізнавати та розуміти;
- знаходити спосіб досягнення результату та приймати рішення;
- вчитися.

Щоб зрозуміти проблему взаємодії штучного інтелекту з людиною варто озирнутися у коло і ми побачимо як роботи стали вже частиною людства. У кожному будинку є техніка з приставкою «smart» і люди не уявляють своє життя без телефону. Чи можемо ми собі уявити що буде через 100-200 років. Адже вже зараз відбувається автоматизація (Автоматизація – один із напрямів науково-технічного прогресу, що використовує саморегулюючі технічні засоби і математичні методи з метою звільнення людини від участі в процесах отримання, перетворення, передачі і використання енергії, матеріалів, виробів або інформації, або істотного зменшення ступеня цієї участі або трудомісткості виконуваних операцій) [5, с. 165] і роботи в деякому сенсі «посувають» людей. Вони замінюють людей в деяких сферах. Якщо казати про підприємства, то роботодавцю вигідніше купити робота тим самим скоротивши свої витрати і збільшити продуктивність. Такі компанії, як Google, Amazon та Microsoft, вже сьогодні пропонують своїх домашніх роботів, які мають служити виконавцями функцій домашніх справ: через систему звукового контролю вони вміють вмикати світло, вентиляційну систему чи музику, а також скласти розклад, повідомити про ситуацію із заторами, ввести в курс останніх світових новин або ж порадити найближчий ресторан на ваш смак. Також робот замінює секретаря і може повідомити особам про зайнятість чи відсутність особи. Звичайно ж підвищиться безробіття в багатьох країнах світу і, через деякий час можна буде вже говорити про рівність людини і робота. Адже вже ми знаємо про те, що людиноподібний робот Софія отримала громадянство Саудівської Аравії. Але громадянство – це, насамперед, набір прав та обов'язків. І справа виглядає дещо складнішою, ніж просто небажання бути пліч о пліч із «залізними машинами». На перший погляд, не зовсім зрозуміло, навіщо роботам взагалі надавати якісь права і чому науковцям слід обговорювати дану проблему. Але, судячи зі стрімкого розвитку штучного інтелекту, з'являється дедалі більше припущень, що «машини» братимуть набагато більше участі в

людському повсякденному житті, і це викликає чимало дискусій етичного та юридичного характеру: наприклад, чи дійсно необхідно бути людиною, щоб мати права. Більшість експертів погоджуються з тим, що рано чи пізно це питання загостриться. Спроби створення частинних випадків штучного інтелекту дозволили навчити машині розпізнавати образи, кольори, отримувати інформацію і керувати базами знань, підтримувати спілкування з людиною, але не дали відповіді на найважливіше питання, що таке свідомість, благо, розумність. І чи можливий інтелект без свідомості.

Ще є багато питань стосовно законодавчого та суспільного регулювання штучного інтелекту: чи можна буде вступати в шлюб з людиноподібним роботом; які права має чи матиме робот; чи може машина діяти розумно; чи може вона вирішувати проблеми, які людина вирішує за допомогою міркувань; чи може робот мати розум, свідомість, психічний стан у тій мірі, у якій ними володіє людина; чи може вона відчувати; чи однакова природа людського інтелекту і штучного; чи є у своїй основі людський мозок комп'ютером. Слід звернутися за тлумаченням до філософів, адже мова йде саме про влаштування світу і штучний інтелект вніс до філософії хаос. Щоб казати про законодавче врегулювання штучного інтелекту як нормального влаштування світу треба дуже багато часу, наука розвивається стрімко та вона не зважає на «нормальне функціонування» філософії адже є великий спектр питань які треба вирішити, це наприклад: якщо в майбутньому машини зможуть міркувати, усвідомлювати себе й мати почуття, то що ж тоді робить людину людиною, а машину – машиною; якщо в майбутньому роботи зможуть міркувати, то як складуться відносини людей і роботів; чи буде людина, якій у результаті численних медичних ампутацій замінили 99 відсотків тіла на штучні органи, то вона буде вважатися людиною або машиною тощо [6].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Некіт К.Г. Суб'єкти права приватної власності в інформаційному суспільстві / К.Г. Некіт // Lex Portus. – №2 (10). – 2018. – URL: https://lexportus.net.ua/vipusk-2-2018/nekit_k_h_subiekty_prava_pryvatnoi_vlasnosti_v_informatsiinomu_suspilstvi.pdf
2. Глибовець М.М. Штучний інтелект : Підручник / М.М. Глибовець, О.В. Олецький. - Київ : Академія, 2002. - 212 с.
3. ІТ-право: теорія і практика: навч. посібник / авт. кол.; за ред. Є.О. Харитонova, О.І. Харитонової. – Одеса: Фенікс, 2017. – 472 с.
4. Навчальний посібник / Р. О. Ткаченко, Н. О. Кустра, О. М. Павлюк, У. В. Поліщук. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2014. – 58 с.

5. Эндрю А. Искусственный интеллект / А. Эндрю ; пер. с англ. В.Л. Стефанюка, под ред. Д.А. Поспелова. - М. : Мир, 1985. - 165 с.
6. Бовыкин В.И. Философия искусственного интеллекта: проблемы терминологии и методологии // Философия и культура 8 (56) 2012. - URL: http://www.nbpublish.com/library_get_pdf.php?id=21043

Сітніков Микита Романович,
студент 3-го курсу соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фомічова Н.В.

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ

У сучасних умовах економічного розвитку існує безліч проблем, з якими стикаються підприємства у процесі свого функціонування. Однією з таких проблем є неналежна і несвоєчасна оплата фінансових зобов'язань боржниками. Так, підприємці, працюючи із відстрочкою платежів, мають справу із дебіторськими заборгованостями, які «заморожують» оборотні кошти і значно сповільнюють розвиток всього підприємства. Як наслідок, вільних коштів у підприємця стає дедалі менше, тому він задля порятунку свого бізнесу має звертатися до банку за кредитом, однак зазвичай сума не є достатньою, оскільки всі його кошти знаходяться в обігу, а застава майна має досить ризикові наслідки у вигляді втрати цього самого майна. Саме для вирішення таких питань, підприємці звертаються до такої фінансової послуги, як факторинг.

Згідно із статтею 1077 Цивільного кодексу України 2003 року (далі ЦК України), за договором факторингу (фінансування під відступлення права грошової вимоги) одна сторона (фактор) передає або зобов'язується передати грошові кошти в розпорядження другої сторони (клієнта) за плату (у будь-який передбачений договором спосіб), а клієнт відступає або зобов'язується відступити факторові своє право грошової вимоги до третьої особи (боржника) [1].

Суть факторингу полягає у тому, що банк або інша фінансова установа, яка має право здійснювати факторингові операції (фактор), надає клієнту за плату фінансування в обмін на відступлення клієнтом фактору прав вимоги до боржників, які виникли з договорів поставки, надання послуг тощо. В обмін на право вимоги дебіторської заборгованості фактор зобов'язується одразу виплатити клієнтові аванс, розмір якого зазвичай складає до 90% від вартості

відступленого зобов'язання, а решту суми – після отримання відповідних виплат від боржника. Оплата послуг фактора здійснюється за рахунок комісії за надання фінансування чи інших платежів, а також відсотків річних за використання грошей [2].

Факторинг призначений для того, щоб не чекаючи спливу строку відстрочки платежу забезпечити надходження коштів, виручених з продажу товару або послуги, до обороту коштів підприємства. Дебіторська заборгованість підприємства за допомогою факторингу перетворюється на гроші, які підприємець може використовувати на свій розсуд.

Факторинг в Україні регулюється низкою нормативно-правових актів. Зокрема, ЗУ «Про банки та банківську діяльність», Господарським кодексом України, ЦК України, ЗУ «Про фінансові послуги і державне регулювання ринку фінансових послуг», а також Конвенцією УНІДРУА «Про міжнародний факторинг». У конвенції УНІДРУА «Про міжнародний факторинг» зазначено, що операція є факторинговою, якщо виконується хоча б дві із чотирьох умов, а саме: наявність кредитування у формі попередньої оплати боргових вимог; ведення бухгалтерського обліку постачальник; інкасація його заборгованості; страхування постачальника від кредитного ризику. Проте це визначення відноситься лише до міжнародного факторингу, в той час як внутрішній факторинг регулюється внутрішнім законодавством.

В нашій країні факторинг має досить серйозні проблеми, як на ринку послуг, так і в правовому регулюванні. Однією із проблем цієї послуги, на нашу думку, є неповне, стисле та вузьке відображення змісту факторингу в нормативно-правових актах України. Так, Гізатулліна О. М. та Маєвська Н.В. зазначають, що факторинг – це фінансово-комісійна операція, за якої клієнт переуступає дебіторську заборгованість банку чи факторинговій компанії з метою негайного отримання більшої частини платежу та пришвидшення оборотності коштів у розрахунках, що супроводжується елементами кредитування, адміністрування, моніторингу, контролю дебіторської заборгованості, а також страхуванням ризиків за відповідну винагороду [3].

Порівнюючи поняття, цих та інших вчених із ст. 1077 ЦК України, можна дійти висновку, що законодавець зводить зміст факторингу лише до фінансування під відступлення права грошової вимоги, не розкриваючи його глибоку сутність, завдання та функції. Саме цей факт не надає істотних умови для подальшого розвитку і процвітання ринку факторингу в Україні. Ще однією проблемою є велика кількість банків, які пропонують послуги факторингу та невелика кількість спеціалізованих факторингових компаній. Проблема полягає в тому, що факторингові операції досить дорогі, а тому не всі

компанії можуть собі їх дозволити. Тому, ми змушені говорити про майже повну відсутність конкуренції та монополізацію і так нерозвинутого ринку факторингу в Україні.

Існує й інша проблема, яка суттєво гальмує факторинговий ринок – це масові неплатежі за боргами. Крім того, досить часто боржники, щоб ухилитися від сплати боргу внаслідок нескладних операцій продовж декількох годин з підприємства виводять всі наявні активи, а директором та єдиним учасником стає інвестор із Середньої Азії. В такому випадку фактор на свій страх і ризик здійснює свою діяльність [4].

Наступною проблемою розвитку факторингових послуг в Україні є великий відсоток, котрий сьогодні закладають вітчизняні банки у свої тарифи за обслуговування. У розвинених країнах вартість факторингу становить у середньому 1,5–2 % від суми постачання. У нашій державі середньозважений відсоток для ринку становить 50–60 % від зазначеної суми [5]. Тому суб'єкти господарювання, незважаючи на очевидні плюси факторингового обслуговування, віддають перевагу кредитуванню, де вартість послуг є значно меншою.

Підсумовуючи вище викладене, можна зазначити, що факторинг – це доволі зручний інструмент в розрахунково-платіжних відносинах покупців та постачальників, який максимально враховує інтереси сторін. Завдяки факторингу постачальники можуть планувати свої фінансові потоки, незважаючи на платіжну дисципліну покупців. Саме факторинг дає можливість підприємцю майже відразу отримати гроші за проданий товар і вкласти їх в подальший розвиток свого бізнесу. Ринок факторингових послуг в Україні з кожним роком стає все більше популярним. Пов'язано це із тим, що банківське кредитування стає дорожчим та має ряд додаткових вимог для його отримання, таким чином значна кількість підприємців зосереджена на пошуку альтернативних ресурсів для розвитку своєї діяльності, одним із яких є факторинг. На нашу думку, саме в такий момент, коли ринок факторингу починає набирати обертів, йому як ніколи потрібна підтримка держави. Прийняття нових законів, зменшення податків, створення пільгових умов для факторингових компаній та їх клієнтів, реклама факторингу серед підприємців – це все, лише маленька частина того, що може зробити наша держава задля розвитку факторингу, а як наслідок і розвитку бізнесу в Україні, який, в свою чергу дозволить будувати економічно незалежну та потужну країну.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Цивільний Кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. – Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44. – ст. 1077.
2. Момот Л.В. Факторингові послуги в Україні / л.в. Момот // науковий вісник Херсонського державного університету. Сер.: економічні науки. – 2016. – № 16(2). – С. 147–149.
3. Гізатуліна О.М Тенденції розвитку факторингових компаній як сегменту ринку фінансових послуг України / О.М. Гізатуліна, Н.В. Маєвська//– Економічний вісник. – 2017. – № 7. – С. 4-5.
4. Каракой Т.С. Правове регулювання факторингу в Україні як специфічної послуги/ Каракой Т.С// Young Scientist. – 2018. – № 4(56). – С. 679.
5. Пальчук О.І. Факторинг на ринку фінансових послуг/ О. Пальчук //монографія. – Київ. – 2011. – С. 77.

Слинявчук Людмила Валеріївна,

*студентка 1-го курсу магістратури судово-адміністративного факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»*

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

Римське приватне право та законодавство України перебувають у динамічному зв'язку, який на різних етапах становлення української державності проявлявся по-різному. Процес рецепції римського права відіграв вагомий роль у розвитку цивільного законодавства країни та вплинув на регулювання суспільних відносин. Впровадження римського права на початку ХХ століття дещо був загальмований радянською правовою доктриною, яка базувалася на самотності регулювання суспільних відносин в усіх сферах життя. Тому спостерігався помітний розрив у розвитку суспільства порівняно з іншими країнами. Проте, говорити про цілковиту відсутність римських запозичень недоцільно.

Про вплив римських приватних ідей на законодавство України в період XVII-XIX століттях свідчить наявність таких нормативно-правових актів як «Права, за якими судиться малоросійський народ» та «Зібрання прав малоросійських». Пізніше в Російській імперії норми приватного права можна було віднайти в Книзі X Зводу законів Російської імперії, проектах Цивільного уложення Російської імперії. Отже, вбачається вплив римських ідей на правотворчість лише щодо регулювання певних відносин.

Радянська влада у свою чергу виступала проти приватної власності і здійснювала ліквідацію усіх приватних відносин та інституцій, які існували. Тоді як приватна власність є однією із найважливіших ознак римського права. Особливе місце в регулюванні займали майнові відносини, які були підконтрольні виключно владі. Тому при розробці проекту Цивільного кодексу РРФСР було використано опосередковану рецепцію римського приватного права. Вбачався вплив на створення кодексу буржуазного приватного законодавства, головним чином Німецького цивільного кодексу.

Оскільки вже у 80-х роках ХХ століття починають проникати у регулювання суспільних відносин принципи верховенства права, загальнолюдські цінності, суверенітет особи, можливість мати приватну власність, тому ознаки римського права вплинули на створення Основ цивільного законодавства 1991 року. Це сприяло початку вдосконаленню нормативно-правової бази для регулювання суспільних відносин. Але повноцінно це проявилось після здобуття Україною незалежності.

Фундаментальні засади римського приватного права знаходять своє відображення вже у Цивільному кодексі України (далі – ЦК України), який увібрав у себе надбання цивілістики і романістики як за роки незалежності, так і за попередні роки її розвитку [1, с. 101].

У свою чергу рецепція римського приватного права сприяє становленню та існуванню громадянського суспільства. Зокрема, потрібно звернути увагу на застосування цивілізаційного підходу до розуміння громадянського суспільства, при цьому використовуючи такий феномен як культуру тієї чи іншої країни. Оскільки культурне різноманіття визначає структуру та розвиток громадянського суспільства, то можна дійти висновку, що кожна цивілізація, незважаючи на зростаючий вплив глобалізації, живе своїм власним життям та реалізує закладений в ній культурний потенціал у різних сферах, зокрема і в політиці. Тому кожна суспільно-політична система має свою особливу базисну модель громадянського суспільства, яка створюється не лише за допомогою універсальних елементів, а й суто національно-культурних та історичних [2, с. 253 – 257].

Яскравим прикладом існування та домінування громадянського суспільства є його участь у період референдумів, виборів, здійснення повстань та втілення реформ. Можна сказати про таку закономірність, що чим більше людей, тим краще функціонує громадянське суспільство. І в такому випадку додамо про свободу, що людина не може робити те, що захоче, оскільки, якщо це суперечить вимогам суспільства, то буде протест зі сторони такого

суспільства. При цьому варто брати до уваги про залежність характерних ознак громадянського суспільства від географії країни, в якому воно існує.

Непростий процес правотворення робить особливо актуальною проблему визначення місця римського права в Україні XXI століття. Адже римське право є однією з підвалин сучасної європейської цивілізації. Отже, від того, наскільки великим буде вплив його ідей в Україні, значною мірою залежить готовність нашої держави до інтеграції в європейську спільноту.

Римське право проявляється в національних системах у таких напрямках:

- вплив на філософію права,
- вплив на правотворчість,
- вплив на формування правосвідомості,
- вплив на формування загальної правової культури правознавців.

Вплив римського права на філософію права в Україні було визначено в XX столітті.

Вплив на правотворчість також помітний. ЦК України можна назвати Кодексом приватного права.

Вплив на формування правосвідомості відбування повільно, але поступово. Потрібно досягнути впевненості суспільства у імперативі закону та гарантованого способу захисту прав.

Вплив на формування правової культури правознавців також помітний. У вищих навчальних закладах римське право є обов'язковою дисципліною.

Отже, можна стверджувати про перспективний розвиток римського приватного права в Україні та подальші тенденції до актуалізації втілення в життя принципів римського приватного права.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Харитонов Є.О. Концепт приватного права в умовах інтеграції: навч. посіб. / Є.О. Харитонов. – Одеса: Фенікс, 2017. – 260 с.
2. Требін М. Західна модель громадянського суспільства: концептуальний підхід // Гілея. – 2013. – №75. – С. 253-257.

Стодолінська Ольга Василівна,
*студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С. В.*

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СУДАХ УКРАЇНИ

В останні роки загострилась проблема захисту права інтелектуальної власності у зв'язку зі стрімким зростанням масштабів цього порушення. Щороку зростає кількість позовів до суду, проте їх рішення не задовільняє позивачів. Постає питання щодо того, які ж в Україні існують проблеми у сфері захисту прав інтелектуальної власності.

Основною проблемою є невиконання на належному рівні існуючих законів. Адже аналізуючи законодавство України, можна прийти до висновку, що воно цілком прийнятне та постійно вдосконалюється, поповнюючись новими документами, проте судова система, митниця та правоохоронні органи, які на належному рівні не виконують свою роботу у сфері захисту прав інтелектуальної власності призвели до того, що Україна щороку потрапляє до «Спеціальної доповіді 301», це свідчить про те, що рівень захисту прав інтелектуальної власності знаходиться на низькому рівні.

Дійсно, на сьогоднішній день в Україні є низка проблем, які пов'язані із захистом цих прав. До найбільш важливих можна віднести відсутність у суддів спеціальних професійних знань та практичних навичок, які необхідні для вирішення спорів у сфері інтелектуальної власності, адже ці спори традиційно належать до одних із складніших. Унаслідок чого велика кількість прийнятих рішень переглядаються вищими інстанціями.

Ще однією важливою проблемою є те, що відсутні єдині методологічні засади та інколи неоднозначні висновки судових експертів у вирішенні питань інтелектуальної власності, що призводить до затягування розгляду спорів у сфері інтелектуальної власності та є підставою для перегляду і скасування прийнятих рішень по справі. Та основною залишається проблема корумпованості суддів.

Кроком України до вирішення цих проблем стало створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, разом з яким виникли нові проблеми, зокрема: можливість забезпечити якісний і своєчасний розгляд справ знаходиться під питанням, адже кількість суддів, в порівнянні з кількістю позовів, незначна; проблема його територіальної віддаленості, для більшості пересічних громадян буде додатковою перешкодою, в тому числі і фінансовою;

юрисдикція розписана дуже широко і неточно, що може призвести до вільного трактування судом, які справи брати, а які ні [1].

Проте є ряд і позитивних змін. Створення такого суду це однозначно вагомий крок до надійного захисту прав інтелектуальної власності та можливість підвищення інвестиційної привабливості українського ринку у іноземних інвесторів. Чим вищим буде рівень захисту цих прав, тим більше буде стимулювання науково-технічної та творчої діяльності в Україні. Це дасть поштовх для зростання економіки у нашій країні.

Правильним став також і підхід до обрання кандидатів на посаду судді. При конкурсному відборі Вища кваліфікаційна комісія суддів має змогу порівняти інформацію, стосовно офіційного доходу кандидата стилю життя, що дасть змогу відсіяти недобропорядних претендентів на заняття посади та запобігти корупції.

Вищий суд з питань інтелектуальної власності дасть змогу ліквідувати різні підходи до тлумачення одних і тих самих норм законодавства, адже може забезпечити єдність правозастосовної діяльності та уніфікує правозастосовну практику, що наблизить її до міжнародних стандартів судочинства у цій сфері [2].

Досвід іноземних країн свідчить про те, що дійсно існує необхідність створення спеціалізованих судів у сфері захисту прав інтелектуальної власності. А для того, щоб вирішити питання з великою чисельністю позовів, потрібно розвивати інститут медіації у спорах, які пов'язані із захистом цих прав, щоб справи доходили до суду лише при крайній необхідності.

Отже, можна зробити висновки, що на даний час в Україні дійсно існує проблема, яка пов'язана із захистом прав інтелектуальної власності. Проте завдяки продуктивній співпраці України та Європейського Союзу наша країна наближається до європейських вимог. Законодавство постійно вдосконалюється та поповнюється новими законопроектами. Одним із кроків було створення Вищого суду з питань інтелектуальної власності, який має вирішити чимало першочергових питань. Перевагами спеціалізованого суду стала загальна юрисдикція для спорів, що має підвищити рівень законності у цій сфері. Окрім цього очікується підвищення ефективності судочинства у сфері захисту інтелектуальної власності, що наблизить його до міжнародних стандартів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Беззуб І. Спеціалізований суд із розгляду справ у сфері інтелектуальної власності: зарубіжний досвід та українські перспективи.- URL: http://www.nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=318

1:spetsializovaniy-sud-iz-rozglyadu-sprav-u-sferi-intelektualnoji-vlasnosti&catid=8&Itemid=350

2. Томаров І. Інтелектуальний прогноз на 2018 рік. - URL: http://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA011138

Тітов Артем Олексійович,

студент 1-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ, АНГЛІЇ ТА УКРАЇНИ

Починаючи з демократично-революційних зворушень світі, вектор розуміння людьми своїх прав набув нового напрямку розвитку. Не є виключенням з цього переліку така категорія, як «право власності», що є ключовим поняттям цивільного права у багатьох країнах різних правових сімей.

Ставши на шлях незалежності, розуміння та виокремлення права власності в Україні дало поштовх до демократичної розбудови нашої країни та побудови, таким чином, цивільно правових інститутів. Але звичне для нашого народу розуміння права власності не є абсолютно тотожним розумінню цієї категорії в інших країнах світу, у тому числі країн-членів ЄС. Звісно, головною спільною рисою, що об'єднує не тільки право власності, а й взагалі цивільне право на європейському просторі є рецепція римського права, що знайшла відгос і у нашій країні. А тому, згідно євроінтеграційних процесів та наближення України до ЄС є актуальним та важливим порівняти право власності країн ЄС (на прикладі Франції, Німеччини, Англії) та України, задля виокремлення спільного та відмінного, що є передумовою взаємодії країн; можливого запозичення цивільно-правових положень; та вдосконалення власного цивільного законодавства.

Говорячи про право власності у Франції, слід зазначити, що взагалі майже немає такої країни, де б цивільне право проникло у ментальність і стало б невід'ємною частиною духовного життя, світу почуттів і літератури всієї нації, так як у Франції [1]. Французький цивільний кодекс (далі – ФЦК) або Кодекс Наполеона 1804 року є центральним нормативним актом, що визначає право власності у Франції. У тлумаченні даного поняття, відбувся відхід від феодальних уявлень та родового характеру речових прав, розуміння власності здійснюється через призму римського тлумачення даного поняття, як абстрактної та абсолютної категорії.

У ст. 544 було зазначено: «Власність – це право користуватися і розпоряджатися речами найбільш абсолютним чином, щоб користування не було таким, яке заборонено законами або регламентами» [2, с. 551]. Згідно такому визначенню законодавцем підкреслюється індивідуальність такого права.

Право власності на певну річ давало право на все, що можна отримати з цієї речі, на все що вона виробляє. У Кодексі відображався буржуазний характер, який демонстрував прогресивно-революційні погляди на право власності, яке має бути абсолютним та вільним. В ФЦК виділялося три види самої власності – це індивідуальна, державна або ще її називала суспільною та общино-комунальна.

Слід зазначити, що крім права власності, Кодекс Наполеона визначає інші речові права: право на чужі речі (узуфрукт, проживання в чужому будинку, сервітути, право застави), право на володіння, право на утримання [3].

Тому згідно вище викладеного слід зазначити, що для права власності у Франції характерні такі основні риси:

- абсолютність (права власників майже не обмежувалися, окрім строго передбачених законом випадках);
- визнання недоторканості та невідчуженості самої власності;
- розгляд права власності через призму римського розуміння цього поняття.

Що стосується Німеччини, то ситуація з визначенням права власності є дещо заплутаною. Основний документ цивільно-правового характеру є Цивільний кодекс Німеччини (далі ЦКН) і положення, що стосуються права власності зазначаються саме у ньому. Але, слід зазначити, що Кодекс містить багато норм абстрактного характеру та складну конструкцію їх формулювань, що робить його важким для сприйняття неюристами, через що його нерідко називають «кодексом учених» [4].

Укладачі ЦКН не дали суворого поняття права власності. Загальна норма § 903 надавала власнику правомочності обходитися з річчю на свій розсуд, виключати вплив на неї інших осіб, надавши власнику велике і виняткове панування над річчю, закріплювала свободу і індивідуальний характер власності, але настільки, «наскільки того перешкоджає закон або права третіх осіб» [5].

Серед основних речових прав у Німеччині виокремлювалося право власності, сервітути, узуфрукти та інші види обтяжень.

Цікавим є те, що на відмінну від Франції в ЦКН існує оригінальна юридична конструкція права володіння. Римська конструкція відходить на

другий план, а володіння над річчю набувається шляхом досягнення дійсного панування над нею, усуваючи в якості головного – вольовий характер.

Визнавши власником, крім господаря речі, орендаря, зберігача та інших осіб, що володіють річчю на основі зобов'язальних відносин, законодавець створив дві категорії володіння – «безпосереднього» і «посереднього». Обидві категорії власників отримали самостійну юридичну захист [5].

Тому для права власності Німеччини характерні такі головні риси:

- абсолютність (надання власнику велике і виняткове панування над річчю);
- свобода та індивідуальність (окрім випадків передбачених законом);
- виокремлення безпосереднього (класичне право володіння, користування і розпорядження річчю) і посереднього володіння (що є класичним проявом права користування в вітчизняному цивільному праві).

Самобутність права власності в Англії визначається особливостями історичного розвитку даної країни та приналежністю до іншої правової сім'ї (англо-саксонська правова сім'я, на відміну від Німеччини, Франції та України, яких відносять до романо-германської).

Поняття права власності англійське право не дає, його зміст розкривається в Законі про власність 1925 р., судовій практиці й доктрині через характеристику прав власника, але слід зазначити, що його розуміння відбувається так само як і у праві країн Європи.

Можна визначити такі правомочності права власності Великої Британії: право безпосереднього виняткового, безстрокового фізичного панування над річчю (класичне право володіння); право особистого використання речі та отримання корисних властивостей з неї; право на розпорядження річчю (передачу її третім особам, її відчуження, споживання чи знищення).

В Англії можливе обмеження приватної власності на користь публічного чи суспільного інтересу.

Спільним для України та Англії є наявність довірчої власності, що являє собою відносини, за яких одна особа (засновник – settlor), встановлює довірчу власність: передає іншій особі – довірчому власнику (trustee) майно для управління в інтересах зазначених вигодонабувачів (бенефіціаріїв – beneficiary, cestui que trust) [6].

В Україні право власності може розумітися в об'єктивному (як сукупність правових норм, що регулюють суспільні відносини по володінню, користуванню і розпорядженню майном) та суб'єктивному (як сукупність повноважень власника по володінню, користуванню і розпорядженню майном)

аспектах. Якщо порівняти категорію права власності в Україні з наведеними вище країнами то можна виділити ряд спільних рис:

- формування під впливом рецепції римського права;
- наявність абсолютного, безстрокового права власності, що може бути обмеженим лише у чітко передбачених законом випадках;
- розгалуженість системи права власності, що включає (право володіння, користування, розпорядження, але прояви у кожній країні у різних формах);
- усі власники рівні у здійсненні свого права власності;
- розпорядження власниками майном на власний розсуд.

Отже, наявність спільних рис у розумінні поняття «право власності» є запорукою ментального та юридичного зближення нашої та країн ЄС. Обмін досвідом у цивільній сфері є дуже актуальною та гарною практикою вдосконалення вже існуючих вітчизняних цивільних положень.

На шляху глобалізаційних процесів, є дуже актуальним проведення правових паралелей, адже отримані результати стануть запорукою актуалізації пізнавальної діяльності не тільки у конкретному питанні (право власності), а й у всьому цивільно-правовому векторі розвитку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Montholon Ch. T. *Recits de la captive*. – Т. I. – Р. 401. Наводиться за кн.: Боботов С. В. Наполеон Бонапарт – реформатор і законодавець. – М., 1998.
2. Глиняний В.П. Історія держави і права зарубіжних країн : навч. посібник ; 5-те вид. перероб. і допов / В.П. Глиняний. – К. : Істина, 2005 – 768 с.
3. Право власності в Цивільному кодексі Наполеона Бонапарта 1804 р. / М. Сирко // Вісник Львівського університету. Сер. : Юридична. – 2013. – Вип. 58. – С. 109-115. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2013_58_17
4. Харитонов Є.О. Концепт приватного права в умовах інтеграції : навч. посіб. / Є. О. Харитонов. – Одеса : Фенікс, 2017. – 260 с.
5. Жидков О. А., Крашеніннікова Н. А., Савельєв В. А. Історія держави і права зарубіжних країн. Частина 2, 1996. URL: <http://bibliograph.com.ua/teoria-gosudarstva-i-prava-5/175.htm>
6. Шимон С. І. Цивільне та торгове право зарубіжних країн: Навч. посіб. (Курс лекцій). – К. : КНЕУ, 2004. URL: <http://ubooks.com.ua/books/000201/inx.php>.

*Теплий Андрій Геннадійович,
студент 3-го курсу факультету прокуратури та слідства
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Деревнін В.С.*

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)

В сучасних умовах розвитку договірного права, особливо актуальним постає дослідження правової природи цивільно-правових договорів. Серед великої кількості договорів, договір довічного утримання (догляду) постійно займав одне з ключових місць в наукових дослідженнях як вітчизняних, так і зарубіжних цивілістів, в зв'язку з цим особливо важливим є дослідження даного договору.

Перш ніж досліджувати сутність договору довічного утримання, необхідно визначити поняття договору та цивільно-правового договору, оскільки тільки після їх визначення доречно переходити до аналізу договору довічного утримання.

Варто зазначити, що в правовій науці під договором розуміють в цілому угоду двох або більше сторін про встановлення, зміну чи припинення відповідних прав і обов'язків [1, с. 232]. В свою чергу, поняття «цивільно-правовий договір», що є однією із базових категорій цивільного права, традиційно розглядається науковцями як багатозначне поняття, зокрема, по-перше, як підстава виникнення правовідносин (договір-правочин); по-друге, як саме правовідношення, що виникло із цієї підстави (договір-правовідношення); по-третє, як форма, у якій відповідні правовідносини втілюються (договір-документ) [3, с. 70].

Переходячи до аналізу договору довічного утримання, відмічаємо, що на законодавчому рівні його поняття закріплено в ст. 744 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Згідно вказаної норми ЦК України, договір довічного утримання (догляду) – це договір, за яким одна сторона (відчужувач) передає другій стороні (набувачеві) у власність жилий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме майно або рухоме майно, яке має значну цінність, взамін чого набувач зобов'язується забезпечувати відчужувача утриманням та (або) доглядом довічно [3]. Отже, як випливає з вищевказаного, за визначенням договору, за ст. 744 ЦК України, та інших правових норм, розміщених глави 57 ЦК України, випливає, що, по-перше, знято обмеження щодо суб'єктивного

складу договору, що було чинним у ЦК України 1963 року, по-друге, значно розширене коло об'єктів, щодо яких можливе укладення договору довічного утримання; по-третє, врегульовано правові наслідки розірвання договору тощо [4, с. 58]. Отже, фактично, наявність таких положень в ЦК України свідчить про прогресивність даного договору в порівнянні з попередніми положеннями.

Характеризуючи досліджуваний договір доцільно проаналізувати істотні умови договору.

Так, зокрема, істотними умовами договору довічного утримання є умови про предмет, оцінку матеріального забезпечення відчужувача та його строк.

Відмічаємо, що специфіка предмету договору полягає в тому, що, по-перше, для забезпечення утриманням та (або) доглядом може бути відчужено лише житловий будинок, квартиру або їх частину, інше нерухоме або рухоме майно, яке має значну цінність, і, по-друге, утримання може здійснюватися в усіх видах матеріального забезпечення, як і догляд, за домовленістю між сторонами.

Договором має бути здійснено грошову оцінку матеріального забезпечення, яке щомісячно має надаватися відчужувачу. Така оцінка підлягає індексації в порядку, встановленому законом. Крім того, законодавець у ч. 1 ст. 747 ЦК України передбачає, що обсяг зобов'язання набувача відповідно зменшується у разі смерті одного із співвласників майна, що було відчужено ними на підставі договору довічного утримання (догляду).

Відповідно до ст. 602 ЦК України, вимоги щодо довічного утримання (догляду) не підлягають зарахуванню. Тобто набувач за таких умов не має права, зокрема, зарахувати за рахунок утримання та (або) догляду відчужувача будь-які борги останнього перед ним. Також у разі смерті відчужувача внаслідок завдання йому шкоди, при визначенні розміру відшкодування шкоди, яку завдано втратою годувальника, до складу доходів померлого зараховують заробіток, пенсію, і, як зазначено в ч. 2 ст. 1200 ЦК, суми, що належали йому за договором довічного утримання (догляду), та інші аналогічні виплати, які він одержував. Це означає, що зі смертю відчужувача обов'язок набувача з його утримання та (або) догляду припиняється, але замість цього особи, які були на його утриманні або мали на день його смерті право на одержання від нього утримання, а також дитина потерпілого, народжена після його смерті, набувають право на утримання від особи, винної у смерті відчужувача.

Строк дії договору визначається безпосередньо його природою і дорівнює періоду життя утриманця [5, с. 170].

Отже, саме ці три умови є істотними для будь-якого договору довічного утримання.

Що стосується форми даного договору, то договір довічного утримання (догляду) укладається у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню [3].

Таким чином, ми дійшли висновку, що договір довічного утримання (догляду) є реальним, односторонньо зобов'язуючим, відплатним, алеаторним, триваючим, з особливо довірчим характером. Даний договір спрямований на передання майна у власність і разом з тим поєднує в собі й інші інтереси сторін, пов'язані з доглядом. Тому, існування даного виду цивільно-правового договору в сучасних умовах є досить важливим та необхідним.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Юридична енциклопедія. – К. : НАНУ ; ІДіП ; Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1999. – Т. 2. – 1999. – 744 с.
2. Заверуха Т.М. Синтетичний підхід до визначення поняття та ознак договору в цивільному праві / Т.М. Заверуха // Університетські наукові записки. - 2010. - №3. - С. 70-76.
3. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2003. – №№ 40-44. – ст.356.
4. Лаптош М. В. Договір довічного утримання, питання теорії / М. В. Лаптош, А. О. Куртакова // Трипільська цивілізація. – 2012. – № 8. – С. 58-62.
5. Стефанчук Р.О. Цивільне право України. Навчальний посібник. – К. Наукова думка, 2004. – 361 с.

*Толмачевська Юлія Олегівна,
студентка 2-го курсу освітньо-наукової програми
факультету цивільної та господарської юстиції
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: д.ю.н., професор Харитонов Є.О.*

ЩОДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТІМІНГУ У КІБЕРСПОРТІ

Сьогодні, кіберспорт є всесвітнім напрямком розвитку спорту з значним числом фанатів і у Північній Америці, і в Азії (особливо Південній Кореї та Китаї) та Європейському Союзі (зокрема, Німеччині та Великобританії). Далі, очевидно, наголосимо, що до 2019 року світовий ринок кіберспорту буде збільшуватись до більш ніж 1,9 млрд. доларів [1].

Перш за все, слід відмітити, що основи кіберспорту подібні до традиційних видів спорту: кваліфіковані гравці конкурують один з одним у живих виступах, яких підтримують шанувальники та спонсори.

Попри те, що в останні роки кіберспорту приділяють все більше уваги у засобах масової інформації, слід наголосити, що кіберспорт, фактично, не є новим явищем. Оскільки, було, щонайменше, дві попередні хвилі куберспорту: перша хвиля була у 1990-х роках, а друга – в середині 2000-х років.

Так, перша хвиля була побудована частково навколо турнірів Nintendo і однієї з перших масштабних ігор у кіберспорті – StarCraft. Друга хвиля була підсилена низкою факторів: зростання сучасних комп'ютерних і консольних ігор, а також розповсюдження високошвидкісних широкосмугових ігрових майданчиків. І зараз йде третя хвиля кіберспорту, і вона є, безумовно, найбільшою, найбільш успішною та найбільш стійкою.

Система кіберспорту є молодого, складною і швидко зростаючою, але, по суті, її складові елементи це: кваліфіковані гравці; аматорські та професійні команди, які зосереджують увагу на більш мейнстрімних відеоіграх; організатори події / ліги; вболівальники; розробники відеоігор (які насправді створюють та поширюють відеоігри, які використовуються в кіберспорті); транслятори; і, нарешті, спонсори та допоміжні учасники, такі як, наприклад, рекламодавці тощо.

Між тим, слід розуміти, що популярність ігор кіберспорту коливається з часом, і немає ніякої гарантії, що сьогоднішні топ-гри залишаться на першому місці через п'ять або десять років. Проте, найпопулярніші і / або успішні гри кіберспорту в даний час включають: League of Legends, Dota 2, Counter-Strike: Global Offensive, StarCraft II, і Hearthstone, як від відомих розробників / видавців, так і від нових учасників.

Один з найбільших, якщо не найбільше, питань кіберспорту, наразі полягає в тому, як краще створити міцну структуру регулювання даних відносин, яка буде відповідати унікальним особливостям та обставинам сфери кіберспорту.

Перш за все, розглядаючи проблеми, які виникають в сфері кіберспорту, слід зазначити, що сьогодні існує досить нестандартна тенденція до регулювання трансляцій ігор кіберспорту, коли Twitch (відеострімінговий сервіс, який спеціалізується на тематиці комп'ютерних ігор, в тому числі трансляціях геймплея і киберспортівних турнірів), або FACEIT, або ELEAGUE та ESL беруть участь у розробці загальних правил і правил щодо окремих ігор та турнірів.

Ключовими факторами отримання доходу для кіберспорту є реклама, спонсорство, товари, доходи від трансляцій та, можливо, партнерські відносини із видавцями. У всіх цих сферах існує порівняно незначна галузева узгодженість щодо структур або умов угод. У принципі, онлайн трансляція

може бути значним джерелом прибутку (як у традиційних видах спорту), але історично досі було не багато «традиційних трансляцій» (тобто для телебачення). У кіберспорті майже всі трансляції на сьогоднішній день здійснюються ефективно через цифрові платформи наприклад, Twitch. Проте зараз зростає інтерес традиційних трансляторів до кіберспорту.

Важливо зауважити, що кіберспорт піднімає значну кількість важливих питань стосовно інтелектуальної власності. Деякі з них є унікальними тільки для кіберспорту. Наприклад, хто володіє правами трансляції турніру кіберспорту, пам'ятаючи про унікальні (і потенційно суперечливі) внески, внесені видавцем, організатором турніру, транслятором, продюсерами, коментаторами, командами та гравцями? Яка найкраща модель класифікації товарних знаків для кіберспорту, з урахуванням поєднання відеоігор, традиційних видів спорту, онлайн-трансляцій та інформаційних технологій?

Інтелектуальна власність – це найважливіша тема, яку в даний час вирішує кіберспорт. Основна проблема полягає в тому, що треті сторони нібито заробляють гроші з прав, які вони не володіють (наприклад, права на гру). Складність полягає в захисті цих прав, але в той же час таке явище, звичайно каталізує популяризацію кіберспорту.

Історично, розробники ігор вважалися кінцевими власниками виключних прав на продукти для кіберспорту, оскільки ці видавці могли використовувати свої права інтелектуальної власності для контролю над відповідною. Поки що невідомо, чи дійсно їхні права інтелектуальної власності будуть діяти таким чином.

Модель прав на трансляцію кіберспорту є дещо ускладненою. Деякі організатори турніру спромоглися отримати права на «стрим» на онлайн-платформах (незважаючи на те, що вони не володіють правом інтелектуальної власності на гру). Одним з останніх наслідків цього став турнір ESL One Genting 2018 Dota 2 в Малайзії, в якому організатори турніру видали повідомлення DMCA Takedown Notice (згідно з Американським Законом про захист авторських прав у цифрову епоху 1998 року) на ряд стримерів на платформі Twitch, в результаті чого їхні канали були закриті на Twitch [2]. Отже, права інтелектуальної власності належать розробникам ігор і це не вирішують проблеми захисту прав організаторів турніру та їх спонсорів.

Щоб зрозуміти проблеми з точки зору організаторів турніру, спочатку необхідне певне осмислення даного явища. По-перше, жоден турнір не може працювати без спонсорів. Для кіберспорту, да трансляція переважно здійснюється в режимі онлайн, організатори турніру, як правило, зобов'язані

захищати своїх трансляторів та спонсорів. Незалежно від того, є це ексклюзивне право трансляції або бренд, який має час на екрані, організатори турніру повинні гарантувати, що вони виконують свої зобов'язання. Коли інші транслятори транслюють турніри, особливо якщо вони є соціальними впливовими і добре відомі в спільноті, їхні трансляції позбавляють прибутку офіційну трансляцію. Це породжує питання, пов'язані з правами, такими як: чи організатор турніру може продавати права на трансляцію своїх турнірів, коли вони не володіють правами інтелектуальної власності на гру? Як організатори турніру захищають свої інтереси та інтереси своїх спонсорів? А як щодо прав тих, хто отримує донати від трансляції турніру?

Можливо, рішення цього полягає в тому, щоб розробники ігор укладали ексклюзивні угоди про трансляцію з організаторами турнірів, тим самим надаючи їм ексклюзивну ліцензію на трансляцію турніру. Однак це може працювати лише для деяких ігор. Наприклад, Activision Blizzard уклала ексклюзивну дворічну угоду про трансляцію Twitch для того, щоб вона могла стати ексклюзивним стороннім потоковим партнером для регулярного сезону, плей-офф та чемпіонатів Англії, Кореї та Франції [3]. Це зроблено можливо тому, що Overwatch не має жодної функції перегляду гри. Єдиний спосіб спостерігати за турніром – через Twitch. Порівняйте це з такими іграми, як Dota 2, які мають функцію перегляду в грі. Єдиний спосіб, яким ці розробники зможуть укласти ексклюзивні угоди про трансляцію з організаторами турніру, полягатиме у вимкненні функцій гейт-трансляції на цих турнірах. Проте реальність та ймовірність того, що це відбудеться, є низькою, оскільки це є принципово важливим для ігрової концепції [3].

А між тим, в сфері кіберспорту відбуваються жваві суперечки стосовно того, наскільки ця сфера потребує детального регулювання, і якщо так, коли і ким. Є прихильники державного регулювання, а також є і прихильники розвитку вільного ринку кіберспорту без зовнішнього втручання. Є ті, хто звертається до традиційного управління сферою спорту, але є і ті, хто вважає, що кіберспорту потрібна своя модель правового регулювання таких специфічних відносин.

Безперечно, деякі механізми регулювання правових відносин в сфері кіберспорту можуть бути запозичені з сфери традиційного спорту, але, між тим існує ціла низка юридичних питань, де кіберспорт потребує більш складного підходу та цій сфері правовідносин потрібно буде підготувати свій власний шлях, якщо кіберспорт має намір реалізувати свій потенціал на стабільній, довгостроковій основі.

Тут немає однозначної відповіді, що краще, але, між тим, слід констатувати, що кіберспорт вже вступив у період нормативного експерименту. Як зазначалося вище, майже одночасно відбуваються кроки до регіонального, національного, міжнародного та спеціального регулювання у сфері кіберспорту. Поки що, не зовсім незрозуміло, як ці різні підходи сформуються в одну цілісну модель, але час покаже.

Отже, наразі у світі є тенденція до зростанням комерційних можливостей кіберспорту. Між тим, часто виражена занепокоєність існуючих та перспективних комерційних партнерів кіберспорту, включаючи великі світові бренди, полягає в тому, що для значних інвестицій у кіберспорті потрібний достатній рівень комерційної складності, захист прав інтелектуальної власності та репутації. Саме тому, вбачається за необхідне наперед визначити належне правове регулювання сфери кіберспорту для забезпечення розвитку даної сфери на стабільній і довгостроковій основі.

ЛІТЕРАТУРА:

1. The eSports Explosion: Legal Challenges and Opportunities. // American Bar Association. – 2016. – URL: https://www.americanbar.org/publications/landslide/2016-17/november-december/the_esports_explosion_legal_challenges_and_opportunities/.
2. Digital Millennium Copyright Act Notification Guidelines. // twitch. – 2018. – URL: <https://www.twitch.tv/p/legal/dmca-guidelines/>.
3. Wolf J. Overwatch League to be streamed on Twitch.tv in two-year, \$90 million deal. / Jacob Wolf // ESPN. – 2018. – URL: https://www.espn.com/esports/story/_/id/22015103/overwatch-league-broadcast-twitchtv-two-year-90-million-deal.
4. Wee R. Three key legal issues currently facing the Esports industry: A perspective from Asia. / Richard Wee // LawInSport. – 2018. – URL: <https://www.lawinsport.com/topics/articles/item/three-key-legal-issues-currently-facing-the-esports-industry-a-perspective-from-asia#sdfootnote24sym>.

Фарік Юлія Юріївна,
*студентка 3-го курсу факультету міжнародно-правових відносин
Національного університету «Одеська юридична академія»
Науковий керівник: к.ю.н., доцент Костова Н.І.*

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІТ-ПРАВА З ПОГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

ІТ-право як певний феномен виник в Україні зовсім нещодавно і набув актуальності як в колі юристів-практиків, так і науковців. Поява необхідності врегулювати сферу ІТ з боку права була викликана в першу чергу швидким розвитком відповідної економічної галузі [1]. Попри складну політичну та економічну ситуацію у нашій країні, ІТ-ринок привертає увагу закордонних інвесторів, які оплачують послуги українських програмістів, що стабільно збільшує прибуток вітчизняних ІТ-компаній. Водночас договори з іноземними контрагентами викликають правові негаразди при сплаті роялті та перепродажу прав інтелектуальної власності на програмне забезпечення за кордон. Сама проблематика, пов'язана з ІТ-правом, останнім часом викликає усе більший інтерес науковців через поширення ІТ-відносин та зростання питомої ваги юридичної активності у цій галузі на практиці. Разом із тим, дефініція ІТ-права, його характеристика та встановлення сутності поки що належать до числа питань, які потребують серйозного дослідження [2].

Отже, у найбільш загальному вигляді під ІТ-правом розуміють сукупність норм та правил, що опосередковують діяльність по забезпеченню безпеки інформаційних технологій та інформаційної активності в мережі Інтернет. До сфери його правового регулювання відносять широке коло різноманітних відносин, які регулюються нормами цивільного, господарського, адміністративного законодавства. При цьому ІТ-право характеризують як мультидисциплінарну галузь права, котра поєднує в собі згадані вище та інші галузі [3]. Деякі роботи з ІТ-права охоплюють питання інформаційної безпеки, електронних послуг та електронної комерції, електронного урядування і можливостей управління Інтернетом. Іноді дослідження з ІТ-права включають також публічно-правові питання кіберпростору та кібербезпеки, форензики, захисту персональних даних та приватності [4]. Також треба зауважити певний момент щодо поняття «ІТ-правовідносини», які за своєю сутністю є регулятивними правовідносинами, котрі є типовими для цивільного права і отже цивільні правовідносини, передусім, є результатом регулювання відносин

між учасниками цивільних відносин, а тому виступають як врегульовані (впорядковані) нормами права цивільні відносини [5]. З-поміж останніх у сфері ІТ доцільно виокремлювати такі дві групи:

1) ті, що повністю присвячені регулюванню питань, пов'язаних з інформатизацією, розвитком інформаційного суспільства, створенням і застосуванням інформаційних систем, їх мереж, інших інформаційних технологій (в частині регулювання саме інформаційно-технологічних відносин);

2) ті, що містять окремі норми, які підлягають застосуванню до відносин, пов'язаних з функціонуванням та використанням ІТ.

До нормативних актів першої групи слід віднести наступні: Закон України «Про інформацію», Закон України «Про науково-технічну інформацію», Закон України від «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», Закон України «Про Концепцію Національної програми інформатизації», Закон України «Про Національну програму інформатизації», Закон України «Про телекомунікації» тощо. Положення цих законів стосуються як суто інформаційних, так і інформаційно-технологічних відносин. Що стосується другої групи законодавчих актів, що містять окремі норми, які підлягають застосуванню до відносин, пов'язаних з функціонуванням та використанням ІТ, то до них належать здебільшого кодифіковані акти. З огляду на визначену правову природу власне інформаційно-технологічних відносин як предмета ІТ-права, таким основним кодифікованим актом є Цивільний кодекс України [6].

Наступне питання, яке є дискусійним у дослідженнях останнього часу є питання про наявність чи відмінність самостійної галузі права. Більш вчених описують інформаційне право як комплексну галузь, яка об'єднує в предметній сфері регулювання однорідну групу суспільних відносин і тісно взаємодіє з первинними галузями права, і перш за все, конституційним, цивільним і адміністративним правом [7, с. 41]. Деякі автори стверджують, що комплексний характер галузі обумовлюється, перш за все, законодавчою практикою, згідно з якою «інформаційні норми» залучаються до традиційних галузей права, в першу чергу, конституційного, адміністративного і цивільного [8, с. 88]. Можна зустріти точку зору, що інформаційне право є міжгалузевим комплексним інститутом [9, с. 31-56]. Іноді доходить до радикальних міркувань, в яких висловлюється думка про те, що ІТ-права, так само, як і Інтернет-права, інформаційного права як галузей не існує [10, с. 18], що ІТ-право тотожне ІТ-законодавству і представляє собою позірну (уявну)

сукупність норм, що регулюють відносини тим чи іншим поєднані зі створенням та використанням інформаційних технологій.

Можна сказати, що юристи-практики наразі зацікавлені у вирішенні багатьох проблем, пов'язаних із прогалинами в законодавстві України в сфері цивільного права, ІТ-права, у сфері регулювання прав роботодавця на інтелектуальну власність, створену працівниками. Які ризики це становить для власників ІТ з погляду бізнесу і регулювання його цивільним правом? – Суперечність між Цивільним кодексом і законом «Про авторське право і суміжні права», коли закон каже, що всі права на службовий твір отримує виконавець, а ЦК – що вони розподіляються навпіл між автором та його роботодавцем, відома всім. І судова практика щодо цього різна. Водночас обидві норми працюють лише тоді, коли інше не передбачено договором. Якщо сторони грамотно підходять до оформлення прав, цієї проблеми не існує. Помилки на рівні переходу прав від автора до роботодавця або до замовника поширені в Україні, оскільки у нас ІТ-сфера інколи працює не за класичною структурою з роботодавцем і працівником.

Отже, на мій погляд ІТ-право тільки починає розвиватися в Україні як реакція на бурхливий розвиток ІТ галузі. Ми не маємо усталеної доктрини, більш того, ми стоїмо на порозі майбутніх соціально-економічних змін, що прогнозують футурологи, і які неминуче вплинуть на правову реальність. Тому в цій статті я висловила певні спірні питання щодо даної актуальної теми.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Основи ІТ-права: навч. посіб. / Т.В.Бачинський, Р.І. Радейко, О.І.Харитонова та ін.; за ред. Т.В.Бачинського. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ: Юрінком Інтер, 2017. – 208 с.
2. Цивільне законодавство України (основні категорії, принципи та концепти) : монографія / авт. кол.; за заг.ред. Є.О. Харитонова. – Одеса : Фенікс, 2012. – С.17-27.
3. ІТ-право : теорія та практика : навч. посіб. / авт. кол. ; за ред. Є.О.Харитонова, О.І. Харитонової. – Одеса : Фенікс, 2017. – 472 с.
4. CyberLaws&InformationTechnology (For LL.B.) by Dr. Jyoti Rattan Bharat Law House Pvt. Ltd., 6th edn., 2017. – 752 p.
5. Харитонов Є.О., Харитонова О.І. Цивільні правовідносини : моногр. / Є.О. Харитонов, О.І. Харитонова. 2-ге вид., перероб. і доп. – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 11-18
6. Селезньова О.М. Джерела інформаційного права / О. М. Селезньова // Правова інформатика. – 2014. – № 3. – С. 53.
7. Городов О.А. Основы информационного права России: Учебное пособие. – СПб.: Издательство «Юридический центр Пресс», 2003. – С. 41.

8. Марущак А.І. Інформаційне право: доступ до інформації: Навчальний посібник. – К.: КНТ, 2007. – С. 88.
9. Основи інформаційного права України: Навч. Посіб. / В.С. Цимбалюк, В.Д. Павловський, В.В. Грищенко та ін; За ред. М.Я. Швеця, Р.А. Калюжного та П.В. Мельника. – К.: Знання, 2004. – С.31 – 56.
10. Основи ІТ-права: навч. посіб. / Т.В.Бачинський, Р.І. Радейко, О.І.Харитонova та ін.; за ред. Т.В.Бачинського. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ: Юрінком Інтер, 2017. – 208 с.

Фольтин Анна Степанівна,

студентка І-го курсу магістратури факультету прокуратури та слідства

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Фасій Б.В.

ПРОГАЛИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ У ПРИВАТНО-ПРАВОВОМУ ТИПІ РЕГУЛЮВАННЯ

В загальному розумінні тип правового регулювання розглядається як загальна спрямованість впливу на суспільні відносини, яка залежить від того, що лежить в основі регулювання – дозвіл або заборона.

Відомо, що метод цивільно-правового регулювання – це сукупність специфічних засобів впливу на учасників цивільних відносин, які характеризуються юридичною рівністю сторін, а також наданням останнім можливості врегулювання цих відносин на свій розсуд, за винятками, встановленими цивільним законодавством.

Оскільки для методу цивільно-правового регулювання в більшості випадків притаманна відсутність категоричних приписів учасникам цивільних відносин діяти певним чином (виняток становлять цивільні охоронні відносини – зобов'язання відшкодувати шкоду, повернути безпідставно отримане майно і т.д.), то останнім надається можливість обрати тип поведінки і самостійно врегулювати свої відносини. Саме особливість приватного-правового типу регулювання і є причиною виникнення прогалин в цивільному законодавстві.

При розробці кожного закону розробники спираються на знання і досвід, які вони мали під час розробки даного закону. Тому вони не можуть передбачити всі життєві випадки. Життя часто породжує такі проблеми, для вирішення яких законодавцем ще не запропоновано будь-якої конкретної норми, тобто закон має прогалини [1, с. 29].

Стосовно до цивільно-правового регулювання наявність прогалин, тобто відсутність правової норми, що підлягає до безпосереднього застосування до суспільних відносин, що фактично склалися між суб'єктами цивільного права та відповідають ознаками цивільно-правових відносин, на нашу думку, більшою мірою обумовлено еволюційними змінами суспільних відносин, ніж прорахунками законодавця.

Крім того, наявність прогалин в цивільно-правовому регулюванні спочатку зумовлена застосовуванням методом правового регулювання, який допускає істотний розсуд суб'єктів цивільного права в процесі моделювання своїх правових зв'язків. Застосований законодавцем підхід до опосередкування цивільно правових відносин та використанні при цьому правових засобів допускають інтенсивний розвиток цивільно-правових відносин поза прийнятими нормами цивільного права. Єдиною вимогою розвитку економічних правових зв'язків, що підлягають зміні, є відповідність суспільним відносин, що розвиваються між суб'єктами цивільного права, основним засадами галузі приватного права.

У тому випадку, коли взаємодія суб'єктів цивільного права буде відбуватися у відповідності з принципами добросовісності та розумності і, отже, учасники такого соціального зв'язку будуть задоволені діями один одного, а реалізовані ними суб'єктивні права не будуть зачіпати права і законні інтереси третіх осіб, включаючи державу і суспільство, відсутність норм-приписів, направлених на визначення їх взаємних прав і обов'язків, по суті, не відіб'ється на розвитку таких суспільних відносин і процесі застосування норм цивільного права.

Протилежна ситуація виникне в тому випадку, коли між сторонами аналізованого суспільного відношення виникне спір про право цивільне, за вирішенням якого учасники використають юрисдикційну форму захисту, і звернуться до компетентного державного органу – загального або господарського суду в залежності від правового положення сторін цивільно-правових відносин.

У процесі вирішення виниклого спору суду необхідно буде відшукати норми матеріального права, що підлягають до застосування.

Застосування норм цивільного права за аналогією закону відрізняється і в застосуванні в зазначеному вище порядку тим, що аналогія закону застосовується тоді, коли відсутня як норма, що прямо опосередковує суспільні відносини, так і норма, що закріплює можливість (що встановлює обов'язок) застосування до них інших, зазначених спеціально нормою, нормативних приписів.

Є. Харитонов вважає наявність прогалин у цивільному законодавстві нормальним явищем для цієї галузі, визначає їх як неповноту у вираженні цивільного права стосовно фактів суспільного життя, котрі знаходяться у сфері цивільно-правового регулювання [2, с. 77]. Він також звертав увагу на те, що в сучасних умовах, попри зростаючу кількість законодавчих актів, законів і навіть кодексів, усе більш очевидною стає неможливість і недоцільність усеохоплюючого регулювання суспільних відносин, надто у сфері цивільного обігу [28].

Б.В. Фасій зазначав про те, що в класичну спадщину зарубіжної і вітчизняної юридичної думки з проблеми прогалин у праві сформовано два концептуальних підхода: 1) теорія логічної замкненості, «безпрогальність» права (відсутність прогалин в праві), яка заснована на тезі про божественну, а тому і досконалу природу права; 2) теорія «прогальності» права (наявності прогалин у праві) – інтеграційна, що об'єднує філософські та соціологічні погляди, апріорно визнає природність існування прогалин у праві та сконцентрована не стільки на самих прогалинах, скільки на можливостях і конкретні способи їх подолання [5].

С. Погрібний вважає, що прогалини можуть бути лише в законодавстві [3, с. 256].

В. Орзіх зазначає, що нині цивільне законодавство України не може та й не повинне повністю охоплювати все різноманіття наявних у суспільстві цивільних відносин. Кожен день, кожну годину з'являються нові відносини, змінюються суб'єкти й об'єкти, форми, і все це, на перший погляд, вимагає законодавчого регулювання [4, с. 36].

Таким чином, причиною появи прогалин в цивільному законодавстві, як правило, є відставання законодавця від розвитку суспільних відносин, які на той момент, коли виникає спірна ситуація, уже фактично набули характеру правових. Від вирішення питання про наявність прогалин у законодавстві залежить не тільки констатація цього факту, але й можливість подолання цієї проблеми правозастосовними органами. Відсутність норми, яка прямо регламентує спірні правовідносини, свідчить про прогалину в законодавстві. Однак, зважаючи на особливості приватно-правового типу регулювання прогалини в цивільному законодавстві є не винятком і зумовлені розвитком відносин.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Соколова І.О. Особливості приватноправового режиму правового регулювання суспільних відносин // Проблеми законності. – 2016. – Вип. 135. – С. 19-29.
2. Харитонов Є. «Прогалини» у цивільному законодавстві: хиби правотворчості чи прийом законодавчої техніки // Юридичний вісник. – 2013. – № 1. – С. 72-81.
3. Погрібний С. Механізм та принципи регулювання договірних відносин у цивільному праві України : дис. докт. юрид. наук : 12.00.03. / С. Погрібний. – К., 2009. – 374 с.
4. Орзіх В. Прогалини в цивільному праві України та причини їх виникнення // Цивільне право і процес. – 2017. – № 9. – С. 34-37.
5. Фасій Б.В. Прогалини в римському приватному праві // Римське право і сучасність : матер. Міжнар. наук. конф. (Одеса, 29 травня 2015 р.). – Фенікс, 2015. – С. 32-34.

Яковець Жанна Володимирівна,

студентка 2-го курсу факультету цивільної та господарської юстиції

Національного університету «Одеська юридична академія»

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Завальнюк С.В.

ЕЛЕКТРОННИЙ ПРАВочИН ЯК ОСНОВА ІСНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ

XXI століття – це час розвитку інформаційно-телекомунікаційних технологій, які проникли майже у всі сфери діяльності суспільства, що тим самим дало поштовх до розвитку електронної комерції, яка на даний момент є невід’ємною складовою життя як фізичних, так і юридичних осіб.

Дуже важливим є вивчення питання врегулювання цивільно-правових відносин у сфері електронної комерції. Перш за все, варто дати визначення поняттю «електронна комерція». У ч. 1 ст. 3 Закону України «Про електронну комерцію» (далі – Закон № 675-VIII) визначено, що електронна комерція – це відносини, спрямовані на отримання прибутку, що виникають під час вчинення правочинів щодо набуття, зміни або припинення цивільних прав та обов’язків, здійснені дистанційно з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем, внаслідок чого в учасників таких відносин виникають права та обов’язки майнового характеру [1, ч. 1 ст. 3].

Таким чином, електронну комерцію можна визначити тільки через систему електронних правочинів, які визначаються, як дія особи, спрямована на

набуття, зміну або припинення цивільних прав та обов'язків, та здійснюються з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [1, ч. 1 ст. 3].

Варто наголосити на тому, що електронний договір, як різновид правочину, – це домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі, що за своїми юридичними наслідками прирівнюється до письмового договору.

Укладення електронного договору має свої особливості – від продавця (постачальника) повинна надійти пропозиція про укладення договору (оферти) замовнику (покупцю), який у випадку прийняті пропозиції (акцепту) надсилає відповідне повідомлення.

Можна дійти до висновку, що Закон № 675-VIII закріплює ще й додаткові обов'язки сторін в електронній комерції:

- продавець зобов'язаний надати інформацію про себе; забезпечити повну відповідність предмета договору; ефективно підтвердити вчинення електронного правочину, що повинно містити відомості про порядок та умови обміну товару, підстави розірвання договору та гарантійні зобов'язання;

- споживач зобов'язаний надати особисту інформацію, яка необхідна для здійснення правочину; створити електронний підпис; ідентифікуватись в інформаційно-телекомунікаційній системі суб'єкта електронної комерції та надати відповідь про акцепт.

Моментом укладення договору вважається отримання постачальником відповіді про прийняття пропозиції, яка можлива в наступних формах: 1) заповнення формуляра заяви; 2) надсилання електронного повідомлення; 3) вчинення дій, що вважаються акцептом, якщо зміст таких дій чітко роз'яснено в інформаційній системі, в якій знаходиться дана пропозиція, та ці роз'яснення логічно пов'язані з нею.

Щодо першої та другої форм існують певні вимоги – вони повинні бути підписанні відповідно до вимог Закону:

- 1) за допомогою електронного підпису або електронного цифрового підпису;

- 2) за допомогою електронного підпису одноразовим ідентифікатором;

- 3) за допомогою аналога власноручного підпису (факсимільного відтворення підпису) за письмовою згодою сторін [2, с. 7].

Це дає всі підстави стверджувати, що в будь-якому випадку для укладення договору необхідна ідентифікація покупця (споживача) та підтвердження цілісності даних в електронній формі. Але варто розуміти, що використання

електронних довірчих послуг не змінює порядку вчинення правочинів, встановленого законом [3, п. 6 ст. 17].

Також важливо підкреслити, на мою думку, те, що електронний договір, який укладається шляхом обміну електронними повідомленнями та підписується у вищезазначеному порядку, за правовими наслідками має всі підстави прирівнюватись до договору, укладеного у письмовій формі. Оскільки й у Цивільному Кодексі України електронна форма тлумачиться, як вид письмової. Зокрема, у ч. 1 ст. 205, йдеться про те, що правочин може вчинятись усно або в письмовій(електронній) формі [4, ч. 1 ст. 205].

Цікавим є питання місця укладення електронного договору. У п. 9 ст. 11 Закону № 675-VIII вказано, що лише місцезнаходження юридичної особи або місце фактичного проживання фізичної особи, яка є виконавцем послуг, може вважатись місцем укладення такого договору. Про це йдеться і в ст. 647 ЦКУ.

На жаль, залишається не врегульованим питання щодо статусу електронних доказів. Адже виникають певні суперечності в законодавстві. Це насамперед проявляється в тому, що у п. 13 ст. 11 Закону № 675-VIII йдеться про те, що докази, подані в електронній формі та/або у формі паперових копій електронних повідомлень, вважаються письмовими доказами згідно перш за все із Цивільним процесуальним кодексом (далі – ЦПК). Проте в самому ЦПК у п. 3 ст. 100 чітко вказано, що паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом, а лише оригінал електронного договору може бути доказом. Більше того, в цьому кодексі зазначено, що оригінал електронного доказу не подано, а учасник справи або суд ставить під сумнів відповідність поданої копії (паперової копії) оригіналу, такий доказ не береться судом до уваги [5, п. 5 ст. 100].

Відповідно до цього виникає запитання, яким чином подати оригінал електронного договору? Адже надрукований на папері електронний договір не може вважатись оригіналом апріорі. На те він і електронний, щоб існувати в електронній формі. В Законі № 675-VIII хоча і йдеться про умови виготовлення паперових копій, проте вони не визначаються, як оригінали.

Можна дійти до висновку, що Закон України «Про електронну комерцію» та ряд іншим нормативно-правових актів достатньо спростили регулювання укладення електронних договорів. Проте це не заперечує актуальності вивчення даної теми, тому що існує велика кількість запитань, які потребують негайного вирішення. Також інформаційно-телекомунікаційні системи не стоять на місці – досить швидко змінюються, набувають нових форм, що тим самим створює нові види електронних відносин, які потрібно буде врегулювати таким чином, щоб вони не втратили юридичної сили.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про електронну комерцію : Закон України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/675-19>
2. Голубєва Н.Ю. Порядок укладення договорів в електронній формі за законодавством України // Методологічні засади вдосконалення цивільного процесуального права : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. до 150-річчя від дня народження Є. В. Васьковського (8 квітня 2016 р.) / уклад.: І. В. Андронов, Н. В. Волкова, О. В. Сатановська. – Одеса : Юрид. л-ра, 2016. – С. 3-10.
3. Про електронні довірчі послуги : Закон України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#n215>
4. Цивільний кодекс України : за станом на 1 вересня 2016 р. // Верховна Рада України. – (Офіц. Текст). – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2016. – 408 с.
5. Цивільний процесуальний кодекс України. – URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>.

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА.....	3
----------------	---

СЕКЦІЯ 1. ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

<i>Харитонов Євген Олегович, Харитонova Олена Іванівна</i>	7
ОДЕСЬКА ШКОЛА ЦИВІЛІСТИКИ: ЗНАЧЕННЯ ПОСТАТІ ВОЛОДИМИРА ВАСИЛЬОВИЧА ЛУЦЯ	
<i>Голоденко Ірина Олександрівна</i>	14
ПРАВОВИЙ РЕЖИМ МАЙНА ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	
<i>Рябокoнь Євген Олександрович</i>	18
ДЕЯКІ АСПЕКТИ НАСТУПНИЦТВА У РЕЧОВИХ ПРАВАХ ЗА РИМСЬКИМ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ	
<i>Цибульська Ольга Юрійвна</i>	22
СПІВВІДНОШЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ТА ПРИВАТНОГО ІНТЕРЕСУ В НОВИХ УМОВАХ ВОЛОДІННЯ, КОРИСТУВАННЯ ТА РОЗПОРЯДЖЕННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ, ЩО БУЛИ ЗАРЕЄСТРОВАНІ У ВІДПОВІДНИХ РЕЄСТРАЦІЙНИХ ОРГАНАХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ І ВВЕЗЕНІ В УКРАЇНУ ДЛЯ ВІЛЬНОГО ОБІГУ	
<i>Швидка Вікторія Георгіївна</i>	25
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ САМОЗАХИСТУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ НІМЕЧЧИНИ, ФРАНЦІЇ, ЛАТВІЇ	
<i>Граніна Іванна Віталіївна</i>	28
РОЗВИТОК ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА, ЯКЕ РЕГУЛЮЄ ВИКОНАННЯ ЗАПОВІТУ	
<i>Кушнерук Дмитро Володимирович</i>	31
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НАБУТТЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ ЮРИДИЧНОЮ ОСОБОЮ ПУБЛІЧНОГО ПРАВА	
<i>Пономаренко Костянтин Данилович</i>	34
СУДОВЕ РІШЕННЯ ЯК ПІДСТАВА ВИНИКНЕННЯ СУБ'ЄКТИВНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА НА ЗАБУДОВУ ЧУЖОЇ ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ	

СЕКЦІЯ 2. ВІД РИМСЬКОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА ДО СУЧАСНОГО ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ

<i>Адаховська Надія Сергіївна</i>	37
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ	
<i>Бабич Ірина Григорівна</i>	40
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПРАВА НА ГІДНІСТЬ ТА ДІЛОВУ РЕПУТАЦІЮ В УКРАЇНІ ТА КРАЇНАХ ЄС	
<i>Вороніна Надія Вікторівна</i>	43
ДО ПИТАННЯ СТРАХУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ	
<i>Гончаренко Владислава Олександрівна</i>	46
ДО РОЗМЕЖУВАННЯ ПОНЯТЬ «НЕМОЖЛИВІСТЬ ВИКОНАННЯ», «ІСТОТНА ЗМІНА ОБСТАВИН» ТА «НЕПЕРЕБОРНА СИЛА»	

<i>Деревнин Владимир Сергеевич</i>	48
КЛАСИФИКАЦІЯ ФУНКЦІЙ В ГРАЖДАНСКОМУ ПРАВЕ УКРАЇНИ	
<i>Калітенко Оксана Михайлівна</i>	51
ПРАВО НА ПРИВАТНІСТЬ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ	
<i>Костова Наталія Іванівна</i>	54
ІНФОРМАЦІЯ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ ЗА СВОЇМ ПРАВОВИМ РЕЖИМОМ	
<i>Кривенко Юлія Василівна</i>	56
ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА БЛАГОДІЙНІСТЬ	
<i>Омельчук Олександр Сергійович</i>	59
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ПРИРОДА ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТИВНОГО КОНТРАКТУ	
<i>Сафончик Оксана Іванівна</i>	61
ДО ПИТАННЯ ВИЗНАЧЕННЯ ШЛЮБУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ДЕЯКИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН	
<i>Ткалич Максим Олегович</i>	65
ЗАКОНОДАВЧЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПОРТУ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ	
<i>Лавренюк Олег Юрійович</i>	68
СУБ'ЄКТИ СФЕРИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ	
<i>Пеструєв Дмитро Миколайович</i>	72
ПСИХОЛОГІЧНА ОСНОВА ВЕДЕННЯ ЧУЖИХ СПРАВ БЕЗ ДОРУЧЕННЯ У ПОЛЬСЬКОМУ ПРАВІ	
<i>Писаренко Марина Олександрівна</i>	75
ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВИЙ ДОГОВІР: ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ	
<i>Савицький Андрей Яковлевич</i>	78
К ВОПРОСУ ПРИВЛЕЧЕНИЯ ЧАСТНЫХ КОМПАНИЙ К ФОРМИРОВАНИЮ РЫНКА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ УСЛУГ ПО УПРАВЛЕНИЮ ЖИЛИЩНЫМ ФОНДОМ	
<i>Степанець Юрій Леонідович</i>	80
ПЛАГІАТ У ШОУ-БІЗНЕСІ	

СЕКЦІЯ 3. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАНOSTІ, КОРПОРАТИВНОГО ПРАВА ТА ІТ ПРАВА

<i>Берназ-Лукавецька Олена Михайлівна</i>	85
ОСОБЛИВОСТІ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ У СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ	
<i>Давидова Ірина Віталіївна</i>	89
«ЗАХИЩЕНИЙ» ПРАВОЧИН, ЯКИЙ ВЧИНЕНО В СОЦІАЛЬНІЙ МЕРЕЖІ	
<i>Некіт Катерина Георгіївна</i>	91
ЦИФРОВЕ МАЙНО ЯК ОБ'ЄКТ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ	
<i>Токарева Віра Олександрівна</i>	93
ЩОДО ПИТАННЯ ТВОРЧОСТІ AI	
<i>Фомічова Наталя Василівна</i>	97
ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЩОДО СПАДКУВАННЯ ІТ-АКТИВІВ	
<i>Аліна Сніжана Степанівна</i>	100
ДО ПИТАННЯ ПРО СПАДКУВАННЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ СТОРІНОК В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	

СЕКЦІЯ 4. ЦИВІЛІСТИКА В АНГЛОМОВНОМУ ВИМІРІ

<i>Fasii Bogdan, Vasylashchuk Roman</i>	102
«RESPONSIBILITY OF THE PARTIES FOR FAILURE (IMPROPER IMPLEMENTATION) OF THE CHARTER AGREEMENT»	
<i>Anisimova Polina</i>	105
THE MEANING OF CODIFICATION OF JUSTINIAN FOR THE DEVELOPMENT OF EUROPEAN LAW	
<i>Bilai Vladislav</i>	108
INFLUENCE OF ROMAN LAW ON MODERN UKRAINIAN CIVIL LAW SYSTEM	
<i>Chuprina Katerina</i>	111
RECEPTION OF ROMAN PRIVATE LAW IN THE WESTERN EUROPE, NORTHERN AND SOUTHERN AMERICA	
<i>Gluschenko Anastasia</i>	113
MARITAL FAMILY RELATIONS IN ROMAN LAW AND IN THE MODERN FAMILY CODE OF UKRAINE	
<i>Grigorenko Victor</i>	115
ROMAN INHERITANCE LAW AS THE BASIS FOR THE FORMATION OF THE SUCCESSION LAW IN UKRAINE	
<i>Kovalchuk Katerina</i>	118
INHERITANCE IN ROMAN PRIVATE LAW AND MODERN CIVIL LAW OF UKRAINE	
<i>Kniaziuk Kristina</i>	121
ROMAN CRIMINAL LAW AND CRIMINAL LAW OF UKRAINE	
<i>Makaser Vladislav</i>	125
ADOPTION IN ROMAN EMPIRE	
<i>Trincha Alina</i>	128
ACQUISITION OF PROPERTY IN ROMAN PRIVATE LAW AND UKRAINIAN CIVIL LEGISLATION	
<i>Shtohrina Irina</i>	132
DIFFERENCE AND SIGNIFICANCE OF ULPAN'S ACTIVITIES AMONG OTHER ROMAN LAWYERS	
<i>Stoyanova Vladislava</i>	134
RECEPTION OF THE ROMAN LAW IN UKRAINE	
<i>Yefimova Vlada</i>	138
LEGAL PERSONALITY IN ROMAN PRIVATE LAW AND MODERN CIVIL LAW OF UKRAINE	

СЕКЦІЯ 5. НА ПОЧАТКУ НАУКОВОГО ШЛЯХУ

<i>Артьомов Олександр Сергійови</i>	144
ПРОБЛЕМИ ПОДІЛУ МАЙНА ПОДРУЖЖЯ, ЩО ВИКОРИСТОВУЄТЬСЯ В ПІДПРИЄМНИЦЬКІЙ ДІЛЬНОСТІ	
<i>Артьомов Олександр Сергійович, Білоус Денис Васильович, Шевчук Тетяна Романівна</i>	147
ПРОБЛЕМАТИКА ДОГОВОРУ ПРО НАДАННЯ МЕДИЧНИХ ПОСЛУГ	
<i>Бедей Тарас Тарасович</i>	149
ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ У ДОГОВІРНИХ ВІДНОСИНАХ	

<i>Болдіна Діана Андріївна</i>	152
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕСКРОУ РАХУНКІВ ЗА ЦИВІЛЬНИМ ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ	
<i>Галдак Катерина Андріївна, Полюля Вікторія Валентинівна</i>	155
ЗАХИСТ ПРАВ ВЛАСНИКІВ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ ВІД РЕЙДЕРСТВА В УКРАЇНІ	
<i>Габрильчук Євгеній Віталійович</i>	158
ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ЯК СПОСОБУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИКОНАННЯ ДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	
<i>Герасименко Вікторія Григорівна</i>	161
ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ	
<i>Гілазева Катерина Русланівна</i>	163
РЕЄСТРАЦІЯ АВТОМОБІЛІВ З ІНОЗЕМНИМИ НОМЕРНИМИ ЗНАКАМИ НА ЮРИДИЧНІ ОСОБИ В УКРАЇНІ	
<i>Горецька Єлизавета Валеріївна</i>	165
ЗАХИСТ АВТОРСЬКИХ ПРАВ В ІНТЕРНЕТІ	
<i>Грицай Інна В'ячеславівна</i>	168
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАРТАПУ В УКРАЇНІ, ЯК НОВОГО СПОСОБУ ВЕДЕННЯ БІЗНЕСУ	
<i>Дарієнко Вікторія Вікторівна</i>	171
ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ МАЙНОВИХ ПРАВ ДИТИНИ В УКРАЇНІ: ВРАХУВАННЯ ДОСВІДУ НІМЕЧЧИНИ	
<i>Додонова Дар'я Миколаївна</i>	173
ТЛУМАЧЕННЯ СПІРНИХ УМОВ ДОГОВОРУ: ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ CONTRA PROFERENTEM	
<i>Дробязко Анастасія Вячеславовна, Гарбуз Анастасія Юрьевна</i>	177
МЕХАНІЗМИ ЗАЩИТЫ ПРАВ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ДОМЕННЫХ ИМЕН	
<i>Жмуйда Надія Ігорівна</i>	179
ГЕНДЕРНІ СТЕРЕОТИПИ ЩОДО ЧОЛОВІКІВ В ЦИВІЛЬНОМУ ТА СІМЕЙНОМУ ПРАВІ	
<i>Зелінська Діана Русланівна</i>	182
РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ДЕРЖАВИ І ЦЕРКВИ: МАЙНОВИЙ АСПЕКТ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>Здольник Анна Романівна</i>	184
СПАДКУВАННЯ ЧАСТКИ У ПРАВІ СПІЛЬНОЇ СУМІСНОЇ ВЛАСНОСТІ	
<i>Казеєва Юлія Вікторівна</i>	187
ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПРЕДСТАВЛЕНОЇ ЕЛЕКТРОННОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПРИ УКЛАДАННІ ДОГОВОРІВ	
<i>Карпенко Вікторія Ігорівна, Карпенко Денис Ігорович</i>	190
ЩО ТАКЕ КІБЕРСКВОТЕР ТА ЯК ЗАХИСТИТИ СЕБЕ ВІД НЬОГО У ЦИФРОВІЙ ДОБІ СЬОГОДЕННЯ?	
<i>Клим Оксана Степанівна</i>	193
ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ВРЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ РОБОТІВ	

<i>Колібик Ірина Олександрівна</i>	195
ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ	
<i>Ланова Анастасія Юріївна, Кудінова Катерина Валеріївна</i>	198
ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО НАДАННЯ ПЕРВИННОЇ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ ЯК ЦИВІЛЬНИЙ ДОГОВІР	
<i>Ліщинська Анастасія Станіславівна</i>	201
АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СПАДКУВАННЯ ЗА ЗАКОНОМ	
<i>Лоевська Марія Іванівна</i>	203
ДЕЯКІ АСПЕКТИ СПАДКУВАННЯ ВІРТУАЛЬНОГО МАЙНА	
<i>Лоншакова Валерія Сергіївна</i>	205
МІЖНАРОДНІ КОНЦЕПЦІЇ З ПИТАНЬ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ В СФЕРІ РОБОТОТЕХНІКИ І ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ	
<i>Мельник Вікторія Сергіївна</i>	208
ПРОБЛЕМИ СУБСИДІАРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ	
<i>Мендаленкова Анастасія Сергіївна</i>	211
ЗАХИСТ ПРАВА ДЕРЖАВНОЇ ВЛАСНОСТІ ТА ПРАВА ВЛАСНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ НА ТЕРИТОРІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНОЇ АРК ТА М.СЕВАСТОПОЛЬ	
<i>Мироненко Юрій Сергійович, Чорба Ганна Валентинівна</i>	213
ПРАВОВИЙ СТАТУС ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ	
<i>Михайлишин Тетяна Юріївна</i>	218
ПУБЛІЧНА ОБІЦЯНКА ВІНАГОРОДИ ЗА РЕЗУЛЬТАТАМИ КОНКУРСУ. ОСОБЛИВОСТІ ВІДНЕСЕННЯ ЗАКРИТОГО КОНКУРСУ ДО ПОЗАДОГОВІРНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ	
<i>Мужайло Станіслав Васильович</i>	220
ЗАХИСТ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ	
<i>Нагорняк Анастасія Володимирівна</i>	223
ВРЕГУЛЮВАННЯ ЦИВІЛЬНИМ ПРАВОМ ВІДНОСИН З НАДАННЯ ЮРИДИЧНИХ ПОСЛУГ ЧЕРЕЗ МЕРЕЖУ ІНТЕРНЕТ	
БЕЗГОТІВКОВІ ГРОШІ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА	226
<i>Паламарчук Олексій Олександрович</i>	229
ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ З УРАХУВАННЯМ МІЖНАРОДНИХ СТАНДАРТІВ	
<i>Платонова Анастасія Володимирівна</i>	232
ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ КОРИСТУВАННЯ ЧУЖИМИ ЗЕМЕЛЬНИМИ ДІЛЯНКАМИ	
<i>Плечій Ярослав Васильович</i>	235
ПЕРСПЕКТИВИ ЗАСТОСУВАННЯ ДОГОВОРІВ АУТСОРСИНГУ В СФЕРІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	
<i>Розумейко Дмитро Олексійович, Тімановська Ангеліна Дмитрівна</i>	238
АСПЕКТИ БОРОТЬБИ З ОНЛАЙН ПІРАТСТВОМ: БЛОКУВАТИ ЧИ ПОМИЛУВАТИ?	
<i>Редько Анастасія Геннадіївна</i>	241
ПРАВОМІРНЕ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРУ БЕЗ ЗГОДИ АВТОРА	

<i>Романюк Василь Володимирович</i>	244
ДОГОВІР КРЕДИТУВАННЯ ФІЗИЧНИХ ОСІБ НА БЕЗВІДСОТКОВІЙ ОСНОВІ В УКРАЇНІ	
<i>Рябов Максим Вікторович</i>	246
ІНСТИТУТ СПАДКУВАННЯ В СТАРОДАВНЬОМУ РИМІ ТА УКРАЇНІ: ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА	
<i>Синіговець Аліна Володимирівна</i>	248
ІШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ ТА ЛЮДИНА: ПРОБЛЕМИ ВЗАЄМОДІЇ	
<i>Сітніков Микита Романович</i>	251
ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ФАКТОРИНГУ В УКРАЇНІ	
<i>Слинявчук Людмила Валеріївна</i>	254
ВПЛИВ РИМСЬКОГО ПРАВА НА РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА	
<i>Стодолінська Ольга Василівна</i>	257
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ У СУДАХ УКРАЇНИ	
<i>Тітов Артем Олексійович</i>	259
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ: ДОСВІД ФРАНЦІЇ, НІМЕЧЧИНИ, АНГЛІЇ ТА УКРАЇНИ	
<i>Теплий Андрій Геннадійович</i>	263
ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА ДОГОВОРУ ДОВІЧНОГО УТРИМАННЯ (ДОГЛЯДУ)	
<i>Толмачевська Юлія Олегівна</i>	265
ЩОДО ПРОБЛЕМ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ СТІМІНГУ У КІБЕРСПОРТІ	
<i>Фарік Юлія Юріївна</i>	270
ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ІТ-ПРАВА З ПОГЛЯДУ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ	
<i>Фольтин Анна Степанівна</i>	273
ПРОГАЛИНИ В ЦИВІЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ У ПРИВАТНО-ПРАВОВОМУ ТИПІ РЕГУЛЮВАННЯ	
<i>Яковець Жанна Володимирівна</i>	276
ЕЛЕКТРОННИЙ ПРАВОЧИН ЯК ОСНОВА ІСНУВАННЯ ЕЛЕКТРОННОЇ КОМЕРЦІЇ	

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

ШЕРЕШЕВСЬКІ ЧИТАННЯ
ПРОБЛЕМИ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО
ЗАХИСТУ ПРАВ ВЛАСНИКІВ
У СУЧАСНИХ УМОВАХ
ІНТЕГРАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

М А Т Е Р І А Л И

Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 85-річчю академіка В. В. Луця

7 грудня 2018 року

Підписано до друку 04.12.2018. Формат 60x84/16.
Ум.-друк. арк. 16,45. Зам. № 1812-34. Наклад 100 прим.

Видавець і виготовлювач ПП «Фенікс»
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.
Тел. (048) 7777-591
e-mail: fenix-izd@ukr.net www.law-books.od.ua